

Ton Nabben - Anne Groen-Molenaar - Mirrian Hilbink-Smolders

**Trends in gebruik van alcohol,
tabak, cannabis en andere drugs.**

with English summary

Antenne 2025 Amsterdam

MET MBO-SURVEY

Ton Nabben

Coördinatie Grootstedelijke Vraagstukken – Faculteit Maatschappij en Recht –
Hogeschool van Amsterdam

Anne Groen-Molenaar**Mirrian Hilbink-Smolders**

Geïntegreerde Complexe Zorg – Faculteit Gezondheid, Sport en Bewegen –
Hogeschool van Amsterdam

Antenne Amsterdam 2025 is uitgevoerd door de Hogeschool van Amsterdam,
in opdracht van Jellinek Preventie.

Omslagontwerp: Anne Toledo

Omslagfoto: Abigail Lynn / Unsplash

Vormgeving: Margot de Vries / Sjeep

Met dank aan: Raoul Koning, Marlotte Ketelaar, Wilco Borst, Lon van den Berg,
Shereen Shaban, Shaqaiq Ansari & Joëlle Hilbers.

Nabben, T., Groen-Molenaar, A. & Hilbink-Smolders, M. (2026) Antenne Amsterdam 2025:
Trends in gebruik van alcohol, tabak, cannabis en andere drugs. Hogeschool van Amsterdam.

© 2026

Overname van informatie uit deze rapportage is toegestaan onder voorwaarde van correcte
en volledige weergave van de uitkomsten met bovenstaande bronvermelding.

Inhoud

- I Samenvatting**
- II Summary**
- III De Antenne monitor**
- IV Panel uitgaanders**
- V Panel kwetsbare jeugd**
- VI Mbo-survey**
- VII Markt**
- VIII Bijlagen**

I Samenvatting

Via Antenne Amsterdam wordt sinds 1993 jaarlijks het middelengebruik bij jongeren en jongvolwassenen in de hoofdstad in kaart gebracht. Dit gebeurt op basis van een combinatie van kwalitatieve en kwantitatieve methoden. In 2025 verzamelden we informatie via (1) interviews met een 22-koppig uitgaanspanel waarin zij vanuit insidersperspectief of vanuit hun werk als beveiliging, manager of organisator vertellen over het trendsettende uitgaansleven; (2) interviews met een panel kwetsbare jeugd waarin vijf professionals (jongeren- en straat-hoekwerkers) vertellen over diverse jongerengroepen in Amsterdamse buurten; (3) een anonieme survey (vragenlijsten) over middelengebruik onder ruim 1100 mbo-studenten; en (4) analyse van testuitslagen van bijna vijfduizend vrijwillig aangeleverde drugsmonsters bij testservices. Tezamen schetsen de verschillende bronnen een gedifferentieerd beeld van trends in gebruikspatronen en aanbod van alcohol, tabak, cannabis en andere drugs in Amsterdam.

Grilliger uitgaanspatroon

Het Amsterdamse uitgaansleven kenmerkt zich door een veelheid aan identiteiten, scènes en middelengebruik, en biedt volop ruimte voor experiment en vernieuwing. Voor veel stappers fungeert het als een 'safe haven': een plek waar zij zichzelf kunnen zijn, zonder beoordeeld te worden op basis van kleur, gender of afkomst. Daarmee ontwikkelt de nacht zich tot een emancipatoir krachtenveld, waarin mensen zich kunnen opladen en ontladen in verbinding met anderen, en waar ruimte is voor de ontdekking van individuele en collectieve identiteit. De nacht als een spiegel van bredere maatschappelijke dynamiek: veranderlijk, gefragmenteerd en intens, tot in de vroege ochtend.

De invloed van Gen Z op het nachtleven groeit, en daarmee verandert ook de esthetiek: volgens clubinsiders wordt deze kleurrijker, speelser en expressiever dan de meer minimalistische stijl van de millennial-generatie. Tegelijkertijd lijkt de samenhang tussen verschillende uitgaansgroepen af te nemen. Uitgaanspatronen zijn grilliger geworden getuige het feit dat bezoekers vaak hoppen tussen locaties en scènes. Ook thuisfeesten en afters blijven populair. Gen Z is maatschappelijk bewuster dan eerdere generaties. Thema's als inclusiviteit, mentale gezondheid, genderdiversiteit en duurzaamheid lijken een grotere rol te spelen in hun uitgaansgedrag én in hun verwachtingen van organisaties. De eventsector blijft onder druk staan door hogere kosten, inflatie en strengere randvoorwaarden. Grote evenementen zijn minder vanzelfsprekend uitverkocht en organisatoren dragen meer risico. Sommige kwartiermakers waarschuwen dat stijgende prijzen in het uitgaansleven kunnen leiden tot een uitgaanskloof en de toegankelijkheid voor stappers met een kleinere beurs onbedoeld verkleinen.

Mbo-studenten onderzocht

Tijdens 22 veldwerkdagen hebben teams van veldwerkers op 7 mbo-scholen studenten benaderd om mee te doen met een onderzoek naar uitgaan, drank en andere drugs. In totaal vulden 1.183 mbo-studenten de vragenlijst in, wat neerkomt op circa 6% van de studentenpopulatie van de deelnemende scholen. De groep mbo-studenten bestaat voor 49% uit vrouwen en 51% uit mannen. De grootste groep is 17-18 jaar (37%), gevolgd door studenten ouder dan 20 jaar (25%), 19-20 jaar (23%) en jonger dan 17 jaar (15%). De gemiddelde leeftijd is 19,6 jaar. Vier op de tien mbo'ers (40%) identificeert zichzelf als

Nederlands (NL), 15% als Marokkaans-Nederlands (MAR NL), 12% als Surinaams-Nederlands (SUR NL), 5% als Turks-Nederlands (TUR NL), en 2% als Antilliaans-Nederlands (ANT NL). De resterende 26% rapporteerde vele verschillende achtergronden of gemengde niet-Nederlandse afkomst. Bijna de helft (48%) van de mbo-studenten woont niet in de hoofdstad. De mbo-survey van 2025 is de derde editie van de Antenne-monitor onder Amsterdamse mbo-studenten sinds de eerste meting in 2016.

Alcohol minder in trek bij jongste uitgaanslichting

Alcohol blijft onderdeel van het uitgaansleven, maar consumptiepatronen veranderen sterk. Vooral onder jongere generaties neemt alcoholgebruik af: Gen Z drinkt minder vaak, bewuster en vaker alcoholvrij. De groei van alcoholvrije alternatieven wijst op een bredere verschuiving waarin alcohol minder vanzelfsprekend is als onderdeel van uitgaan. Daarnaast zijn ook de gestegen alcoholprijzen oorzaak van een mindere inname tijdens het uitgaan. Tegelijkertijd blijft alcohol in sommige netwerken belangrijk, vooral onder oudere bezoekers, toeristen en in combinatie met andere middelen. Deze uiteenlopende patronen wijzen op een groeiende differentiatie in drinkgedrag. Voor de sector betekent dit druk op traditionele baromzet en de noodzaak om nieuwe verdienmodellen en programmering te ontwikkelen.

Van de onderzochte mbo-studenten dronk tweederde ooit alcohol (68%). De afgelopen 12 maanden dronk 59% van de mbo'ers alcohol en 46% de afgelopen 4 weken. Degenen die doordeweeks alcohol drinken, nemen gemiddeld 3 glazen op

een dag waarop doordeweeks alcohol wordt gedronken. In het weekend ligt dit gemiddelde op 5 glazen per weekenddag waarop gedronken wordt.

Een kleine meerderheid (53%) drinkt 2 tot 4 glazen door de week; vergelijkbaar met 47% in het weekend. In het weekend worden grotere hoeveelheden alcohol gedronken dan doordeweeks. Zo drinkt 27% van de huidige drinkers op een weekendse drinkdag 5 tot 9 glazen, tegenover 7% op een doordeweekse drinkdag. Ook drinkt 14% in het weekend 10 glazen of meer, tegen 6% doordeweeks. Daarentegen drinkt 34% van de huidige drinkers op een doordeweekse drinkdag maximaal 1 glas, tegenover 14% in het weekend.

Tweederde van de huidige drinkers nuttigt alcohol bij iemand anders thuis (69%) of in de eigen woning (65%). Een kleiner deel drinkt ook in een café, (shisha)lounge of club (58%) of op een (dance)festival (40%). Twee op de tien geeft aan buiten alcohol te drinken (20%) en circa één op de tien (13%) drinkt ook in een snackbar of (sport)kantine. Van de huidige alcoholgebruikers zegt ruim een kwart (28%) weleens zoveel te hebben gedronken dat zij 'out' gingen. Eén op de vijf huidige drinkers (21%) heeft weleens gespijbeld of zich ziek gemeld na te veel alcohol gebruik.

Het alcoholgebruik onder buurtjongeren (panelstudie) varieert sterk per achtergrond en groep, maar blijft over het algemeen beperkt, vooral onder jongeren met een migratieachtergrond waar culturele en religieuze normen een remmende rol spelen.

Naar een variabel nicotinegebruik

Nicotinegebruik in de nachthoreca is niet verdwenen door strengere regelgeving, maar heeft zich aangepast: het verschuift

naar andere locaties (zoals buiten) en naar nieuwe producten (zoals vapes en snus), waardoor het gebruik blijft voortbestaan in veranderde vormen.

Onder buurtjongeren is vaperen en snus sterk genormaliseerd en vormen vaak de eerste stap naar nicotinegebruik. De aantrekkelijkheid, toegankelijkheid en sociale acceptatie stimuleren het gebruik, terwijl de gezondheidsrisico's en verslavingskansen veelal worden onderschat. Maar professionals zien ook dat duidelijke sociale normen in groepen en een gezonde leefstijl het gebruik kunnen beperken.

Van de onderzochte mbo-studenten heeft een minderheid ooit sigaretten of shag gerookt (40%). De laatste 12 maanden rookte ongeveer een derde van de mbo'ers (31%), de laatste 4 weken ongeveer een kwart (24%). Het grootste deel rookt zowel doordeweeks als in het weekend (68%). Het percentage huidige rokers onder mbo'ers daalde van 35% in 2016 naar 24% in 2021 en blijft in 2025 stabiel op 24%. Ook het recente gebruik (afgelopen 12 maanden) blijft met 31% gelijk aan 2021. Het aandeel dat ooit heeft gerookt daalt licht, van 43% in 2021 naar 40% in 2025.

Inmiddels heeft 45% van de mbo-studenten weleens een vape (e-sigaret) gebruikt. De laatste 12 maanden gebruikte 29% van de mbo'ers een vape en 18% de laatste 4 weken. Een meerderheid vaped zowel doordeweeks als in het weekend (64%). Vapen gebeurt vooral met smaakjes (91%) en vindt plaats op veel verschillende locaties, met name thuis en buiten (beide 60%), maar ook regelmatig op of rond school (38%). Bijna de helft van de huidige vapedgebruikers verkrijgt vapes via vrienden (48%), gevolgd door winkels (37%) en bezorgdiensten of dealers (30%).

Van de mbo-studenten heeft 19% weleens een snus (of nicotinezakjes) gebruikt. De laatste 12 maanden gebruikte 12% van de mbo'ers snus en de laatste 4 weken 7%. De meeste huidige gebruikers 'snussen' zowel doordeweeks als in het weekend (83%). Bijna de helft 'snust' zowel doordeweeks als in het weekend 1 tot 2 zakjes per gebruikdag (respectievelijk 44% en 48%); ruim een kwart gebruikt 3-5 zakjes per gebruikdag (30% doordeweeks en 27% in het weekend). Eén tiende van de gebruikers zegt zowel doordeweeks (12%) als in het weekend (9%) 11 of meer zakjes per gebruikdag te nemen. Snus wordt vooral gebruikt in de eigen woning (67%), op of rond school (56%) en buiten (52%). De meeste gebruikers verkrijgen snus via vrienden (55%), gevolgd door bezorgdiensten of dealers (32%) en winkels (26%), wat wijst op een brede beschikbaarheid via sociale en informele kanalen. Dit wordt bevestigd in onze marktverkenning waar vapes (e-sigaretten) op straat van de hand gaan voor €10 per stuk en ook door een enkele bezorgdienst (WhatsApp) aangeboden. Sigaretten staan vaker op de bezorglijsten. Tevens is sprake van een groeiende illegale sigarettenmarkt.

Dalende trend cannabisgebruik mbo-studenten

Cannabisgebruik blijft wijdverbreid onder trendsettende uitgaanders, maar kent steeds meer verschillende gebruiksvormen en motieven. Tegelijkertijd groeit het bewustzijn, onder jongere generaties, dat intensief of langdurig gebruik risico's met zich meebrengt, waardoor cannabis minder vaak als onschuldig wordt beschouwd. Onder kwetsbare jongeren is cannabisgebruik sterk genormaliseerd en vervult het vaak een sociale of functionele rol. Tegelijkertijd vergroten frequent gebruik en nieuwe gebruiksvormen de risico's op

afhankelijkheid en ontwikkelingsproblemen, terwijl structuur en perspectief het gebruik kunnen helpen verminderen.

Van de onderzochte mbo-studenten hebben vier op de tien ooit cannabis (hasj of wiet) gebruikt (37%). De laatste 12 maanden gebruikte 26% van de mbo'ers cannabis en de laatste 4 weken 15%. Van de huidige blowers, blowt de grootste groep zowel doordeweeks als in het weekend of alleen in het weekend (respectievelijk 46% en 47%). Een kleine groep blowt alleen doordeweeks (7%). Tweederde van hen blowt in informele settings: buiten (68%), bij iemand anders thuis (67%) en in de eigen woning (63%). Een kwart gebruikt ook regelmatig cannabis op festivals (27%) en in coffeeshops (25%) en één op vijf ook in de buurt van een school (20%).

Het cannabisgebruik onder mbo-studenten vertoont een dalende trend. Het aandeel ooit-gebruikers daalde van 49% in 2016 naar 37% in 2025. Ook het gebruik in de afgelopen twaalf maanden (34% naar 26%) en de afgelopen vier weken (22% naar 15%) nam af.

Daarentegen steeg het aandeel huidige blowers dat cannabis gebruikt onder school- of werktijd van 33% in 2016 naar 48% in 2021 en bleef dit in 2025 vrijwel gelijk (47%). Hoewel deze stijging in 2021 mogelijk samenhangt met het onlineonderwijs tijdens de coronaperiode, lijkt het hogere niveau zich ook daarna voort te zetten.

XTC/MDMA verliest terrein bij nieuwe lichting uitgaanders

Van de mbo-studenten heeft één op de vijf ooit wel eens één of meerdere overige drugssoorten¹ gebruikt. Één op de acht mbo'ers (13%) heeft ooit XTC/MDMA gebruikt; één op de tien (9%) gebruikte de afgelopen 12 maanden XTC/MDMA.

Bij de trendsetters in het uitgaansleven verschuift de voorkeur bij de nieuwe uitgaanslichting (Gen Z) van XTC naar middelen zoals 3-MMC en in mindere mate speed. Ecstasy wordt vaker incidenteel gebruikt, terwijl functionelere en beter doseerbare alternatieven terrein winnen. Bij de testservice bevatten poeders met MDMA als hoofdbestanddeel in 2025 gemiddeld 78% MDMA. De gemiddelde zuiverheid van MDMA-poeders is al jaren onveranderd hoog. In 2025 is de gemiddelde dosering van XTC-pillen met uitsluitend of voornamelijk MDMA ('nep' pillen met andere stoffen buiten beschouwing gelaten) 158 mg. Voor poeders met MDMA als hoofdbestanddeel wordt meestal €25 of €30 per gram betaald. De gemiddelde prijs blijft net als het jaar ervoor ook in 2025 €25 per gram.

Consument merkt niks van sterk dalende cocaïneprijs (markt)

Cocaïne blijft stabiel en prominent aanwezig bij trendsetters in het uitgaansleven, met een lichte toename in recente jaren. Cocaïne past bij een dynamisch uitgaansleven, maar de hoge kosten, imago en morele bezwaren zorgen ervoor dat niet iedereen het middel accepteert of gebruikt.

De cocaïnemarkt is sterk geprofessionaliseerd: dealers bieden via sociale media en bezorgnetwerken verschillende kwaliteits- en prijsklassen aan, terwijl variaties in gewicht, zuiverheid en herkomst de markt voor consumenten vaak ondoorzichtig maken. Ondanks een scherpe daling van de groothandelsprijs van cocaïne laat de gemiddelde prijs voor cocaïnepoeders toch een stijgende trend zien naar €58 per gram in 2025. De gemiddelde zuiverheid van monsters waarin cocaïne het hoofdbestanddeel vormt ligt in 2025 op 78%.

¹ Daarbij gaat het om de volgende middelen: XTC/MDMA, cocaïne, speed/pep, poes/3-MMC/4-MMC, lachgas, LSD, GHB, paddo's/truffels, paddodruppels, ketamine, 2C-B, crystal meth, blue 69 en lean.

Bij mbo-studenten wordt cocaïne en amfetamine echter weinig gebruikt. Het ooit-gebruik van cocaïne respectievelijk amfetamine is 6% en 5%. Het recent (laatste jaar) gebruik bedraagt 4% en 3%. Bij de kwetsbare jongeren spelen harddrugs nauwelijks een rol, maar professionals signaleren in sommige settings wel enige betrokkenheid bij (drugs)handel.

3-MMC concurreert met MDMA/XTC

Designerdrugs vormen een dynamisch, maar selectief segment van de Amsterdamse drugsmarkt. De algemene trend wijst op een afnemende belangstelling voor nieuwe designerdrugs: slechts een klein deel van de nieuw geïntroduceerde stoffen weet daadwerkelijk een gebruikersgroep te bereiken. Daarentegen consolideren enkele gevestigde middelen hun positie of winnen zij verder aan populariteit.

Het verbod op verschillende stofgroepen, waaronder de cathinonen (sinds de invoering van de generieke wetgeving op 1 juli 2025), lijkt de vraag naar 3-MMC nauwelijks te hebben beïnvloed. Ondanks schommelende prijzen blijft het middel – in de praktijk vaak verkocht als 3-MMC, maar feitelijk regelmatig 2-MMC – via verschillende kanalen verkrijgbaar, waaronder bezorgdiensten, online verkoop, thuisdealers en import uit het buitenland. Tegelijkertijd lijkt 4-MMC binnen specifieke gebruikersnetwerken weer aan populariteit te winnen.

Met name 3-MMC heeft zich sinds de coronaperiode ontwikkeld tot een van de populairste uitgaansmiddelen en concurreert in populariteit inmiddels met MDMA. De aantrekkingskracht ligt in het relatief milde, goed controleerbare en

kortdurende effect, gecombineerd met lage kosten en brede inzetbaarheid in uiteenlopende uitgaans- en sociale settings. Deze populariteit gaat echter gepaard met duidelijke risico's, waaronder een snelle tolerantieontwikkeling, een sterke neiging tot herdoseren, onduidelijkheid over de werkelijke samenstelling (bijvoorbeeld door vervanging door 2-MMC of 3-CMC) en een toename van frequent gebruik.

Onder mbo-studenten blijft het gebruik van 'poes' (3-MMC/4-MMC) relatief beperkt: 7% rapporteert ooit-gebruik en 5% gebruik in de afgelopen twaalf maanden.

Vraag paddodruppels blijft

Psychedelica bij trendsetters worden niet uitsluitend als recreatieve uitgaansdrugs gezien maar ook gebruikt voor ervaring, zelfreflectie en persoonlijke ontwikkeling. Hoewel ze vooral passen binnen gecontroleerde, ceremoniële of natuur-georiënteerde settings, worden LSD, truffels en met name paddodruppels ook gebruikt in het uitgaansleven, doorgaans in lage tot middelhoge doseringen. Vooral paddodruppels winnen snel aan populariteit dankzij hun gebruiksgemak en voorspelbare effecten, terwijl LSD steeds vaker in micro- of mesodoseringen wordt gebruikt. Daarmee lijken psychedelica zich te ontwikkelen tot middelen voor gecontroleerd en doelgericht gebruik binnen een relatief kleine, selectieve gebruikersgroep.

Ketamine populair in nachtleven

Ketamine heeft zich ontwikkeld tot een populair middel in het Amsterdamse uitgaansleven. Het gebruik is breed verspreid, sociaal ingebed en sinds 2024 opnieuw sterk toegenomen, ondanks toenemende zorgen over tolerantie, ge-

zondheidsschade en frequent gebruik. Daartegenover staat een aanhoudende afname van GHB, waarvan het gebruik zich inmiddels beperkt tot een kleine, ervaren gebruikersgroep. Lachgas is na het verkoopverbod en de veranderde risicoperceptie vrijwel uit het uitgaansleven verdwenen en komt nog slechts incidenteel voor in besloten settings.

Bij de mbo-studenten ligt lachgasgebruik in 2025 (9% ooit-gebruik) fors lager dan in 2021 (24%). Hoewel lachgas ook bij de kwetsbare jeugd duidelijk over zijn hoogtepunt heen is, wijzen recente signalen op een beperkte heropleving in sommige delen van de stad, mede door nieuwe distributievormen zoals wegwerptanks. Voor een kleine maar kwetsbare groep kan het gebruik uitmonden in chronisch gebruik met ernstige gezondheidsproblemen en sociale gevolgen.

Forse toename gokkers

Van de mbo-studenten heeft 21% ooit online gegokt. Eén op de tien (11%) deed dit in de afgelopen vier weken. Daarnaast heeft bijna één op de vijf (18%) in de afgelopen twaalf maanden deelgenomen aan een kansspel. De cijfers voor offline gokken liggen iets lager. Van de mbo-studenten heeft 17% ooit offline gegokt. Ruim 5% gaf aan in de afgelopen vier weken te hebben deelgenomen aan een offline kansspel en 12% in de afgelopen twaalf maanden. Op basis van de cijfers lijkt de legalisering van online gokken in 2021 samen te gaan met een sterke toename van recent gokgedrag. Het aandeel mbo-studenten dat in de afgelopen twaalf maanden online heeft gegokt, is verdrievoudigd: van 6% in 2021 naar 18% in 2025. Ook het offline gokken nam toe, zij het minder sterk. Het aandeel studenten dat in de afgelopen twaalf maanden offline heeft gegokt,

verdubbelde van 6% in 2021 naar 12% in 2025. Deze vergelijking moet echter voorzichtig worden geïnterpreteerd, omdat de vraagstelling in 2025 verschilt van die in eerdere metingen. Waar in 2016 en 2021 uitsluitend naar betaald gokken werd gevraagd, omvat de uitvraag in 2025 ook onbetaald gokken. Hierdoor zijn de cijfers niet volledig vergelijkbaar en kunnen de verschillen niet zonder meer worden toegeschreven aan veranderingen in gokgedrag of aan de legalisering van online gokken.

Hoewel sommige professionals weinig zicht hebben op gokgedrag onder kwetsbare jongeren, signaleert één professional een duidelijke toename, met name van online gokken. De lage instap, brede toegankelijkheid en de invloed van reclame verlagen de drempel om te gokken, terwijl jongeren de risico's vaak onderschatten.

Laagdrempelige toegang Amsterdamse drugsmarkt

De Amsterdamse illegale drugsmarkt bestaat grotendeels uit bezorgdiensten die via sociale media opereren en hun drugsmenu's eenvoudig verspreiden. Hierdoor kunnen consumenten tegenwoordig relatief eenvoudig en anoniem drugs en een aantal geneesmiddelen via apps bestellen. Veel aanbieders lokken klanten bovendien met kwantumkortingen of speciale aanbiedingen. Tegelijkertijd is het assortiment van de bezorgdiensten in de loop der jaren aanzienlijk uitgebreid, waardoor een steeds breder scala aan drugs en geneesmiddelen beschikbaar is.

Een diverse feestcultuur

Naast een breder aanbod van middelen op de drugsmarkt is ook de feestcultuur diverser geworden en zijn ook de momenten waarop drugs worden gebruikt gevarieerder. Gebruik is niet langer uitsluitend gepland of verbonden aan festivals; door de laagdrempelige markt, snelle bezorging en brede beschikbaarheid kunnen ook spontane bijeenkomsten uitmonden in gezamenlijk drugsgebruik. Een avond met vrienden kan al een aanleiding zijn, of dat nu op een boot, in een bos, in een club of café, tijdens een after of op een thuisfeest is. De contexten waarin drugs worden gebruikt zijn daarmee aanzienlijk diverser geworden.

II Summary

Summary 2025

Since 1993, Antenne Amsterdam has been mapping substance use among young people and young adults in the capital annually. This is done using a combination of qualitative and quantitative methods. In 2025, we collected information via (1) interviews with a 22-member nightlife panel in which they speak from an insider's perspective or from their work as security guards, managers, or organizers about the trendsetting nightlife; (2) interviews with a panel vulnerable youth in which five professionals (youth and street corner workers) discuss various youth groups in Amsterdam neighbourhoods; (3) an anonymous survey (questionnaires) on substance use among over 1,100 vocational students; and (4) analysis of test results from nearly five thousand voluntarily submitted drug samples to drugs checking services. Together, the various sources paint a differentiated picture of trends in usage patterns and the supply of alcohol, tobacco, cannabis, and other drugs in Amsterdam.

More erratic nightlife pattern

Amsterdam's nightlife is characterized by a multitude of identities, scenes, and substance use, and offers ample room for experimentation and innovation. For many clubbers, it functions as a 'safe haven': a place where they can be themselves, without being judged based on colour, gender, or origin. In doing so, the night develops into an emancipatory force field, in which people can recharge and unwind in connection with others, and where there is space for the discovery of individual and collective identity. The night as a mirror of broader societal dynamics: changeable, fragmented, and intense, until the early morning.

Gen Z's influence on nightlife is growing, and with it, the aesthetic is changing: according to club insiders, it is becoming more colourful, playful, and expressive than the more minimalist style of the millennial generation. At the same time, cohesion between different nightlife groups seems to be diminishing. Nightlife patterns have become more erratic, as evidenced by the fact that visitors often hop between venues and scenes. House parties and afterparties also remain popular. Gen Z is more socially conscious than previous generations. Themes such as inclusivity, mental health, gender diversity, and sustainability appear to play a greater role in their nightlife behaviour as well as in their expectations of organizations. The event sector remains under pressure due to higher costs, inflation, and stricter regulations. Large events are less likely to sell out automatically, and organizers bear more risk. Some industry leaders warn that rising prices in nightlife could lead to a nightlife divide and unintentionally reduce accessibility for clubbers with a smaller budget.

Vocational students researched

During 22 fieldwork days, teams of fieldworkers approached students at 7 secondary vocational schools to participate in a study on nightlife, alcohol, and other drugs. In total, 1,183 secondary vocational students completed the questionnaire, representing approximately 6% of the student population at the participating schools. The group of secondary vocational students consists of 49% women and 51% men. The largest group is 17–18 years old (37%), followed by students older than 20 (25%), 19–20 (23%), and younger than 17 (15%). The average age is 19.6 years. Four out of ten secondary vocational

students (40%) identify as Dutch (NL), 15% as Moroccan Dutch (MAR NL), 12% as Surinamese Dutch (SUR NL), 5% as Turkish Dutch (TUR NL), and 2% as Antillean Dutch (ANT NL). The remaining 26% reported many different backgrounds or mixed non-Dutch ancestry. Almost half (48%) of MBO students do not live in the capital. The 2025 MBO survey is the third edition of the Antenne Monitor among Amsterdam MBO students since the first measurement in 2016.

Alcohol less popular amongst the youngest generation of party people

Alcohol remains a part of nightlife, but consumption patterns are changing significantly. Alcohol use is declining, particularly among younger generations: Gen Z drinks less often, more consciously, and more frequently alcohol-free. The growth of alcohol-free alternatives points to a broader shift in which alcohol is less of a given as part of going out. Additionally, rising alcohol prices are contributing to lower intake during nights out. At the same time, alcohol remains important in certain social networks, particularly among older visitors, tourists, and in combination with other substances. These divergent patterns indicate growing differentiation in drinking behaviour. For the sector, this means pressure on traditional bar revenue and the need to develop new revenue models and programming.

Of the secondary vocational students surveyed, two-thirds had ever drunk alcohol (68%). In the past 12 months, 59% of secondary vocational students drank alcohol, and 46% in the past 4 weeks. Those who drink alcohol during the week consume an average of 3 glasses on a weekday. On weekends, this average is 5 glasses per weekend day on which alcohol is consumed.

A small majority (53%) drinks 2 to 4 glasses during the week; comparable to 47% on weekends. Larger quantities of alcohol are consumed on weekends than on weekdays. For instance, 27% of current drinkers drink 5 to 9 glasses on a weekend drinking day, compared to 7% on a weekday drinking day. Also, 14% drink 10 glasses or more on weekends, compared to 6% on weekdays. In contrast, 34% of current drinkers drink a maximum of 1 glass on a weekday drinking day, compared to 14% on weekends.

Two-thirds of current drinkers consume alcohol in someone else's home (69%) or in their own home (65%). A smaller proportion also drinks in a café, (shisha) lounge, or club (58%) or at a (dance) festival (40%). Two out of ten indicate drinking alcohol outdoors (20%), and approximately one in ten (13%) also drinks in a snack bar or (sports) canteen.

Of current alcohol users, over a quarter (28%) say they have drunk so much at some point that they passed out. One in five current drinkers (21%) has skipped school or called in sick after consuming too much alcohol.

Alcohol use among local youth (panel study) varies significantly by background and group, but generally remains limited, particularly among young people with a migration background where cultural and religious norms play an inhibiting role.

Towards a variable nicotine use

Nicotine use in the nightlife industry has not disappeared due to stricter regulations but has adapted: it is shifting to other locations (such as outdoors) and to new products (such as vapes and snus), meaning that use continues to exist in altered forms.

Among local youth, vaping and snus are highly normalized and often constitute the first step towards nicotine use. Attractiveness, accessibility, and social acceptance encourage use, while the health risks and chances of addiction are often underestimated. However, professionals also observe that clear social norms within groups and a healthy lifestyle can limit use.

Of the secondary vocational students surveyed, a minority have ever smoked cigarettes or rolling tobacco (40%). In the last 12 months, approximately one-third of secondary vocational students smoked (31%), and in the last 4 weeks, approximately a quarter (24%). The majority smoke both during the week and on weekends (68%). The percentage of current smokers among secondary vocational students decreased from 35% in 2016 to 24% in 2021 and remains stable at 24% in 2025. Recent use (past 12 months) also remains the same as in 2021 at 31%. The proportion that has ever smoked decreases slightly, from 43% in 2021 to 40% in 2025.

By now, 45% of secondary vocational students have used a vape (e-cigarette) at some point. In the last 12 months, 29% of secondary vocational students used a vape, and 18% in the last 4 weeks. A majority vapes both during the week and on weekends (64%). Vaping is mainly done with flavours (91%) and takes place in many different locations, particularly at home and outdoors (both 60%), but also regularly at or around school (38%). Almost half of current vape users obtain vapes from friends (48%), followed by shops (37%) and delivery services or dealers (30%).

19% of secondary vocational students have used snus (or nicotine pouches) at

some point. In the last 12 months, 12% of secondary vocational students used snus, and in the last 4 weeks, 7%. Most current users use snus both during the week and on weekends (83%). Almost half use 1 to 2 pouches per usage day, both during the week and on weekends (44% and 48% respectively); over a quarter use 3–5 pouches per usage day (30% during the week and 27% on weekends). One tenth of users say they take 11 or more pouches per usage day, both during the week (12%) and on weekends (9%). Snus is primarily used in one's own home (67%), at or around school (56%), and outdoors (52%). Most users obtain snus from friends (55%), followed by delivery services or dealers (32%) and shops (26%), indicating widespread availability via social and informal channels. This is confirmed in our market survey, where vapes (e-cigarettes) are sold on the street for €10 each and are also offered by a few delivery services (WhatsApp). Cigarettes appear more frequently on delivery lists. There is also a growing illegal cigarette market.

Declining trend in cannabis use among secondary vocational students

Cannabis use remains widespread among trendsetting clubbers but involves an increasing variety of uses and motives. At the same time, awareness is growing among younger generations that intensive or long-term use entails risks, causing cannabis to be viewed less frequently as harmless. Among vulnerable youth, cannabis use is highly normalized and often serves a social or functional role. Simultaneously, frequent use and new forms of use increase the risks of dependence and developmental problems, while structure and perspective can help reduce use.

Of the secondary vocational students surveyed, four out of ten have used cannabis (hash or weed) at some point (37%). In the last 12 months, 26% of secondary vocational students used cannabis, and in the last 4 weeks, 15%. Among current users, the largest group smokes both during the week and on weekends, or only on weekends (46% and 47% respectively). A small group smokes only during the week (7%). Two-thirds of them smoke in informal settings: outdoors (68%), at someone else's home (67%), and in their own home (63%). A quarter also regularly use cannabis at festivals (27%) and in coffeeshops (25%), and one in five also near a school (20%).

Cannabis use among secondary vocational students shows a downward trend. The share of ever-users fell from 49% in 2016 to 37% in 2025. Use in the past twelve months (from 34% to 26%) and the past four weeks (from 22% to 15%) also decreased.

In contrast, the share of current smokers who use cannabis during school or work hours rose from 33% in 2016 to 48% in 2021 and remained virtually unchanged in 2025 (47%). Although this increase in 2021 may have been linked to online education during the coronavirus period, the higher level appears to be continuing thereafter.

Ecstasy/MDMA is losing ground among the new generation of partygoers

One in five secondary vocational students has used one or more other types of drugs¹ at some point. One in eight secondary vocational students (13%) has used ecstasy/MDMA; one in ten (9%) used secondary vocational /MDMA in the past 12 months.

Among trendsetters in nightlife, the preference of the new generation of partygoers (Gen Z) is shifting from ecstasy to substances such as 3-MMC and, to a lesser extent, speed. Ecstasy is being used more frequently on an occasional basis, while more functional and easier-to-dose alternatives are gaining ground.

At the drug checking service, powders with MDMA as the main ingredient will contain an average of 78% MDMA in 2025. The average purity of MDMA powders has remained consistently high for years. In 2025, the average dosage of ecstasy pills containing exclusively or primarily MDMA (excluding 'fake' pills with other substances) will be 158 mg. Powders with MDMA as the main ingredient usually fetch €25 or €30 per gram. Just like the previous year, the average price will remain €25 per gram in 2025.

Consumers don't notice the sharply falling cocaine price (market)

Cocaine remains stable and prominent among trendsetters in nightlife, with a slight increase in recent years. Cocaine fits a dynamic nightlife, but the high costs, image, and moral objections ensure that not everyone accepts or uses the substance. The cocaine market is highly professionalized: dealers offer various quality and price ranges via social media and delivery networks, while variations in weight, purity, and origin often make the market opaque for consumers. Despite a sharp drop in the wholesale price of cocaine, the average price for cocaine powders still shows an upward trend to €58 per gram in 2025. The average purity of samples in which cocaine forms the main component will be 78% in 2025.

However, cocaine and amphetamine are used sparingly among secondary

¹ This concerns the following substances: ecstasy/MDMA, cocaine, speed, poes/3-MMC/4-MMC, laughing gas, LSD, GHB, magic mushrooms/truffles, magic mushroom drops, ketamine, 2C-B, crystal meth, blue 69, and lean.

vocational students. Ever-use of cocaine and amphetamine is 6% and 5%, respectively. Recent (last year) use amounts to 4% and 3%. Hard drugs play hardly any role among vulnerable young people, but professionals do observe some involvement in (drug) trafficking in some settings.

3-MMC competes with ecstasy/MDMA

Designer drugs constitute a dynamic but selective segment of the Amsterdam drug market. The general trend points to declining interest in new designer drugs: only a small proportion of newly introduced substances manage to reach a user group. Conversely, a few established substances are consolidating their position or gaining further popularity.

The ban on various substance groups, including the cathinones (since the introduction of generic legislation on July 1, 2025), appears to have barely affected the demand for 3-MMC. Despite fluctuating prices, the substance—often sold in practice as 3-MMC, but actually frequently 2-MMC—remains available through various channels, including delivery services, online sales, home dealers, and imports from abroad. At the same time, 4-MMC appears to be regaining popularity within specific user networks.

3-MMC in particular has developed into one of the most popular recreational drugs since the COVID-19 period and now rivals MDMA in popularity. The appeal lies in the relatively mild, easily controllable, and short-lived effect, combined with low costs and broad applicability in various nightlife and social settings. However, this popularity is accompanied by clear risks, including rapid tolerance development, a strong tendency to redose, uncertainty regarding the actual composition (for example, due to

substitution with 2-MMC or 3-CMC), and an increase in frequent use.

Among secondary vocational students, the use of 'poes' (3-MMC/4-MMC) remains relatively limited: 7% report ever use and 5% use in the past twelve months.

Demand for mushroom drops remains

Among trendsetters, psychedelics are not viewed exclusively as recreational party drugs but are also used for experience, self-reflection, and personal development. Although they primarily fit within controlled, ceremonial, or nature-oriented settings, LSD, truffles, and particularly magic mushroom drops are also used in nightlife, typically in low to medium doses. Magic mushroom drops, in particular, are rapidly gaining popularity due to their ease of use and predictable effects, while LSD is increasingly being used in micro- or mesodoses. Consequently, psychedelics appear to be evolving into substances for controlled and targeted use within a relatively small, selective user group.

Ketamine popular in night life

Ketamine has developed into a popular substance in Amsterdam's nightlife. Its use is widespread, socially embedded, and has increased sharply again since 2024, despite growing concerns about tolerance, health damage, and frequent use. In contrast, there is a continued decline in GHB, the use of which is now limited to a small, experienced user group. Following the sales ban and the changed risk perception, nitrous oxide has virtually disappeared from nightlife and occurs only incidentally in private settings. Among secondary vocational students, nitrous oxide use in 2025 (9% ever-use) is significantly lower than in 2021 (24%).

Although nitrous oxide has clearly passed its peak among vulnerable youth as well, recent signals point to a limited resurgence in some parts of the city, partly due to new forms of distribution such as disposable tanks. For a small but vulnerable group, use can result in chronic use with serious health problems and social consequences.

Substantial increase in gamblers

Of the secondary vocational students, 21% have gambled online at some point. One in ten (11%) did so in the past four weeks. In addition, almost one in five (18%) participated in a game of chance in the past twelve months.

The figures for offline gambling are slightly lower. Of the secondary vocational students, 17% have gambled offline at some point. Just over 5% indicated having participated in an offline game of chance in the past four weeks, and 12% in the past twelve months.

Based on the figures, the legalization of online gambling in 2021 appears to coincide with a strong increase in recent gambling behaviour. The proportion of secondary vocational students who have gambled online in the past twelve months has tripled: from 6% in 2021 to 18% in 2025. Offline gambling also increased, albeit less strongly. The proportion of students who gambled offline in the past twelve months doubled from 6% in 2021 to 12% in 2025. However, this comparison must be interpreted with caution, as the wording of the questions in 2025 differs from that in previous measurements. Whereas questions in 2016 and 2021 focused exclusively on paid gambling, the survey in 2025 also includes unpaid gambling. As a result, the figures are not fully comparable, and the differences cannot simply be attributed to changes in

gambling behaviour or the legalization of online gambling.

Although some professionals have little insight into gambling behaviour among vulnerable young people, one professional identifies a clear increase, particularly in online gambling. The low entry barrier, broad accessibility, and the influence of advertising lower the threshold for gambling, while young people often underestimate the risks.

Low-threshold access to the Amsterdam drug market

The Amsterdam illegal drug market consists largely of delivery services operating via social media that easily distribute their drug menus. As a result, consumers can nowadays order drugs and a number of medicines relatively easily and anonymously via apps. Moreover, many providers lure customers with volume discounts or special offers. At the same time, the range of products offered by delivery services has expanded significantly over the years, making an increasingly wide variety of drugs and medicines available.

Een diverse party culture

In addition to a wider range of substances on the drug market, party culture has also become more diverse, and the occasions on which drugs are used are more varied. Use is no longer exclusively planned or linked to festivals; due to the low-threshold market, rapid delivery, and wide availability, spontaneous gatherings can also result in shared drug use. An evening with friends can be a trigger, whether on a boat, in the woods, in a club or bar, during an after-party, or at a house party. Consequently, the contexts in which drugs are used have become significantly more diverse.

III De Antenne monitor

Antenne rapporteert al sinds 1993 trends op de Amsterdamse drugsmarkt. Elk jaar wordt op basis van kwalitatieve en kwantitatieve gegevens het middelengebruik van jongeren en jongvolwassenen in de hoofdstad in kaart gebracht. Vanaf 2017 wordt Antenne ook uitgevoerd in de regio Gooi en Vechtstreek en sinds 2019 is er tevens een landelijke regiomonitor Antenne Nederland.¹

Een gecombineerde monitor

De multi-methodische onderzoeksanpak van Antenne Amsterdam kent drie vaste onderdelen: (1) een panelstudie onder twee verschillende doelgroepen, (2) een survey (vragenlijsten) en (3) analyse van testresultaten van drugstestservices.

In het uitgaanspanel worden de trends in de uitgaanswereld door middel van halfjaarlijkse individuele interviews met insiders op de voet gevolgd. De focus ligt op de gebruikersmarkt in het uitgaansleven, met specifieke aandacht voor de trendsetters. Globaal worden drie segmenten bestreken: (1) het reguliere *mainstream* uitgaansleven, (2) het veel kleinere alternatieve *underground* segment, en (3) een overlappend *upperground* segment dat het beste van de twee werelden wil verenigen en in de afgelopen jaren fors is uitgebreid. De trendsetters hebben een scherp oog voor nieuwe ontwikkelingen op de drugsmarkt en geven duiding aan het middelengebruik op sociale settings en in hun eigen achterban. In het panel kwetsbare jeugd zijn veldwerkers vertegenwoordigd die contact hebben met de Amsterdamse straatjeugd. De jongeren zijn veelal praktisch opgeleid en brengen hun vrije tijd grotendeels door in de eigen woonbuurt. Zij zijn de tegenpool van de wat oudere, doorgaans theoretisch opgeleide trendsetters in het uitgaansleven.

De panelstudie onderzoekt geruchten, signalen, trends en hypes maar kan geen precieze cijfers leveren over het middelengebruik. Daartoe omvat Antenne ook een jaarlijkse survey waarin vragenlijsten op locatie worden uitgezet onder bredere groepen jongeren of jongvolwassenen: op mbo-scholen, in de jeugdzorg, bij voetbalclubs, en onder bezoekers van cafés, clubs en festivals.² De verschillende doelgroepen worden eens in de 4 tot 6 jaar herhaald. In 2025 is voor de derde maal een survey uitgevoerd onder mbo-studenten. Ten slotte leveren uitslagen van laboratoriu-manalyses van drugs die door gebruikers bij de testservices van Jellinek Preventie en GGD Amsterdam worden aangeboden cijfers over de Amsterdamse drugsmarkt. Dit wordt aangevuld met kwalitatieve informatie over de marktzijde van middelengebruik uit de panelstudie.

Alle onderdelen tezamen schetsen vanuit verschillende bronnen een gedifferentieerd en genuanceerd beeld van gebruikspatronen en trends in de Amsterdamse wereld van genotmiddelen.

De volgende hoofdstukken

De resultaten van het uitgaanspanel onder insiders uit verschillende scenes in de uitgaanswereld worden in hoofdstuk IV uitgebreid besproken. Hoofdstuk V toont de resultaten van het panel over kwetsbare jeugd. De bevindingen van de mbo-survey worden in hoofdstuk VI gepresenteerd. Tot slot wordt in hoofdstuk VII op basis van informatie uit de panelstudie en een analyse van gegevens van de testservice een beschrijving gegeven van de Amsterdamse drugsmarkt. Meer gedetailleerde informatie over onderzoeksmethode is te vinden in VIII Bijlagen.

¹ Deze publicaties zijn te vinden via www.hva.nl/antenne.

² In 2020 is wegens de coronapandemie geen doelgroepsurvey gehouden, maar eenmalig gekozen voor een online survey waaraan iedereen van 16 jaar en ouder kon meedoen.

IV Panel uitgaanders

1	Het uitgaanspanel	20
1.1	Het Amsterdamse uitgaansleven	20
1.2	Het uitgaandersperspectief	22
1.3	Het professionele perspectief	24
1.3.1	Beveiliging	24
1.3.2	Club- en locatiemanagers	26
1.3.3	Rave- organisatoren	27
1.4	Ontwikkelingen uitgaansleven 2025	28
2	Middelengebruik en smaakculturen	30
2.1	Vijf profielen	32
2.2	Gezondheid: regulering en risicogedrag	34
2.3	Alcohol	37
2.4	Roken, vpen en snus	39
2.5	Hasj en wiet	41
2.6	Stimulantia	43
2.6.1	XTC	44
2.6.2	Cocaïne	48
2.6.3	Amfetamine	53
2.7	Narcosemiddelen	57
2.7.1	Ketamine	58
2.7.2	GHB	62
2.7.3	Lachgas	67
2.8	Designerdrugs	70
2.8.1	3-MMC	73
2.9	Psychedelica	79
2.10	Overige middelen	84
3	Samenvatting	86

In het uitgaanspanel worden trends in de uitgaanswereld nauwgezet gevolgd. Dit gebeurt via halfjaarlijkse, individuele interviews met insiders uit het Amsterdamse nachtleven, met bijzondere aandacht voor dance en urban — genres die, naast talrijke concerten op kleine en grotere podia in de stad, het meest worden geprogrammeerd. In dit hoofdstuk doen we verslag van de drieënzestigste (T63) en vierenzestigste (T64) meting, uitgevoerd in respectievelijk het voorjaar en het najaar van 2025.

Een beschrijving van de panelmethodiek, de panelleden en de netwerken die ze vertegenwoordigen is te vinden in [Bijlage 1: panel op pagina 182](#).

1 Het uitgaanspanel

Het huidige panel in het uitgaansleven telt 22 panelleden die samen 25 netwerken vertegenwoordigen.¹ Deze netwerken omvatten niet alleen nachtclubs, maar ook organisatoren van raves en festivals, bezoekers en portiers. In vergelijking met vorig jaar is het beeld rustiger en stabielere wat betreft het aantal mutaties onder panelleden. In 2025 werden vier nieuwe panelleden verwelkomd (tegenover zes in 2024). Miro (204a) is actief in de undergroundscene en Duco (206a) in de hardtechnoscene. Mira (205a) vertelt over een groep studenten, terwijl Tina (207a) een goed beeld geeft van de 'clubkids' die Gen Z vertegenwoordigen. Eveneens zijn vier panelleden vervangen (net als in 2024), maar de uitstroom was beduidend lager: één panellid in 2025 tegenover elf in 2024.²

1.1 Het Amsterdamse uitgaansleven

De beleidsmatige aandacht voor nachtcultuur in grote en middelgrote Nederlandse steden wint snel terrein, met Amsterdam als eerste stad die in 2021 de primeur had met een nachtbeleidsvisie. Daarmee werd de nacht expliciet erkend als volwaardig cultureel en economisch domein binnen het stedelijk beleid.³

In bredere zin verwijst het uitgaansleven — of zo men wil de nacht- en/of clubcultuur — naar alles wat zich gedurende de nacht (22.00–06.00 uur) afspeelt op cultureel

en sociaal gebied, en steeds vaker ook overdag tijdens zogeheten 'weekenders'.⁴ In de afgelopen decennia passeerden tal van clubs, podia, culturele accommodaties, pop-ups, nachtcafés en underground-settings de revue waar panelleden over vertelden en in het weekend hun toevlucht zochten.

Panelleden typeren de nachtcultuur als een domein waar (alternatieve) scenes van uiteenlopende plimage elkaar ontmoeten, kruisen en wederzijds beïnvloeden — in mode, muziek, omgangsvormen en nieuwe sociale netwerken. Juist die kruisbestuiving maakt het nachtleven spannend en avontuurlijk. De nacht fungeert bovendien als inspirerende verzamel- en ontmoetingsplaats voor iedereen met een bijzondere of professionele band met dit domein: van bookers, promotoren en dj's tot muzikanten, clubpersoneel en -eigenaren.

Meer nog dan de traditionele horeca met cafés, restaurants en kleine muziekpodia bieden nachtculturele locaties ruimte aan alternatieve scenes die worden gedreven door spontaniteit en experimenteel lust. Door het hybride en laagdrempelige karakter verenigt de nachtcultuur activisme, kunst, underground en commercie. Zoals een panellid het verwoordt: de nachtcultuur trekt juist tegencultuur aan vanuit alle lagen van de bevolking; ook mensen met een gemarginaliseerde identiteit kunnen in de nacht zichzelf zijn.⁵

1 Een netwerk in deze context is een verzameling mensen in het uitgaansleven (vriendengroep, bezoekers-publiek of scene) waarover het panellid vertelt.

2 Zie **Bijlage 1: panel op pagina 182**.

3 Geen dag zonder nacht (2025). Nachtcultuur in gemeentelijk beleid. Trends in kunst en cultuur Boekman Extra 49. Verkenningen.

4 **In de festival- en clubscene is een weekender een meerdaags feest, festival of clubprogramma van bijvoorbeeld vrijdag tot zondag.**

5 (Zie pag. 2.) Geen dag zonder nacht (2025). Nachtcultuur in gemeentelijk beleid. Trends in kunst en cultuur Boekman Extra 49. Verkenningen.

Geen dag zonder nacht

Het Amsterdamse nachtleven telt naar schatting 125 locaties, onderverdeeld in circa 40 nachtclubs, 25 muziekpodia en 60 — vaak kleinere — muziek- en feestcafés.⁶ Ongeveer tien locaties bewegen zich qua functie tussen nachtclub en muziekpodium, afhankelijk van de programmering. Amsterdam onderscheidt naar grootte en capaciteit drie typen nachtlocaties: (1) kleine clubs (200–500 bezoekers; 120–1.000 m²), (2) middelgrote clubs (500–1.000 bezoekers; 500–2.000 m²) en (3) grote clubs (1.000–2.000 bezoekers; 1.000–3.000 m²). Daarnaast is ook de dancefestivalsector fors vertegenwoordigd, met jaarlijks naar schatting 200 tot 400 muziekfestivals.⁷ Het dancebeleid van de gemeente is opgetekend in het Amsterdams Beleidskader Dance Events dat met name gericht is op drugs, gezondheid en veiligheid. Het kader beschrijft welke maatregelen organisatoren moeten nemen om risico's bij dance events te beperken en vormt een aanvulling op het reguliere evenementenbeleid.

Daarnaast is er een nachtvisie ontwikkeld die de gemeente samen met de sector heeft opgesteld. Hierin worden belangrijke thema's benoemd om de nachtcultuur steviger en integraler te verankeren in het gemeentelijk beleid, dat zich naast kunst en cultuur ook richt op thema's als diversiteit, stedelijke ontwikkeling, economie, mobiliteit, gezondheid en openbare orde. In de visie constateert de gemeente dat de nacht een wezenlijk onderdeel vormt van het verhaal van de stad en ruimte biedt aan cultuurparticipatie voor bewoners en bezoekers. Tegelijkertijd staat de

nachtcultuur onder druk door stedelijke groei, ruimtegebrek en stijgende kosten. Er zijn onvoldoende betaalbare locaties voor nieuwe initiatieven en evenementen, en zowel makers als publiek worden geconfronteerd met een steeds duurdere stad.

Deze observaties sluiten aan bij bevindingen uit eerdere panelstudies. Daarin werd gewezen op schaalvergroting binnen club- en festivalcultuur, de aantrekkingskracht op feesttoeristen en de groeiende aanwezigheid van internationals en expats die in de stad wonen, werken of studeren en die een steeds belangrijkere rol spelen in het stedelijke culturele en sociale leven. Tegelijkertijd zorgt de druk op de woningmarkt en de stijging van huizenprijzen ervoor dat jonge starters nauwelijks nog betaalbare woonruimte kunnen vinden.

Ook de nachtsector zelf ervaart schaarste. Initiatieven voor nachtcultuur worden geconfronteerd met een gebrek aan tijdelijke en permanente locaties en moeten bovendien voldoen aan strikte randvoorwaarden rond veiligheid, overlastbeperking, bereikbaarheid en geluidsisolatie. In de huidige context is het bijkans onmogelijk om in het centrum een geschikte nieuwe locatie met een clubfunctie te vinden. Schaarste aan ruimte, hoge vastgoedprijzen, strenge vergunningseisen en beperkingen rond geluid en overlast maken vestiging daar bijzonder complex. Initiatieven wijken daardoor vaker uit naar stadsranden en buitengebieden, waar meer fysieke en bestuurlijke ruimte is voor nachtcultuur.

⁶ Team Nachtvisie (2021) [Toekomst van de nacht: Nachtcultuur in Amsterdam](#). Gemeente Amsterdam.

⁷ [Festivals in Amsterdam, followthebeat.nl](#).

Tegelijkertijd bestaat er waardering binnen de sector dat de gemeente met de ontwikkeling van een nachtvisie expliciet laat zien dat een florerende nachtcultuur van belang wordt geacht.

De panelleden die in dit hoofdstuk aan het woord komen, maken zelf deel uit van een netwerk en/of hebben als professional contact met publieksgroepen. Panelleden met een *primair* contact spreken vanuit een insidersperspectief over middelen-gebruik binnen hun netwerk, scene of vriendengroep. Panelleden met een *secundair* contact vertellen vanuit hun professionele rol in het uitgaansleven — onder meer als portier, servicemedewerker, barmedewerker, clubuitbater of organisator van raves. Eerst komen de uitgaanders aan het woord die als panellid zelf deel uitmaken van de stapcultuur (primair contact), gevolgd door de professionals (secundair contact).

1.2 Het uitgaandersperspectief

Veel panelleden maken deel uit van vriendengroepen en/of scenes die soms uren met elkaar doorbrengen in het uitgaansleven en vanuit het perspectief van stappers daarover kunnen vertellen. Zij doen verslag van middelengebruik en markten en hoe deze bijeenkomen in het uitgaansleven en daarbuiten op niet reguliere plekken en privéfeesten.

Als we Dé (179a) videobellen voor een interview, neemt ze enigszins verweesd op. Ze blijkt net wakker te zijn. “Hoe zie ik eruit?” vraagt ze glimlachend. Ze had speciaal de wekker gezet om 13.30 uur, na een intens feestweekend. Zondagnacht lag ze, na nog een after bij haar thuis, om 02.00 uur in bed, maar van echt slapen is nauwelijks iets terechtgekomen. Later in het interview

schetst Dé (179a) hoe het uitgaansritme de afgelopen jaren is opgerekt. “Er zijn belachelijk veel feesten en je kunt het hele weekend doorgaan tot maandag — soms zelfs tot dinsdagochtend. De tijden zijn ruimer geworden.” Waar vroeger de nacht leidend was, is het nu volgens haar veel gebruikelijker om ’s ochtends om zeven uur nog een club binnen te stappen. Steeds meer feesten beginnen zelfs in de ochtenduren. Ook Amsterdam Dance Event heeft volgens haar die ontwikkeling versterkt, met programmering die overdag van 10.00 tot 20.00 uur loopt en ’s avonds weer doorgaat van 23.00 tot 08.00 uur.

Het zijn precies deze ‘tropennachten’ die Florian (196a) — organisator, dj en culturele gangmaker — hebben doen besluiten een sabbatical te nemen. Door de week komt hij naar eigen zeggen niet toe aan de dingen waar hij zijn volle energie, tijd en liefde in wil steken. “Mijn doel is om rond mijn veertigste fulltime acteur te zijn. Maar nu werk ik telkens alweer toe naar het volgende weekend. Dat patroon wil ik doorbreken.” Met optredens op festivals als Lowlands, Mysteryland en Into The Great Wide Open mag hij naar eigen zeggen niet klagen. Toch wil hij “geen slaaf van de nacht zijn”. Eerst nog één illegale rave met oud en nieuw — en daarna gaat voorlopig de stekker eruit.

Sinds het panel zich na corona helemaal heeft vernieuwd — jaarlijks wordt circa een kwart van de leden vervangen — is het aandeel deelnemers uit Generatie Z (geboren na 2000) toegenomen. Daarnaast zijn er meer professionals aangesloten, zoals beveiligers en organisatoren, die vanuit hun rol de nieuwe generatie verwelkomen in het nachtleven. Panelleden beschrijven vanuit uiteenlopende invalshoeken wat uitgaan voor hen betekent. Sommigen richten zich

op kleine (alternatieve) festivals in binnen- en buitenland, waar de programmering breder is dan alleen muziek. Daar is ook ruimte voor ontspanning — zoals zweethutten, sauna, yoga en meditatie — en voor spirituele verdieping via lezingen en workshops. Ook concepten als silent disco maken deel uit van dit repertoire. Anderen dompelen zich juist onder in clubs waar elektronische muziek domineert. In de zomermaanden doen openluchtfestivals het weer goed. Daarnaast zijn subculturen ruim vertegenwoordigd, met raves, tekno- en queerfeesten. Afters en thuisfeesten spelen eveneens een belangrijke rol in de verhalen van panelleden.

Zoals later in dit hoofdstuk zal blijken, hangt het middelenrepertoire binnen groepen vaak samen met de setting en het moment van de avond of nacht. Sommigen spreken vooraf met bekenden af, anderen ontmoeten elkaar op locatie of sluiten pas aan bij een after. Dankzij constante bereikbaarheid via sociale media en chatgroepen kan snel worden geschakeld tussen groepen en settings: wie is waar, en wie gaat nog door naar een ander feest? Naast een vaste kerngroep is uitgaan daarmee ook fluïde; telkens kunnen anderen aanhaken. Op een after, wanneer het feestgedruis langzaam verstomt, komt het geregeld voor dat aanwezigen afkomstig zijn van uiteenlopende feesten en scenes. Panelleden werkzaam in het nachtleven zien inmiddels een vaste kern van jongeren die zeer frequent uitgaat. Voor sommigen speelt escapisme daarbij een rol: het uitgaansleven fungeert dan als uitlaatklep of tijdelijke ontsnapping aan studie, werk of persoonlijke druk. Voor Rohan (188a) is het uitgaansleven nog grotendeels nieuw, en hij maakt volop feestkilometers. Uitgaan betekent voor hem vooral 'gewoon

losgaan' op plekken waar de leuke feesten plaatsvinden — van alternatieve locaties tot sjieke clubs op het Leidseplein of een festival. Samen met een vast clubje vrienden cruisen ze alles wat op hun pad komt, soms het hele weekend door.

Zin en betekenis van uitgaan

In onze gesprekken met panelleden komen ook de kernwaarden van uitgaan aan bod. Wat maakt uitgaan zo aantrekkelijk? In de vorige Antenne merkte Rubi (197a) al op dat de meesten zich vaak beter thuis voelen in het nachtleven dan in het dagleven. Panelleden noemen verschillende kernpunten als het gaat om het belang van de nachtcultuur:

Sociaal

- Nieuwe mensen ontmoeten en netwerken.
- Uit de sleur van het dagelijkse leven breken en ontspanning vinden.
- Dansen en feesten als uitlaatklep en ontlading na prestatie. Drang naar escapisme (in positieve zin).
- Gezelligheid delen, thuis voelen en vasthouden van herinneringen.
- Fysiek en mentaal ontdekken (en durven uitspreken) wie je bent en wilt zijn als individu of groep.
- Verbinding en vrijheid voelen.

Cultureel

- De nachtcultuur (underground) ervaren als een 'creatieve spons'.
- Delen van passie voor muziek met andere liefhebbers en 'muzieknerds'.
- Het nachtleven als podium (naar de buitenwereld) voor protest of een politiek statement.

lichamelijk

Het koesteren van een safe space die ook sekspositief is (zonder nadruk op seks).

1.3 Het professionele perspectief

In deze paragraaf belichten we de positie van professionals die reflecteren over hun werkveld in het uitgaansleven. We beginnen met de beveiliging en serviceverleners, gevolgd door club- en locatiemanagers en eindigen met enkele leden die participeren in een rave-organisatie, waarvan sommige ook buiten het reguliere nachtleven actief zijn. Zij vertellen over verschillende subculturen en muzikale subgenres binnen de elektronische niche waarin druggebruik (naast alcohol) vaak een rol van betekenis speelt. De achilleshiel van veel clubs en feestorganisaties die drugs buiten de deur moeten houden en veiligheid moeten garanderen. Sinds enkele jaren zien we een beweging van awarenessteams⁸ uit feestcommunities die meer samen willen werken met clubs en security om gezondheidsincidenten te minimaliseren en de veiligheid van bezoekers te vergroten.

1.3.1 Beveiliging

De securitymedewerkers hebben over het algemeen een goed beeld van bezoekersgroepen (vaak twintigers). Wie vaker aan de deur staat voelt goed aan welke avonden en evenementen er qua alcohol en drugsgebruik uitspringen. Vaak is het een samenloop van leeftijd, tijdstip, type subcultuur of muziekgenre. Naast de verschillende omgangsvormen vertellen zij ook over risico's van middelengebruik en welke maatregelen er worden getroffen wanneer iemand betrappt wordt op bezit van drugs. In deze meting zijn gesprekken gevoerd met een servicemedewerker (portier II, 162a/b) van een club in de

binnenstad en met een enkele portiers die werken voor een beveiligingscollectief (portiers I, 153a) werkzaam in clubs en op zomerevenementen.⁹

Werkveld

De servicemedewerker (portier II, 162a/b) onderhoudt contact met alle schakels in de organisatie: portiers aan de voordeur, toilet dames, barkeepers en vooral bezoekers van jong tot oud en van verschillende pluimage — van dance- en urbanliefhebbers tot vaste stamgasten. Door zijn verbindende rol is hij goed op de hoogte van wat er speelt, zowel op de vloer als achter de schermen. Per avond wordt gewikt en gewogen hoeveel toezicht nodig is, afgestemd op publiek, muziekstijl en verwachte dynamiek. Dat kan variëren van een grote groep mannen op leeftijd voor een rockconcert tot een singer-songwriter die in een andere zaal optreedt. Die verwachtingen bepalen niet alleen de sfeer, maar ook de organisatie eromheen.

Voor het panel is vooral de informatie relevant over groepen jongeren die afkomen op dance-, urban- en rockavonden. Omdat de aard van het evenement direct van invloed is op de veiligheidsinzet, staan er tijdens een gabber- of hiphopavond doorgaans meer portiers en servicemedewerkers bij de deur dan bij een rustiger concert.

Portiers I (153a) vertellen dat de clubnachten (op verschillende locaties) in de zomer worden afgewisseld met grotere evenementen. Op clubniveau is er meer sprake van scenevorming, met een vaste kern van enkele honderden (vaak prille) twintigers. In de afgelopen jaren hebben met name non-binaire en trans bezoekers

⁸ In de clubcontext is een awarenesssteam geen beveiliging met als doel om te handhaven, maar vooral om te luisteren, ondersteunen en zo nodig preventief op te treden.

⁹ Het gaat hier om een jaarlijks gesprek met twee a drie portiers van het beveiligingscollectief.

zich nadrukkelijker geprofileerd binnen de queer scene.¹⁰ Tegelijkertijd blijven clubs aantrekkelijk voor toeristen en internationals (buitenlandse studenten en expats). De club fungeert voor velen als safe space — een plek waar je jezelf kunt zijn en waar expressie centraal staat. Anderen komen primair voor de muziekprogrammering. In de praktijk lopen die motieven vaak door elkaar: identiteit, community en muziek vormen samen het fundament van het hedendaagse clubleven.

Veiligheid en drugs

Het algemene beeld onder panelleden is dat veel bezoekers hun drugs vooraf inkopen en zelf meenemen naar het feest. Het gebruik concentreert zich vaak in kerngroepen waarin middelen worden gedeeld en soms ook gemixt. Bij inbeslagnames gaat het volgens portiers I en II doorgaans om kleine hoeveelheden: wikkels met cocaïne, zakjes ketamine, pillen of 3-MMC. Portier II schetst daarnaast een terugkerend patroon rond drugsbezit en dealen in clubs. Toeristen proberen nog altijd binnen drugs te kopen, in de veronderstelling dat dit in Amsterdam eenvoudig is. Bezoekers die iets proberen te smokkelen worden geweigerd. Opvallend is dat toeristen volgens hem minder terughoudend of angstig lijken dan lokale bezoekers. “Ze zijn gemakzuchtig, verstoppen het bijna niet.” Die nonchalance hangt samen met het hardnekkige beeld van Amsterdam als een stad waar alles mag en weinig wordt gehandhaafd. In de praktijk blijkt dat niet te kloppen: er vinden controles plaats en bij aantreffen van middelen volgt doorgaans weigering of verwijdering. Het verschil tussen verwachting en realiteit leidt regelmatig tot verbaasde reacties aan de deur. Een deel van de bezoekers

heeft de middelen al eerder in de stad gekocht, bijvoorbeeld via Signal of via straatverkoop. Slechts incidenteel wordt de politie ingeschakeld, bijvoorbeeld wanneer meerdere grammen worden aangetroffen en de hoeveelheid de grens van persoonlijk gebruik lijkt te overschrijden. In de meeste gevallen blijft het bij toegangswegering. Dat geldt ook voor bezoekers die zich lastig of zichtbaar dronken gedragen.

Eenmaal binnen proberen beveiligers gericht te zoeken naar mogelijke dealers. Er wordt gelet op specifieke verstopplekken: shagpakjes, sigarettendoosjes, kleine zakjes in broekbanden of jaszakken, tasjes met dubbele voering. Het profiel dat wordt geschetst, betreft vaak jonge mannen die de scene enigszins kennen en zich ogenschijnlijk moeiteloos tussen het publiek bewegen. Juist doordat zij vertrouwd zijn met de codes van het uitgaansleven, blijven ze lastig te signaleren en aan te pakken. De aanpak krijgt daarmee het karakter van een kat-en-muisspel: organisaties scherpen hun controles aan, terwijl aanbieders zich voortdurend aanpassen aan de routines bij de deur. Dé (179a) schetst een verschil in benadering tussen gedogen versus strikt sanctioneren wat voor een hele andere beleving bij bezoekers zorgt.

“In sommige clubs ervaar ik de controle als relatief mild. Maar ik maak het ook anders mee. In een club werd bij een vriend een beetje wit poeder op een pasje aangetroffen, wat uitmondde in een groot drama. Het illustreert hoe verschillend locaties omgaan met handhaving. Ik kom ook in clubs waar handhavers een oogje toeknippen als er vijf personen het toilet in duiken. Voor andere bezoekers kan dat

10 Het woord queer, dat in Nederland in de jaren tachtig van de vorige eeuw voor het eerst werd gebruikt, lijkt te worden herontdekt nu panelleden de term vaker gebruiken als zij over hun netwerk/scene vertellen. We gebruiken queer hier als een overkoepelend begrip voor onder andere homoseksuele, biseksuele, panseksuele, transgender, interseks en non-binaire/genderqueer mensen.

knap frustrerend zijn als de wachttijden oplopen. In één club wordt je daarom gedirigeerd naar een plek waar je wel mag gebruiken.”

Beheersbaarheid

Organisaties moeten tegenwoordig aan veel regels voldoen, waardoor een feest voor een paar duizend bezoekers nauwelijks nog rendabel is. Vergunnings-eisen, veiligheidsprotocollen en aanvullende voorwaarden stapelen zich op. Tegelijkertijd hebben de meeste evenementen hun zaken professioneel op orde: veiligheid, communicatie, afstemming met betrokken partijen, sanitair en voldoende nooduitgangen zijn doorgaans goed geregeld.¹¹ Voor Amsterdam Dance Event geldt bovendien een speciaal draaiboek dat jaarlijks wordt geëvalueerd en waar nodig bijgesteld. Volgens portiers heeft deze combinatie van strengere kaders, betere voorbereiding en meer onderlinge afstemming ertoe bijgedragen dat er — vergeleken met tien jaar geleden — aanzienlijk minder (ernstige) gezondheids-incidenten plaatsvinden. De professionalisering van toezicht, de inzet van awareness teams en duidelijke protocollen rond veiligheid lijken hun vruchten af te werpen. Daarnaast signaleren sommigen dat ook de houding en het gedrag van bezoekers rond middelengebruik ten positieve zijn veranderd. Steeds meer grote clubs sluiten tijdens zo'n evenement enkele uren hun deuren om te voorkomen dat bezoekers langer dan 24 uur in het pand blijven en uitgeput raken. Die onderbreking wordt benut om schoon te maken en de organisatie opnieuw scherp te zetten.

De gemiddelde bezoeker staat daar zelden bij stil, maar portiers en clubmanagers

benadrukken dat juist deze strikte kaders eraan bijdragen dat het aantal ernstige incidenten relatief laag blijft — denk aan brand, slechte ventilatie en overdosering.¹² De professionalisering van het nachtleven is daarmee tweeledig: enerzijds meer regels en hogere kosten, anderzijds meer structuur, preventie en beheersbaarheid.

Portiers I (153a) geven aan dat zij de laatste jaren vaker moeten optreden tegen grensoverschrijdend gedrag (GOG), mogelijk omdat de meldingsbereidheid onder bezoekers is toegenomen. Incidenten lijken relatief vaker voor te komen op vrijplaatsen, waar de open sfeer ook mensen kan aantrekken met minder goede intenties — door sommigen aangeduid als 'roofdieren'. In anti-GOG-teams wordt informatie gedeeld tussen beveiligers en het awareness team. “Het is écht teamwork”, zeggen ingewijden.

Volgens de portiers blijft het voortdurend laveren tussen nabijheid en professionaliteit. Ze mogen niet zomaar aan iemand zitten, maar het is wel hun werk. En als iemand hulp nodig heeft, moeten ze er wel staan. Hun houding is cruciaal. Een beveiligers is toegankelijker als hij/zij sensitief is in de omgang met bezoekers. Veiligheid draait daarmee niet alleen om handhaving, maar ook om communicatie en vertrouwen.

1.3.2 Club- en locatiemanagers

Deze panelleden zijn scherp op culturele ontwikkelingen in het nachtleven en spreken daar uit eerste hand over. De algemene teneur is opvallend positief. Waar enkele jaren geleden nog vrees bestond over het voortbestaan van een aantal clubs — deels opererend met tijdelijke contracten — lijkt die angst nu naar de achtergrond

¹¹ Het Amsterdams Beleidskader Dance Events is een gemeentelijk beleidsdocument van de gemeente Amsterdam dat regels en richtlijnen vastlegt voor de organisatie van dance events (met name elektronische muziek-evenementen).

¹² Portiers zien wel meer epileptische aanvallen waarschijnlijk veroorzaakt door LED-schermen.

verdwenen. Amsterdam barst bijna uit haar voegen wat betreft feestaanbod. Er is een gezonde concurrentie tussen clubs die verspreid zijn over de stad. De gemeente krijgt een pluim, omdat zij de nachtcultuur serieus neemt en samen met de branche inzet op veilig uitgaan. In het alternatieve circuit weten ook meer stappers van kleur hun weg te vinden naar de nieuwe clubs waar zowel armlastige studenten komen, stappers met een ruimere beurs en toeristen en internationals.

Naast de positieve geluiden klinken er ook kanttekeningen. Door strenge regels rond vestiging en geluidsoverlast in het centrum worden clubs steeds vaker naar de buitenwijken geduwd. Tegelijkertijd wordt de stad duurder en volgens sommigen minder leefbaar. Meerdere panelleden benadrukken dat de nachtcultuur geen exclusief domein mag worden voor alleen bezoekers met een goed gevulde portemonnee. De toegenomen concurrentie versterkt die dynamiek. Stappers — vooral de meer onvoorspelbare Gen Z — beslissen vaak pas op het laatste moment waar ze heen gaan. Vaste binding aan één locatie lijkt minder vanzelfsprekend: er zijn meer clubhoppers dan stamgasten. Die flexibiliteit maakt het voor clubs lastiger om bezoekersaantallen in te schatten en personeel efficiënt in te roosteren. Het nachtleven wordt daarmee niet alleen cultureel, maar ook organisatorisch grilliger.

1.3.3 Rave-organisatoren

Bij Amsterdam Danst Ergens Voor (ADEV) komen uiteenlopende subculturen uit hun krochten om met een paar duizend ravers de vrijheid te vieren en een tegengeluid te laten horen aan de vooravond van Amsterdam Dance Event. Waar ADE staat voor schaalvergroting en internationale

industrie, profileert ADEV zich als vrijplaats — rauwer, autonoom, minder gecommercialiseerd. Toch blijft de kritische massa voor raves beperkt, zeggen insiders omdat nieuwe organisaties vaak willen doorgroeien naar een groter podium om te kunnen ‘gronden’. Bovendien zijn echt autonome plekken schaars geworden in de stad. Dave (170a) weet daar in Nieuw-West een eigen draai aan te geven. Zijn raves zijn vermaard en trekken een trouw publiek. Hij typeert de locatie nadrukkelijk niet als een diehard nachtclub. “We zijn een avontuurlijke plek waar mensen het een en ander doen. Soms gaan ze ook al om drie uur naar huis.” De nadruk ligt voor hem op de muzikale beleving; het feest hoeft niet per se tot diep in de ochtend door te razen om geslaagd te zijn. Hij rekent op een feest met een bargarantie — een vooraf afgesproken minimumbedrag, bijvoorbeeld tussen de 3.000 en 4.000 euro — dat gehaald moet worden. Maar dat lukt niet altijd. “Er zijn avonden dat je met tweehonderd man nog geen tweeduizend euro haalt. Dan geven ze niet eens een tientje per persoon uit. En andere keren gaan ze ver over de dertig euro per persoon heen.” Leeftijd speelt daarin een duidelijke rol. Oudere bezoekers combineren borrelen vaker met andere middelen: “naast een borrel komt er dan een nakkie bij, een paddodruppel, een beetje keta of 3-MMC.” Bij jongere groepen ziet hij eerder het omgekeerde patroon: daar staat één drug centraal en blijft het bij één drankje erbij. Dat verschil in consumptiestijl werkt direct door in de baromzet — en laat zien hoe middelengebruik, leeftijd en economische dynamiek in het uitgaansleven nauw met elkaar verweven zijn. Ook rave-organisator Roderick (199a) ziet op zijn evenementen het hele spectrum voorbijkomen: van geheelonthouders tot problematische gebruikers die elk

weekend meerdere grammen gebruiken. “Dat fokt toch met je andere leefgebieden.” Tegelijkertijd vindt hij dat iedereen zich comfortabel moet kunnen voelen op een rave. Bezoekers worden bij de ingang gebriefd, er is een awareness team aanwezig en EHBO op locatie. Een belangrijke regel in de ravecultuur is zorgen voor elkaar en elkaar niet lastigvallen. Incidenten met personen leiden tot gesprekken met een duidelijk signaal dat ze voorlopig niet meer welkom zijn als ze dezelfde fout begaan. Zo beweegt de ravecultuur tussen autonomie en institutionalisering, tussen openheid en selectie — steeds zoekend naar een balans tussen vrijheid en verantwoordelijkheid.

1.4 Ontwikkelingen uitgaansleven 2025

Ontwikkelingen in het uitgaansleven worden van oudsher beïnvloed door economische, culturele, technologische en maatschappelijke factoren. Tijdens de coronacrisis (2020-2021) lag het uitgaansleven nagenoeg plat. Clubs en festivals pakken de daad weer op en panelleden (uitgaanders en professionals) zien een nieuw elan in het uitgaansleven waar de gevolgen van de crisis flink in hebben gehakt. In 2025 is het aanbod zo groot dat het soms moeilijk kiezen is. Welke ontwikkelingen zijn panelleden opgevallen?

- De groeiende invloed van Gen Z laat zich steeds nadrukkelijker voelen in het nachtleven. De esthetiek verandert: minder zwart, meer kleur, flair en speelsheid dan bij de generatie hiervoor. Tegelijkertijd heeft deze lichting, mede door het ‘coronagat’ in hun vormende jaren, meer moeite om zich vanzelfsprekend te verbinden met een breder publiek. Sociale codes zijn diffuser, groepsvorming is grilliger.

- Gen Z is — in clubland althans — sterker maatschappelijk geëngageerd dan de generatie daarvoor. Thema’s als inclusiviteit, mentale gezondheid, genderdiversiteit en duurzaamheid zijn nadrukkelijker aanwezig in hun uitgaanspraktijk en in de verwachtingen richting organisaties.
- Het uitgaansgedrag is onvoorspelbaarder geworden. Het weekend is verbrokkeld; vaste patronen maken plaats voor partyhopping. Bezoekers bewegen zich sneller tussen verschillende locaties en scenes op één avond, wat zorgt voor een vluchtiger publieksbinding.
- Het aanbod is groot en de concurrentie tussen clubs stevig. Er zijn meer concepten en ook meer feesten op zondag overdag, waardoor het traditionele weekendritme verder opschuift en vervaagt.
- De event business verkeert nog altijd in zwaar weer. Gestegen aanloopkosten, hogere inflatie en strengere randvoorwaarden drukken op de organisatie. Grote feesten zijn niet langer vanzelfsprekend uitverkocht; risico’s liggen vaker bij de organisator.
- Thuisfeestjes en afters blijven populair, zeker onder jongeren met een kleinere portemonnee. De prijsstijgingen in het uitgaansleven leiden tot meer segregatie tussen financieel kwetsbare en kapitaalcrachtigere groepen. Er klinkt een duidelijke waarschuwing: uitgaan mag geen exclusief domein van de elite worden.
- Muzikaal gezien blijft hardtechno het goed doen onder een jonge doelgroep, met name in de metropool Amsterdam. Daarnaast winnen postpunk en psychedelische techno aan populariteit. Gen Z lijkt aangetrokken tot hardere en snellere stijlen die direct en intens zijn —

en die zich ook makkelijk laten circuleren via platforms waar korte, krachtige fragmenten domineren (zoals hyper-pop-invloeden).

- Sober clubbing is in opkomst. Uitgaan hoeft niet per se samen te gaan met alcohol of drugs. Voor een groeiende groep biedt dit een alternatief: dansen en samenzijn zonder middelen, en niet langer het gevoel hebben als niet-gebruiker alleen tussen gebruikers te staan.

2 Middelengebruik en smaakculturen

Dit hoofdstuk gaat over middelengebruik. Van de legale (alcohol en tabak) en gedoogde (cannabis) middelen naar andere stofgroepen: stimulantia, narcosemiddelen, designerdrugs, psychedelica en 'overige middelen'. Het gebruik van middelen wordt beschreven in de context van drug (wat), set (wie) en setting (waar). Deze factoren zeggen iets over gebruikers, hun verwachtingen, culturele verschillen, maar ook over de plekken waar gebruikt wordt. De panelnetwerken vertegenwoordigen een bont gezelschap van groepen en scenes in het Amsterdamse uitgaansleven. Over groepen feesttoeristen en internationals vertellen panelleden vaak indirect.

Factoren: gebruik nieuwe middelen in een groep

De groepen in het uitgaansleven (panelnetwerken) worden zichtbaar via panelleden die vertellen over hun omgeving en de momenten van gebruik. Zij fungeren als schakels tussen individu en scene: via hun verhalen krijgen we zicht op bredere patronen, normen en verschuivingen. Groepen of scenes hebben vaak een vaste kern van frequente bezoekers, met daaromheen een lossere schil van mensen die tijdelijk aanhaken, bijvoorbeeld rond een specifieke organisatie, locatie of muzikale stroming. De samenstelling van zo'n groep zegt meestal ook iets over de feestorganisatie en de manier waarop die met haar achterban communiceert. Een hechte community met een uitgesproken identiteit gaat vaak samen met duidelijke (impliciete) normen over gedrag en middelengebruik. Vaak zijn er één of meer 'klassiekers' die breed geaccepteerd zijn, naast middelen die minder geliefd zijn bij de meerderheid of

slechts door een subgroep worden gebruikt. Welke middelen circuleren, en in welke combinaties, hangt samen met muziekstijl, setting, groepsnormen, beschikbaarheid en imago.

In het onderstaande overzicht sommen we factoren op die panelleden tot op heden hebben genoemd als verklaring voor middelengebruik.

- De groep verandert van samenstelling. Eén of meer nieuwe personen in de groep introduceren een nieuw middel en/of maken reclame daarvoor (evangelist).
- De groep is nieuwsgierig naar een vermeend positief middel wegens promotiepraat (soms met testsample) van een bezorger.
- De groep is nieuwsgierig naar een middel als gevolg van positieve (soms ook negatieve) berichtgeving in de (sociale) media.
- De groep is jong en zit in een experimenteerfase waardoor in relatief korte tijd een scala aan nieuwe middelen wordt uitgetest.
- De groep ontdekt de positieve werking van een middel (o.a. communicatie, prestatie, activiteit, energie) die het groepsgevoel en de groepsbinding versterkt (socialiteit).
- De groep ontdekt een effectieve c.q. functionele werking van een middel om een gewenst gevoel te verlengen, veranderen of dempen (roesmanagement).
- De groep identificeert zich met een middel dat qua werking en imago resoneert met de symbolische waarden van de beleden muziek- of subcultuur (internalisering symbolisme).
- De groep stapt als gevolg van schaarste (bijv. als gevolg van een verbod of wegvallen van de dealer) over naar een ander middel met een vergelijkbaar effect (substituut).

- De groep gaat heviger of anders gebruiken als reactie op een maatschappelijke gebeurtenis die ze niet zelf in de hand heeft (bijv. corona).

Dag en nacht uitgaan

De roesbeleving en het imago van middelen — eerder in de panelstudie beschreven bij onder meer gabbers, techno, lounge, dancehall en tekno — blijken voortdurend in beweging. Wat in de ene scene geldt als vanzelfsprekend, kan elders juist not done zijn. Dat geldt niet alleen voor middelen, maar ook voor feestlocaties: van intieme lounges tot anonieme sporthallen. Setting en substantie beïnvloeden elkaar.

Een onverwachte gebeurtenis als de coronacrisis liet zien hoe snel alles kan verschuiven. Toen clubs en festivals wegvielen, verplaatste het uitgaan zich naar andere ruimtes: auto's, hotelkamers, thuis-, tuifcfeestjes en raves. Met die nieuwe uitgaansvormen veranderden ook de gebruikspatronen en de risico's. Kleinschaliger settings betekenden soms meer controle en vertrouwdeheid, maar ook minder toezicht, andere combinaties van middelen en langere sessies zonder duidelijke begin- of eindtijd.

Nu vijf jaar later lijkt de orde hersteld. Clubs draaien weer hun (nacht) programmering net als festivals in de zomer. Na een collectieve inhaalslag kampen zowel clubs als festivals nu met teruglopende kaartverkoop, mede door flink gestegen prijzen en strengere gemeentelijke eisen. Organisaties die tijdens corona naam maakten met raves in alternatieve settings groeiden door naar het reguliere clubcircuit en professionaliseerden. Tegelijkertijd stokte de aanwas van nieuwe, spontane raves in het post-coronatijdperk.

De interviews met panelleden laten zien dat het nachtleven een heterogeen domein van smaakculturen vormt, waarin midde- lungebruik wordt afgestemd op specifieke behoeften en culturele waarden. Wat past bij een bepaalde muziekstijl, locatie of groep, past niet vanzelfsprekend elders. Gebruik is zelden willekeurig; het sluit aan bij wat men zoekt — energie, verdieping, verbinding of juist verdooving.

Flankerend aan het reguliere uitgaansleven worden ook veel feesten in het privédoein georganiseerd. Huiskamerfeesten, besloten bijeenkomsten of spontane sessies vormen een parallel circuit. Daarin fungeert de after — het nazitje na een clubnacht of festival — als verlengstuk van het oorspronkelijke feest, vaak met een select gezelschap dat nog niet naar huis wil. Afters zijn overigens van alle tijden; het fenomeen zelf is niet nieuw. Wat wel verandert, zijn de groepen die het huidige uitgaansleven kleuren. Nu is vooral Generatie Z 'aan de bal'. Hoewel het moeilijk is om het uitgaansgedrag van een nieuwe clublichting te typeren herkennen sommigen panelleden een patroon. De sfeer is vaak rommelig, het gedrag roekeloos en het gebruik hoog. Sommige groepen clubkids zoeken nadrukkelijk hun grenzen op en hebben soms schijt aan de clubhuisregels. Verder valt er in ieder opzicht veel te kiezen en ontdekken qua feesten, identiteit, werk, muziek en soorten drugs. De overvloed aan opties biedt vrijheid, maar kan leiden ook keuzestress en prestatiedruk

Panelleden die in het nachtleven werken pleiten voor voldoende preventie en zorg, wetende dat achter het uitbundige feestmasker en drugsgebruik eenzaamheid soms een grote rol speelt. Sofia (198a) vraagt zich af of iedereen wel beschikt over

een stevig vangnet buiten het nachtleven, wanneer ze overdag brak en alleen moeten bijkomen. Door normalisering van het constante middelengebruik kunnen professionals in de horeca en awarenessteams opener in gesprek met bezoekers. Florian (196a) tracht het huidige consumptiepatroon te duiden tegen de achtergrond van de tijdsgeest. "Jongeren staan onder druk en gaan uit om zich te willen verliezen, weg van wat er gaande is. Dat ze zo lang wakker willen blijven is puur escapisme."

Tegelijkertijd zien verschillende panelleden ook een groeiende groep die kritischer is wanneer ze wel of niet (bijvoorbeeld ecstatische dance) willen gebruiken. Er wordt ook geconstateerd dat groepen functioneren als buddy voor elkaar. Sommige panelleden gaan liever naar seks positieve feesten, omdat die intiemer en tegelijk uitbundiger aanvoelen. Lisa (182a) verwoordt het zo: "Als vrouw was ik echt in de minderheid tussen alle mannen met ontbloot bovenlijf. Toch heb ik mij geen moment ongemakkelijk gevoeld. Integendeel. Er hing een sfeer van vrijheid, maar ook van respect. Alsof iedereen begreep dat ruimte geven aan de ander de voorwaarde is om zelf ruimte te kunnen nemen."

Factoren: stoppen of minderen van middelengebruik

Het middelenpalet varieert in groepen. Naast het gebruik van (nieuwe) middelen in een groep, kan ook het omgekeerde gebeuren, namelijk dat een middel minder populair wordt of dat een deel van groep bijvoorbeeld minder drugs gebruikt omdat het opvoeden van kinderen moeilijk te combineren is met tijdloos uitgaan. In het onderstaande rijtje sommen we enkele

factoren op die panelleden in hun achterban opvangen:

- Naar aanleiding van gezondheidsincidenten bij een middel (in de groep of scene) of negatieve nieuwsberichten in het algemeen over een specifiek middel.
- Solidair zijn met vriend(in) die wil stoppen of in behandeling is.
- De aanvankelijk positieve effecten van een middel worden (na verloop van tijd) niet meer als zodanig gepercipieerd in de groep, waardoor de belangstelling verflauwd.
- Er ontstaat onbehagen over een middel wanneer het telkens in verband wordt gebracht met criminele excessen. Het negatieve imago drukt op de morele waarden van gebruikers (bijvoorbeeld cocaïne).
- De (tijdelijke) kwaliteit van een middel is dermate onvoorspelbaar dat gebruikers zich hier niet (meer) aan durven te wagen.
- Als gevolg van een verbod (van een middel) ontstaat (tijdelijke) schaarste, waardoor de vraag afneemt.
- Gebruikers groeien uit het uitgaansleven en/of krijgen andere prioriteiten (opleiding, werk, zwangerschap, opvoeding kinderen, andere partner, etc.).

2.1 Vijf profielen

De meeste deelnemers in de panelnetwerken vallen idealiter in één van vijf profielen: instromers, alternatieven, creatieven, sensualisten en psychonauten.¹³ Allen hebben een bijzondere band met het uitgaansleven — cafés, clubs, festivals, concerten en dergelijke — maar kunnen sterk verschillen in kenmerken, achtergrond en leefstijl. Binnen een enkel panelnetwerk zijn soms twee of drie profielen tegelijk herkenbaar. Panelleden spreken ook wel over communities om het 'familiaire gevoel'

¹³ Voor een uitgebreide profielbeschrijving, zie: Nabben T (2010) *High Amsterdam. Ritme, roes en regels in het uitgaansleven*. Rozenberg Publishers.

te benadrukken. Deze communities kunnen echter uiteenvallen wanneer een club haar deuren sluit.

Instromers (absolute beginners)

Elk jaar stroomt een nieuw jong cohort het nachtleven binnen. Ze bevinden zich vaak nog in een verkenningsfase op het gebied van muziek, gender en druggebruik, terwijl hun identiteit zich volop ontwikkelt. Veel groepen in dit stadium zijn fluïde en veranderlijk, omdat er veel te ontdekken en uit te proberen valt. Op termijn kiest een deel van deze instromers ervoor minder uit te gaan, terwijl anderen zich stilistisch en gedragsmatig committeren aan het geïnternaliseerde subculturele kapitaal van hun netwerk. Dit cohort vertegenwoordigt de jongste netwerken in het uitgaansleven, doorgaans tussen de 16 en 20 jaar.

Binnen clubkringen bestaat momenteel veel discussie over de eerste lichting Gen Z-bezoekers, die door corona deels de aansluiting met oudere bezoekersgroepen heeft gemist. Dit heeft invloed gehad op netwerkvorming, subculturele integratie en deelname aan het traditionele nachtleven. Alternatieven – in dance en popcultuur Dit segment is verbonden aan (sub)genres binnen het dance- en urbanmilieu en de alternatieve popcultuur, zoals postpunk en grunge. Deelnemers zijn goed bekend met (opkomende) artiesten/dj's en nieuwe muziekstijlen die eerder indie/underground zijn dan mainstream.

Kenmerken van het segment:

- Middelengebruik in de dance-tak ligt hoger dan bij urban; het middelenpalet is ook breder.
- Postpunk (poppodia) blijft populair, evenals locaties waar de scene zich tijdelijk vestigt.
- Eclectische hypermuziek is geliefd bij Gen Z.

- Er is ruimte voor ontwikkeling met een evenwichtige mix van bestaande en nieuwe initiatieven.
- Commerciële (hard) techno met veel volgers buiten Amsterdam slaat niet door naar stadsclubs.
- Bezoekers tonen vaak loyaliteit aan de organisatie en locaties.

Creatieven- trendsetters en innovators

Deze groep bestaat uit mensen met een neus voor hip en cool, zoals dj's, bookers, designers en modemakers. Ze vormen het creatieve segment waarin nieuwe concepten worden bedacht en via sociale media verspreid. Vooral avontuurlijke, vaak tijdelijke locaties spreken hen aan. Het publiek wordt gekenmerkt als 'eigenzinnig en creatief', met een sterke voorkeur voor authenticiteit en experiment, waarbij soms ook nieuwe vormen van middelengebruik (o.a. nieuwe designers) een rol spelen. Florian (196a) wordt gezien als een exponent van dit segment en belichaamt de innovatieve, trendsettende en experimentele houding van deze groep, met een duidelijke overlap met sensualisten. Het publiek waar hij mee omgaat bestaat vooral uit jongere, artistieke bezoekers met een eigen stijl en een eclectische muzieksmaak ('van surfrock en metal hardcore tot pop en noisy'). Ze zijn nieuwsgierig en willen experimenteren, zowel in muziek als performance. Nieuwe concepten krijgen dankzij de socials snel aandacht van clubs, waardoor trends zich snel verspreiden. Optredens zijn vaak 'out of the box': live shows met dansers en samenwerking met theatermakers en kunststudenten. Het segment kenmerkt zich door een mix van kleur, genderexpressie en artistieke experimenten, passend bij een creatieve, Gen Z-gedreven scene.

Sensualisten- veelzijdig en expressief

Deze groep omvat zowel bezoekers uit het queer- als heteromilieus die fetisj- en kinky feesten bezoeken. Queer/gay-feesten zijn divers in leeftijd, overwegend man, maar ook non-binair, trans en vrouwelijk met veel internationale bezoekers. Ook mensen die in het nachtleven werken, zoals organisatoren of clubconsultants, vallen hieronder. De term queer wordt vaak als paraplueterm gebruikt voor iedereen die qua oriëntatie en (seksueel) gedrag afwijkt van de norm en dit via gendereuforie in de underground uitdrukt. Muziekmaak is minder leidend dan bij alternatieve groepen, hoewel electro en techno populair zijn. Het drugspectrum (o.a. uppers, narcosemiddelen, erectogenen, poppers) is veelzijdig en wordt vaak gecombineerd voor energie, euforie en lustgevoelens.¹⁴ Kenmerken van deze groep zijn onder andere openheid en vrijheid in zelfexpressie, kleding geïnspireerd op leer en “naughty”, een linkse en sekspositieve cultuur, en belangstelling voor creativiteit, kunst, dans, sculptuur en fotografie. Clubs fungeren als een plek van thuisgevoel en familie

Psychonauten – klein, gespecialiseerd publiek

Psychonauten vormen numeriek de kleinste groep en zijn relatief weinig aanwezig in het reguliere nachtleven, maar wel actief op specifieke (psytrance) - festivals en raves. Ze onderscheiden zich door uitgebreide kennis en ervaring met psychedelica en (nieuwe) designerdrugs, naast stimulanten, en zijn goed op de hoogte van doseringen, effecten en werkingsduur. Daarnaast tonen ze belangstelling voor onderzoek naar psychedelica. Een deel van deze groep zoekt ervaringen binnen domeinen gericht op

spirituele groei of rituelen, zoals ceremonies met ayahwasca, San Pedro-cactus of psilocybine.

2.2 Gezondheid: regulering en risicogedrag

Naast de gewenste en plezierige effecten van middelen, komen in gesprekken met panelleden ook risico's en gezondheidsbeleving aan bod. Uitgaan gaat vaak gepaard met alcohol en verschillende gebruikspatronen, soms in specifieke combinaties binnen subgroepen van hetzelfde netwerk. Matige gebruikers zijn meestal voorzichtig met doseringen. ‘Doorgaanders’ lijken weinig grenzen te kennen. Dit divergerende beeld is al langere tijd zichtbaar in uitgaansnetwerken. Jongere gebruikers experimenteren volop, terwijl ervaren clubbezoekers zich geleidelijk bewust worden dat onbeperkt gebruik zijn grenzen heeft en persoonlijke verantwoordelijkheid (agency) belangrijker wordt. Toen Florian (196a) bijvoorbeeld besloot om drugs af te zweren tijdens zijn nachtdiensten, herstelde hij fysiek sneller door de week en kon hij zich ook beter concentreren. Ook andere panelleden zien stappers bewuster omgaan met gebruik door bewust een paar weken/weekenden niets te nemen. Er wordt ook gezocht naar alternatieve vormen van beleving, in plaats van telkens hetzelfde ‘trucje’ in de club te herhalen. Aan het begin van haar drukke en veeleisende baan vroeg Lisa (182a) zich regelmatig af hoe zij dat kon verenigen met de wereld van festivals. Inmiddels weet ze die twee werelden goed met elkaar te verbinden. Er zijn zelfs collega's met wie ze deze kant van haar leven kan delen. Tegelijkertijd benadrukt ze dat het besef van eigen verantwoordelijkheid essentieel is: uiteindelijk ben je zelf verantwoordelijk voor

14 Massaquoi N (2015) **Queer Theory and Intersectionality**, in JD Wright (Ed.) The International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences (pp. 765-770), Elsevier. Gendereuforie is het fijne gevoel, het comfort of de vreugde die iemand voelt wanneer iemand zichzelf erkend voelt, of door anderen erkend wordt in hun genderidentiteit.

je functioneren en presteren. Voor haar is het daarom belangrijk om zichzelf in balans te houden.

Gezondheid en veiligheid

De awareness teams, voortgekomen uit de bezoekersgroep, blijven actief en worden door panelleden gezien als een bewijs dat investeren in veiligheid vanuit de community breed gedragen wordt. Het idee achter deze teams is dat zij – in tegenstelling tot security, die bezoekers soms onvoorspelbaar of intimiderend kunnen vinden – een laagdrempelige manier bieden voor hulpvragen of vragen over drugs. Hoewel enkele panelleden twijfels hebben bij de mate van professionaliteit, ervaren club-medewerkers en portiers het awareness team als een waardevolle aanvulling. Awareness teams dragen volgens deelnemers bij aan sociale veiligheid en een zorgzame omgeving. Gino (185a) ziet het initiatief als een soort ‘partners in health’. Het is ook een signaal naar uitgaanders om op elkaar te blijven letten en voor elkaar te zorgen. Miro (204a) vertelt uitgebreid over hoe mensen in zijn scene met elkaar omgaan, waarbij zorg, aandacht voor elkaar en een gevoel van gemeenschap centraal staan.

“Wij hebben een mooie groep neuro-divergente mensen die goed bij elkaar passen. Iedereen draagt zijn eigen bagage mee, en sommigen lopen daar ook weleens van weg. Tegelijkertijd zorgen we goed voor elkaar en zijn we goed op elkaar afgestemd. We checken regelmatig bij elkaar hoe we in onze energie zitten, waardoor de plek een beetje voelt als thuis, met een echt familiegevoel. Ik vind wel dat er meer open over drugsgebruik gepraat mag worden.

Er zijn momenten waarop drugsgebruik eigenlijk niet nodig is, maar het toch gebeurt. Door iemand daar niet op aan te spreken, sluimert het probleem vaak door, en dat voelt niet altijd goed. Ik weet dat sommigen zich voor bepaalde dingen schamen. Toevallig hebben we bij één iemand een duidelijke wake-up call ingezet en gevraagd of hij voorlopig niet meer wil komen zolang hij zoveel gebruikt. Die confrontatie heeft ertoe geleid dat hij nu in een behandeltraject zit. Wanneer er bij bezoekers iets misgaat, nemen we de tijd om te begrijpen wat er aan de hand is. Juist de rave community staat erom bekend dat iedereen voor elkaar zorgt, en dat maakt deze plek zo bijzonder.”

Daarnaast zien panelleden dat de jongere generatie zich meer bekommert om sociale veiligheid. Het melden van grensoverschrijdend gedrag gebeurt vaker sinds dit thema een speerpunt is binnen clubs en festivals. Een toenemend aantal clubs heeft in de afgelopen jaren - naast huisregels – ook gewerkt aan een gedragscode voor bezoekers. Verschillende panelleden vinden het een vooruitgang dat clubs bereid scherp zijn in de aanpak van grensoverschrijdend gedrag zoals seksuele intimidatie, discriminatie of geweld.¹⁵

Impressie van middelengebruik

Voordat wordt ingegaan op de afzonderlijke middelen, schetsen de panelleden in hun verhalen diverse impressies, waardoor we een beeld krijgen van het middelengebruik binnen groepen, in uiteenlopende settings en onder verschillende omstandigheden. Miro (204a) merkt op dat er ook verschil is in het gebruik van middelen: in de mainstream scene ziet hij vooral uppers

¹⁵ In de praktijk worden slachtoffers bijgestaan en de betrokken ‘verdachte’ wordt uit de club verwijderd, meestal met een verbod van een jaar, en in extreme gevallen voor onbepaalde tijd. Sommige clubs delen achter de schermen informatie over problematische bezoekers, zodat andere clubs voorzorgsmaatregelen kunnen treffen.

zoals cocaïne en XTC, terwijl de andere alternatievere groep meer ervaring heeft met psychedelica en GHB en ook meer besef is van gedeelde waarden, omdat je elkaar regelmatig ziet. Sjako (190a) wijst op de intentie van gebruik en maakt onderscheid tussen mensen die de intentie hebben om een diepere laag in zichzelf te ontdekken, en mensen die puur vanuit hedonisme alles door elkaar gebruiken: “een druppeltje hier, nakkie daar, drankje erbij en iedereen van het padje.” Sjako gelooft in de intentie als ‘vierde element’ - naast drug, set en setting- die een ervaring waardevol maakt. Een festivaldag verloopt bij Duco (206a) en zijn vrienden volgens een vast stramien. Nadat iedereen in de eerste uren is binnengedruppeld, worden in de dixies de eerste nakkies 3-MMC genomen. Ongeveer een half uur later volgt XTC voor de ‘inkik’, waarna gedurende de dag meerdere rondes met telkens kleine ‘puntjes’ 3-MMC worden genomen. Tegen het einde van het festival wordt nog wat XTC gebruikt, soms in combinatie met een beetje ketamine. In Lisa’s (182a) tribe wordt veel met elkaar gedeeld, waaronder ook drugs. Op een festival heeft vrijwel iedereen wel iets bij zich. Soms zoeken ze elkaar even op voor een korte time-out. Tikkies worden in dit verband nooit gestuurd; als het om drugs gaat, wordt er niet onderling afgerekend. Volgens Lisa zoekt niemand moedwillig zijn grenzen op en voelt de groep zich verantwoordelijk voor elkaar.

Ambiënt in de bomen

“We komen vaak op groene plekken, waar alles net iets vrijer voelt en een progressief links publiek samenkomt. Omkijken naar elkaar vinden we belangrijk, net als oprechtheid. We zijn zelfkritisch en spreken elkaar aan zonder dat het hard wordt — dat is misschien wel de basis van alles.

Laatst reden we met onze kampeerbus, samen met Berlijnse vrienden, naar een ambientfeest op een scoutingterrein. Het had iets magisch: een sauna tussen de bomen, een silent disco onder de sterren, zelfs een zweethut. Alsof de tijd er anders liep en de buitenwereld even niet bestond. We hadden onze spullen in de camper verstopt en bespraken van tevoren wie wat meenam. Dat overleg hoort erbij; het is een vorm van zorg voor elkaar. Ons lijstje bestond uit cannabis, ketamine, paddo’s, LSD en MDMA. De “smaken” hangen af van het soort feest. Een technofeest vraagt iets anders dan ambiënt, met lange klanken die in de bomen blijven hangen. Daar past een andere energie bij: minder stuwend, meer naar binnen gekeerd. In de zomer voelt alles sowieso wat losser — alsof de dagen langer zijn en de nachten zachter. (Lisa, 182a)

Die twee werelden — het bos met ambiënt of een zwetende clubnacht — lijken misschien ver uit elkaar te liggen. Maar voor Lisa horen ze bij elkaar omdat ze allebei om verbinding draaien. Op elkaar letten, wat er ook gebeurt. In de vriendengroep wordt onderscheid gemaakt tussen de wereld van festivals en clubs en alledaagse activiteiten. “Het is niet automatisch zo dat er drugs bij komen kijken als we iets met z’n allen doen. Soms is het gewoon samen koken, wandelen of een avond spelletjes”, zegt Lisa (182a).

Rohan (188a) vertelt over een avond waar een groepje vrouwen MDMA, GHB en ketamine door elkaar hadden gebruikt en sommigen goed de kluts kwijt waren. Zo’n beeld blijft hangen, zegt hij — niet alleen vanwege wat er gebruikt wordt, maar vooral door wat het met mensen doet als ze hun grens voorbijgaan. Florian (196a) ziet weinig verschil in gebruik op de

feesten waar mensen soms doorgaan van vrijdag tot maandag en daarna helemaal instorten. Het is een hechte groep die in het nachtleven werkt en elkaar opzoekt. Het ritme van werk en uitgaan loopt in elkaar over. Ook op de feesten van Dave wordt een palet aan middelen gebruikt en somt ze bijna achteloos op: coke, speed, 3-MMC, ketamine en paddodruppels. “Allemaal met elkaar gecombineerd.” Op afters ziet Miro (204a) een combi van wiet, ketamine en GHB. “Meer de verdovende middelen,” zegt hij. Alsof het accent verschuift van energie en pieken naar demping en uitvlakking. De meesten uit de groep hebben geleerd waar hun grens ligt — of denken die te kennen. Maar er is altijd “die ene vriend” die doorschiet en laat zien hoe dun de lijn soms is tussen controle en verlies daarvan.

Tegenover al deze uitpattingen wijzen verschillende panelleden echter ook op een beweging van ‘sober clubbing’ die geleidelijk aan meer aanhangers lijkt te krijgen. Opvallend is dat het vaak gaat om voormalig notoire gebruikers. Volgens Gino (185a) speelt deze ontwikkeling vooral onder uitgaanders die richting de dertig gaan en bewuster willen feesten zonder alcohol en drugs. De ‘nuchtere beweging’ is inmiddels door enkele clubs omarmd. Het initiatief richt zich op mensen die zich niet willen laten meeslepen in wat zij ervaren als een ‘druggy’ cultuur. Volgens Gino is het idee ontstaan bij twee organisatoren die in het verleden zelf problemen hadden met middelengebruik en het nu als hun missie zien om daar verandering in te brengen. Zij willen de vaste routine van een clubnacht in combinatie met drugsgebruik doorbreken en een alternatief bieden. Gino begrijpt die behoefte goed: “Vaak begint het met een drankje, dan nog een drankje en vervolgens een snuifje”, schetst hij. Juist

dat automatische patroon proberen deze initiatieven te doorbreken, onder meer door evenementen te organiseren die ook overdag plaatsvinden.

2.3 Alcohol

In elk netwerk wordt alcohol gedronken, maar het drinkgedrag kan enorm variëren en zelfs binnen één panelnetwerk al verschillen. De coronaperiode heeft laten zien dat drinkpatronen ook kunnen veranderen. Uit verveling begonnen sommigen doordeweeks al te drinken en meer gevarieerd. De cocktailcultuur kreeg een boost. Dranken met een hoger promillage hebben sindsdien aan populariteit gewonnen in sommige kringen. Maar er is ook sprake van een tegenovergestelde trend van alcoholvrije dranken. Ter vervanging van alcohol of ter afwisseling. Ook panelleden die werken in de clubhoreca zien smaakveranderingen bij bezoekersgroepen. Bob (147a), nachtdirecteur, merkt dat het alcoholgebruik blijft dalen; de verminderde verkoop aan de bar vertaalt zich ook in teruglopende inkomsten. Tegelijkertijd verschuift het publiek in zijn etablissement richting cannabis en paddodruppels. De eerdere ‘drink- en snuifcultuur’ van de oudere bezoekersgroep is kleiner geworden en heeft – nu het publiek verjongd is – plaatsgemaakt voor andere vormen van middelengebruik.

Het aantal geconsumeerde glazen alcohol loopt sterk uiteen. Sommige drinkgelagen halen zonder moeite twintig glazen op een avond, terwijl bij andere uitgaansgroepen alcohol tijdens het stappen juist een ondergeschikte rol speelt. Roderick (199a), organisator, merkt op dat het alcoholgebruik afneemt en krijgt vergelijkbare signalen van collega’s in andere clubs. “Iedereen worstelt ermee om een ander verdienmodel

te vinden.” Programmeurs worden gewisseld en er wordt geëxperimenteerd met thema’s zoals Sober Clubbing, maar het blijft lastig, vindt hij. Volgens Roderick heeft de organische ontwikkeling van het uitgaansleven een barst opgelopen tijdens de Covid-periode. Voor Florian (196a) is het duidelijk: op evenementen waar mensen het langst doorgaan, hou je het niet vol om alleen maar te drinken. “5,50 euro voor een pils op een festival is fokking duur,” vindt hij.

Minder alcohol consumeren

Al enkele jaren signaleren panelleden dat steeds meer drinkers zich kritischer opstellen tegenover hun alcoholgebruik. Naast vriendengroepen die op vaste momenten samen borrelen, groeit het bewustzijn van de schadelijkheid van alcohol en wordt er meer gelet op de mentale gezondheid. In sommige netwerken wordt het inmiddels als normaal beschouwd om minder te drinken. Sommigen lassen een of meerdere periodes per jaar in waarin zij stoppen met alcohol, of beperken hun consumptie doordeweeks. Mike (200a) noemt het een ‘korte periode van bezinning’ wanneer er minder of niet gedronken wordt. Ook Mira (205a) ziet meer vrienden die heel bewust een tijd niet drinken. “Een vriend drinkt nu al een paar maanden geen alcohol omdat hij klaar was met brak zijn en zich meer wilde focussen op werk.” Er zijn ook stapgroepjes die helemaal geen alcohol meer drinken tijdens het uitgaan. Meerdere panelleden zien een daling van het alcoholgebruik. Niet alleen de baromzet, maar ook het aantal zichtbaar beschonken bezoekers geldt daarbij als graadmeter. Vooral de horecasector merkt dat prijsstijgingen bijdragen aan een lagere alcoholconsumptie. Bij jonge uitgaanders is alcohol minder populair. Generatie Z kiest vaker voor alcoholvrije alternatieven en gaat

bewuster met alcohol om, zeggen panelleden die in de horeca werken.

Over 0,0% zijn de meningen verdeeld. Florian (196a) snapt niet waarom stappers 0.0% bier drinken als ze alcohol drinken. Waarom niet limonade? In Gino’s (185a) turf is 0.0% niet ingeburgerd, ofschoon er vaker periodes zijn dat er niet wordt gedronken. Op afters is het sowieso thee; een krat 0.0% is er nooit. Sofia (198a) ziet ook een trend onder dj’s die een 0.0% bier bestellen met wel een shotje, bijvoorbeeld tequila erbij. Ze betwijfelt of de daling van alcohol samen gaat met een ‘healthy lifestyle’, omdat er wel nog volop drugs wordt gebruikt en gerookt. Rohan (188a) vult aan dat mensen aan de drugs sowieso vaker geen of weinig alcohol drinken. Rubi (197a), organisator, signaleert eveneens een verdere afname in alcoholgebruik en wijst op de opkomst van ‘sober clubbing’. Zij verwijst daarbij naar initiatieven zoals een workshop over dit thema waar expliciet aandacht wordt besteed aan uitgaan zonder alcohol of andere middelen. In haar directe omgeving ziet zij een groeiende groep mensen die niet of minder drinkt, of het gebruik tijdelijk pauzeert. “Hoe jonger de bezoeker, hoe minder alcohol er wordt geconsumeerd.” Dit vertaalt zich ook in de baromzet: alcoholvrije dranken (0.0) zijn sterk in opkomst. Waar voorheen circa één krat per week werd verkocht, zijn dat er inmiddels vaak drie tot vier. Ook Bob (147a), nachtdirecteur, signaleert een toenemende aandacht voor ‘sober clubbing’. Volgens hem is deze ontwikkeling kenmerkend voor jonge feestgangers begin twintig. Illustratief is het voorbeeld van een bekende die, na een periode van volledige abstinentie (geen alcohol en drugs), direct het plan opvatte om een theebar in Amsterdam-Noord te openen.

De portiers II zien stevig alcohol gebruik (bier en sterker) vooral bij Amsterdamse 30-plussers. Aan de jonge kant van het leeftijdsspectrum ziet Sofia veel ‘jonkies’ Seltzer drinken. Ze kopen vaak één drankje en bewaren hun glas de rest van de avond voor het bijvullen van water bij de WC. Ze snapt het wel, maar voor clubs is het knap lastig omdat ook de bezoekersaantallen een grillig verloop hebben. Iets anders geldt voor toeristen die beschikken over het algemeen over meer bestedingsruimte en bestellen vaker bier, cocktails en shotjes. Zij zijn daardoor ook vaker aangeschoten of dronken. De aanwezigheid van toeristen leidt tot een hogere baromzet.

Maar over de hele linie geldt: er wordt een daling in alcoholgebruik waargenomen, met name onder de jongere generatie. Hoewel alcohol nog steeds wordt geconsumeerd, neemt vooral de frequentie van gebruik af. Deze neerwaartse trend lijkt zich voort te zetten. Ten opzichte van de vorige meting zijn er geen grote veranderingen zichtbaar. Wel valt op dat twintigers aanzienlijk minder drinken dan eerdere generaties op dezelfde leeftijd. Daarnaast lijkt sociale druk rondom alcoholgebruik te zijn verminderd.

Combineren met alcohol

In het weekend wordt alcohol vaak gecombineerd met drugs, maar ook met energiedrankjes — deels om de kosten te drukken, deels om een gewenste high te bereiken. Een ander patroon is dat stappers, al behoorlijk aangeschoten, een club binnenkomen en vervolgens snuiven om zich weer alerter te voelen. Koosje (175b) vergeet soms dat ze na een paar biertjes minder remmingen heeft en dan in no time ook keta, paddodruppels en coke gat

gebruiken. “Oeps! Dat was niet de bedoeling dat je dingen doet die je helemaal niet van plan was.” In sommige kringen gaat alcohol standaard samen met cocaïne. Maar ook met de upper 3-MMC.

“Coke is een duidelijke trigger voor ons. Het maakt niet uit waar we zijn: in het café, op een terras of bij iemand thuis. Zodra het gezellig wordt regelen we coke. Voor een feest komen drinken we eerst met z’n allen in, gaan dan naar het feest en eindigen meestal op een after. Zodra we in de club zijn, drinken we geen druppel alcohol meer.” Sjierd (195a)

Ketamine- en GHB-gebruikers stoppen vaak met drinken tijdens het stappen (substitutie), terwijl snuivers (uppers) door blijven drinken. En met XTC wordt er ook nauwelijks met alcohol gecombineerd. In sommige groepen is het een sport om zo snel mogelijk aangeschoten te raken en dit vervolgens met uppers te neutraliseren. In het netwerk van Gino (185a) denken sommigen de oplossing te hebben en zijn een paar ‘nakjes’ ketamine voor een vergelijkbaar effect de vervanger van alcohol. Een opvallende combi bij Roderick (199a) is paddodruppels met een paar glazen die als aangenaam en gezellig wordt ervaren.

2.4 Roken, vaperen en snus

Het gebruik van tabak — in de vorm van sigaretten, joints, nicotinsticks en recenter ook vapes — is in de afgelopen tien jaar door aangescherpte regelgeving in de nachthoreca sterk ingeperkt. Met het algehele rookverbod dat op 1 juli 2021 van kracht werd, verdwenen zowel sigarettenautomaten als rookruimtes.¹⁶ Voor

¹⁶ **Rookruimtes in openbare gebouwen per 1 juli gesloten**, Rijksoverheid, 29 juni 2021. De NVWA houdt toezicht op het verbod op rookruimtes in de horeca. Bij overtreding krijgen ondernemers een boete. De maatregelen gelden ook voor het roken van tabaksjoints in coffeeshops. Puur, met een vaporizer of vermengd met een kruidenmengsel mag nog wel.

cafés en clubs resteert sindsdien alleen de mogelijkheid om buiten, op het terras of de patio, roken toe te staan.

Hoewel er breed draagvlak bestaat voor een strenger rookbeleid, betwijfelen velen of roken, blowen en dampen (vape) volledig uit het nachtleven zullen verdwijnen. Kira (189a): “Er wordt nog steeds heel veel gerookt. Niet dagelijks, maar op een uitgaansavond roken ze bijna allemaal. Mira (205a) ziet ook dat vaperen op de dansvloer meer voorkomt dan sigaretten waar een groter taboe op rust. En in de speciale rokersruimte en buiten worden voornamelijk sigaretten gerookt, zegt Sofia (198a).

“De klassieke peuk verdwijnt niet, maar ik zie wel vaker vapes. Vroeger waren ze nog klein met z’n 600 trekjes. Nu hebben ze een kanonskogel met 20.000 trekjes. Die gaat rond als een vredespijp. Je kunt er spelletjes op spelen en ook switchen van smaak. Als ik een paar trekjes van zo’n vape neem voel ik mij helemaal verslagen.” (Florian, 196a)

Verschillende panelleden signaleren dat zich de afgelopen jaren een snelle ontwikkeling heeft voorgedaan op rookgebied, met nieuwe technologische gadgets en uiteenlopende toedieningsvormen. Een rookmoment fungeert in het nachtleven bovendien als sociaal contactmoment, stellen sommigen. Sommige clubs beschikken over een binnenplaats met tafels waar naar hartenlust kan worden gerookt, gebloed en gedampt. Wie zo’n plek bezoekt, ziet dat de animo onverminderd groot is en dat de klassieke sigaret onder veel twintigers populairder blijft dan de vape. Ook al kost één sigaret inmiddels

75 eurocent. Sommige organisatoren zien wel een afname van wegwerp vapes na de nieuwe regelgeving. En een portier II meent te zien dat ook het aantal dat buiten sigaretten staat te roken is geslonken. Bob (147a) verwacht niet zoveel van het verbod. “Als je in Amsterdam eenvoudig aan alle soorten drugs kunt komen, dan moet een vape met een smaakje geen probleem zijn toch?”

Meer illegale tabak op de markt

Binnen proberen portiers en servicemedewerkers een rookvrije omgeving te handhaven. Net als in voorgaande metingen verloopt dat niet altijd zonder weerstand. Er blijven bezoekers die bewust de regels overtreden of herhaaldelijk de discussie aangaan met het personeel. Ook toeristen moeten soms worden geïnformeerd over de geldende regels in Amsterdam.

Net nu de situatie beheersbaar lijkt, zorgt de opkomst van het vaperen voor nieuwe hoofdbrekens in het nachtleven. Na afloop van feesten liggen er vaak lege wegwerp vapes op de grond. Sommige panelleden zien een duidelijke scheidslijn tussen oudere rokers en jongere groepen, waar vaperen en snus in opkomst zijn. Vooral onder jongeren lopen de verschillende nicotinevormen door elkaar: de één gebruikt snus, de ander rookt of vapet, en sommigen wisselen af. Enkele panelleden merken op dat jongeren soms voor snus of vapes kiezen om hun gebruik te maskeren, of omdat de geur van traditionele tabak inmiddels een negatieve connotatie heeft. Tegelijkertijd weten zij dat portiers moeite hebben om snus bij controles te traceren. Een vape daarentegen ruikt fris en fruitig (volgens sommigen eerder chemisch) je kunt onbeperkt blijven dampen.

17 Om de gezondheid te beschermen geldt sinds 1 januari 2024 een definitief verbod op e-sigaretten met smaken als aardbeienijs, mango, hazelnootpasta of mojito. De smaak ‘tabak’ blijft wel toegestaan. De overheid hoopt e-sigaretten door een verbod minder aantrekkelijk te maken voor jongeren.

Voor een tientje heb je zo'n vijfhonderd trekjes. De nieuwe generatie vapes zijn uitgerust met smaakjes, lampjes en zelfs spelletjes. Artiesten en influencers vervullen via sociale media een normaliserende rol voor een nieuwe generatie nicotinenisten.¹⁷

Door de sterk stijgende tabaksprijzen maken sommige rokers opnieuw gebruik van shag. Nu supermarkten geen tabak meer mogen verkopen, verschuift de verkoop naar gespecialiseerde tabakszaken. In de avonduren blijkt het echter lastig om nog een pakje sigaretten te bemachtigen omdat ook de avondwinkels zijn gestopt met de verkoop. Panelleden signaleren sindsdien een toename van illegale tabak, onder meer verspreid via WhatsApp-bezorgservices, taxichauffeurs en straatverkopers in de buurt van clubs. Dave (170a) kreeg zijn twijfels na het roken van een illegale sigaret; het voelde naar eigen zeggen alsof hij een wierookstokje rookte. Rohan (188a) denkt er hetzelfde over en trekt een vies gezicht. "Ze hijsen zwaar en smaken vies. Het zijn B sigaretten met Marlboro erop." Ook horecapersoneel en beveiligers zien meer buitenlandse sigarettenpakjes. Op enkele locaties melden portiers dat er sigarettendealers actief zijn in de nabijheid van clubs en festivals. Hier wordt soms vijftien euro gevraagd voor een pakje. Daarnaast zijn er chauffeurs actief die in het buitenland op grotere schaal inkopen voor de binnenlandse markt.

Killa en Pablo snus

In sommige groepen wordt ook snus gebruikt dat volgens gebruikers meer focus geeft bij alledaagse bezigheden of als kleine opkikker voor bij het stappen en zelfs tijdens vlieguren. Voor een deel fungeert snus als alternatief voor energiedrankjes. Enkele panelleden waarschuwen voor de

soms stevige (bij)effecten van snus, zoals duizeligheid, misselijkheid en mondklachten, vooral bij langdurig gebruik. Snus is verkrijgbaar in uiteenlopende sterktes. Zogeheten Killa snus (12,8 mg nicotine per zakje) geldt als relatief mild vergeleken met Pablo snus (30 of 50 mg per zakje), zeker wanneer je dat afzet tegen de circa 7,5 mg nicotine in een sigaret. In een kleine kring (van Marokkaanse jeugd) is snus een primair middel. Ondanks een verbod zijn er diverse (toeristen)winkels die het onder de toonbank blijven verkopen.

2.5 Hasj en wiet

In alle panelnetwerken wordt cannabis gebruikt, doorgaans door een kwart tot de helft van de leden. De gebruikspatronen lopen uiteen: van een kleine groep regelmatige (soms dagelijkse) gebruikers tot een grotere groep gelegenhedsgebruikers die af en toe en vaak spontaan meebloven. Voor de vaste gebruiker is een joint op bepaalde momenten net zo vanzelfsprekend als een vaste borrel voor frequente drinkers. In de meeste groepen is er bovendien altijd wel iemand die op feestjes de joints draait. Maar statusverhogend is het niet meer zegt Mike (200a).

Dosering en patronen van gebruik

Een kleine groep bluft dagelijks en een grotere groep is gelegenhedsblower. Ze 'smoken' alleen mee als iemand een joint heeft gedraaid. Toegewijde blowers – en degenen die ook joints op feesten draaien – drinken doorgaans weinig of geen alcohol en gebruiken ook weinig andere drugs.

Door de opkomst van nieuwe gadgets zijn de toedieningsvormen gevarieerder en technischer geworden. De dry herb vaporizer waar je hasj kan verdampen zonder tabak toe te voegen is voor

sommigen een aantrekkelijk alternatief voor een pijpje, dat in één keer moet worden opgerookt. Tegelijkertijd blijft de klassieke joint met tabak onverminderd populair. Voor niet-rokers die toch high willen worden, biedt de markt een groeiend assortiment cannabis-edibles, zoals gummy bears, lolly's en chocolaatjes. Daarnaast verkopen coffeeshops ook THC-arme wietvarianten (bijvoorbeeld een mix van 12% CBD en 0,5% THC) voor gebruikers die willen ontspannen zonder stoned te raken. Verder is er een groeiende groep die wiet of hasj zonder tabak rookt en in plaats daarvan speciale kruiden gebruikt, zoals klein hoefblad, rozenbottelblad of salie. Portier I heeft op verschillende locaties wel mensen met THC-vapes voor korte tijd out zien gaan. Ze werden verrast door het heftige effect. Sjako (190a) is wel tevreden met het vaperen van THC, terwijl de anderen klassiek blowen met tabak. Volgens Rohan (188a) worden er vaker vapes met cannabinoïden via Snap chat aangeboden.

Positieve kanten

Het gebruik van cannabis kent uiteenlopende functies. Sommigen mijmeren weg bij muziek of een film, of zetten hun roes om in creatieve energie — bijvoorbeeld bij het bespelen van een instrument of muziekcomputer. Connaisseurs zoeken in de coffeeshop naar specifieke soorten voor hun zorgvuldig opgebouwde spliffs. Cannabis kan ook denkstof bieden. Rohan (188a) zegt er baat bij te hebben als hij in zijn vrije tijd met een jointje soms logistieke vrachtvervoerschema's voor zijn werkgever uit zit knobbelen. Tegelijk merkt hij dat wiet hem juist wat laks maakt. Voor anderen draait het vooral om lichamelijke ontspanning en een zekere vergetelheid, waarbij de stress van alledag naar de achtergrond verdwijnt. Blowen heeft daarnaast een sociale

dimensie: samen gamen, spelletjes doen of series kijken. Verschillende panelleden signaleren dat gebruikers hebben geleerd hun gebruik te doseren en bewust hun momenten te kiezen, zonder dat dit ten koste gaat van andere activiteiten. Voor sommigen fungeert cannabis als een dagelijks 'slaapmutsje' of als middel om de effecten van Ritalin medicatie te dempen. Ook wordt het gecombineerd met alcohol of stimulantia om de roes te versterken of juist af te zwakken.

Negatieve kanten

Cannabis kent ook een keerzijde. Er kan misselijkheid op treden. Panelleden zien ook vrienden die blowen uit frustratie of verveling, of die paranoïde raken, zeker wanneer zij cannabis combineren met medicijnen of grote hoeveelheden alcohol. Blowen als middel tegen stress of verdriet kan op korte termijn verlichting geven, maar biedt zelden een structurele oplossing. Panelleden met stevige blowers in hun omgeving signaleren bovendien dat intensief gebruik op de lange termijn kan leiden tot gezondheidsklachten. Gaandeweg dringt het besef door dat regelmatig blowen minder onschuldig is dan vaak wordt aangenomen. Miro (204a) vertelt hoe hij in de problemen raakte tijdens corona.

"Ik raakte verslaafd aan blowen en ben nog steeds bezig om dat onder controle te krijgen. Het heeft sporen nagelaten hoe ik ook met sociale media omga. Is normaler geworden. Voor mij was het simpelweg tijdverdrijf. Bij stevige blowers is wel sprake van enig vluchtgedrag. Je hebt behoefte om de trein even stil te zetten."

Een aparte groep vormen de toeristen die in de problemen komen met drugs (vooral cannabis). Ook excessief uitgaansgedrag

(weinig slaap, weinig eten, veel drinken en blowen) eisen hun tol.

Setting

Door het antirookbeleid is het roken van joints verder teruggedrongen; in coffeeshops mag niet meer met tabak worden geblowd. Portiers treffen nog altijd toeristen aan die met meerdere zakjes wiet op zak rondlopen. In de drugskluis zit veel in beslag genomen wiet van vooral toeristen. Tegelijk biedt Amsterdam op een zonnige dag volop alternatieven: blowers strijken neer in parken, op terrassen of dobberen in bootjes over de grachten. Ook lopend of fietsend met een joint, of tijdens een evenement, komt voor. Toch vindt het merendeel van het gebruik bij Amsterdammers thuis plaats — niet altijd tot genoegen van de burens.

Net als andere middelen is cannabis onderhevig aan golfbewegingen binnen de uitgaanscultuur. Verschillende panelleden merken op dat de jongste generatie, die ook vertrouwd is met vaperen, voorzichtiger lijkt ten aanzien van cannabis. Kira (189a) clubmanager merkt dat blowen minder populair is op feesten: “Het is niet meer ‘cool’ om een joint op te steken, terwijl het wel als ‘cool’ wordt gezien om andere drugs te gebruiken.” Cannabis kan voor sommigen een gevoel van verbondenheid geven. Binnen reggae- en dancehallgroepen past blowen bij de muziekcultuur rond concerten. Daarnaast is er een informeel circuit van maaltijdbezorgers, (taxi)chauffeurs en horecapersoneel dat ook tijdens werk of pauzes blowl. Tot slot vormt de nazit voor clubbers een vertrouwd moment om na afloop van een hectische clubnacht gezamenlijk nog een joint te draaien en in alle rust na te spacen.

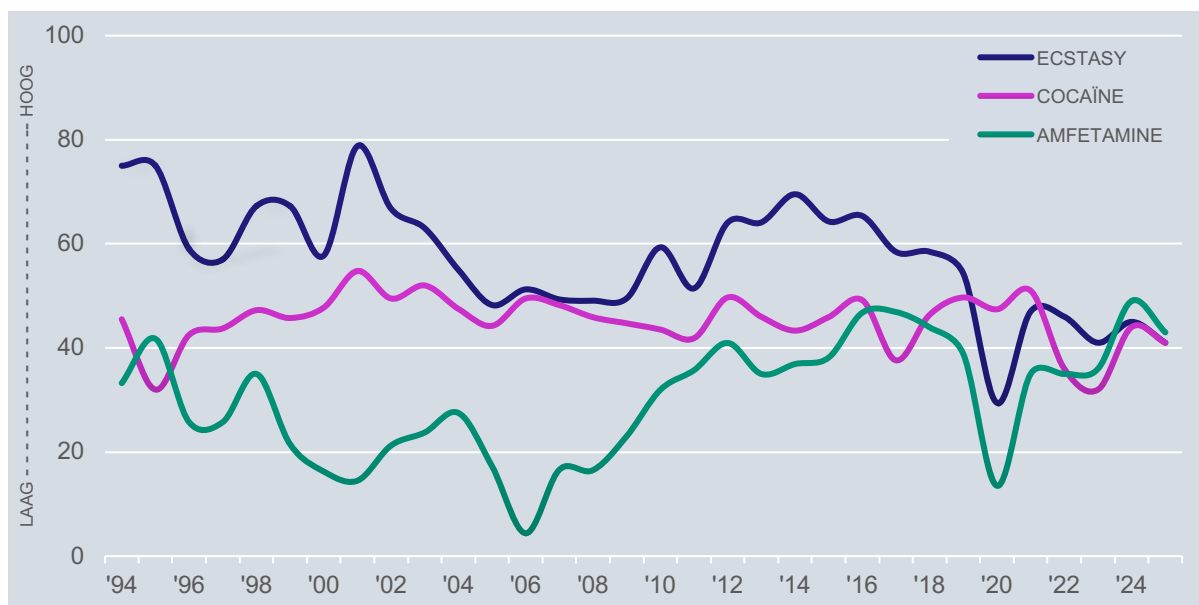
“Bij sommige concerten lopen er mensen rond met ‘niet roken’-hesjes. Soms trekken de glazenophalers ze aan en zeggen er iets van als ze iemand zien roken in de zaal. Maar bij sommige shows is het vechten tegen de bierkaai. Aan de portofoon hoor ik dan: ‘hou maar op’. Dan gedogen we het omdat er simpelweg te veel blowers zijn. Als de sfeer laid-back is willen we dat graag zo houden. Vooral als er een ouder publiek komt met veel dagelijkse blowers. Die laten we lekker gaan. Laatst hadden we één ongelukje bij een reggaeconcert: de dj had te veel geblowd.” (Portier II).

2.6 Stimulantia

Hoewel de panelstudie kwalitatief van aard is, wordt de panelleden in de interviews telkens gevraagd welk deel van de scene of groep waar zij zicht op hebben bepaalde middelen in het laatste half jaar met enige frequentie hebben gebruikt. Dat biedt de mogelijkheid om (tot op zekere hoogte) ontwikkelingen in de verspreiding van middelen over en binnen netwerken op de kortere en langere termijn ook kwantitatief in kaart te brengen en te visualiseren in onderstaande Figuur IV.1.

Voor de grafiek zijn alle schattingen van individuele panelleden over gebruik in netwerken in de twee halfjaarlijkse metingen omgezet in een score en gemiddeld. Deze gemiddelde score per jaar loopt van 0 (laag, geen gebruikers in alle netwerken) tot 100 (hoog, veel gebruikers in alle netwerken).¹⁸ De score geeft een indicatie in hoeverre gebruik van een middel zich heeft verspreid over en binnen de panelnetwerken, maar kan niet worden vertaald naar een concreet

¹⁸ Zie voor de berekening van de scores verspreiding [A.1.4 Scores verspreiding middelengebruik op pagina 187](#)). Let wel: het uitgaanspanel rapporteert vooral over trendsetters in het uitgaansleven. Zij zijn de (mogelijke) voorlopers van nieuwe ontwikkelingen. Hun middelengebruik ligt hoger dan in het uitgaansleven in bredere zin (trendvolgers en mainstream).

Figuur IV.1: Trends in verspreiding van stimulantia

percentage gebruikers. Ook zegt de score niets over (variatie in) gebruiksfrequentie of -hoeveelheid.

Van de drie meest gebruikte stimulantia is de rangorde in 2025:

- 1 **Amfetamine** – neerwaartse trend na een piek in 2016; in 2020 tijdelijk een forse corona-dip; na een heropleving stabiel in 2021-2023; in 2024 een flinke stijging die amfetamine – vóór XTC en cocaïne – op de 1e plek brengt, maar in 2025 weer een afvlakking.
- 2 **XTC** – sinds 2014 neerwaartse trend; in 2020 tijdelijk een forse corona-dip; na een heropleving weer dalend in 2021-2023; een lichte stijging in 2024 - maar minder groot dan bij de andere stimulantia- en in 2025 weer een geringe daling.
- 3 **Cocaïne** – op- en neergaande bewegingen de laatste jaren (maar in 2020 een nauwelijks merkbare corona-dip); neemt na een daling in 2021-2023 weer toe en scoort in 2024 en 2025 bijna even hoog als XTC.

2.6.1 XTC

Verspreiding van XTC in de panelnetwerken schommelde tussen 1994 en 2001 (zie [Figuur IV.1 op pagina 44](#)). Na de piek van 2001 was er een gestage daling tot 2005. Vervolgens bleef het gebruik van XTC tot 2009 vrij stabiel, maar op een lager niveau dan in de jaren negentig. Met een lichte aarzeling in 2011 ging het daarna weer omhoog, maar na 2014 was de trend weer dalend. De coronapandemie veroorzaakte een keldering naar een historisch dieptepunt. Het aantal XTC-incidenten nam fors af in de coronaperiode.¹⁹ In het najaar van 2020 gebruikte in veel netwerken (vrijwel) niemand XTC. De opleving na corona was van korte duur; de voor corona ingezette daling ging verder in 2021-2023. In de daaropvolgende jaren lijkt het gebruik zich te stabiliseren.

19 Schürmann L, Valkenberg H & Croes E (2024) [Monitor drugsincidenten 2022](#), Trimbos-instituut.

XTC door de tijd heen

Over een langere periode (dertig jaar in de panelstudie) zien we binnen groepen/netwerken (en ook op individueel niveau met het ouder worden) een patroon van crescendo gebruik van XTC naar meer ceremonieel, onregelmatig gebruik in de daaropvolgende periode (met uitzondering van een kleine groep). In de uitgaanssurvey onder clubbers en festivalgangers van Antenne Amsterdam 2022 scoorde XTC voor het eerst hoger dan cannabis.²⁰ Op termijn raakt XTC bij ervaren stappers uit beeld, ten faveure van andere middelen die beter passen in het nieuwe uitgaansritme. De tijdloosheid van urenlang feesten dooft uit en maakt plaats voor meer structuur en andere prioriteiten. De historische daling van XTC in de coronaperiode herstelde zich na de heropening van het uitgaansleven, maar het gebruik komt niet meer terug op het pre-coronale niveau. Sommige panelleden merken dat de nieuwe lichting GenZ minder warm loopt voor XTC omdat er genoeg andere middelen in het 'feestpakket' zitten. Maar een andere ontwikkeling die langzaam opdoemt is dat het altijd zo softe imago van XTC lijkt te veranderen. Javier (186a) ziet dat meer jongeren niet meer zo wild worden van XTC. "Je wordt er week en knuffelig van en laat je jezelf te veel gaan." In fanatieke clubkringen van GenZ lijkt een groeiende weerzin te ontstaan tegen de ooit zo bejubelde love drug. Het gloednieuwe panellid Tina (207a) verwoordt dit gevoel als volgt:

We zijn snel klaar met XTC. Je moet 6 maanden wachten na elke keer. Je wordt er ook misselijk en moe van en krijgt slechte benen. En dan dat geknuffel met elkaar. Alleen toeristen vragen er nog naar

in clubs. En beginners. Als ik iemand op de XTC zie ben ik weg. Vind het naar om te zien en te horen van oh wat ben je mooi. Heb ook geen zin in een spontane nekmassage. Dat kleverige gedoe met X vind ik niks. Met GHB zelfde. Hebben we ook een hekel aan. Vooral als het fysiek wordt. Ben geen fan van feesten waar iedereen opeens uit de kleren gaat." (Tina, 207a)

Redenen voor onthouding

XTC scoort nog steeds goed in de elektronische feestcultuur, en dan vooral op festivals. Maar in het clubmilieu is XTC bij de nieuwe generatie lang niet meer zo dominant. In het urban- en rockmilieu speelde XTC van oudsher al een marginale rol. Het rockmilieu houdt het vooral op alcohol en bij urban is cannabis het verbindende middel. Rohan (188a) die even makkelijk schakelt tussen een elektronisch of een latin feest ziet verschillende smaakculturen als om drugsgebruik gaat. Latin publiek heeft geen interesse in XTC. Sowieso worden hier ook weinig andere uppers gebruikt. "Je bent raar als pillenzombie op R&B en latin muziek. Je staat al snel voor gek in een hoek." Rohan (188a) zelf heeft daar geen moeite mee omdat iedereen in de groep weet dat hij als enige wél een pilletje neemt. In urban kringen wordt vaak betoogd dat het euforiserende effect van XTC niet goed past bij stappers die 'in control' willen blijven. Maar zo zwart-wit is het niet altijd. Ook binnen urban zijn er niches, waar gebruikers wel eens experimenteren, zeker als er een cross-over is met elektronische muziek en het aantal beats per minute omhoog gaat.

20 Recent (laatste jaar) gebruik 57% versus 66%, wat overigens niet wil zeggen dat XTC ook meer frequent wordt gebruikt (Nabben T & Benschoop A (2023) [Antenne Amsterdam 2022](#), Hogeschool van Amsterdam).

Maar voor veel XTC-gebruikers komt er een moment dat het niet altijd meer zo uitbundig hoeft te zijn. In de panelstudie worden vaak redenen gegeven die tot mindering (of stoppen) van gebruik leiden:

- Het gevoel van XTC is nep en niet oprecht (vooral bij nieuwste lichting)
- Andere middelen passen beter in de uitgaansbeleving.
- Vermijdingsgedrag als gevolg van de mentale dip na gebruik van XTC.
- Doven van de feestintensiteit; aanvang andere levensfase (vooral bij ervaren stappers)
- Uitgekeken raken op het middel.
- Andere prioriteiten vanwege relatie, werk, studie, etc.

Dosering en patronen van gebruik

XTC wordt meestal geslikt als tablet (XTC-pil), als poeder/kristal opgelost in sap of gesnoven. Soms is er 'liquid XTC' in omloop verpakt in cocktailbuisjes met verschillende kleuren. De dosering van MDMA-poeder of -kristallen is vaak op het oog wanneer een gebruiker iets uit een zakje haalt ('likkie'). In pilvorm varieert de dosering van een kwart tot een hele of twee pillen per gelegenheid (een meerderheid). Uitschieters met meer pillen komen eerder voor op festivals. In Duco's (206a) groep waren er altijd wel een paar op festivals die 3 pillen of meer gebruikten en soms gingen hallucineren. "Dan denk je wel van, oh fuck, dit gaat weer niet goed, diegene moet even zitten."

Vrouwen doseren doorgaans lager dan mannen. In de meeste panelnetwerken wordt hooguit een paar keer tot maximaal acht keer per jaar XTC gebruikt. Bij groepen die jonger zijn ligt de gebruiksfrequentie hoger (maandelijks).

Gebruikers rapporteren vaker rush- en piekmomenten (inslag) met XTC-pillen dan met MDMA-poeders. De één houdt meer van pillen terwijl anderen zweren bij het mellow effect van poeder én waar je meer controle over jezelf zou houden. Het belangrijkste vindt Dé (179a) dat je op dezelfde golflengte zit. Haar groep houdt het in de club op pillen waar je minder sloom van wordt dan met MDMA

XTC-verhalen

XTC heeft nog voldoende aanhang in het clubleven maar de momenten zijn schaarser geworden dat een hele groep stappers besluit om (alleen) XTC te nemen. Zeker nu er een schisma is ontstaan tussen de jonge clubgarde waar XTC haast niet meer voorkomt in de top drie van geliefde middelen (vaak speed, 3-MMC en ketamine) een oudere groep die nog wel zweert bij poeders en pillen en vooral sceptisch is over 3-MMC. Voor hen blijft XTC, of MDMA als het poeder betreft, speciaal. De jonge garde ervaart XTC in een club qua effect vaak als heftig. Voor hen is 3-MMC een beter alternatief om actief te blijven dan de 'wause waas' van XTC. We praten hierover door met enkele panelleden. Hoe verklaren zij deze radicale omslag van XTC naar 3-MMC? Het beeld dat wordt geschetst is dat de nieuwe lichting clubkids minder geduld lijkt te hebben om te kunnen herstellen van XTC. De roes van '3MMC' (ook de dagen erna) heeft in hun beleving minder impact op het algehele welbevinden. Het is eerder uitgaan en weer over tot de orde van de dag. Zo'n nasmeulende XTC-roes is onhandig voor degene die snel weer fit wil zijn. Florian (196a) die zichzelf tot de oudere garde rekent, ziet dat het een stuk 'zakelijker' is geworden op de dansvloer die minder verliefd is op XTC. De hang naar XTC is flink verflauwd. "Wil de echte XTC-gebruiker

opstaan?! De reden waarom 3-MMC nu domineert is dat je er niet meer bijloopt als een ansjovis.” Mira (205a) ziet eveneens een verandering in gebruik. De ene helft van de groep is overgestapt van pillen naar poeiers en de andere helft is klaar met de XTC-kater en overgestapt naar ‘3-MMC’. Reden? “Je doet zo weinig de dag erna. Voelt je verrot en hebt geen trek in eten. Op het intense effect van MDMA zit je niet altijd meer te wachten.” Dé (179a) vindt dat yoga een dag later na XTC misschien nog kan, maar een duurloop?

Toch zijn er ook panelleden die nog volop gebruik zien op de dansvloer. Volgens clubmanager Sofia (198a) is het zelfs toegenomen. “Er zijn meer avonden waar samen op de XTC wordt gepiekt, echt cute!,” Ze ziet dat bezoekers nog steeds enthousiast worden van een XTC-ervaring en het inzetten als een ‘wildcard’. Mike (200a) denkt net als Florian (196a) dat de wat oudere bezoekers gehecht blijven aan XTC waar ze mee opgegroeid zijn. Het valt Sjako (190a) op dat XTC voor veel mensen die niet regelmatig uitgaan de ‘go to drug’ blijft op zomerfestivals. “Daar zijn mensen bekend meer die verder niet heel experimenteel zijn met andere middelen.” Een aparte scene waar XTC ook nog volop gedijt is bij hard techno. Portier II (162a) herkent de ‘pompertjes’, gasten die graag hun shirt uittrekken als het wam wordt. Hun feestmenu bestaat uit XTC met speed. Een aparte groep zijn de Europese feesttoeristen die minder gevoelig zijn voor een synthetische smaakvoorkeur. Bij een eenmalige clubavond hoort als het even kan vooral XTC. Maar er is ook een bredere ontwikkeling dat clubs en festivals niet meer de enige settings zijn waar XTC, maar ook andere middelen, wordt gebruikt.

Positieve kanten

De volgende positieve (gewenste) effecten worden vaak genoemd door panelleden:

- (Licht) stimulerend, euforiserend, empathogeen, liefdesgevoel (individueel).
- Voor mensen die niet willen snuiven is XTC een alternatief (toediening)
- Finetuning en afstemmen op de ander; persoonlijke problemen uitpraten of delen (relationeel).
- Verhoging gevoel van verbondenheid met anderen (sociaal).
- Behoefte om elkaar aan te raken of knuffelen (tactiel).
- Optimalisering van het feestgevoel (blijer, vrolijkheid, dansen).

Negatieve kanten

De verhalen van panelleden over ongewenste effecten manifesteren zich gaandeweg wanneer de impact van het gebruik leidt tot lichamelijke en geestelijke klachten. Roderick (199a) weet wel waarom de belangstelling in zijn omgeving is verflauwd. “Mensen ervaren het echt als te heftig en de tol die je betaalt is te hoog. De volgende negatieve effecten worden vaak genoemd door panelleden:

- Misselijkheid, overgeven, hartkloppingen, paranoïde (acuut), kaken klemmen en klappertanden, lichtflitsen, hoofdpijn.
- Niet gezien willen worden met grote pupillen; krijgt er een ‘verkreukeld gezicht’ van.
- Werking heeft te veel impact; bang om de controle te verliezen.
- Dips na gebruik (subacuut).
- Gezondheid wordt belangrijker.

Combigebruik

XTC is van oudsher een middel dat makkelijk met andere middelen wordt gecombineerd. Een ‘klassieke’ combinatie is XTC plus speed, in de psytrance en ravecultuur is

de ‘candyflip’ (XTC plus LSD) bekend, en in de techno scene is XTC plus GHB of ketamine een beproefde combinatie. Sinds ‘3-MMC’ populair is wordt XTC ook daarmee gecombineerd. Over het algemeen geldt:

- XTC wordt vaak gecombineerd met alcohol (demping van euforie) en/of stimulantia (amfetamine, cocaïne, 3-MMC) (opwekken van euforie).
- XTC wordt ook gecombineerd met cannabis en/of narcosemiddelen (ketamine en GHB) maar vaker thuis (after) of festivals.
- Een kleine groep combineert XTC (ook) met psychedelica.

2.6.2 Cocaïne

Bij cocaïne was grofweg sprake van een stijging tot 2001, gevolgd door een daling tot 2011 (zie [Figuur IV.1 op pagina 44](#)). Daarna wisselden op- en neergaande bewegingen zich af. Na de laatste dip van 2017 was de verspreiding van cocaïnegebruik in de panelnetwerken in 2019 weer terug op het oude niveau. In coronajaar 2020 daalde het cocaïnegebruik nauwelijks merkbaar, zeker vergeleken met de forse corona-dip die XTC en amfetamine lieten zien. Hierdoor kwam cocaïne voor het eerst sinds de jaren negentig weer bovenaan de ranglijst van meest gebruikte stimulantia. Na corona was aanvankelijk sprake van een daling, maar in 2024 neemt de verspreiding van cocaïnegebruik weer toe, waardoor het nauwelijks onderdoet voor XTC-gebruik. Een zelfde beeld zien we in 2025.

Cocaïne door de tijd heen

Sinds het begin van de panelstudie (1994) speelt cocaïne een prominente rol in het uitgaansleven, maar met een andere sociale status dan XTC, dat vaak binnen dezelfde netwerken voorkomt. Cocaïne wordt traditioneel gekenschetst als een

‘egodrug’, terwijl XTC wordt aangeduid als een ‘knuffeldrug’. Hoewel deze termen deels op clichés berusten, blijven ze terugkomen in observaties van gebruikers. Zij geven aan dat cocaïnegebruik in goed gezelschap ook positieve kanten kan hebben, en dat niet iedereen sociaal invoelend is onder invloed van XTC. Een constante in de panelstudie is dat groepsgebruik van cocaïne met het stijgen der jaren toeneemt. Het middel lijkt beter te passen bij een levensfase waarin mensen meer verantwoordelijkheden hebben – zoals een eerste serieuze baan of een drukker dagelijks leven – en het tijdloze XTC-gevoel minder ruimte krijgt. Er is geen eenduidig profiel van de cocaïnegebruiker; de panelstudie laat zien dat het middel populair is onder studenten, stappers met financiële middelen, barpersoneel en mensen met stressvolle banen, van keukenpersoneel tot juristen. Ook in creatieve sectoren komt cocaïne regelmatig voor. Cocaïnegebruik in de werkomgeving is eveneens niet ongebruikelijk in een 24/7 economie. Het wordt gebruikt om taken te volbrengen, late diensten door te komen of de monotonie van werk te doorbreken, herkenbaar zowel voor pakketbezorgers als voor dj’s met een intensieve draaiagenda. Desondanks vindt het merendeel van het gebruik plaats tijdens sociale activiteiten, zoals ook in eerdere observaties van het panel naar voren komt. Net als andere middelen golft cocaïnegebruik mee met de tijdgeest en economische omstandigheden. Tijdens de coronaperiode kreeg het gebruik in verschillende groepen vaste voet aan de grond, vooral bij uitgaanders die tijdelijk waren beperkt tot thuisfeestjes. Huisfeestjes werden hierdoor een belangrijke aanjager van gebruik. Technologische ontwikkelingen hebben de toegankelijkheid van cocaïne eveneens vergroot. Vanaf eind jaren ‘90 maakten

mobiele netwerken het eenvoudiger voor dealers en klanten om contact te leggen. In recente jaren hebben sociale media en bezorgdiensten de distributie verder versneld, waardoor cocaïne steeds sneller beschikbaar is geworden voor een bredere groep consumenten. Deze ontwikkelingen tonen aan dat de cocaïnemarkt niet langer exclusief is voor een selecte groep, maar toegankelijker is geworden voor een bredere populatie.

Redenen voor onthouding

Ondanks de brede verspreiding in de panelstudie is lang niet iedereen positief over cocaïne. Zowel gebruikers als niet-gebruikers tonen enige terughoudendheid en schrijven cocaïne vaker negatieve kenmerken toe dan andere uppers. Sommigen vermijden cocaïne liever. Het commentaar van Gino (185a) is kortaf: "Cocaïne is te duur voor het effect dat je voelt." In de ravecultuur scoort cocaïne laag op de ladder vanwege de prijs en het bedenkelijke imago dat aan het middel kleeft. Miro (204a) merkt meteen als er meer 'Leidsepleinpubliek' is op zijn feest, waar de vaste aanhang vooral speed en 3-MMC neemt en met elkaar deelt. "Samen uit samen snuiven. Als je iets mist van dit, dan heeft de ander dat wel en andersom." Ook het morele aspect over de criminaliteit die erachter schuilgaat, speelt mee in de perceptie. Binnen de groep van Lisa (182a) is cocaïne niet populair. Er worden kritische vragen gesteld over de herkomst en zij geeft aan het zelf nooit te zullen gebruiken. De drug wordt binnen de groep duidelijk afgewezen, omdat deze niet past bij hun groepsgevoel en hun manier van feesten. Er is niemand die stiekem snuift of het individueel gebruikt. Het merendeel vindt

echter dat cocaïne niet bij hen past, nog los van de vraag of zij er geld aan zouden willen uitgeven.

Cocaïne wordt door sommige gebruikers getypeerd als een middel dat het ego versterkt en sociaal minder verbindend werkt. In bepaalde subculturen wordt het daarom als 'uncool' beschouwd.

- Binnen kringen van psychonauten en ravers lijkt cocaïne een relatief lage status te hebben, mede doordat het minder past binnen de waarden van bewustzijnsverruiming of collectieve beleving.
- De relatief hoge prijs vormt voor sommige (potentiële) gebruikers een belangrijke drempel.
- Het middel wordt door een deel van de respondenten als 'overgewaardeerd' beschouwd: het ervaren effect zou volgens hen niet in verhouding staan tot de kosten.
- Sommige gebruikers ervaren de effecten als onaangenaam of te onrustig. Daarnaast staat niet iedereen positief tegenover het snuiven als toedieningsvorm.
- Er worden principiële bezwaren genoemd vanwege de betrokkenheid van (internationale) georganiseerde criminaliteit bij productie en distributie.
- Alternatieve stimulerende middelen, zoals amfetamine (speed) of 3-MMC, zijn functioneel vergelijkbaar maar goedkoper, waardoor zij de voorkeur krijgen.

Dosering, toedieningsvormen en patronen van gebruik

Cocaïne wordt meestal gesnoven, soms gerookt (plofje), sporadisch gekauwd (cocablad) of gezogen als pastille (cocasnoepjes).²¹ Een enkele keer wordt cocaïne in water opgelost en via een

21 In één netwerk wordt ypadu (een mengsel van plantaardige ingrediënten met gemalen cocablad als hoofdbestanddeel) gebruikt in plaats van synthetische uppers. Het ypadu mengsel wordt met een theelepel van het mengsel tussen wang en onderkaak geplaatst en via het mondslijmvlies opgenomen. De werkzame stoffen komen langzaam vrij in het speeksel en geven (vergeleken met en lijntje) een milder stimulerend effect. Ypadu wordt aangeboden op internet (100 gram voor 100 euro).

neusspray toegediend. Spuiten en basen (crack roken) komt vooral voor in gemarginaliseerde of zwaar verslaafde gebruikersgroepen en minder in doorsnee uitgaanssettings. Termen als snuifje, lijntje, sleuteltje, puntje, nakkie/tikkie en sos verwijzen naar kleine hoeveelheden poeder voor nasaal gebruik. Zulke jargonwoorden verschillen per stad of scene. Door het relatief kortdurende stimulerende effect vindt herhaald gebruik doorgaans plaats binnen een interval van 30–60 minuten. Volgens observaties en inschattingen van panelleden bedraagt de hoeveelheid per gebruiksmoment voor een gemiddelde gebruiker minder dan 0,5 gram. In de groep van Javier (186a) kan elk moment tijdens het stappen een potentieel snuifmoment zijn. Binnen de groep is er sprake van informele handel en beschikken de leden over nummers om per direct te kunnen bestellen.

- Cocaïne wordt regelmatig in groepsverband aangeschaft en gebruikt. Het initiatief tot aankoop ontstaat vaak spontaan binnen een vriendengroep, waarna de substantie wordt gedeeld.
- In vergelijking met XTC ligt de gebruiksfrequentie van cocaïne doorgaans hoger, mede vanwege het kortdurende effect dat herhaald gebruik binnen één uitgaansmoment stimuleert.
- De hoeveelheid per persoon tijdens een groepssessie varieert. Meestal gaat het om enkele lijntjes tot circa een kwart gram (ongeveer 4–5 lijntjes) per persoon. Binnen sommige netwerken komen echter groepjes voor waarin per sessie een halve tot een hele gram (circa 16–20 lijntjes) per persoon wordt gebruikt, met name in situaties waarin ook aanzienlijke hoeveelheden alcohol worden geconsumeerd.
- Klachten over de kwaliteit worden sporadisch gemeld. Een deel van de

gebruikers – soms aangeduid als ‘snobs’ – zegt onderscheid te maken op basis van smaak, ervaren effect en vermeende herkomst. Daarbij wordt cocaïne die als Colombiaans wordt aangeduid vaker getypeerd als ‘hard’, ‘scherp’ of ‘rauw’, Boliviaanse als ‘zacht’ en Peruviaanse als ‘onrustig’. Deze kwalificaties zijn subjectief en niet noodzakelijkerwijs indicatief voor daadwerkelijke herkomst of chemische samenstelling.

Cokeverhalen

Binnen de Amsterdamse uitgaansscene speelt cocaïne al lange tijd een prominente rol, maar het gebruik varieert sterk tussen verschillende groepen en settings. Binnen de nachthoreca, waar duizenden mensen werken op onregelmatige tijden, is cocaïne bekend bij koks, barpersoneel en staf, vaak heimelijk of in kleine groepjes. Soms wordt het gecombineerd met amfetamine. Tegelijkertijd bestaat er een nichemarkt voor luxe en VIP-locaties, waar cocaïne gedijt in een wereld van bravoure, los van de meerderheid van de gebruikers. Ook in de natte horeca in het uitgaanscentrum van de binnenstad vindt het middel gemakkelijk zijn weg.

Panelleden geven aan dat er bij evenementen voldoende cocaïne in omloop is, maar dat de hoge prijs soms een remmend effect heeft, zeker in vergelijking met andere stimulerende middelen zoals amfetamine (pep) of 3-MMC. Tegelijkertijd is er een vaste kern van snuivers die vaak standaard cocaïne bij zich hebben en soms ook met anderen delen.

Florian (196a) beweegt zich in verschillende milieus. Op sommige plekken is cocaïne schaars, terwijl hij ook ziet dat er feesten zijn waar een fors deel drinkt

en snuift, vooral in cafés. “Daar zitten ook overstappers bij die op 3-MMC zijn uitgekeken. Ook op clubnachten buiten de traditionele drugscene, ziet hij meer cocaïnegebruik. In de kring rond Sjierd (195a) is cocaïne het meest populaire middel. Gemiddeld gebruikt iedereen één gram per weekend, soms twee gram bij enkele leden. Bij aanschaf van een pakje worden soms extra pillen meegeleverd en aan het eind van de sessie wordt een ‘grote stopper’ (Xanax) gebruikt. Iedereen koopt zijn eigen voorraad bij verschillende dealers en heeft duidelijke voorkeuren voor smaak. Het gebruik in kroegen en clubs wordt afgewisseld met een paar keer per week sporten. Als we voorstellen dat we hem voortaan een ‘sportieve snuiver’ noemen, kan hij zich daar goed in vinden.

De oorspronkelijke groep van Javier (186a) was gemengd maar splitste in twee subgroepen. Eén groep van werkenden in de bouw vertoont een hoge frequentie van gebruik, waarbij weinig grenzen lijken te bestaan. Binnen deze groep zitten ook fanatieke voetbalsupporters. Javier (186a) zelf ziet het gebruik vooral als een middel om plezier te hebben: “Het voordeel van cocaïne is dat je blijft wie je bent.” Tegelijk merkt hij op dat alcohol en snuiven wel eens tot roekeloos gedrag en vechtpartijtjes leiden.

Ook Mira (205a) merkt dat cocaïne opvallend populair is in Amsterdam: “Het lijkt alsof bijna iedereen in mijn omgeving het gebruikt. De meesten zijn iets ouder dan ik.” Binnen haar eigen sociale kring wordt het middel incidenteel gebruikt, vaak in combinatie met alcohol in de bar of op een klein feestje of met andere stimulantia (3-MMC, amfetamine) tijdens een echte clubnacht. Koosje (175a) vertelt dat ze ‘op

feesten met geld’ vaker cocaïnegebruik ziet dan op krakersfeesten waar ze vroeger heen ging. Het ontgaat ook Kira (189a), bedrijfsleider, niet dat sommige bezoekers frequent cocaïne gebruiken en regelmatig bijnemen op de wc, waar ze soms betrapt worden bij een controle. Dé (179a) gebruikt vooral voorafgaand aan of na een feest (op afters) cocaïne, maar minder tijdens het feest zelf. Dit illustreert dat gebruikspatronen sterk afhangen van sociale setting en timing.

Binnen de bredere uitgaansscene zijn er nog altijd duidelijke verschillen: sommige cafés en sociale kringen gebruiken weinig of geen cocaïne, terwijl andere groepen structureel snuiven en het middel routineus onderdeel van hun sociale activiteiten maakt. De variatie wordt mede bepaald door leeftijd, financiële middelen, sociale setting en individuele voorkeuren.

Positieve kanten

De volgende (positief gewaardeerde) effecten worden door panelleden regelmatig genoemd:

- Een licht stimulerend en energiek gevoel, gepaard gaand met subjectieve helderheid. Dit effect wordt doorgaans als kortdurend ervaren.
- Een gevoel van controle over de intensiteit en duur van het effect, mede doordat het middel in relatief kleine hoeveelheden kan worden gedoseerd.
- De mogelijkheid om onder invloed te zijn zonder dat dit voor de omgeving direct zichtbaar is.
- Toename van zelfvertrouwen en een wakker, alerter gevoel.
- Bevordering van sociale interactie, zoals meer spraakzaamheid, gevoel van gezelligheid en het maken van gevatte opmerkingen.

- Een kortere werkingsduur dan amfetamine, waardoor gebruikers aangeven na afloop gemakkelijker te kunnen slapen.
- Tijdelijke vermindering van vermoeidheid, ook in situaties waarin alcohol is gebruikt.
- Subjectieve vermindering van stress of spanningsgevoelens.

Negatieve kanten

Cocaïne wordt over het algemeen niet gezien als een geestverruimend middel zoals psychedelica, noch als dé partydrug bij uitstek. Gebruikers ervaren het eerder als een middel dat plotseling aanwezig kan zijn in je gedachte en de verleiding soms moeilijk te weerstaan is. Panelleden geven verschillende voorbeelden van situaties waarin de drang naar cocaïne sterker blijkt dan de rationele afweging. Voor sommige gebruikers is cocaïnegebruik in combinatie met alcohol door de week routine. Na een paar biertjes en een snuif wordt het avondeten soms overgeslagen. Een typische situatie kan ook zijn dat cocaïne een opstarter is bij een nieuwe dag met weinig slaap. In netwerken waar vrijwel wekelijks wordt gesnoven, lopen vooral degenen (solisten) die altijd cocaïne bij zich hebben het meeste risico. Binnen sociale bijeenkomsten kan het luidruchtige gedrag van sommige snuivers leiden tot irritatie bij omstanders. Niet-snuivers haken soms af wanneer het gebruik van cocaïne door het gezelschap bijna als vanzelfsprekend wordt ervaren.

De negatieve effecten van cocaïnegebruik kunnen worden onderscheiden in drie categorieën:

- Sociaal: egoïstisch gedrag, liegen, stiekem snuiven of gebruik uit verveling.
- Geestelijk: stress, agitatie, zelfoverschatting, psychotische symptomen, moeite met stoppen.

- Fysiek: vermoeidheid, brakheid, hartkloppingen en slaapproblemen.

Een paar panelleden verwonderen zich erover dat de combinatie van regelmatig werk, sporten en uitgaan resulteert in een paradoxale leefstijl: Zo vroeg Joppe (195a) zich in de vorige meting (Antenne 2024) af hoe vrienden intensief sporten, goed presteren én leuke dingen doen (lees snuiven) goed kunnen combineren. “Waar blijven de rustmomenten als je ook nog weinig slaapt, vraagt zich af.

Combigebruik

Cocaïne in combinatie met alcohol wordt door panelleden omschreven als een veelvoorkomende, maar risicovolle combinatie.²² In groepen waar wordt gesnoven fungeert alcohol vaak als aanjager van het cocaïnegebruik: naarmate de alcoholinname toeneemt, neemt ook de kans op (herhaald) cocaïnegebruik toe. Daarnaast komt het voor dat middelen door elkaar worden gebruikt, afhankelijk van beschikbaarheid en setting. Binnen de groep van Javier (186a) wordt cocaïne vrijwel altijd gecombineerd met alcohol en, in sommige gevallen, met truffels of paddodruppels.

Over het algemeen geldt:

- Cocaïne wordt frequent gecombineerd met alcohol en/of cannabis (en vaak ook tabak). Alcohol en cannabis worden daarbij door gebruikers genoemd als middelen om het soms als ‘opgefokt’ of ‘gejaagd’ ervaren effect van cocaïne te dempen. In enkele netwerken wordt de combinatie van wodka-energydrink (bijvoorbeeld Red Bull) met cocaïne als een ‘supercombi’ beschouwd.
- Combinatie met dissociatieve of sederende middelen, zoals ketamine, GHB en lachgas, wordt eveneens

22 Bij deze combinatie wordt coca-ethyleen gevormd, wat voor hart en lever nog schadelijker is dan cocaïne zelf (Jones AW (2019) **Forensic Drug Profile: Cocaethylene**. Journal of Analytical Toxicology, 43(3): 155–160).

gerapporteerd, maar vindt vaker plaats in een privésituatie of tijdens een after dan in reguliere uitgaanssettings.

- In netwerken waar stimulantia gangbaar zijn, wordt cocaïne soms afgewisseld of gecombineerd met middelen als XTC/MDMA, amfetamine en 3-MMC.

2.6.3 Amfetamine

Het gebruik van amfetamine liet – ondanks soms forse schommelingen – een duidelijk dalende trend zien tot 2006, gevolgd door een even duidelijke stijging, tot het gebruik in 2016 hoger lag dan ooit tevoren (zie [Figuur IV.1 op pagina 44](#)). Daarna was er een licht neerwaartse trend. In het coronajaar 2020 keerde amfetaminegebruik in de panelnetwerken bijna terug naar het dieptepunt van 2006. Na de opleving na de coronadip, bleef de verspreiding van het gebruik van amfetamine in 2021-2023 stabiel, maar in 2024 is sprake van een flinke stijging, gevolgd door een lichte daling in 2025. Daarmee is het gebruik nagenoeg het zelfde als bij XTC en cocaïne.

Amfetamine door de tijd heen

Amfetamine wordt al jarenlang gebruikt in het uitgaansleven, maar het gebruik vertoont door de tijd heen een grilliger patroon dan dat van cocaïne. Het lijkt vaker voor te komen binnen rauwere of alternatieve subculturen, die gekenmerkt worden door snelle ritmes en langdurige feesten in clubs, op raves en tijdens festivals.

Redenen voor onthouding

De associaties van criminaliteit, eggedrag en luxe die vaak met cocaïne worden verbonden, gelden in mindere mate voor amfetamine. Speed heeft voornamelijk aanhangers binnen de pop- en elektronische nachtcultuur. In het urban milieu speelt

het gebruik nauwelijks een rol, mede door onbekendheid. Kenners merken bovendien op dat het farmacologische effect van speed minder goed past bij de tragere ritmes van urban muziek. Ook binnen scènes die aandacht besteden aan smakvolle luxe wordt speed minder gewaardeerd, omdat het niet past bij de stijl en beleving van deze uitgaansculturen. Tegelijk zijn er in de elektronische scene ook gebruikers die speed bewust vermijden, vaak vanwege een afkeer van wat zij beschouwen als een ‘goedkoop effect’. Deze weigeraars vormen een duidelijke groep binnen het bredere spectrum van stimulantiegebruik.

Dosering en patronen van gebruik

Amfetamine (speed) wordt op verschillende manieren toegediend. Het middel wordt gesnoven, oraal ingenomen als zogenoemd ‘bommetje’ (poeder gewikkeld in een vloeitje) of opgelost in een drank zoals cola of bier. Sommige gebruikers reinigen ‘natte’ speed met aceton om versnijdingsmiddelen, met name cafeïne, te verwijderen. In vergelijking met cocaïne is speed aanzienlijk goedkoper en beschikt het over een vaste groep liefhebbers. De dosering varieert per gelegenheid: van één of enkele lijntjes tot een kwart of halve gram, met uitschieters naar een gram of meer. Speed fungeert soms als startmiddel aan het begin van een uitgaansavond, maar wordt ook gebruikt tijdens zogenoemde ‘stapmarathons’, waarbij meerdere dagen of nachten achtereen wordt uitgegaan. De gebruiksfrequentie van speed ligt over het algemeen hoger dan die van XTC, wat samenhangt met de langere werkingsduur en de functionele inzetbaarheid tijdens langdurige activiteiten.

Status in uitgaansleven

Amfetamine kan qua imago niet tippen aan cocaïne, maar wordt binnen het

uitgaansleven vooral gezien als een effectieve ‘brandstof’, een ‘kickstarter’ of basisdrug van de avond. In eerdere panelstudies werd amfetamine geprezen als ‘gangmaker’ en ‘ravevitamine’ voor uitgaanders die tot in de vroege uurtjes actief willen blijven. Vanuit dat perspectief is amfetamine sterker verbonden met rave- en clubcultuur dan cocaïne, en mogelijk ook meer dan XTC, dat vooral op festivals een prominente rol speelt. Amfetamine is een ‘allrounder’, vindt Dave (170a). Een middel dat ook helpt bij bouwplannen die lange uren maken tijdens het opbouwen en afbreken van feestdecors en podia. Panelleden geven aan dat het doorgaans eenvoudig is om in clubs aan een lijntje pep te komen. Mede vanwege de relatief lage prijs wordt het middel, net als ketamine, XTC en 3-MMC, regelmatig gedeeld binnen vriendengroepen tijdens het uitgaan. Tegelijkertijd signaleren panelleden dat naarmate de jeugdige experimenteerfase en de lange nachten afnemen, amfetamine in sommige echelons plaatsmaakt voor het meer salonfähige cocaïne, dat beter aansluit bij een ander uitgaansritme. In sommige netwerken neemt 3-MMC die positie (deels) over.

Positieve kanten

Volgens gebruikers is de euforische werking van amfetamine minder uitgesproken dan bij cocaïne en XTC. Het middel wordt vooral gewaardeerd om het verlengen van het uithoudingsvermogen, vaak zonder dat gebruikers zich daar direct bewust van zijn. Naast het geven van energie wordt speed ook gebruikt om de dag na alcoholgebruik te ‘resetten’. Thor (182a) omschreef het vorig jaar (Antenne 2024) als “een Red Bull op steroïden”. In het punkmilieu is pep de ‘benzine’ die een beetje leven in de brouwerij brengt. “Een oppepper. die

niks met je emoties doet, maar je wel in de automaat zet”, zegt Lisa (182a). Rubi (197a) signaleert in haar omgeving dat sommige mensen amfetamine gebruiken als een vorm van zelfmedicatie: om beter te functioneren op het werk, om focus te vergroten (bijvoorbeeld bij ADHD-klachten) of om emoties te reguleren.

Door panelleden genoemde positieve (gewenste) effecten zijn onder meer:

- Een energiek, ‘straight’ en ongecompliceerd gevoel; een middel dat de sfeer kan aanjagen.
- Onderdrukking van vermoeidheid, waardoor langdurig feesten mogelijk wordt.
- Extra fysieke energie bij het dansen.
- Functioneel gebruik buiten het uitgaan, bijvoorbeeld als hulpmiddel bij studeren, verhuizen, klussen of – in de beleving van gebruikers – tegen verkoudheidsklachten.

Speedverhalen

Naast het recreatieve gebruik bestaan er ook specifieke speedscenes waarin minder nauwkeurig op dosering wordt gelet. “Een snuif staat garant voor uren energie. Als je niks meer kunt vinden op een feest is er altijd nog wel iemand met pep” zegt Florian (196a). Koosje (175b) die jarenlang speedgebruik van dichtbij heeft gevolgd, plaatst kritische kanttekeningen bij het ogenschijnlijk grenzeloze gebruik. Dat sommige gebruikers na jaren intensief amfetaminegebruik nog relatief goed functioneren, noemt zij opmerkelijk. Tegelijkertijd beschouwt zij speed als een ‘stille sloper’, gezien de lichamelijke en psychische bijwerkingen die zich geleidelijk kunnen opstapelen. Voor de stapvrienden van Dé (179a) blijft amfetamine een vast onderdeel van het uitgaansrepertoire, zij het met een lagere gebruiksfrequentie.

Het middel dient vooral als een functioneel hulpje tijdens het feest en werkt beter dan cocaïne. Rubi (197a) weet te melden dat een deel van haar groep overgestapt is van coke naar speed. "Vroeger wilde niemand met me mee doen omdat ze aan de coke zaten. Nu liften steeds meer mensen mee op mijn zakje haha." Ook buiten het uitgaansleven wordt amfetamine ingezet. In productie- en werkomgevingen waar deadlines naderen, geldt het middel soms als prestatie verhogend hulpmiddel. "Het heet hier niet voor niets productiepoe-der," zegt Dave (170a), verwijzend naar het gebruik om langdurig geconcentreerd te kunnen doorwerken. In de doorgewinterde uitgaanscene is speed de basis voor een weekend feesten. "En niet per se voor een bepaald effect", zegt Roderick (199a) "maar gewoon om wakker te blijven, of je nou werkt of feest."

"Amfetamine is voor ons een echte allrounder. Het is een powermiddel waarvan je met een relatief kleine hoeveelheid langdurig effect kunt ervaren. Het geeft veel energie en past goed bij mensen die betrokken zijn bij de productie van feesten en lange werkdagen maken. Met één nakkie kom je toch weer een halve dag door. In die zin zet ik pep vooral functioneel in: om onder controle te blijven, alert te blijven en mijn vermoeidheid te onderdrukken, zeker tijdens intensieve periodes van donderdag tot en met maandag. Binnen mijn werkomgeving merk ik dat het gebruik ook ontregelend kan werken. Collega's die lange nachten maken, komen geregeld te laat omdat het niet lukt om de volgende dag op tijd te verschijnen. Er worden soms slaapmiddelen gebruikt om te herstellen, maar daar wordt weinig openlijk over gesproken. Ik zie ook dat sommigen amfetamine de hele week door

gebruiken. In vergelijking met cocaïne is dat financieel haalbaarder. Ook onder vrijwilligers die helpen bij de opbouw van evenementen wordt tussendoor wel eens pep gebruikt om de lange uren vol te houden." (Miro, 204a)

Negatieve kanten

Het gebruik van amfetamine om de nacht door te komen is in veel groepen gebruikelijk. Daarbij bestaat vaak het besef dat de verloren slaapuren feitelijk 'geleende energie' zijn. Voor veel gebruikers ligt de kwetsbaarheid in het onvoldoende gunnen van hersteltijd aan het lichaam. Sjoerd (195a) kent gasten die erbij zweren. Maar hij heeft ook zijn bedenkingen bij dit spul dat hij gevaarlijker vindt dan coke omdat je langer wakker blijft. "Soms dagenlang. Spichtig en in jezelf gekeerd." Wanneer rust structureel wordt uitgesteld, stapelen lichamelijke en geestelijke klachten zich op. Bij Sjaak (190a) is de meerderheid gestopt met speed, omdat er vaker 'praktische' keuzes worden gemaakt: de impact van pep wordt simpelweg als te groot ervaren. Panelleden rapporteren onder meer de volgende negatieve (ongewenste) effecten:

- Lichamelijk. Hartkloppingen en overmatig zweten. Wondjes in de mond als gevolg van tandenknarsen. Huiduitslag. Slaapproblemen, vermoeidheid en verminderde eetlust.
- Geestelijk. Paranoïde gedachten. Emotionele labiliteit en een gejaagde indruk.
- Sociaal. Chaotisch of opgefokt gedrag. Een kort lontje. Terugtrekgedrag en afname van sociale contacten.

Combigebruik

Amfetamine wordt door gebruikers omschreven als een middel dat zich 'met alles laat combineren', een 'goedkope mixer'

bovendien. Er zijn geen gebruikers die alleen maar speed doen. De klassieke combinatie van pep en pils is nog altijd gangbaar. Amfetamine onderdrukt de vermoeidheid die door alcohol wordt veroorzaakt, terwijl het droge mondgevoel van speed juist kan aanzetten tot (meer) alcoholgebruik. Ook combinaties met cannabis komen voor, waarbij speed fungeert als 'oppepper'. In sommige netwerken wordt het gecombineerd met GHB of ketamine. De 'gouden combi in Florians (196a) scene is: "Amf en 3M en dan afvlakken met blowen, GHB of een drankje." De combinatie met XTC is eveneens bekend, omdat het energieniveau hoog blijft en gebruikers langer kunnen doorgaan. Daarnaast wordt speed ook gecombineerd met 3-MMC. Hoewel gebruikers deze combinaties functioneel noemen, vergroten zij de lichamelijke belasting en maken zij het herstel complexer.

Methamfetamine

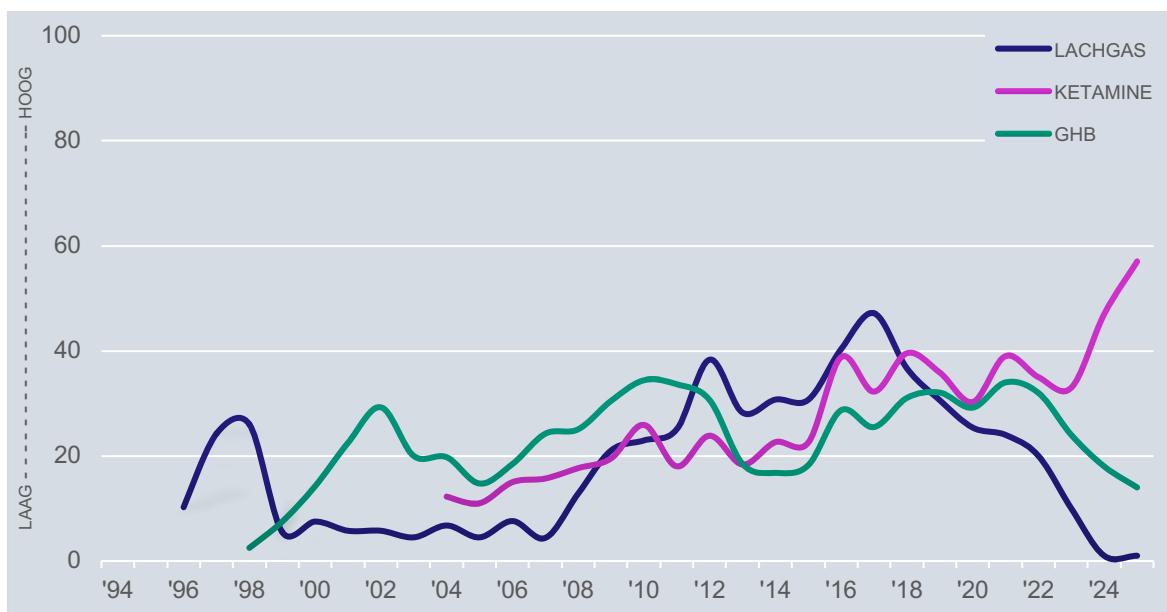
Hoewel methamfetamine (crystal meth, tina) al langere tijd op de Amsterdamse drugsmarkt voorkomt, blijft het gebruik in de panelstudie vrijwel nihil in vergelijking met andere stimulantia.²³ Het gebruik beperkt zich voornamelijk tot niches, zoals chemsex-circuits, waar het soms in groepsverband wordt gecombineerd met GHB, ketamine en XTC. Methamfetamine kan op verschillende manieren worden toegediend: gesnoven, gerookt, geïnjecteerd in ader, spier of onderhuids (slammen), of anaal toegediend als een 'booty bump'. Binnen de meeste sociale kringen heerst een duidelijk taboe op het gebruik van methamfetamine, met uitzondering van enkele mannengroepen die privé seksfeesten bezoeken. De beperkte

meldingen van methamfetamine wijzen op lage prevalentiecijfers en incidenteel. Sofie (198a) ziet het slechts sporadisch in haar sociale omgeving. "We zijn wel sex-positief, maar dat betekent niet dat er geslamd wordt. Dat vinden mensen veel te heftig." Rohan (188a) merkt op dat methamfetamine soms per ongeluk voorkomt, bijvoorbeeld wanneer iemand iets van een ander aanneemt zonder goed te controleren wat er precies in het zakje zit. Het beeld dat uit deze meldingen naar voren komt, is dat methamfetamine geen gangbare uitgaansdrug is in de onderzochte netwerken. Het gebruik beperkt zich tot zeer kleine groepen en specifieke contexten, zoals chemsex of onbedoelde inname.

Dexamfetamine, Ritalin en Captagon

Dexamfetamine ('dexxies') en methylfenidaat, beter bekend als Ritalin ('rita's'), circuleren vooral via het zogenoemde grijze circuit. Deze middelen worden met name gebruikt ter bevordering van concentratie en studieprestaties en staan bekend als 'studiedrugs'. Dave (170a) geeft aan geruchten te hebben opgevangen over experimenten met zogenoemde Captagon-tabletten, amfetamineachtige middelen die in verband worden gebracht met productie in Syrië. Vooralsnog lijkt het te gaan om incidentele signalen binnen het netwerk, zonder duidelijke aanwijzingen voor bredere verspreiding.

23 In de jaren '70 van de vorige eeuw was methamfetamine al onder de naam Pervitine verkrijgbaar in de Amsterdamse drug scene. Nabben T (2010) **High Amsterdam. Ritme, roes en regels in het uitgaansleven**. Rozenberg Publishers. Ook landelijk zijn er geen signalen van grootschalig gebruik (**Methamfetamine (crystal meth)**, Trimbos.nl).

Figuur 1.2: Trends in verspreiding van narcosemiddelen

2.7 Narcosemiddelen

Narcosemiddelen (GHB, ketamine en lachgas) hebben eveneens een vaste plek op de Amsterdamse drugsmarkt verworven. Gebruik komt voor op privéfeesten, afters en in uitgaanssettings. Ook voor narcosemiddelen zijn scores van panelleden over gebruik in hun netwerk gebruikt om trends te visualiseren in Figuur 1.2.

Voor de grafiek zijn alle schattingen van individuele panelleden over gebruik in netwerken in de twee halfjaarlijkse metingen omgezet in een score en gemiddeld. Deze gemiddelde score per jaar loopt van 0 (laag, geen gebruikers in alle netwerken) tot 100 (hoog, veel gebruikers in alle netwerken).²⁴ De score geeft een indicatie in hoeverre gebruik van een middel zich heeft verspreid over en binnen de panelnetwerken, maar kan niet worden vertaald naar een concreet

percentage gebruikers. Ook zegt de score niets over (variatie in) gebruiksfrequentie of -hoeveelheid.

De rangorde van de drie meest gebruikte narcosemiddelen is:

- 1 **Ketamine** – kent vooral schommelingen in gebruik, maar heeft toch eerst GHB en later ook lachgas ingehaald; na een neergaande beweging in 2021-2023 is het ketaminegebruik vanaf 2024 behoorlijk toegenomen.
- 2 **GHB** – stond tussen 2000 en 2010 bovenaan, maar werd van de eerste plaats verdrongen door de andere narcosemiddelen; leek desondanks tussen 2014 en 2022 gestaag toe te nemen, maar daalt sindsdien.
- 3 **Lachgas** – stond zes jaar terug op de eerste plaats, maar staat na een voortgaande fikse daling op plek drie en is in 2024 zelfs vrijwel geheel verdwenen.

²⁴ Lachgas wordt systematisch gemeten sinds 1996, GHB sinds 1999 en ketamine sinds 2004. Daarvoor werden de middelen al wel gesignaleerd, maar werd verspreiding van gebruik niet gekwantificeerd. Zie voor de berekening van de scores verspreiding [A.1.4 Scores verspreiding middelengebruik op pagina 187](#)). Let wel: het uitgaanspanel rapporteert vooral over trendsetters in het uitgaansleven. Zij zijn de (mogelijke) voorlopers van nieuwe ontwikkelingen. Hun middelengebruik ligt hoger dan in het uitgaansleven in bredere zin (trendvolgers en mainstream).

2.7.1 Ketamine

Sinds het gebruik van ketamine vanaf 2004 systematisch in Antenne wordt gemonitord, signaleerden we een stijging tot 2010, een periode van stabilisatie tot 2015, een sprong in 2016, daarna een schommelende nieuwe stabilisatie op een hoger niveau, en een behoorlijke stijging vanaf 2024 (zie **Figuur I.2 op pagina 57**). De mate van verspreiding over en binnen netwerken is inmiddels hoger dan de hiervoor beschreven stimulantia.²⁵

Ketamine door de tijd heen

In de jaren negentig was ketamine nog een relatief obscuur middel, vooral bekend aan de rafelranden van het uitgaansleven: op raves en teknofeesten, onder psychonauten en binnen een kleine groep experimenteerders die het voornamelijk in privésituaties gebruikten.²⁶ De bredere opmars van ketamine zette in toen techno de clubs veroverde en ook binnen de opkomende queer scene de specifieke werking van het middel werd ontdekt. De beruchte K-hole droeg bij aan de nieuwsgierigheid. Bij een lage dosering wordt een dromerige, licht vervreemdende wereld ervaren. Bij hogere doseringen kan de dissociatieve werking domineren: gebruikers beschrijven een gevoel van loskomen van het lichaam, een zweefervaring waarbij zwaartekracht lijkt opgeheven. Het merendeel van de gebruikers kiest echter voor lagere doseringen, die ook in een clubsetting hanteerbaar blijven. In sommige netwerken nam het ketaminegebruik tijdens de coronajaren verder toe en in verschillende groepen staat het middel inmiddels standaard op het 'drugsmenu'. Of zoals Bob (147a) zegt: "Ketamine heeft een vaste plek veroverd in het feestpakket. Panelleden signaleren geregeld een tweedeling binnen vriendengroepen: enerzijds primaire keta-

minegebruikers, anderzijds GHB-gebruikers. Net als bij GHB vinden sommigen ketamine helemaal niks. Hoewel ketamine in bepaalde kringen nog altijd het imago heeft van een hippie- of krakersdrug, weersprekt de huidige populariteit onder een veel breder en diverser uitgaanspubliek dat beeld. Florian (196a) kon 5 jaar geleden niet bevroeden dat ketamine zich tegenwoordig kan meten met de grote uppers.

Reden voor onthouding

Panelleden noemen verschillende motieven om geen ketamine te gebruiken of er bewust van af te zien:

- Te trippend en onvoorspelbaar: angst voor controleverlies, onverwachte effecten en het risico op een K-hole (dissociatie van lichaam en geest).
- Slechte combinatie met alcohol: omdat ketamine vaak wordt gebruikt in settings waar ook gedronken wordt, vormt deze interactie voor sommigen een belangrijke drempel.
- Paniekreacties: negatieve ervaringen van henzelf of anderen – zoals angst of desoriëntatie – werken afschrikwekkend.
- Onbekendheid binnen de groep: wanneer ketamine geen ingeburgerd middel is in het sociale netwerk, ontbreekt vaak de vertrouwde of sociale bedding om het te proberen.

Deze redenen laten zien dat de keuze om ketamine te vermijden niet alleen voortkomt uit persoonlijke voorkeur, maar ook sterk samenhangt met groepsnormen, setting en eerdere observaties.

Dosering, toediening en patronen van gebruik

Ketamine (keta, ket, paardenpoeder) is verkrijgbaar in poeder- en kristalvorm. Het wordt meestal gesnoven, maar soms ook

25 Gemiddelde scores 2025: ketamine 57, XTC 43, cocaïne 42, amfetamine 42.

26 Nabben T & Korf DJ (2000) Ketamine, Thela Thesis.

opgelost in een vloeistof en toegediend als 'neusspray'. Volgens panelleden circuleren er verschillende varianten met uiteenlopende werkingen, waarbij ook de kwaliteit kan verschillen.²⁷ Ketamine heeft een relatief korte werkingsduur. "Bij kleine doses kun je blijven dansen en voorkom je dat je te veel weg-spacet", zegt Mike (200a) De meeste gebruikers beperken zich tot enkele lijntjes per gelegenheid, mede vanwege de relatief korte en intensieve werking. Daarnaast zijn veel ketaminegebruikers terughoudend met alcohol, omdat de combinatie als onvoorspelbaar en fysiek belastend wordt ervaren. Ervaren gebruikers nemen soms hogere doseringen, variërend van een kwart gram (ongeveer 7-10 lijnen) tot een halve (15-20 lijnen) of zelfs een hele gram per sessie. In sommige netwerken liggen zowel de dosis per keer als de gebruiksfrequentie hoger, met gebruik dat meerdere keren per week plaatsvindt. Tegelijkertijd doet de doorsnee recreatieve gebruiker doorgaans langer met een pakje ketamine dan met een vergelijkbare hoeveelheid cocaïne. Panelleden wijzen erop dat verwisseling met andere witte poeders (zoals MDMA, cocaïne of amfetamine) nog steeds voorkomt, bijvoorbeeld bij het delen in groepsverband. In verschillende groepen is ketaminegebruik inmiddels (bijna) wekelijks onderdeel van het uitgaanspatroon.

Ketamineverhalen

Vanwege het (mild) psychedelische en desoriënterende – dissociatieve – effect voelen gebruikers zich bij hogere doseringen doorgaans prettiger in een afgeschermd omgeving of privésfeer. In een veilige setting is er meer ruimte om de vervreemdende ervaring te laten komen en gaan. In de vriendengroep van Lisa (182a) staat ketamine op nummer één. In een omgeving waar iedereen doorgaans sterk gericht is op prestaties, ervaart zij het als bevrijdend om zich een keer 'dom' te mogen voelen - niet altijd scherp, slim of doelgericht te hoeven zijn. Voor Lisa is ketamine bij uitstek een festivalmiddel. "Het wakkert creativiteit aan en nodigt uit tot avontuur. Het versterkt effecten: soms gaat het om onbenullige ingevingen, soms juist om briljante ideeën. We gebruiken het ook op afters en bij het kampvuur, waar het meer introspectief wordt."

Tegelijkertijd heeft de mainstreaming van ketamine ertoe geleid dat het middel, in lage doseringen, ook steeds vaker in het uitgaansleven wordt gebruikt, met name in groepen die al vertrouwd zijn met stimulerende middelen. In dat verlengde geldt ketamine voor sommigen als een gewilde afterdrug.

Panelleden zien dat ketamine flink is doorgegroei. "Het springt er echt uit", zegt Roderick (199a) die steeds meer mensen in zijn omgeving ziet gebruiken. Maar hij maakt zich ook zorgen over de dikkere lijnen die worden gelegd en stoort zich aan de toestand waarin sommige mede-feestgangers verkeren. Van een lichte roes is geen sprake meer. "Er valt vaak geen woord mee te wisselen. Alsof ze echt op zoek zijn naar dat dissociatieve effect."

27 Onder ervaren ketaminegebruikers gaan verhalen rond over twee varianten: een linkse (S, kristallen) die meer lichamelijk, stroever, verdovend en minder sociaal is en een rechtse (R, staafjes) die meer trippend en magischer is.

Roderick vindt het lastig om in te schatten hoe problematisch het gebruik precies is, maar de hoge tolerantie bij veel gebruikers valt hem op. “Incidenten met keta zijn niet zo bedreigend als met GHB, maar mensen zijn soms echt tot niks meer in staat.” Als organisator is zijn staf vooral aan het wachten tot iemand weer een beetje bijtrekt. Maar Sofia (clubmanager) is er niet rouwig om dat ketamine populairder is dan GHB waar grotere risico's aankleven. “Mensen die te veel ketamine hebben gebruikt, moeten het meestal gewoon even uitzitten”, zegt ze. Dat is ook de ervaring van Miro (204a) die op elke rave wel een paar gebruikers in een K-hole ziet belanden en even niet meer weten wat onder en boven is. Gino (185a) merkt dat ketamine in zijn scene nog altijd als ‘top spul’ wordt gezien en vrijwel altijd in combinatie met andere middelen wordt gebruikt. “Ze zijn er nog niet klaar mee,” zegt hij. Paniecreacties ziet hij weinig, al hoort hij wel verhalen over verslaving — bijvoorbeeld mensen die het solistisch en privé gebruiken, zelfs als rustmiddel voor het slapen. Tegelijkertijd wordt er ook in clubs nog veel gesnoven. Volgens hem heb je duidelijk ‘lovers en haters’. Online leest hij soms berichten dat ketamine de dansvloer ‘stuk maakt’, omdat mensen niet meer normaal zouden dansen. Daar plaatst hij vraagtekens bij. “Ik zie geen zombies op de dansvloer staan. En wat is normaal dansen? Op XTC? Op pep? Is dat dan wel normaal?” Een K-hole in een club komt volgens hem wel eens voor en kan angstig zijn. Maar hij benadrukt ook dat als iemand in zo'n situatie even kan ontspannen en tot rust komt, diegene er meestal weer redelijk uitkomt. Mike (200a) beschrijft de ervaring als volgt: “Het voelt alsof je dronken bent; alles gaat snel en wordt moeilijker; lopen, praten, denken, je bent verdoofd. Je zit in de keta-trein.”

Kasplantje

“Ik vind ketamine complexer dan stimulantia. Het wordt vooral in de latere uren van de nacht meer genomen. Mensen beginnen meestal met de uppers en als ze later wat meer willen chillen, nemen ze er ketamine bij. Het is ook echt een aftermiddel, als alles eigenlijk al klaar is. Daarvoor wordt het sporadischer gebruikt. Ik merk dat er twee verschillende soorten keta in omloop zijn. Van de ene word je echt een soort kasplantje: een lege huls die wel waarneemt, maar niet veel meer bijdraagt. De andere soort is actiever; daar word je juist wat wakkerder en ook wat gekker van. Niet iedereen herkent dat verschil wanneer ze ketamine nemen. Ik heb wel eens meegemaakt dat het om zeven uur 's ochtends was en iedereen er als een kasplantje bij zat. Niemand kon nog staan of dansen. Een combinatie die ik ook zie, is een klein beetje sos met wat ketamine erbij – voor de funk, zodat je toch nog kunt dansen.” (Miro, 204a)

Positieve kanten

De meeste gebruikers kiezen voor een lage dosering – enkele kleine lijntjes – waardoor zij zich bewust blijven van hun omgeving en in een clubsetting kunnen blijven communiceren. Sjako (190a) “Het werkt best snel, duurt niet te lang, geeft wel een roes en de kater is minimaal.” Ketamine wordt echter niet alleen tijdens het uitgaan gebruikt. Sommige panelleden noemen activiteiten als gamen of het kijken van ‘tripfilmpjes’, waarbij de vervreemdende werking van het middel als versterkend wordt ervaren. Binnen ravekringen wordt ketamine ook gecombineerd met speed, om naar eigen zeggen ‘meer vleugels’ en ‘meer space’ te creëren. Panelleden vangen daarnaast verhalen op over veranderde zintuiglijke waarnemingen en een andere

beleving van tijd en ruimte. Van ketamine kun je ook extravert worden. Op online fora wordt ketamine soms zelfs gepresenteerd als een middel tegen somberheid of depressieve gevoelens. In de omgeving van Sjako wordt ketamine door een enkeling ook op een 'therapeutische' manier gebruikt, om inzicht te krijgen in mentale problemen.

Drugsjungle

"Ik zie vaak dat de een gehypnotiseerd naar een vis op het beeldscherm kijkt, terwijl anderen driftig zitten te babbelen op de coke of op MDMA zitten. Iedereen neemt zijn eigen cocktail, maar staat ook open om eens iets anders te proberen. Zelf merk ik dat mensen die ook ketamine nemen, soms wat verder verdwaald zijn in de drugsjungle. Ze kunnen niet goed praten en sommigen zitten er introvert bij. Een vriend van mij nam vroeger veel keta; ik heb er iets van gezegd, maar gelukkig gaat het nu de goede kant op. Ketamine op een feestje nemen vind ik best link, thuis voelt het veiliger. Ik zie vaak genoeg dat het op feestjes misgaat: sommigen staan stijf en strak, durven nauwelijks te bewegen uit angst om te vallen. Zelfs als je nipjes neemt, kan het opeens te veel zijn of kom je in een k-hole. In zo'n geval blijft er maar één optie: wachten tot alles weer onder controle is." (Roderick, 199a)

Negatieve kanten

Met de toegenomen populariteit signaleren panelleden (ook professionals) een toename van ketamine gerelateerde gezondheidsincidenten. De werking wordt als onvoorspelbaar ervaren: het ene moment overheerst euforie, het andere moment slaat de ervaring om in een zweverig, vaag of sterk naar binnen gekeerd gevoel. Juist daarom wordt de setting als doorslaggevend beschouwd. De omgeving, de mensen om je

heen en het specifieke moment bepalen in sterke mate hoe de ervaring zich ontwikkelt en of die als positief of juist ontregelend wordt beleefd. Mira (205a) heeft gehoord dat je er verslaafd aan kan raken. Reden voor haar om het daarom speciaal te houden. In de kring van Koosje (175a) blijft ketamine voor haar gevoel toenemen. Omdat je er niet echt een dip of een kater van krijgt vindt ze het een sluipmoordenaar. "Een paar mensen in mijn omgeving hebben zo'n tolerantie opgebouwd als je ziet wat voor bergen die naar binnen schuiven." En Javier (186a) tenslotte vind als dat ketaminegebruik maar 'dom' overkomen: "Ze stamelen alleen nog maar en lopen zwalkend zonder doel op een feest."

De negatieve (ongewenste) effecten die worden genoemd, zijn:

- Ruimtelijk: geen grip meer hebben op de trip, duizelig, gewichtloosheid ervaren, geen controle over ledematen, moeite met lopen, stroperig gevoel.
- Lichamelijk: gevoelloosheid, verdoving, misselijkheid en braken; bloedplassen, op langere termijn blaas- en urinewegproblemen.
- Geestelijk: angst, paniekgevoelens, desoriëntatie, egoverlies, bang zijn voor een 'knock-out' of volledig van de wereld raken.
- Sociaal: niet meer kunnen praten, introvert, laveloos of onbereikbaar voor anderen.

Meerdere panelleden waarschuwen voor tolerantieverhoging (lichamelijke gewenning), chronisch gebruik en aanhoudende lichamelijke klachten. Gino (185a) ziet dat sommige gebruikers steeds zwaarder verdoven en langer onder invloed willen blijven. "Er zijn gasten die alleen nog maar ket nemen."

Combigebruik

Ketamine wordt regelmatig gecombineerd met andere middelen. Met amfetamine of cocaïne (ook wel Calvin Klein) kan het wazige of verdovende effect worden getemperd. In combinatie met XTC (een kitty flip). Sinds enige tijd wordt ketamine ook gecombineerd met 3-MMC. In de scene van Sjierd (195a) staat de combinatie van ketamine en 3-MMC bekend als K3²⁸. Een stimulant kan helpen om bij een (dreigende) K-hole enig gevoel van controle te behouden. Andersom kan ketamine een dempend effect hebben bij een opgejaagd of jachtig gevoel na gebruik van een stimulant. “Ketamine om te blussen na coke”, zegt Javier (186a). Daarnaast wordt ketamine gecombineerd met LSD of 2C-B om het ‘spacegevoel’ te versterken. De meeste panelleden beschouwen ketamine in combinatie met alcohol, maar ook met GHB of cannabis, als een ongelukkige mix vanwege de verhoogde kans op misselijkheid en braken. Toch komt dit soort combinaties in de nachthoreca regelmatig voor. In sommige netwerken maakt ketamine deel uit van bredere multi-combinaties. In sommige kringen is 3-MMC met speed of MDMA plus ketamine een ‘allrounder’ in de nacht. Maar Sjierd (195a) moet eerlijk bekennen dat hij (combinatie 2C-B, ketamine en alcohol) moet kotsen als hij er tegelijk bij drinkt. “Ik word zo vergeetachtig dat ik achteraf niet meer weet wat ik allemaal heb gedaan.” Voor Dave (170a) is het daarom duidelijk: “Ik doe het niet, omdat het mijn achilleshiel is in combinatie met drinken. Ik word er zeeziek en misselijk van.” Bob (147a), nachtdirecteur, ziet het vaker gebeuren dat er overmatig ketamine wordt gebruikt in de club en de sfeer ook anders, een beetje verward wordt.

“Mensen drinken, worden overmoedig nemen in de loop van de avond een te grote dosis. Het stapelt zich op, omdat ze al een paar keer een punt gehad hebben.”

2.7.2 GHB

Het gebruik van GHB zwol aan vanaf 1998, bereikte een tussentijdse piek in 2002, daalde vervolgens weer een paar jaar, maar bereikte na een gestage stijging vanaf 2005 een tweede piek in 2010 (zie [Figuur 1.2 op pagina 57](#)). Na wederom een paar jaren van lagere gebruikscijfers, leek de verspreiding van GHB-gebruik tussen 2014 en 2022 gestaag toe te nemen. Sindsdien daalt het gebruik echter.

GHB door de tijd heen

Vrijwel vanaf het einde van de jaren ‘90 ontwikkelde GHB zich tot een middel met een problematische reputatie binnen niches van het nachtleven en op afters. In de jaren nul nam het aantal ‘outgaanders’ in het uitgaansleven zichtbaar toe, tot grote zorg en ergernis van beveiliging, barpersoneel en organisatoren. In privésettings, zoals afters, gingen gebruikers zo mogelijk nog vaker out. De toenemende populariteit leidde tot meer gezondheidsincidenten, terwijl clubs en feestorganisaties aanvankelijk onvoldoende waren voorbereid op de ernst van acute intoxicaties bij overdosering. In ernstige gevallen moest een ambulance worden ingeschakeld. Als reactie daarop voerden veel clubs een zerotolerancebeleid in ten aanzien van bezit en gebruik van GHB. Sommige locaties startten preventiecampagnes over gezondheidsrisico’s en hanteerden zwarte lijsten voor bezoekers die herhaaldelijk out gingen of betrapt werden met het middel. Ondanks

28 Een benaming die geïnspireerd is op een Belgische populaire meidengroep. Daarmee krijgt de mix een eigen identiteit wat laat zien hoe combigebruik niet alleen farmacologisch, maar ook cultureel wordt ingekaderd.

de terugkerende incidenten behield GHB in bepaalde niches een vaste plek. In losbandiger delen van het queer milieu kreeg het een erotisch en sensueel imago. In technokringen werd het met tussenpozen gebruikt om de scherpe randen van stimulantia te dempen. Over de gehele linie bleef het middel echter controversieel. Hoewel het gebruik in de loop der jaren is afgenomen, heeft GHB in sommige uitgaanskringen nog steeds een zekere vaste waarde. Portiers en clubmanagers spreken momenteel van een relatief rustige periode vergeleken met de beginjaren, al zijn er incidenteel nog uitwassen. Tegelijkertijd klinkt de zorg dat nieuwe generaties gebruikers minder kennis hebben van dosering en risico's, waardoor de kans op incidenten weer kan toenemen. Een geruststellende gedachte volgens sommigen is dat de jongste lichter weinig moet hebben van GHB dat een slecht imago heeft.

In sommige clubs geldt inmiddels een specifiek GHB-beleid, dat strenger is dan het algemene drugsbeleid. Bezoekers die betrapt worden op bezit of onwel zijn geworden door een overdosis kunnen tijdelijk worden geweerd, afhankelijk van de ernst van het incident. Tegelijkertijd balanceren organisaties tussen handhaving en openheid: een te hard zichtbaar beleid kan ertoe leiden dat bezoekers minder eerlijk zijn over hun gebruik, wat juist problematisch kan zijn wanneer een awareness team snel en adequaat moet handelen bij gezondheidsproblemen.

Redenen voor onthouding

Het controversiële karakter van GHB hangt sterk samen met negatieve ervaringen en verhalen binnen vriendengroepen en scenes. Problematisch gebruik en zichtbare incidenten hebben hun sporen nagelaten.

Sommige gebruikers zijn inmiddels in behandeling gegaan, wat de ernst voor de omgeving onderstreept. Voor een deel van de uitgaanders is dat reden geweest om zich van het middel af te keren. In hun beleving gaat het te vaak mis, ook wanneer gebruikers denken hun dosering onder controle te hebben.

Daarnaast spelen strengere controles in clubs en sancties op bezit en gebruik een rol. Wie door de beveiliging met GHB wordt betrapt, loopt het risico direct te worden verwijderd of zelfs te worden overgedragen aan de politie. Dit handhavingsklimaat vergroot de terughoudendheid bij een deel van het publiek.

Belangrijke redenen voor onthouding zijn:

- Het middel past niet bij alcoholgebruik tijdens het stappen.
- Angst voor controleverlies of out gaan; soms gebaseerd op een eigen negatieve ervaring.
- Te veel incidenten gezien bij anderen en/of vrienden.
- Een negatieve invloed op de sfeer op feesten of in de vriendengroep.

Dosering, toediening en patronen van gebruik

GHB wordt meestal aangeboden als een stroperige, kleurloze vloeistof. GHB in poedervorm komt zelden voor. De vloeistof wordt doorgaans met een maatspuitje afgemeten en direct in de mond gespoten, al dan niet verdund met water of frisdrank. Een kleinere groep gebruikers maakt gebruik van de precursor GBL.

De dosering — aangeduid als 'buis(je)', 'dop(je)' of 'spuit(je)' — wordt in milliliters gemeten. Per inname varieert die doorgaans tussen de 2 en 4 ml, met een interval van

ongeveer 1 tot 2 uur tussen doseringen. In sommige groepen worden tijdens een stapavond gemiddeld meerdere doseringen genomen. Dat vraagt om nauwkeurige timing: gebruikers zetten wekkers, maken screenshots van het tijdstip of proberen op gevoel te doseren. Waar de één dit overdreven vindt, benadrukt de ander dat juist deze manier van toedienen het bewustzijn rond dosering vergroot — iets wat bij GHB essentieel is gezien de smalle marge tussen gewenste werking en overdosering.

De frequentie van gebruik verschilt per netwerk: van één keer per maand tot enkele keren per maand. In sommige gevallen wordt GHB ook doordeweeks gebruikt, bijvoorbeeld als alternatief voor alcohol. In één netwerk wordt het zelfs genoemd als sportsupplement, wat wijst op uiteenlopende gebruikscontexten buiten het klassieke uitgaansleven.²⁹

GHB-verhalen

Door de vele comateuze incidenten is GHB al jarenlang omstreken in het nachtmilieu. In de beginperiode trokken vooral zedenmisdrijven veel aandacht, waarna het middel in de media het stempel 'rapedrug' kreeg.³⁰ In sommige uitgaanskringen kreeg GHB bovendien een 'junkie-imago'. Toen duidelijk werd dat het middel verslavend kan zijn, keerde een deel van het nachtleven zich ervan af.

Tegelijkertijd heeft GHB, ondanks negatieve berichtgeving en incidenten, door de jaren heen een vaste gebruikersgroep behouden. Binnen deze niche stoort men zich aan wat wordt ervaren als moralisering

of veroordeling van buitenaf. Sommige panelleden stellen dat een zerotolerantie-aanpak niet automatisch leidt tot veiliger gebruik en dat stigmatisering contraproductief kan werken. Anderen benadrukken juist de eigen verantwoordelijkheid van gebruikers en vinden dat men elkaar scherper moet aanspreken op dosering en risico's. Gino (185a) vertelt dat gebruikers van GHB op een feest eerst toestemming aan de anderen vragen die niet gebruiken.

Ook Miro (204a) merkt op dat er binnen zijn scene wel een geschiedenis is met GHB, maar dat de huidige gebruikersgroep minder zichtbaar is. Volgens hem valt deze groep niet op in het uitgaansleven, wat er in zijn beleving op wijst dat er minder mensen "uit de bocht vliegen" en incidenten uitblijven.

Hoewel de piek van de 'GHB-rage' lijkt te zijn afgenomen, blijven clubeigenaren en beveiliging alert. Verscherpte toegangscontroles moeten smokkel en gebruik ontmoedigen. Toch treft de opruimploeg na afloop van feesten soms lege ballonnetjes en doseerspuitjes aan. Het gebruik heeft zich verspreid over verschillende segmenten van het uitgaansleven, vaak in specifieke clusters van vriendengroepen.

Gezien het controversiële karakter en de doseringsgevoeligheid van het middel proberen gebruikers tijdens het uitgaan doorgaans zo onopvallend en precies mogelijk te doseren. Toch is het fysieke effect voor anderen zichtbaarder omdat gebruikers 'beweeglijker' worden en zich aanhankelijker gedragen naar elkaar toe. Florian (196a) vindt GHB een "chiller" middel

29 Phenibut is online verkrijgbaar als voedings- en sportsupplement en wordt op webshops o.a. aangeprezen tegen angst, als slaapmiddel en voor een pre-workout (sport). De structuur van het molecuul is verwant aan die van GHB en dient soms ter vervanging daarvan. Er kan in een korte tijd afhankelijkheid en/of tolerantie optreden voor phenibut. (CAM (2019) Quick Scan rapportage van phenibut, RIVM)

30 Korf DJ, Nabben T, Leenders F & Benschop A (2000) Ghb: tussen ecstasy en narcose. Rozenberg Publishers.

dan alcohol. In combinatie met een beetje amfetamine, vindt hij het gebruik voor zichzelf beter hanteerbaar. Dave (170a) ervaart dat GHB in het uitgaansleven nog steeds een soort ‘undercover drug’ is - “buisjes klappen in de club’ gebeurt heimelijk mede door het stigma rondom het middel, wat het beeld van GHB als gevaarlijk versterkt. Mike (200a) herkent dit beeld, vooral binnen de queer scene. GHB-gebruik komt daar wel voor, maar er rust een groter taboe op dan bij andere drugs. “Op de dansvloer wordt weleens een nakkie genomen, maar voor G gaan mensen altijd naar de wc.”

Clubs zoeken intussen naar een werkbare balans in hun gedragsbeleid: duidelijke regels en handhaving aan de ene kant, maar ook openheid en toegankelijkheid voor hulp bij incidenten aan de andere kant. Florian (196a), voormalig feestorganisator – en zelf GHB-gebruiker- kan hierover vanuit de praktijk meepraten. In het verleden heeft hij meerdere raves vroegtijdig moeten beëindigen als gevolg van incidenten met GHB. Volgens hem zet dat een organisatie direct onder druk: niet alleen vanwege de acute zorg voor betrokken bezoekers, maar ook door de impact op sfeer, reputatie en vergunningen. Het demoniseren van GHB is wat getemperd. Hij wordt er niet meer actief op aangesproken en is er alleen nog in beperkte kring open over. Hij heeft de indruk dat een jongere generatie GHB minder gebruikt, mede doordat oudere gebruikers er terughoudend of heimelijk over zijn en het gebruik minder zichtbaar is binnen vriendengroepen en op feesten.

De berichten over GHB en de gerapporteerde incidenten in clubs zijn tegenstrijdig. Sommige betrokkenen geven aan dat het aantal incidenten is afgenomen,

terwijl anderen juist een toename signaleren. Onder Gen Z-clubbers geldt een groot taboe op GHB, mede door verhalen over incidenten elders.

Uit de verhalen van gebruikers blijkt dat er verschillende typen te onderscheiden zijn. Voorzichtige gebruikers doseren nauwkeurig, houden tijdsintervallen aan en proberen zo controle te behouden. Daarentegen zijn er ook naïeve of minder ervaren gebruikers die er een potje van maken, waardoor de risico's op incidenten groter zijn. Over het geheel genomen wordt aangenomen dat het om een relatief kleine, maar doorgaans vaste en ervaren groep gebruikers gaat.

Positieve kanten

In ongeveer tweederde van de panelnetwerken – met name onder alternatieven en sensualisten – wordt GHB gebruikt. Het middel heeft daar een relatief stabiele fanbase binnen de underground. De volgende lichamelijke en geestelijke effecten worden als positief ervaren:

- Lichamelijk: een plezierig, behaaglijk en warm gevoel; ontspanning; een aangenaam aangeschoten roes; verhoogde tactiliteit en soms een XTC-achtig effect.
- Afrodisiacum: gebruik als seksdrug, met een toename van seksuele opwindings, zowel op geplande seksfeesten als in de privésfeer.
- Stemmingsverbetering: door enkelen ervaren als een vorm van antidepressivum.
- Sociaal en fysiek: lekker kunnen dansen en bewegen; vervagende grenzen; losser en soms uitbundiger of drukker gedrag.
- Als substituut: (tijdelijke) vervanger of ter afwisseling van alcohol en/of XTC.

Deze positieve waardering verklaart waarom GHB, ondanks risico's en negatieve beeldvorming, binnen specifieke subculturen een vaste plek behoudt.

Negatieve kanten

Een aanzienlijk deel van de ongewenste effecten en (meer ernstige) gezondheidsincidenten rond GHB ligt in de doseringssfeer of in combinatie met (veel) alcohol, wat de kans op outgaan sterk vergroot. Niet alleen onervaren gebruikers, maar ook (zeer) ervaren gebruikers komen soms in de problemen door een te hoge dosering. Sjierrd (195a) kent zichzelf en geeft aan terughoudend en zelfs angstig te zijn ten aanzien van het gebruik van GHB. Hij beschrijft zichzelf als iemand die moeite heeft met maat houden, vooral in combinatie met andere middelen zoals ketamine en alcohol, waarbij hij soms "de weg kwijt" raakt. Vanuit dat besef acht hij de kans groot dat gebruik van GHB bij hem niet goed zou uitpakken.

Daarnaast zijn er incidenten in de gedragssfeer, waaronder seksueel grensoverschrijdend gedrag, die veel commotie kunnen veroorzaken binnen een scene of vriendengroep. In de voorbeelden van panelleden gaat het vaak om uitgaanders (meestal mannen) die, gedreven door lust, vrouwen lastigvallen. Bij sommige daders is sprake van herhaling. Ook aanranding in de privésfeer of tijdens afters wordt genoemd. Verschillende panelleden benadrukken dat een veilige omgeving cruciaal is, zeker op feesten waar seksuele ontmoetingen onderdeel van de verwachting kunnen zijn. Onder invloed van GHB is het niet altijd mogelijk om eigen grenzen goed aan te geven. Naast beveiliging zijn in sommige clubs daarom ook awareness teams uit de eigen community actief. Maar soms

maken gebruikers het op een feest te bont, zoals met oud en nieuw toen Rubi (197a) verschillende bezoekers out zag gaan. "Ik schrok er echt van hoe mensen erbij liepen op 1 januari; voor mijn gevoel was dat heftiger dan andere jaren." De situatie maakte zoveel indruk dat enkele leden van het Awareness Team na afloop aangaven hoe zwaar het voor hen was geweest en ermee wilden stoppen.

Licht positief

In Antenne 2024 werd ook al gewezen op een verborgen groep gebruikers die, losgeraakt van het uitgaansleven, meer geïsoleerd zijn gaan gebruiken. Soms betreft het mensen met een voorgeschiedenis van incidenten, waarna de vriendengroep of scene bewust afstand van hen heeft genomen. Om zo veel mogelijk afstand te houden van GHB en brokkenpiloten meden sommige organisaties dit ook in hun huisregels. Dé (179a) laat ons een uitnodigingsmail zien met enkele strikte huisregels: *geen GHB, geen glitter, geen spijkerbroek en niet praten op de dansvloer*. Dé is er geweest. In principe mag er overal drugs worden gebruikt. Bezoekers nemen openlijk nakkies en leggen lijnen maar GHB gebeurt stiekem. Wie er toch mee betraapt wordt, heeft iets uit te leggen. Het valt Rubi (197a) als organisator soms zwaar wanneer er spanningen ontstaan in het team over al dan niet een ambulance bellen bij een incident. "Je wil geen streepje achter de naam van je club en dat je dicht moet vanwege te veel incidenten. Maar je wil ook goed voor je bezoekers zorgen en geen onnodig risico nemen. Dat is een moeilijke afweging." Ook Roderick (199a) kent dit dilemma en het stigma dat ontstaat als het aantal incidenten weer oploopt. "Die gasten die doen alsof het normaal is om out te gaan – soms gebeurde dat wel twee of drie per avond." Hij is geen fan van schuimbekkende

bezoekers die opgelapt moeten worden. “Als een punt pep ook niet werkt dan moet de ambulance maar worden gebeld. Dat is gewoon heel kut.” De gebruikers op hun beurt weten dat nachtlocaties GHB ervaren als “pain in the ass” en daarom verhoogde alert zijn bij de handhaving. Dé (197a) geeft aan dat zij niet in de schoenen zou willen staan van de clubmanager die haar toevertrouwde dat er maandelijks meerdere incidenten plaatsvinden met GHB. Telkens ontstaat hetzelfde dilemma: moet direct een ambulance worden ingeschakeld, of kan de situatie eerst worden aangekeken? Bezoekers buiten op de stoep leggen is geen optie — al leeft die frustratie soms wel, zeker wanneer het herhaaldelijk om dezelfde personen gaat die in de problemen raken. Binnen deze context benadrukken sommige gebruikers dat zij discreet omgaan met gebruik, juist om confrontaties, sancties of uitsluiting te voorkomen.

Het bagatelliseren van incidenten door vrienden — alsof het slachtoffer slechts een ‘G-slaapje’ doet — draagt bij aan normalisering van risicovol gedrag en kan de ernst van de situatie verhullen. Verhalen over moedwillig drogeren lijken de laatste tijd minder prominent aanwezig in het uitgaansleven. Toch blijven sommige clubs alert op signalen van mogelijke intoxicatie door derden. Portier I geeft aan dat er in zijn club gebruik wordt gemaakt van een plasstrip om vermoedens van drogering te controleren. In één geval testte een bezoeker ‘licht positief’. Zij had zelf al het gevoel dat ze gedrogeerd was, wat door de test werd bevestigd. Ook Miro (204a) benadrukt dat vrouwen alert moeten zijn op hun drankjes. Hij hoorde recent een vreemd verhaal over iemand die heel geraffineerd om een slokje vroeg en vervolgens ongemerkt GHB in het glas spuugde.

Negatieve of ongewenste effecten van GHB die worden gerapporteerd:

- Lichamelijk: overmatig zweten, misselijkheid, zwaar ademen, braken, spasmes, outgaan.
- Geestelijk: verward gedrag, afhankelijkheid.
- Sociaal: isolement, terugtrekgedrag en uitstoting uit de groep.

Tot slot vertellen enkele panelleden over mensen in hun directe omgeving die hun GHB-gebruik niet meer onder controle hebben en uiteindelijk professionele hulp hebben gezocht.

Combigebruik

GHB wordt tijdens het uitgaan vaak gebruikt als sidekick naast andere middelen. Het middel wordt vooral gecombineerd met stimulantia zoals XTC, cocaïne, amfetamine en 3-MMC. Gebruikers doen dit om de roes te intensiveren of verdiepen, maar soms ook om effecten te neutraliseren of juist te dempen. Als afterdrug wordt GHB geregeld afgewisseld met lijntjes amfetamine of cocaïne. Sinds enkele jaren is ook de combinatie van GHB met 3-MMC bekender geworden binnen bepaalde netwerken. Voor een versterkte lustbeleving wordt GHB daarnaast gecombineerd met poppers en erectiemiddelen, met name in seksuele settings.

2.7.3 Lachgas

De verspreiding van lachgas binnen de panelnetwerken vertoonde een duidelijke piek eind jaren negentig, viel daarna terug en bleef jarenlang stabiel op zeer laag niveau (zie [Figuur 1.2 op pagina 57](#)). Na een opleving sinds 2008 bereikte lachgasgebruik weer een hoogtepunt in 2017. De laatste zes jaar neemt de verspreiding van lachgas binnen de

panelnetwerken continu af en vanaf 2024 is het middel vrijwel geheel verdwenen.

Lachgas door de tijd heen

In de jaren negentig werd lachgas populair toen clubs en festivals de verkoop van ballonnen toestonden. Het middel maakte ook furore in cafés, op raves en tijdens Koninginnedag, waar tientallen verkopers met grote lachgastanks goede zaken deden.³¹ Door politie-ingrijpen werd de openbare verkoop echter sterk teruggedrongen. Vanaf de jaren tien kende lachgas een comeback in de urbancultuur, waar het tot dan toe relatief onbekend was. Rapartiesten en influencers gaven het een impuls, waardoor ballonnen via sociale media hun weg vonden naar jongeren. De revival begon met kleine lachgaspatronen, soms per doos gekocht bij lachgaskoeriers, avondwinkels of groothandels.³² Later kwamen koeriersdiensten die kilotanks promoten. Aan het einde van de jaren tien kwam de eerste melding van jongeren met een lachgasverslaving. De gemeente Amsterdam verbood – vooruitlopend op een landelijk lachgasverbod – de verkoop van ballonnen op horecapleinen³³ Ook festival- en raveorganisaties staakten de ballonnenverkoop. Deze maatregelen zorgden ervoor dat lachgas grotendeels uit de nachtcultuur verdween. Sinds 1 januari 2023 is verkoop van lachgas voor recreatief gebruik niet meer toegestaan.³⁴ Een meerderheid van de panelleden ziet nu nauwelijks gebruik, dat zich grotendeels beperkt tot het thuismilieu, hotelkamers, auto's of schimmige plekken in de buurthoreca. Dave (170a) ziet nog wel eens een ballonnetje rondslingeren, maar haalt er zijn schouders over op. Hij herinnert

zich nog goed de tijd dat op feesten complete litertanks met lachgas werden leeggeblazen door een gulzige meute. Vergeleken met die periode stelt wat hij nu ziet in zijn ogen weinig voor.

Maar volgens sommige betrokkenen is lachgas in kleine kring nog steeds populair. Er worden op straat soms tientallen 1 liter wegwerptanks (Galaxy Gas, Fast Gaz) aangetroffen, wat duidt op een groep gebruikers die intensief binged, ook in auto's. Het afval wordt vaak achteloos achtergelaten, bijvoorbeeld langs de snelweg.

Redenen voor onthouding

Door alle media-aandacht kwam ook de negatieve kant van lachgas bij het grote publiek onder de aandacht. Dit liep parallel met het afnemen van het gebruik in vrijwel alle panelnetwerken. De ooit zo feestelijke ballon werd nu gezien als schuldig aan sfeerbederf en lethargie, eigenschappen die niet passen bij een bruisend feest. Lachgasgebruikers werden daardoor steeds vaker als storende factor ervaren. Sinds de tank uit het straatbeeld en uitgaansleven is verdwenen, komen uitgaanders niet meer spontaan in aanraking met het middel.

Dosering en patronen van gebruik

Lachgas wordt geïnhaleerd via een ballon, gevuld vanaf een slagroomspruit of direct vanuit een gastank. Grootverbruikers hebben liever litertanks, omdat dat minder voorbereiding kost en continu gebruik mogelijk maakt. De hoeveelheid kan oplopen van een paar ballonnen tot soms honderden per persoon. Met een 2-kilotank

31 Nabben T (2010) **High Amsterdam. Ritme, roes en regels in het uitgaansleven**. Rozenberg Publishers.

32 Zie voor het gebruik van lachgas bij jonge gebruikersgroepen buiten het uitgaansleven: Nabben T, Van der Pol P & Korf DJ (2017) **Roes met een luchtje. Gebruik, gebruikers en markt van lachgas**. Rozenberg Publishers.

33 CAM (2019) **Risicobehoedeling lachgas**, RIVM.

34 **Lachgasverbod per 1 januari 2023**, Rijksoverheid, 7 december 2022.

kan een klein groepje binnen een uur alles opmaken. Sinds het verbod is er nog steeds handel, maar volgens panelleden is de markt flink gekrompen.

Positieve kanten

Het gebruik van lachgas vindt, net als bij andere middelen, vaak plaats in groepsverband. Ondanks het verbod en het toegenomen stigma rondom gebruikers, worden de subjectieve effecten door gebruikers als onveranderd beschreven. De volgende effecten worden als positief ervaren:

- Ruimtelijk: spacegevoel, wegdromen en verlies van tijdsbesef.
- Waarneming: vervorming van muziek (audio-hallucinatoire beleving).
- Lichamelijk/geestelijk: ontspanning en een ontspannen, 'chill' gevoel.

Negatieve kanten

De opkomst van kilotanks heeft het gebruik in bepaalde netwerken, met name onder (kwetsbare) migrantenjongeren, geïntensiveerd.³⁵ De grotere beschikbaarheid en het grotere volume hebben incidenteel gebruik in sommige gevallen

doen overgaan in frequent en excessief gebruik. Kleine patronen zijn daarbij grotendeels van de markt verdrongen. Het toegenomen gebruik leidde tot meer gezondheidsproblemen en signalen van afhankelijkheid. In sommige gevallen ontwikkelde zich een chronisch, vaak solistisch gebruikspatroon, met wekelijkse binges van honderden ballonnen per gelegenheid. Daarnaast wordt handel in lachgas in verband gebracht met (kleinschalige) delinquentie.³⁶ Schaamte en onbekendheid met de hulpverlening worden genoemd als belemmeringen om tijdig ondersteuning te zoeken.³⁷

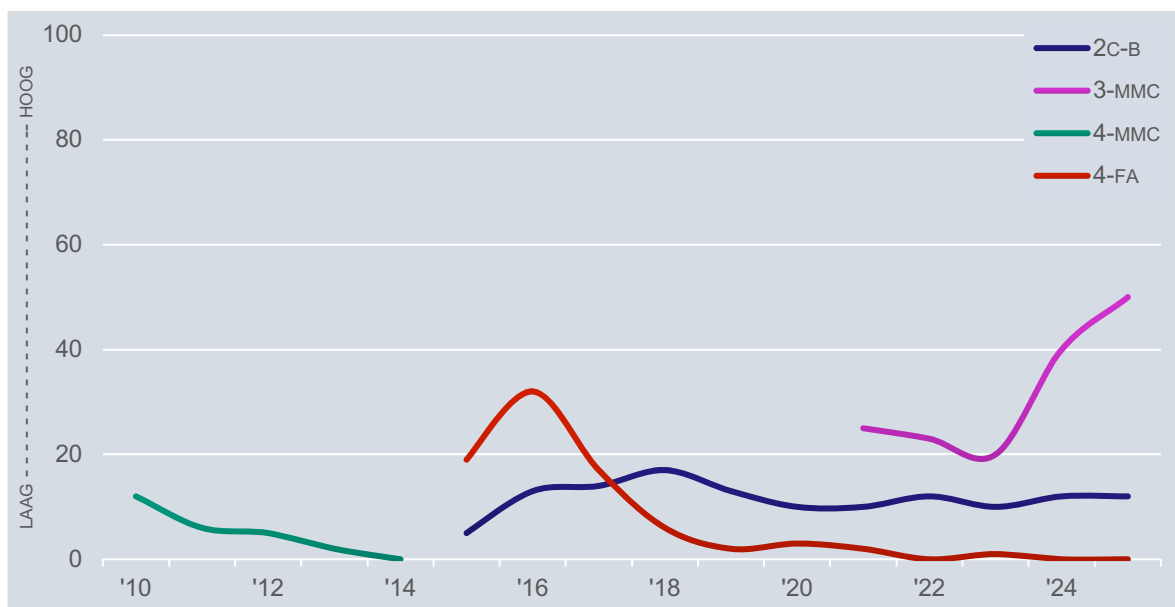
Gerapporteerde negatieve effecten:

- Geestelijk: craving, paranoïde gedachten, angstklachten.
- Lichamelijk: hoofdpijn, misselijkheid, tintelingen in armen en benen (neurologische klachten), valpartijen, loopproblemen, bedplassen, in ernstige gevallen neurologische schade.
- Sociaal: isolement, uitval van werk of school, schuldenproblematiek, agressief gedrag.

35 Nabben T & Bahara K (2020) [Als de tank je beste vriend wordt](#), Hogeschool van Amsterdam.

36 Grimbergen V (2022) [Lachgastanks en \(delict\)patronen](#). Masterscriptie Forensisch Sociale Professional HvA.

37 De drempel om hulp te zoeken werd in eerder onderzoek naar problematisch lachgasgebruik al geconstateerd (Nabben T & Bahara K (2020) [Als de tank je beste vriend wordt](#), Hogeschool van Amsterdam).

Figuur 1.3: Trends in verspreiding van designerdrugs

2.8 Designerdrugs

Het is onmogelijk om van elke afzonderlijke designerdrug in de panelstudie een score voor de verspreiding van gebruik in netwerken te verzamelen. Maar zodra een middel duidelijk boven komt drijven, wordt gestart met systematisch meten van het gebruik. In de periode 2010-2014 is dat gedaan voor 4-MMC, vanaf 2015 voor 2C-B en 4-FA, en vanaf 2021 voor 3-MMC.³⁸ Op basis van scores van panelleden over gebruik van deze middelen in hun netwerk zijn in [Figuur 1.3 op pagina 70](#) trends gevisualiseerd. Met daarbij dus de kanttekening dat deze middelen al eerder werden gesignaleerd in het panel (3-MMC bijvoorbeeld al in 2013), maar de verspreiding toen nog niet kon worden gekwantificeerd en daarom niet weergegeven in de grafiek.

Voor de grafiek zijn alle schattingen van individuele panelleden over gebruik in netwerken in de twee halfjaarlijkse metingen omgezet in een score en gemiddeld. Deze gemiddelde score per jaar loopt van 0 (laag, geen gebruikers in alle netwerken) tot 100 (hoog, veel gebruikers in alle netwerken).³⁹ De score geeft een indicatie in hoeverre gebruik van een middel zich heeft verspreid over en binnen de panelnetwerken, maar kan niet worden vertaald naar een concreet percentage gebruikers. Ook zegt de score niets over (variatie in) gebruiksfrequentie of -hoeveelheid.

Aan het einde van de jaren nul van deze eeuw markeerde de opkomst van een nieuwe generatie designerdrugs – ook wel research chemicals of nieuwe psychoactieve

³⁸ In 2006-2014 is het gebruik van 'xtc-achtigen' systematisch gemeten, maar dit kan verschillende designerdrugs en andere middelen betreffen.

³⁹ Zie voor de berekening van de scores verspreiding [A.1.4 Scores verspreiding middelengebruik op pagina 187](#)). Let wel: het uitgaanspanel rapporteert vooral over trendsetters in het uitgaansleven. Zij zijn de (mogelijke) voorlopers van nieuwe ontwikkelingen. Hun middelengebruik ligt hoger dan in het uitgaansleven in bredere zin (trendvolgers en mainstream).

stoffen genoemd – een nieuw hoofdstuk op de Europese drugsmarkt.⁴⁰ Eind 2023 monitorde het EMCDDA meer dan 950 verschillende designerdrugs, waarvan 26 dat jaar voor het eerst in Europa werden gemeld.⁴¹ Volgens het EUDA (voorheen EMCDDA) vormen krachtige synthetische drugs, nieuwe drugsmengsels en evoluerende gebruikspatronen een groeiende bedreiging. “Druggebruikers krijgen in toenemende mate te maken met een breder scala aan psychoactieve stoffen, die vaak zeer krachtig of zuiver zijn, of in nieuwe vormen, mengsels en combinaties worden aangeboden.”⁴² Inmiddels zijn er op de EU-drugsmarkt 178 synthetische cathinonen geïdentificeerd.⁴³ Het rapport waarschuwt bovendien voor producten die misleidend als iets anders worden verkocht, waardoor consumenten grotere gezondheidsrisico’s lopen. Een extra aandachtspunt is polydruggebruik – het gelijktijdig of opeenvolgend gebruik van twee of meer psychoactieve stoffen – dat in Europa toeneemt en ook in Antenne jaarlijks wordt gerapporteerd. In Nederland en Amsterdam bereikt echter maar een klein deel van deze nieuwe varianten de gebruikersmarkt. De meeste designerdrugs blijven onbekend bij het grote publiek. Panelleden hebben herhaaldelijk aangegeven dat gebruikers in bepaalde periodes wel experimenteren met nieuwe middelen, maar doorgaans kritisch

afwegen of deze varianten daadwerkelijk iets toevoegen aan hun bestaande palet aan roesmiddelen.

Ondanks de verdere uitbreiding van de Europese designerdrugsmarkt is er een tegenovergestelde trend zichtbaar in het gebruikersveld: de belangstelling voor nieuwe designerdrugs lijkt – met enkele uitzonderingen daargelaten – eerder af te nemen. Binnen beleidskringen bestaat de verwachting dat generieke wetgeving kan bijdragen aan een sneller en effectiever toezicht op deze ongecontroleerde markt van stoffen die nog niet onder internationale drugsverdragen vallen (‘not controlled’). In januari 2024 heeft de Tweede Kamer een wetsvoorstel aangenomen dat een aantal stofgroepen verbiedt waarvan de chemische structuur is afgeleid van middelen die op lijst I van de Opiumwet staan. Een jaar later keurde ook de Eerste Kamer het wetsvoorstel goed. Vanaf 1 juli 2025 worden bepaalde chemische stofgroepen opgenomen op een extra lijst IA,⁴⁴ waardoor voortaan hele klassen van chemische verbindingen automatisch onder het verbod vallen. Deze wetgeving is bedoeld om de beschikbaarheid van nieuwe psychoactieve stoffen sneller en effectiever aan banden te leggen.

40 Met designerdrugs worden over het algemeen synthetische en (tijdelijk) legale middelen bedoeld die het effect van traditionele drugs nabootsen. We geven de voorkeur voor de term designerdrugs boven nieuwe psychoactieve stoffen (NPS) omdat veel van deze middelen verre van nieuw zijn en al (tientallen) jaren verkrijgbaar. Er is bovendien (internationaal) niet altijd consensus over welke middelen wel en niet tot de NPS worden gerekend (Benschop A, et al. (2017) **New Psychoactive Substances: transnational project on different user groups, user characteristics, extent and patterns of use, market dynamics, and best practices in prevention**, NPS-transnational Project).

41 EMCDDA (2024) **European Drug Report 2024: Trends and Developments**, Publications Office of the European Union.

42 **Krachtige synthetische drugs, nieuwe drugsmengsels en evoluerende gebruikspatronen vormen een groeiende bedreiging in Europa**, EUDA, 11 juni 2024.

43 EUDA (2025) **European Drug Report 2025: Trends and Developments**, Publications Office of the European Union.

44 Eerste Kamer der Staten-Generaal, **Tegengaan productie van en de handel in nieuwe psychoactieve stoffen en enkele andere wijzigingen**, eerstekamer.nl).

Binnen de gebruikersomgeving van Sjako (190a) leeft aandacht voor het naderende stofgroepenverbod, al wordt verwacht dat de impact beperkt zal zijn. Hij verwacht dat veel ketamine-analogen en tryptamines legaal blijven en vindt het jammer dat de

fenethylamines en andere synthetische mescaline-achtigen eruit gaan. Reden om nog een grote bestelling te doen. Andere panelleden met enig zicht op de markt zien nog geen grote verschuivingen in het aanbod van synthetische designers.

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
CATHINONEN⁴⁵													
2-FMC (FLEFEDRON)	1	1	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-
3-MMC	1	1	3	5	5	6	7	11	15	16	17	19	22
3-CMC	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2	1	1
4-FMC (FLEFEDRON)	1	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
4-MEC	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4-MMC (MEFEDRON)	3	2	3	4	4	3	2	2	3	4	2	3	5
BUPHEDRON	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
METHYLON (BK-MDMA)	1	1	1	2	2	1	1	1	-	-	-	-	-
FENETHYLAMINES⁴⁶													
2C-B (FLY)	4	6	7	11	12	11	9	13	14	16	16	16	18
2C-E	-	-	1	1	-	1	-	-	-	-	-	1	1
2-FMA	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	1	1	-
3-FPM	-	-	-	-	-	-	1	1	-	1	-	-	-
4-FA	8	12	15	20	14	9	4	1	3	1	1	2	-
4-FMA	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	1	-	-
5- OF 6-APB	4	4	4	3	2	3	3	2	3	3	5	3	2
5-MAPB	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-
ANDERE DESIGNERDRUGS													
1P-LSD	-	-	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1
2F-K (2-FLUOR-DESCHLOORKETAMINE)	-	-	-	2	1	-	1	-	-	-	-	-	-
3-MEO-PCP	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
4-ACO-DMT	-	-	-	-	-	1	1	1	1	1	2	3	3
4-ACO-MET	-	-	-	-	-	-	-	2	1	1	1	2	1
4-HO-MIPT	-	1	1	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-
4-HO-MET	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
5-MEO-DMT	1	1	1	3	-	1	1	1	-	1	-	1	1
5-MEO-MIPT	-	1	1	1	1	1	1	1	-	-	-	-	-
ETH-LAD	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
ETIZOLAM	-	1	1	-	-	1	1	1	2	1	-	1	-
LSZ	-	-	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-
MDPV	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
MXE (METHOXETAMINE)	4	5	3	4	1	-	1	1	-	-	-	-	1
PHENIBUT	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-

Tabel I.4: Nieuwe designerdrugs in panelnetwerken⁴⁷

45 Chemisch verwant aan cathinon, het werkzame bestanddeel in khat.

46 In **PiHKAL** beschreef het echtpaar Shulgin meer dan 150 fenethylamines, waarvan MDMA de bekendste is.

47 Naast de 'klassieke' middelen is panelleden ook gevraagd of er nieuwe designerdrugs op de markt verschijnen. Weergegeven wordt het aantal panelnetwerken waarin het gebruik van een middel in het betreffende jaar werdesignaleerd. Daarbij geldt dat laboratoriumuitslagen van de testservice kunnen aantonen dat genoemde middelen in werkelijkheid andere stoffen bevatten.

Ondanks toenemende zorg in Europa blijven synthetische cannabinoïden op de Amsterdamse drugsmarkt vrijwel onbekend. Gebruikers zijn vooral vertrouwd met de stofgroepen van synthetische cathinonen en phenethylamines. Af en toe trekt een nieuw middel de aandacht: zo werd 4-MMC opgevolgd door 4-FA, dat op zijn beurt werd gevolgd door 3-MMC. Na het verbod in 2017 is 4-FA vrijwel van de markt verdwenen, terwijl 3-MMC, sinds het verbod in 2021, anno 2025 nog steeds een populaire designer is en in de panelstudie zelfs XTC weet te overtreffen. Panelleden merken op dat veel gebruikers onvoldoende weten dat bezorgdiensten regelmatig 2-MMC leveren in plaats van 3-MMC (zie [VII Markt op pagina 144](#)).

Het sinds 1997 verboden 2C-B blijft ook populair en behoort tot het psychedelische spectrum. Het middel staat bekend om introspectie, visuele vervormingen en kleurrijke patronen, en de trip wordt door gebruikers beter als controleerbaar ervaren dan die van LSD. Buiten het reguliere uitgaansleven wordt 2C-B eveneens gebruikt; in de omgeving van Gino (185a) leverde het middel persoonlijke en spirituele inzichten op, doordat gebruikers op een andere manier naar zichzelf en hun relatie met de buitenwereld leren kijken. Een ander middel in hetzelfde spectrum, 2C-E, wordt door Sjako (190a) omschreven als “helder, energiek, maar ook trippy.”

De opwindings over nieuwe designerdrugs lijkt afgenomen, ook binnen psychonautische kringen. Tegelijkertijd is de markt van designerdrugs bekender geworden bij een breder publiek en meer mainstream. Sjako (190a) blijft voorzichtig met het gebruik van deze middelen: “Bij deze varianten gaan we nog bewuster om. Je moet mentaal super

voelen, op een fijne plek zijn en voorzichtig doseren. We gebruiken een weegschaaltje met drie nullen achter de komma.” Door de populariteit van 3-MMC op de Amsterdamse drugsmarkt zijn er veel panelleden die ervaring hebben met dit middel en kunnen uitleggen wat de specifieke aantrekkingskracht of ‘X-factor’ ervan

2.8.1 3-MMC

Het gebruik van 3-MMC (3M, MMC’s, cathinonen of ‘poes’) werd in de panelstudie ruim tien jaar geleden, in 2013, voor het eerst gesignaleerd. Aanvankelijk bleef het gebruik beperkt tot enkele panelnetwerken, maar vanaf de coronaperiode nam de populariteit sterk toe (zie [Figuur I.3 op pagina 70](#)). Inmiddels is 3-MMC qua populariteit uitgegroeid tot een directe concurrent van MDMA (XTC) en is het middel over de gehele linie zelfs een fractie populairder geworden.⁴⁸

3-MMC door de tijd heen

Tijdens de coronaperiode kreeg 3-MMC een duidelijke impuls toen het middel zijn weg vond naar thuisfeesten en kleinschalige bijeenkomsten. Verschillende panelleden zagen deze opkomst van nabij. In een periode waarin het reguliere uitgaansleven grotendeels stilviel, ontstonden er tal van kleine feestjes waar 3-MMC – destijds verkrijgbaar in smartshops – de nieuwe ster was. De laagdrempelige beschikbaarheid droeg eraan bij dat 3-MMC snel aan bekendheid won onder de jongste generatie gebruikers. De eerste ervaringen werden vaak omschreven als relatief “mellow” en zonder uitgesproken come down. Tegelijkertijd wijzen panelleden op een snelle tolerantieopbouw, waardoor gebruikers geneigd kunnen zijn vaker of hoger te doseren om hetzelfde effect te bereiken.⁴⁹

48 Gemiddelde scores 2025: 3-MMC 40, XTC 43, cocaïne 42, amfetamine 42.

49 T. Nabben (2026) “Oerend hard op Poës”. Een kwalitatieve verkenning naar de opkomst, verspreiding en ontwikkeling van het gebruik van 3-MMC onder jonge gebruikers in landelijke gebieden in Nederland. Hogeschool van Amsterdam & Trimbos- instituut.

Het succes van 3-MMC na de coronaperiode wordt door panelleden toegeschreven aan de unieke positionering als een ‘in-between drug’: qua effect nestelt het middel zich tussen traditionele stimulerende middelen. De populariteit begon bij jongere gebruikers (Gen Z) en verspreidde zich geleidelijk naar bredere groepen. Het relatief milde, euforische effect — minder heftig dan sommige andere uppers — en de lage prijs droegen bij aan de aantrekkingskracht.

De aanvankelijk lage prijs (circa 15–20 euro per gram) maakte het middel bovendien geschikt om te delen op feesten. Na het verbod steeg de prijs tijdelijk tot het twee- of drievoudige, waarna fluctuaties volgden.

De discussie draait inmiddels minder om de prijs en steeds meer om de inhoud. Regelmatig blijkt dat wat als 3-MMC wordt verkocht, in werkelijkheid 2-MMC of 3-CMC bevat. Testers signaleren dat 2-MMC volgens gebruikers meer bijwerkingen geeft en als minder energiek en minder euforisch wordt ervaren dan 3-MMC. Onder gebruikers groeit daardoor het gevoel dat de kans op ‘echte’ 3-MMC steeds kleiner wordt. Ondertussen beweren veel verkopers nog steeds zijn de authentieke 3-MMC aanbieden. Anderen maken er juist grappen over en spreken cynisch over “5-MMC” — zogenaamd een optelsom van 2- en 3-MMC.

“Er zijn veel twijfels over 3-MMC omdat mensen de verschillen niet herkennen. Eerlijk gezegd weet ik ook niet of ik het een keer heb gehad. In Berlijn heet het gewoon ‘meffie’ van mefedrone. Weet eigenlijk ook niet of ze bij een test zeggen wat het wel is. Intussen weten we dat het geen echte 3-MMC is. De dealer weet dat ook en toch blijft iedereen het zo noemen. Raar toch dat iedereen elkaar zo voor de gek houdt.” (Gino, 185a)

Een deel van de panelleden ziet dat goed geïnformeerde gebruikers (een minderheid) zich bewuster zijn van het aanbod op de markt. Zij weten dat er veel 2-MMC in omloop is, 3-MMC nauwelijks nog te krijgen is, maar ook horen dat 4-MMC weer beschikbaar zou zijn. De wisselende kwaliteit en het groeiende aantal varianten leiden tot een toenemende behoefte aan drugstesten. Tegelijkertijd bestaat er onder niet-testers (de grootste groep) scepsis: niet iedereen gelooft dat gebruikers het onderscheid tussen 2-, 3- en 4-MMC daadwerkelijk kunnen waarnemen. In besloten WhatsApp-groepen is er de nodige discussies over kwaliteit en werking (“de mijne is beter dan die van jou”), wat wijst op uiteenlopende ervaringen en percepties. Voor portiers is het in de praktijk lastig om 3-MMC visueel te onderscheiden van andere poeders. De handhaving is daarom uniform: aangetroffen poeders worden in beslag genomen en in de drugskluis geplaatst, waarna de betreffende bezoeker de toegang tot de locatie wordt ontzegd.

De stand van zaken anno 2025.

Steeds meer panelleden signaleren een duidelijke toename in het gebruik van 3-MMC. In verschillende groepen is sprake van een flinke verschuiving. “Vroeger gebruikte iedereen XTC of MDMA, nu is het 3-MMC,” aldus een van hen. Het middel is “mega populair op techno- en housefeesten, ziet Kira (189a), clubmanager: “We komen het steeds vaker tegen en ook in grotere hoeveelheden. Er lijkt weinig kennis over gebruik te zijn; er wordt vrij roekeloos gebruikt en zelden vooraf getest.” Die observatie wordt bevestigd door Portiers-collectief II. Zij signaleren dat de groep relatief weinig alcohol drinkt, maar onvoorzichtiger omgaat met drugs. Vooral op hardstyle-feesten doen zich veel incidenten

voor. Bob (147a), nachtdirecteur, merkt eveneens dat 3-MMC inmiddels onderdeel is geworden van het standaard 'partypakket'. Gebruikers zijn volgens hem vaak op zoek naar een lichte, toegankelijke roes. Mira, (205a) vindt 3-MMC toegankelijker en minder heftig dan MDMA. De prijs speelt daarbij een belangrijke rol: het is goedkoper dan cocaïne. "Je bent meer down to earth, het is minder intens en de kater is ook niet zo heftig." Volgens veel betrokkenen wordt 3-MMC (sommigen spreken al over cathinonen of MMC's) net zo vaak gebruikt als speed en XTC: een middel met een licht euforische effect, dat relatief kort aanhoudt. "Daardoor kun je steeds opnieuw besluiten of je nog bijneemt." Ook Roderick (199a) ziet een kentering in zijn scene, maar waarschuwt ook. Speed is nog steeds populair, maar wordt deels vervangen of aangevuld met cathinonen, die een goedkoper alternatief vormen voor cocaïne. "Er zijn echt mensen die erin verdwijnen: ze gebruiken het wekelijks, totdat het zakje op is. Je merkt dat je tolerantie snel stijgt want de craving is echt wel stevig."

Reden voor onthouding

De onduidelijkheid rond de verkrijgbaarheid van 'echte' 3-MMC en berichten over vervuiling of vervanging door andere stoffen zorgen bij sommige gebruikers voor argwaan. Negatieve media-aandacht leidt bovendien geregeld tot een terugtrekkende beweging binnen bepaalde groepen. Sofia (198a) ziet dat gebruikers uitwijken naar alternatieven nu 3-MMC moeilijker verkrijgbaar is. Schaarste en onzekerheid over de samenstelling versterken die verschuiving. Tegelijkertijd zijn er netwerken waar 3-MMC nooit echt voet aan de grond heeft gekregen. In de omgeving van Koosje (175b) speelt het middel nauwelijks een rol. De groep typeert zichzelf als minder

modegevoelig; vooral de allerjongsten experimenteren ermee. "Het past niet echt bij onze rauwe feesten, waar eerder keta wordt gebruikt," aldus Koosje, die verwijst naar ketamine als middel dat beter aansluit bij de sfeer van die setting. En ook Sjako's kring heeft naar eigen zeggen niets met MMC's en vindt het eindeloos snuiven "annoying". Stigmatisering, negatieve berichtgeving, verminderde beschikbaarheid en groepsnormen blijken daarmee belangrijke factoren in de afname of afwezigheid van 3-MMC-gebruik binnen bepaalde netwerken.

Dosering, toediening en patronen van gebruik

3-MMC wordt op de gebruikersmarkt aangeboden als wit poeder, kristallen of in pelletvorm (tablet). In de praktijk wordt het middel meestal in poedervorm gesnoven (bijvoorbeeld via een sleutelpunt), als 'bommetje' oraal ingenomen of opgelost in een drankje. Verschillende panelleden signaleren een hernieuwde populariteit van snuiven, vooral onder jongere clubbezoekers. Deze 'snuifrevival' wordt met name in verband gebracht met 3-MMC en 4-MMC. Volgens betrokkenen gaat het middel "bijna bij iedereen de neus in" en wordt zelfs MDMA vaker gesnoven dan voorheen. Onder snuivers staat 3-MMC bekend om de zogenoemde 'brandende neus'. Enkele gebruikers merken op dat hier nog winst te behalen valt door de kristallen eerst zeer fijn te vermalen alvorens te snuiven: hoe fijner het poeder, hoe minder pijnlijk voor de neus.

De dosering varieert sterk tussen netwerken: van enkele lijntjes per avond tot meerdere grammen per weekend per persoon. De meeste gebruikers zitten naar schatting tussen een kwart en een

halve gram per sessie. Het gebruikspatroon vertoont overeenkomsten met dat van cocaïne, gekenmerkt door herhaald doseren binnen korte tijdsintervallen. In verschillende netwerken wordt (bijna) wekelijks gebruikt. Mike (200a) signaleert binnen zijn scene vooral de soms forse hoeveelheden die worden gebruikt. Hij beschrijft situaties waarin iemand een zeer grote lijn neerlegt, waarvan omstanders zich afvragen of die daadwerkelijk in één keer wordt opgesnoven. Roderick (199a) ziet dat sommigen wel 2 a 3 gram op een avond 'wegpakken'.

"Tijdens een avond viel mij op hoe extreem de hoeveelheden 3-MMC waren die sommige bezoekers gebruikten. Ik zag lijnen die ik persoonlijk veel te groot zou vinden; de lengte deed denken aan de grootte van een telefoon. Drie à vier van zulke dikke lijnen werden achter elkaar genomen. De jongeren leken hier nonchalant mee om te gaan en gebruiken ook doordeweeks." Dé (179a)

Verschillende panelleden wijzen op het risico van een snelle tolerantieopbouw: gebruikers hebben steeds meer nodig om hetzelfde effect te ervaren. Tegelijkertijd is er ook een fractie van gebruikers die het middel liefkozend als 'troep' typeren. Ondanks die kennis blijft het gebruik aanhouden, mede omdat de ervaren effecten als te aantrekkelijk worden beschouwd om er volledig mee te stoppen. In veel panelnetwerken ligt de gebruiksfrequentie hoger dan bij MDMA. Mira gebruikt naar eigen zeggen ongeveer eens per maand. Tegelijkertijd merkt ze dat haar tolerantie snel toeneemt. "Ik moet toegeven dat ik nu vaak wel een half zakje per avond gebruik. Dus om de 30 à 60 minuten pak ik weer wat bij," zegt Mira (205a). Om te voorkomen

dat ze nog meer gaat gebruiken, begint ze meestal pas later op de avond met 3-MMC. Binnen groepen met een hoge gebruiksfrequentie wordt soms gezamenlijk in bulk ingekocht, variërend van 10 tot 50 gram.

3-MMC verhalen

In de afgelopen jaren heeft 3-MMC een sterke aantrekkingskracht uitgeoefend op gebruikers van speed, cocaïne en MDMA (XTC), ieder met hun eigen motieven om over te stappen of te experimenteren. Een rode draad in de verhalen is de waardering voor het specifieke, 'als op maat' ervaren effect.

Panelleden positioneren 3-MMC als een middel dat qua werking tussen XTC en cocaïne in ligt. XTC fungeert voor velen als instapmiddel, waarna sommigen overstappen op 3-MMC, dat als beter te managen wordt ervaren. "Je kunt bijna wel zeggen dat 3M voor deze generatie is," aldus Florian (196a). Voor GenZ is het middel inmiddels een vast onderdeel van het 'party-pakket'.

Daarnaast signaleren panelleden dat de setting bij 3-MMC minder nauw luistert dan bij andere middelen. Het gebruik beperkt zich niet tot clubs of festivals, maar vindt ook plaats in huiselijke kring, cafés en binnen het reguliere uitgaansleven. Tegelijkertijd klinkt er ambivalentie. Rohan (188a) merkt op: "Veel mensen zien 3-MMC als een milde vorm van XTC die je kunt snuiven. Mensen raken wel onder invloed, maar niet té veel. Ik probeer het anderen wel af te raden omdat je jezelf ermee naar de getver snuift" Sjierd (195a) is eveneens kritisch: "Het voelt als chemische shit. Van die 3-MMC word je best wel wazig." Onder gebruikers heerst een kakofonie aan ervaringen. De een zweert erbij, de ander

haakt juist af. Tegelijkertijd denken veel gebruikers zeker te weten wat ze nemen, terwijl dat in de praktijk vaak onduidelijk is. Zeker nu velen mogelijk nog nooit ‘echte’ 3-MMC of 4-MMC hebben gebruikt, maar aannemen dat hun aankoop authentiek is, valt er moeilijk peil te trekken op de markt. Er wordt dan ook veel geklaagd over de kwaliteit en samenstelling van wat als 3-MMC wordt verkocht. Volgens Sofia (198a) maakt het sommige gebruikers weinig uit welke cathinon het precies is. In wc-hokjes hoort ze gesprekken als: “Wat is dit, 3-M? Of 2-M? Laat maar, we merken vanzelf wel of het werkt.” Roderick (199a) ziet de interesse verschuiven van 3- naar 4-MMC, mede door de ondoorzichtige markt. “Dealers bieden nu ook 4-MMC aan. In mijn omgeving hebben mensen het de afgelopen maanden vooral daarover en minder over 3-MMC. Ik begreep van iemand die haar drugs laat testen dat het bijna nooit meer echt 3-MMC is.” Panelleden verbazen zich erover dat gebruikers toch 3-MMC blijven bestellen. Inmiddels geven sommigen de voorkeur aan 4-MMC, omdat zij dat ‘chiller’ vinden dan 2-MMC. In enkele netwerken maakt 4-MMC – de voorloper van 3-MMC – dan ook voorzichtig een comeback. Waar het middel eerder wat werd weggezet binnen de scene, weet een groep nu juist de ‘nieuwe vaagheid’ ervan te waarderen.

Positieve kanten

Opvallend is dat veel (jonge) gebruikers van MDMA (XTC), cocaine en amfetamine de effecten van 3-MMC prefereren. 3-MMC wordt door sommigen omschreven als “the best of both worlds”. Vergeleken met MDMA zou de roes beter controleerbaar zijn en minder intens aanvoelen. Het doseren wordt als eenvoudiger ervaren dan bij pillen, waarbij de werking minder voorspelbaar kan zijn. Florian (196a)

verwoordt het als volgt: “Je blijft bewust van wat je zegt. Op pillen zit je op een higher level en kun je niet alles meer herinneren.” Ten opzichte van amfetamine wordt de kortere werkingsduur als voordeel genoemd; speed houdt gebruikers langdurig wakker (“plafonddienst”), terwijl 3-MMC als minder lang aanhoudend wordt ervaren. In vergelijking met cocaïne speelt ook het prijsaspect een rol: gebruikers spreken van “meer snuiflol voor minder geld.”

Gerapporteerde positieve effecten:

- Snelle werking, korte energiekick, functioneel bij klussen.
- Euforie, warme roes, energie en lichte ‘space’ (zonder te intens te worden).
- Milder dan een combinatie van amfetamine en MDMA.
- Seks wordt als intenser, energiever en langduriger ervaren.
- Dosering wordt als beter controleerbaar ervaren dan bij amfetamine (‘pep’).
- Wordt als goed combineerbaar met andere middelen gezien.

Negatieve kanten

Zoals bij elk middel kleven er ook nadelen en ongewenste effecten aan het gebruik van 3-MMC. Onder gebruikers die snuiven (de meerderheid) staat het middel bekend om de directe, scherpe pijn in de neus en betraande ogen, vrijwel meteen na het eerste lijntje. Volgens sommigen neemt deze pijn bij herhaald gebruik af door een lichte verdoving van het neusslijmvlies. Voor anderen is de pijn juist reden om het middel te ‘bommen’: het poeder wordt dan in een vloeitje gewikkeld en oraal ingenomen. Gebruikers rapporteren uiteenlopende lichamelijke en geestelijke klachten. Vooral de sterke neiging tot herdoseren wordt als risicovol gezien.

Gerapporteerde negatieve effecten:

Lichamelijk: hoofdpijn, misselijkheid, hartkloppingen, wondjes of pijn in de neus, opgezwollen neus, bloedneuzen, slaapproblemen, vermoeidheid, verminderde eetlust, vermagering, wazig of uitgeput gevoel na gebruik.

Geestelijk: toegenomen snuifdrang en craving (snelle come-down), moeite met stoppen, verslaafd gevoel, neiging tot mateloos gebruik, angst voor afhankelijkheid, emotionele dip of somberheid na gebruik.

Sociaal: chaotisch en opgefokt gedrag, kort lontje, terugtrekgedrag en afname van sociale contacten.

De combinatie van een relatief korte werkingsduur en de sterke drang tot herdoseren maakt dat vooral frequent en meerdaags gebruik als risicovol wordt beschouwd binnen verschillende netwerken.

Gecombineerd gebruik

Hoewel er ook puristen zijn die alleen 3M nemen, combineren de meesten het toch met andere middelen, met als doel de roes te versterken, te verlengen of juist te dempen. Binnen verschillende netwerken lijkt gecombineerd gebruik eerder regel dan uitzondering. Deze combinatie vraagt volgens gebruikers om nauwkeurige dosering vanwege de verschillende werkingsmechanismen en risico's. Ook binnen kringen waar psychedelica worden gebruikt, wordt 3-MMC gecombineerd met LSD of met zogenoemde paddodruppels.

- 3-MMC wordt vaak gecombineerd met alcohol en/of stimulantia (amfetamine, cocaïne, XTC)
- 3-MMC wordt ook gecombineerd met cannabis en/of narcosemiddelen (ketamine, GHB, lachgas), maar vaker thuis of op een after.
- Een kleine groep combineert 3-MMC (ook) met psychedelica.

Het gecombineerde gebruik vergroot de complexiteit van de roes en kan leiden tot minder voorspelbare effecten. Tegelijkertijd ervaren gebruikers deze combinaties als functioneel binnen specifieke settings, zoals thuisgebruik, feestjes of clubavonden.

2.9 Psychedelica

Psychedelica, zoals LSD, DMT, truffels, ayahuasca en mescaline, spelen over het algemeen een beperkte rol in het nachtleven. Ze lijken beter te passen in ceremoniële of gecontroleerde settings buiten de stad. Dit neemt niet weg dat middelen zoals LSD, truffels en recentelijk ook paddodruppels soms worden gebruikt in clubs en op zomerfestivals. Op academisch en cultureel vlak beleven psychedelica echter al geruime tijd een revival.⁵⁰ Ook panelleden signaleren, vooral na de coronaperiode, een groeiende belangstelling voor deze middelen. Mogelijk speelt mee dat een deel van de uitgaanders zich minder op zijn gemak

voelt bij de huidige maatschappelijke context, met zorgen over oorlogsdreiging, milieu en klimaat. Het verlangen naar spirituele groei, innerlijke rust en zelfinzicht kan een drijfveer zijn om psychedelica te gebruiken, vanuit een holistische blik op de relatie tussen mens en natuur. Tripmiddelen worden vaak als minder belastend voor het lichaam ervaren en kunnen worden gecombineerd met andere middelen zoals MDMA, ketamine of speed. Psychedelica worden in verschillende vormen aangeboden en gebruikt in wisselende doseringen. De meest bekende psychedelica, zoals ook in eerdere Antennes-panelstudies beschreven, zijn hieronder samengebracht.

	VORM	TOEDIENING	DOSERING	TIJDSDUUR
LSD	papertrip (zegel, blotter)vloeibaar, sprayvorm	Eten, drinken (puur of verdund in sap)	75-100 µg (macro) 25-75 µg (meso) 10-25 µg (micro)	ca. 8-12 uur
paddo's/ truffels	vers gedroogd vloeibaar (paddo-druppels en honing) poeder (in capsule) in chocola, cake e.d.	eten of drinken	20-35 gr vers 2-3,5 gr droog 1 druppel	ca. 4 uur
nn-DMT	poeder	roken snuiven vaporizer	10-50 mg	ca. 15-20 minuten
ayahuasca	vloeibaar	oraal (drinken)	1-2 koppen	ca. 6 uur
mescaline	poeder/kristal	drinken (oplossen)	150-500 mg	ca. 6-12 uur

Figuur 1.5: Gebruik van psychedelica

50 Hadar A et al. (2023). **The Psychedelic Renaissance in Clinical Research: A Bibliometric Analysis of Three Decades of Human Studies with Psychedelics**. Journal of psychoactive drugs, 55(1), 1–10. Ook in eerdere Antennes is aandacht geweest voor panelleden die seminars en conferenties bezoeken over onderzoeken en ontwikkelingen naar therapeutische toepassingen van psychedelica.

Bij psychedelica vertaalt een toegenomen belangstelling zich niet automatisch in frequenter gebruik, zoals vaak bij stimulantia wordt gezien. Op basis van verhalen, observaties en betekenisgeving van panelleden hebben we een profiel opgesteld van typische gebruikers van psychedelica. Dit profiel benadrukt dat psychedelica binnen de panelstudie behalve voor puur recreatieve doeleinden ook worden ingezet voor persoonlijke groei, bewustzijnsontwikkeling en reflectie.

Gebruikers van psychedelica

- Ze hebben ruime ervaring met middelen-gebruik.
- De meerderheid is Nederlands, kosmopolitisch, theoretisch opgeleid en/of creatief.
- Het betreft vooral jongvolwassenen (25+) die zich bevinden binnen subculturen waar muziek, autonomie en een hang naar de natuur centraal staan.
- Ze zijn kritisch ten aanzien van consumptiemaatschappij, materialistisch gedrag en de perverse prikkels van het kapitalisme.
- Ze beschikken over ervaringen en inzichten die het persoonlijke leven en gedrag kunnen resetten, onder andere door gebruik van psychedelica in micro-, meso- of macrodoseringen.
- Ze tonen kritische zelfreflectie op hun eigen consumptiepatronen, inclusief drugsgebruik.
- Er is vaak een hang naar hogere verbindingen, lichaamswerk en spiritualiteit.

Binnen het profiel van psychedelica-gebruikers is de psychonaut iemand met veel kennis en ervaring met diverse middelen binnen het psychedelische spectrum, zowel qua farmacologie als qua effecten. Een valkuil voor psychonauten

is dat hun intensieve experimenteren met verschillende stoffen de realiteit kan vertroebelen of het dagelijks functioneren kan beïnvloeden.

Binnen de panelstudies richten we ons vooral op LSD en truffels/paddo's, omdat panelleden hier het meest over vertellen. Er is echter ook een groeiende belangstelling in enkele netwerken voor San Pedro-poeder, en vooral voor DMT-vapes. Panelleden noemen dat de geur van DMT zeer herkenbaar is. Van ayahuascaceremonies wordt relatief weinig vernomen binnen de onderzochte netwerken.⁵¹

Paddodruppels en paddo's

De opkomst van paddodruppels is stormachtig verlopen. Van de schaarste die enkele jaren geleden nog werd gesignaleerd, is inmiddels geen sprake meer. Sommige panelleden hebben zelfs de indruk dat de druppels in hun omgeving de traditionele paddenstoelen of truffels grotendeels hebben vervangen. In eerdere metingen (Antenne 2023 en 2024) voorspelden verschillende panelleden al dat paddodruppels een blijvertje zouden zijn. Toch is er ook verwondering. Enkelen vinden het opvallend dat een tripmiddel aanslaat in clubs waar het publiek doorgaans vooral uppers gebruikt. Thor (182a) sprak zelfs van een relevante aanvulling op het 'drugsmenu': "Nauwelijks belastend voor je lichaam, makkelijk te doseren en vrolijk en opgewekt. Het laat je de wereld net iets anders zien."

De opkomst van paddodruppels ging gepaard met een sterke branding, die vrijwel synchroon liep met de populariteit van documentaires over psychedelica (onder meer op Netflix). Sindsdien lijkt de kennis over het middel toegenomen en is de grens

⁵¹ Het vervoer, bezit en gebruik van het hallucinogene drankje ayahuasca is in 2019 door de Hoge Raad definitief verboden in Nederland.

verschoven: een tripmiddel wordt niet langer uitsluitend geassocieerd met natuur of huiskamer, maar kan volgens gebruikers ook gecontroleerd in een clubsetting worden ingezet. Dave (170a), organisator van clubbraves, ziet dat terug in de praktijk. Na afloop treft hij geregeld lege flesjes paddodruppels aan. Het verbaast hem niet. Tijdens de coronaperiode vermoedde hij al een ‘psychedelische uprise’ binnen zijn achterban, waarbij werd overgeschakeld van speed naar middelen als ketamine, cannabis, 3-MMC en paddodruppels — middelen die beter pasten bij een chille thuissetting.

Reden van onthouding

Hoewel paddodruppels aan bekendheid hebben gewonnen, zijn er ook gebruikers die zweren bij traditionele paddo’s of truffels. In de groep van Sjako (190a) wordt bijvoorbeeld nauwelijks gedruppeld. “We groeien zelf onze paddenstoelen. Zo’n flesje kost al gauw 100 euro en is meer een dealer-dingetje, voor als je geen paddenstoelen wilt eten tijdens het uitgaan.” Ook Rubi (197a) ziet dat het onder jonge bezoekers nog geen storm loopt, mede vanwege de prijs. “Zo’n potje kost toch al gauw dik 100 euro. Dat is veel geld om in één keer op te hoesten.” Daarnaast zijn er groepen die psychedelica uitsluitend in de natuur gebruiken. Zij geven de voorkeur aan verse truffels boven synthetische varianten, die volgens sommigen niet eens psilocybine zouden bevatten. Lisa (182a) verwoordt het zo: “Tijdens het wandelen voel je dat de natuur om je heen leven ademt. Je voelt dat je er dichterbij komt en echt verbinding maakt.”

Dosering, toediening en patronen van gebruik

Wat betreft dosering wordt één druppel doorgaans als licht ervaren. De vloeistof wordt met een pipet in een drankje gemengd of direct in de mond gedruppeld. Gemiddeld nemen gebruikers over een avond enkele druppels, al zijn er ook ‘doordruppelaars’ die meer gebruiken. Tegelijkertijd bestaan er twijfels over het nut van constant bijdruppelen. “Bijnemen heeft geen zin. Daar wordt je trip niet heftiger van,” meent Koosje (175b). In haar kring is het doel vooral om licht wazig te worden, maar wel in staat te blijven een gesprek te voeren. De frequentie van gebruik is in de meeste netwerken eerder maandelijks dan wekelijks. In enkele kringen circuleren verhalen over microdosering. Een flesje met 200 microdoseringen zou online voor circa 45 euro verkrijgbaar zijn. In psychonautische kringen wordt al langer gediscussieerd over de daadwerkelijke inhoud van paddodruppels. Sommigen vinden dat de term de lading niet dekt en vermoeden dat het eerder om stoffen als 4-AcO-DMT of 4-HO-MET gaat. “In dat geval wat gezelliger dan psilocybine,” aldus Sjako (190a). Tegelijkertijd ervaart hij dat druppels vaker recreatief en zonder duidelijke intentie worden gebruikt.

De belangstelling voor bewerkte vormen van truffels en paddo’s blijft nieuwe gebruikers aantrekken. Voor corona waren vooral paddochocolaatjes (in reepvorm) populair. Daarna verschenen paddodruppels en ‘micropaddo’s’ (poeder in capsulevorm) op de markt. In enkele netwerken wordt ook gesproken over truffelhoning en San Pedro-druppels. De meest recente ontwikkeling is dat tincturen inmiddels ook als spray worden aangeboden, vertelt Sofia (198a). Tegelijkertijd rijzen er vragen over

de kwaliteit en herkomst. Bob (147a) vraagt zich af of de druppels nog daadwerkelijk uit paddo's worden geëxtraheerd, zoals een kleine producent hem enkele jaren geleden vertelde. De toenemende variatie en onduidelijkheid over samenstelling voeden twijfel binnen sommige netwerken.

Paddodruppelverhalen

Paddodruppels zijn inmiddels goed ingeburgerd in het clubmilieu en de groei lijkt nog niet aan zijn plafond, volgens verschillende panelleden. Bob (147a), nachtdirecteur, noemt ze nog steeds 'hot' en beschouwt ze als the psychedelic drugs of choice." Sofia (198a), die een club aan de andere kant van de stad runt, ziet eveneens dat paddodruppels in haar club populair zijn, en met vrijwel geen incidenten. "Gebruikers hebben voldoende kennis. Iedereen weet dat je bad gaat op 10 druppels." Ook op festivals vinden paddodruppels hun weg. In Mira's groep (205a), waar ruim de helft ervaring heeft met paddodruppels, is iedereen enthousiast over gebruik in de natuur, bijvoorbeeld tijdens een vakantietrip in de bergen. Koosje (175b) beschouwt paddodruppels als een verrijking voor de sfeer: "Mensen worden niet opgefokt of mega raar en willen niet de hele tijd bijnemen." Lisa (182a) beschrijft de effecten bij groepsgebruik: "We nemen elk tussen de twee en zes druppels. Je wordt er melig, warm en fluffy van, zeker in combinatie met uppers. Het wordt ook visueel. Soms doen we het ondeugend in de kroeg naast een bier. Lachkicks." Gino (175a) merkt op hoe snel paddodruppels zijn verspreid in de mainstream. Hij vindt het intrigerend dat je met een psychedelisch middel toch controle kunt houden, een soort 'klein tripje,' zelfs bij hogere doseringen.

Positieve kanten

Sommigen vermoeden dat de populariteit ook samenhangt met een behoefte om matiger om te gaan met middelen. Paddodruppels worden soms als 'kuur' gebruikt of als alternatief voor alcohol en uppers. Door het milde effect ervaren doorgewinterde clubbers minder kater na een feest. In Gino's groep (185a) worden bijvoorbeeld truffelchocolaatjes gebruikt tijdens wandelingen in de natuur: "Dat is ook uitgaan, maar een stuk gezonder dan met pep op de dansvloer." Het middel heeft in veel kringen een mellow reputatie en wordt als voorspelbaarder ervaren dan LSD.

Panelleden zien verschillende voordelen van paddodruppels:

- Dosering is goed te controleren, waardoor de effecten voorspelbaar blijven.
- Toegankelijker dan andere psychedelica en minder angstig.
- Wordt ervaren als gezonder, met minder impact op het lichaam.
- Kan dienen als alternatief voor stappers die geen uppers willen gebruiken.
- Kan craving naar andere drugs onderdrukken.
- Geeft energie, creativiteit en meer emotionele beleving.

Negatieve kanten

Ondanks de groeiende populariteit zijn gezondheidsincidenten schaars. Bij hogere doseringen kan wel introvert gedrag optreden, wat in drukke omgevingen niet altijd prettig is. Een enkele keer ontstaat verwarring bij toeristen die gewone truffels nemen. "Met die druppels hebben we alleen bij Amsterdammers weleens een incidentje dat ze teveel hebben genomen," aldus panelleden.

Gecombineerd gebruik

Paddodruppels worden niet alleen als vervanging gebruikt voor alcohol en uppers, maar ook gecombineerd met andere middelen. Alcohol is geen populaire combinatie, maar cannabis, speed, ketamine, XTC of 3-MMC worden regelmatig gemixt. Mike (200a) beschrijft: "Vaak in combinatie met XTC of een beetje keta, of naast andere uppers om ook een beetje een roesje te voelen." Bob (147a) voegt toe: "Druppels lenen zich goed voor een avondje wazig op de dansvloer staan en worden vaak gecombineerd met uppers als speed en 3-MMC. Ze vormen ook geen drempel om van de alcohol af te blijven."

LSD

Door de opwindende rond paddodruppels lijkt LSD enigszins naar de marge te zijn verschoven. In ongeveer de helft van de panelnetwerken wordt LSD gebruikt, variërend van een enkele gebruiker tot een meerderheid binnen de groep. De prevalentie ligt echter lager dan bij paddodruppels. Bovendien is niet iedereen bekend met LSD. Volgens verschillende panelleden rust er nog altijd een groter taboe op dan op paddodruppels, die als minder beangstigend worden ervaren. LSD wordt zowel voor 'fun' (meer extrovert gebruik) als voor introspectie ingezet. Festivals en raves zijn populaire settings voor de recreatieve kant. Er bestaan zelfs specifieke trancefestivals waar vormgeving, muziek en locatie zijn afgestemd op de tripervaring. De groep van Lisa (182a) neemt soms met tien personen tegelijk LSD op een festival of trekt samen het bos in. "Ik herinner me nog een zonsondergang in een magische setting, toen we dansten en helemaal opgingen in het geheel. Je gaat echt de diepte in." Voor Lisa ligt de meerwaarde in het gevoel

van saamhorigheid en in persoonlijke ontwikkeling – mentaal, sociaal, spiritueel, fysiek en emotioneel – die zij vervolgens probeert te integreren in haar dagelijks leven.

Micro-, meso- en macrodosering

Een trend die is overgewaaid uit Silicon Valley is het microdoseren van LSD (en soms paddo's). Daarbij wordt één of twee keer per week een lage dosis van 10–20 microgram genomen, ongeveer een vijfde tot een tiende van een gangbare dosering (75–125 microgram). Het doel is dat de gebruiker het effect nauwelijks merkt en normaal kan functioneren. Bob (147a) meldt dat er ook LSD-microspray verkrijgbaar is via een WhatsAppmenu van een psychedelica-dealer: vijf microgram per spray. "Het ziet er super fancy uit, een gouden lipstick gevuld met LSD-mondspray." Naast micro- en macrodoseringen signaleren panelleden ook gebruik in het middensegment (25–75 microgram). Deze zogeheten mesodosering – door sommigen omschreven als 'gecontroleerd trippen' – is bedoeld om wel effecten te ervaren, maar binnen beheersbare grenzen te blijven. Volgens panelleden nemen bezoekers tijdens het uitgaan meestal lage doses (bijvoorbeeld een kwart zegel), soms als alternatief voor paddodruppels. Op een feest werd zelfs een mesodosering ('micro overdose') van 45 microgram LSD in de vorm van mondspray aan de bar verkocht.

2.10 Overige middelen

Kratom

Kratom wordt slechts in een enkel panelnetwerk als stimulant gebruikt tijdens feesten. “Een collega gebruikt het zoals iemand anders koffie zou drinken,” zegt Sjako (190a). Het middel fungeert soms als een extra ‘energieboost’ voor degenen die het nemen.

Erectiepillen (Viagra, Kamagra, Cialis, Cobra)

Erectiepillen komen in ongeveer de helft van de panelnetwerken voor, soms gebruikt door een minderheid, soms door de meeste deelnemers. Naast Viagra zijn Kamagra, Cialis en Cobra gangbaar; de laatste twee worden ook wel ‘weekendpil’ genoemd vanwege hun langere werkingsduur. Ze zijn verkrijgbaar in pilvorm of als orale gel met fruitsmaak. Kamagra wordt veelvuldig via de zwarte markt aangeboden. In sommige queer netwerken worden werking en duur van de erectiepillen met grote interesse besproken. Gebruikers nemen de middelen bij seksdates, in promiscue milieus of als ‘zekerheidje’ om erectiestoornissen op te heffen na cocaïne- of alcoholgebruik. Ook worden erectiepillen regelmatig gecombineerd met andere drugs, zoals uppers, GHB en poppers.

Poppers (amylnitriet)

Poppers worden in meerdere uitgaanskringen gebruikt en zijn inmiddels niet meer exclusief populair bij queergebruikers. Het middel is vluchtig en wordt via een doekje geïnhaleerd. Het veroorzaakt een korte euforische high, ook tijdens sekspret. Mogelijke bijwerkingen zijn duizeligheid, plotseling omvallen of hevige hoofdpijn; contact met de huid kan irritatie

veroorzaken. Sofia (198a) signaleert een nieuwe groep gebruikers die genieten van de kortstondige ‘popperhigh’. Zodra er in een club een flesje rondgaat, ruik je het meteen, vertelt Florian (196a): “Zeker als iemand het niet goed heeft dichtgedraaid en het in zijn broekzak heeft gestopt, zoals laatst een keer gebeurde.” Op speciale clubavonden knijpen portiers soms een oogje toe bij iemand met een flesje, maar volgens Portier I zijn de flesjes tegenwoordig ook bij regulier publiek in omloop en worden ze altijd in beslag genomen. Mike (200a) beschrijft het typische gebruikspatroon: “Je hebt van tevoren niet de wens om te gebruiken, maar als er een flesje rondgaat, wil iedereen het.” Mira (205a) ziet poppers meer als een ‘funmiddeltje’: “Het is niet te heftig en duurt maar even. Gewoon even lol maken met elkaar. Het geeft de avond een positieve vibe.”

Slaap- en kalmeringsmiddelen (‘pammetjes’, ‘benzo’s’)⁵²

Slaap- en kalmeringsmiddelen worden in ongeveer tweederde van alle panelnetwerken gebruikt, meestal door een minderheid van de leden. Ze dienen niet alleen om in te slapen, maar worden in sommige kringen ook standaard ingezet als demper of ontspanner na het gebruik van stimulantia of tijdens een after. Daarnaast worden ze doordeweeks gebruikt wanneer het slaapritme na een weekend verstoord is of bij veel stress. Er is tegenwoordig een levendige handel in allerlei slaap- en kalmeringsmiddelen via bezorgdiensten (zie [VII Markt op pagina 144](#)). In veel netwerken worden Xanax, diazepam, oxazepam, zopiclon en designer benzo’s zoals etizolam en clonazolam gebruikt. Sjoerd (195a) meldt dat Xanax tegenwoordig zelfs in druppelvorm op de markt is.

⁵² Benzodiazepinen zijn een groep geneesmiddelen die het centrale zenuwstelsel dempen. Ze worden vooral gebruikt als slaapmiddelen, kalmeringsmiddelen en middelen tegen angst.

Groeïende zorgen en risico's

Een aantal panelleden uit hun zorgen over de opmars van benzo's in het clubmilieu. Rohan (188a) signaleert een duidelijke toename in zijn groep: omdat er geen sociale controle is over hoeveel iemand neemt, groeit de kans op verborgen problematiek. "De helft gebruikt benzo's na een weekend uppers om te kunnen slapen. Je wordt dan ook helemaal niet geconfronteerd met de gevolgen van je gebruik," aldus Rohan. Het gemak van verkrijgbaarheid speelt een rol in de populariteit. Benzo's zijn te verkrijgen via legale kanalen, illegale dealers of websites die gespecialiseerd zijn in designer benzo's. Roderick (199a) hoort regelmatig mensen vragen of iemand nog een slaappil heeft als zekerheidje na het gebruik van uppers. Sommige gebruikers zijn inmiddels in behandeling of hebben zich laten opnemen in een kliniek, waarbij het moeilijk kan zijn afstand te doen van hun sociale netwerk dat sterk verbonden is met feesten en drugs. Mike (200a) merkt op dat het gebruik nonchalant wordt geaccepteerd: "Als ik thuis kom, neem ik een slaappil, dus maakt het niet uit wat ik nu allemaal gebruik." Tegelijkertijd wijst hij op de verslavende werking: een vriend van hem is het ook doordeweeks gaan gebruiken en worstelt ermee. Rubi (197a) signaleert eenzelfde trend: "Ik kom vaker slaapmiddelen en benzo's tegen in WhatsAppmenu's. Vroeger hoorde ik er alleen over na een heel weekend doorhalen om rustig te worden en te kunnen slapen. Nu hoor ik ook dat mensen gewoon doordeweeks nemen tegen hun slaapstruggles."

Tuci (Pink Pussy / Pink Cocaine)

Tuci wordt langzaam iets bekender en gaat in sommige scènes ook wel door onder de namen Pink Pussy of Pink Cocaine. Over de inhoud bestaat nog veel onduidelijkheid. Volgens geruchten zou het een mengsel zijn van 2C-B, MDMA en ketamine.⁵³ Kira (189a) weet het ook niet zeker, maar merkt wel dat Tuci steeds vaker opduikt in haar scene. En daar is ze bepaald niet blij mee.

Blue en Red

Volgens een queerkenner wint Blue terrein in de krochten van de nacht. Het verhaal gaat dat de verspreiding van Blue begon in Rotterdam en via een queergroep binnen een muzikscene steeds bekender is geworden. Rubi (197a) meldt dat Blue wordt verkocht in buisjes die een mix bevatten van speed, MDMA en GHB. Het gerucht gaat dat vooral de toegevoegde downer, vermoedelijk GHB, voor risico's kan zorgen. Kira (189a), die als bedrijfsleider op verschillende feesten werkzaam was, bevestigt dat er blauwe buisjes in omloop zijn. "Als het klopt dat er ook GHB in zit, dan beginnen de alarmbellen te rinkelen," aldus Kira. Tijdens de laatste meting (T64) werd bovendien opgemerkt dat er ook rode buisjes (Red) zijn gesignaleerd, waarmee mogelijk een andere samenstelling of werking wordt bedoeld.

⁵³ Uit laboratoriumuitslagen van de testservices blijkt het meestal om een combinatie van MDMA en ketamine te gaan, vaak aangevuld met andere stoffen (waaronder 2C-B).

3 Samenvatting

Het Amsterdamse uitgaansleven

kenmerkt zich door een veelheid aan identiteiten, scenes en middelengebruik, en biedt volop ruimte voor experiment en vernieuwing. Voor veel stappers fungeert het als een 'safe haven': een plek waar zij zichzelf kunnen zijn, zonder beoordeeld te worden op basis van kleur, gender of afkomst. Daarmee ontwikkelt de nacht zich tot een emancipatoir krachtenveld, waarin mensen zich kunnen opladen en ontladen in verbinding met anderen, en waar ruimte is voor de ontdekking van individuele en collectieve identiteit. De nacht als een spiegel van bredere maatschappelijke dynamiek: veranderlijk, gefragmenteerd en intens — tot in de vroege ochtend.

Maar de nachtcultuur zit ook in een spanningsveld tussen groei en beperking. Er is niet langer één dominante club die de toon zet, terwijl ook het uitgaangedrag van de nieuwe Gen Z-generatie volgens insiders grilliger en minder voorspelbaar is geworden. Tegelijkertijd herbezint men zich op de toekomst, nu festivals niet meer vanzelfsprekend uitverkopen.

Middelengebruik blijft een integraal onderdeel van het Amsterdamse uitgaansleven, en laat een gedifferentieerd en veranderend beeld zien. Waar sommige gebruikers bewust en gematigd omgaan met dosering en frequentie, zijn er ook 'doorgaanders' bij wie grenzen vervagen en gebruik kan doorschieten. Dit onderscheid loopt deels langs ervaringslijnen: jongere gebruikers experimenteren vaker, terwijl meer ervaren uitgaanders zich bewuster worden van de fysieke en mentale grenzen van gebruik en het belang van eigen regie.

Tegelijkertijd is er sprake van een toenemend gezondheidsbewustzijn binnen delen van het nachtleven. Perioden van onthouding, reflectie op gebruik en het zoeken naar alternatieve belevingsvormen wijzen op een groeiende aandacht voor balans. Initiatieven zoals awareness teams, vaak voortgekomen uit de scene zelf, versterken deze ontwikkeling en dragen bij aan een laagdrempelige, zorgzame infrastructuur waarin veiligheid en onderlinge verantwoordelijkheid centraal staan. Ook de grotere aandacht voor sociale veiligheid en het vaker melden van grensoverschrijdend gedrag onderstrepen deze verschuiving.

Desondanks blijft middelengebruik sterk context- en groepsgebonden, met uiteenlopende patronen per scene, setting en moment. Variërend van doelgericht en intentioneel gebruik tot meer hedonistische en risicovolle combinaties, waarbij de grens tussen controle en verlies daarvan soms dun is. Binnen hechte netwerken bestaat vaak een cultuur van zorg en correctie, maar excessen blijven voorkomen.

Opvallend is daarnaast de opkomst van 'sober clubbing' als tegenbeweging, vooral onder meer ervaren uitgaanders. Deze ontwikkeling doorbreekt de vanzelfsprekende koppeling tussen uitgaan en middelengebruik en wijst op een culturele verschuiving binnen het nachtleven.

Alcohol

Alcohol blijft een vast onderdeel van het uitgaansleven, maar de manier van consumptie is duidelijk in verandering. Waar in sommige groepen nog stevig wordt gedronken, speelt alcohol in andere netwerken juist een steeds kleinere rol. Deze variatie bestaat niet alleen tussen,

maar ook binnen groepen, en wijst op een toenemende differentiatie in drinkpatronen. De meest in het oog springende ontwikkeling is een geleidelijke daling van alcoholgebruik, vooral onder jongere generaties. Generatie Z drinkt minder frequent, bewuster en vaker alcoholvrij. Tegelijkertijd neemt de populariteit van alcoholvrije alternatieven toe, evenals initiatieven rond 'sober clubbing'. Dit duidt op een bredere culturele verschuiving waarin alcohol minder vanzelfsprekend is als kernonderdeel van uitgaan en de sociale druk om te drinken afneemt.

Daar staat tegenover dat alcohol in menig netwerk nog steeds een belangrijke rol speelt, met name bij oudere bezoekers en toeristen, en in combinatie met andere middelen. Combinatiegebruik blijft een kenmerkend patroon, waarbij alcohol soms wordt ingezet om een effect te versterken of juist te balanceren met andere drugs.

Voor de sector heeft deze ontwikkeling duidelijke gevolgen. De dalende alcoholconsumptie zet de traditionele baromzet onder druk en dwingt clubs en organisatoren om na te denken over nieuwe verdienmodellen en programmering.

Nicotine

Hoewel strengere regelgeving het roken in de nachthoreca zichtbaar heeft beperkt, is nicotinegebruik allerm minst verdwenen. Het heeft zich vooral verplaatst en gedifferentieerd: naar buitenruimtes én naar nieuwe vormen zoals vapes en snus. De klassieke sigaret blijft aanwezig, maar vooral onder jongeren is sprake van een verbreding van gebruiksvormen, waarbij roken, vaperen en snus naast en door elkaar worden gebruikt. Tegelijkertijd blijkt regulering niet zonder neveneffecten. De combinatie van prijs-

stijgingen en beperktere beschikbaarheid stimuleert de groei van een informele en deels illegale markt, terwijl vaperen juist nieuwe uitdagingen oplevert voor handhaving binnen clubs. Sociale media en technologische vernieuwing dragen bovendien bij aan de normalisering van nieuwe nicotineproducten.

Alles overziend blijft nicotinegebruik een hardnekkig en sociaal ingebed fenomeen, dat zich flexibel aanpast aan beleid en context, eerder transformeert dan verdwijnt.

Cannabis

Cannabisgebruik is breed verankerd in het uitgaansleven en daarbuiten, maar kent sterk uiteenlopende patronen: van dagelijkse gebruikers tot gelegenhedenblovers die spontaan meedoen als er een joint rondgaat. Hoewel het gebruik nog altijd wijdverbreid is, lijkt de status ervan te zijn afgenomen, zeker onder jongere generaties.

Tegelijkertijd is sprake van verdere diversificatie en innovatieve gebruiksvormen, met nieuwe toedieningsmethoden (zoals vapes en edibles) en bewuster doseren. Voor veel gebruikers vervult cannabis verschillende functies: ontspanning, sociale binding, creativiteit of het dempen van prikkels.

Daar staat tegenover dat de risico's zichtbaarder worden, vooral bij intensief of langdurig gebruik. Problemen zoals afhankelijkheid, verminderde motivatie en psychische klachten leiden tot een groeiend besef dat cannabis minder onschuldig is dan vaak wordt aangenomen.

Stimulantia

Het gebruik van stimulantia in het uitgaansleven blijft wijdverbreid, maar verschuift duidelijk in vorm, voorkeur en betekenis. **XTC** heeft zijn dominante positie verloren: na een historische dip tijdens corona herstelde het gebruik slechts beperkt en stabiliseert het nu op een lager niveau. Vooral onder jongere generaties neemt de populariteit af, mede door de intensiteit van de werking en de nasleep en zoals we sons vernemen ook het imago van ‘nep knuffeldrug’. XTC wordt vaker incidenteel en ‘ceremonieel’ gebruikt, terwijl alternatieven zoals 3-MMC en in mindere mate speed aantrekkelijker worden gevonden vanwege hun functionelere en beter doseerbare effect.

Cocaïne blijft daarentegen stabiel en prominent aanwezig, met een lichte toename in recente jaren. Het middel past goed binnen een drukker, meer gefragmenteerd uitgaansritme en wordt gebruikt in uiteenlopende groepen – van studenten tot werkenden in horeca en creatieve sectoren. De relatief korte werking stimuleert herhaald gebruik tijdens één gelegenheid. Tegelijkertijd is er ook duidelijke kritiek: de hoge prijs, het ‘egogerichte’ imago en morele bezwaren rond criminaliteit zorgen ervoor dat sommige groepen cocaïne bewust vermijden.

Amfetamine (speed) behoudt zijn rol als functionele ‘energiedrager’ binnen met name de elektronische en alternatieve scene. Het gebruik is relatief stabiel en ligt qua niveau dicht bij XTC en cocaïne. Speed wordt gewaardeerd om het langdurige effect en de lage prijs, maar kent een ambivalent imago: effectief en praktisch, maar ook geassocieerd met lichamelijke en mentale uitputting bij intensief gebruik. In sommige netwerken verliest het terrein aan cocaïne

naarmate gebruikers ouder worden of aan de jongste groep die vaker kiezen voor 3-MMC.

Narcosemiddelen

Narcosemiddelen zoals GHB, ketamine en lachgas hebben ieder op hun eigen manier een plek gekregen binnen de Amsterdamse drugsmarkt, maar hun populariteit en gebruikspatronen verschillen sterk en zijn in de tijd duidelijk verschoven. De trends bij narcosemiddelen in het nachtleven worden beïnvloed door sociale context, regelgeving en percepties van risico.

Ketamine is momenteel het meest dominant: het gebruik is breed verspreid, sociaal ingebed in verschillende uitgaanssettings en sinds 2024 opnieuw sterk toegenomen. Het middel heeft zich ontwikkeld van een nichesubstantie tot een mainstream onderdeel van het uitgaansleven, ondanks zorgen over tolerantie, gezondheidsrisico’s en frequent gebruik.

GHB daarentegen heeft een dalende trend ingezet. Waar het vroeger een prominente rol speelde, is het gebruik tegenwoordig meer beperkt tot specifieke niches. Het negatieve imago, de risico’s van overdosering en strengere handhaving hebben geleid tot meer terughoudendheid, al blijft er een kleine, vaak ervaren gebruikersgroep bestaan.

Lachgas is het sterkst teruggelopen en sinds 2024 vrijwel verdwenen uit het uitgaansleven. Beleidsmaatregelen, waaronder het verbod op verkoop, en een veranderde beeldvorming hebben het gebruik aanzienlijk doen afnemen, al komt het nog sporadisch voor in meer besloten settings.

Designerdrugs

Designerdrugs vormen een dynamisch maar selectief segment van de Amsterdamse drugsmarkt. Hoewel het aanbod in Europa sterk groeit, bereikt slechts een klein deel daadwerkelijk de gebruikers. Alleen middelen die duidelijk doorbreken worden systematisch gemonitord, zoals 4-MMC, 4-FA, 2C-B en vooral 3-MMC.

De algemene trend laat zien dat de interesse in steeds nieuwe designerdrugs afneemt, terwijl enkele gevestigde middelen juist consolideren of groeien. Met name **3-MMC** heeft zich sinds de coronaperiode sterk ontwikkeld tot een van de populairste middelen, zelfs concurrerend met MDMA. De aantrekkingskracht ligt in het relatief milde, controleerbare en kortdurende effect, gecombineerd met lage kosten en brede inzetbaarheid in verschillende settings.

Tegelijkertijd brengt deze populariteit duidelijke risico's met zich mee: snelle tolerantieopbouw, sterke neiging tot herdoseren, onduidelijkheid over samenstelling (zoals vervanging door 2-MMC of 3-CMC) en een toename van frequent gebruik. Polydruggebruik is eerder regel dan uitzondering, wat de onvoorspelbaarheid en gezondheidsrisico's vergroot. Toekomstig beleid, zoals het stofgroepenverbod (lijst IA), is bedoeld om de snelle opkomst van nieuwe stoffen te beperken. De verwachte impact op het daadwerkelijke gebruik blijft echter onzeker.

Psychedelica

Psychedelica zoals **LSD**, **truffels**, **DMT** en **ayahuasca** spelen in het Amsterdamse nachtleven over het algemeen een beperkte, maar stabiele rol. Ze worden minder gezien als typische uitgaansmiddelen en passen beter bij gecontroleerde, ceremoniële of

natuurgeoriënteerde settings. Toch worden middelen als LSD, truffels en vooral de recent opgekomen paddodruppels ook gebruikt in clubs en op festivals, meestal in lage of middelmatige doseringen.

Sinds de coronaperiode is er binnen sommige netwerken een duidelijke hernieuwde belangstelling voor psychedelica zichtbaar. Deze toename lijkt niet zozeer gedreven door recreatief gebruik, maar vaker door motieven als zelfreflectie, mentale rust, creativiteit en persoonlijke of spirituele ontwikkeling. Psychedelica worden daarbij vaak gezien als relatief "lichamelijk mild" en beter controleerbaar dan stimulantia, wat hun aantrekkingskracht versterkt.

De gebruikersgroep is relatief homogeen: vaak ervaren, theoretisch opgeleide en cultureel georiënteerde jongvolwassenen die waarde hechten aan autonomie, natuurverbinding en kritische reflectie op consumptiepatronen. Binnen deze context wordt de gebruiker soms omschreven als 'psychonaut', met nadruk op experiment, kennis en betekenisgeving.

Binnen het aanbod vallen vooral **paddodruppels** op, die zich snel hebben verspreid en in sommige netwerken traditionele truffels deels hebben verdrongen. Ze worden geprezen om hun doseerbaarheid en milde, voorspelbare effecten, al bestaan er vragen over samenstelling en herkomst. LSD blijft daarnaast aanwezig, maar is minder dominant en wordt vaker in micro- of mesodoseringen gebruikt, wat aansluit bij een trend van gecontroleerd en functioneel gebruik.

Over het geheel genomen laten psychedelica een ander patroon zien dan stimulantia: geen sterke stijging in frequent gebruik, maar wel een groeiende culturele en symbolische waarde. Ze worden steeds minder uitsluitend als recreatieve drugs gezien en steeds vaker als middelen voor ervaring, verdieping en persoonlijke ontwikkeling, zij het binnen een relatief kleine en selectieve gebruikersgroep.

V Panel kwetsbare jeugd

1	Inleiding	92
2	Buurtgroepen	95
2.1	De professionals	96
2.2	Sociaal milieu, opvoeding en gezinssituatie	96
2.3	De straat als vangnet	98
2.4	School, werk en vrije tijd	99
3	Middelengebruik	105
3.1	Nicotine: tabak, snus en vaperen	106
3.1.1	Snus	106
3.1.2	Vaperen	107
3.2	Alcohol	108
3.3	Cannabis	109
3.4	Lachgas	111
3.5	Gokken	112
4	Samenvatting	114

1 Inleiding

De gemeente Amsterdam heeft de afgelopen jaren sterk ingezet op het voorkomen en aanpakken van schooluitval, risicojongeren en jeugdcriminaliteit.¹ Om te voorkomen dat jongeren al op jonge leeftijd ontsporen, ligt de nadruk op problematische en kwetsbare jeugdgroepen die een grote invloed kunnen hebben op hun verdere levensloop.² Deelname aan (criminele) jongerengroepen kan bovendien doorwerken op andere belangrijke leefgebieden, zoals financiën, onderwijs en werk.³ Criminologisch onderzoek in Amsterdam Nieuw-West laat duidelijk zien hoe overlast en door jongeren gepleegde criminaliteit samenhangen met, en beïnvloed worden door, bovenlokale criminele (drugs) netwerken.⁴

Het belang van frontlijnwerkers in volkswijken

Als gevolg van nieuw beleid heeft het jongerenwerk de afgelopen jaren een grotere rol gekregen, zowel in de samenwerking met scholen, jeugdhulp en andere jeugdvoorzieningen als in de begeleiding en ontwikkeling van jongeren die leven onder kwetsbare omstandigheden.

Om het vertrouwen van jongeren te winnen, is ingezet op duurzamere begeleiding.⁵ Tegelijkertijd moest ook het vakmanschap binnen het jongerenwerk worden versterkt.

De gemeente Amsterdam wil daarom extra investeren in een Jongerenwerk Academie (AJA).⁶ Om versnippering tegen te gaan, wordt daarnaast het aantal jongerenwerk-organisaties teruggebracht; een wens die ook leeft onder frontlijnwerkers die de afgelopen jaren zijn gevolgd. Meer aandacht en tijd moeten gaan naar vroegsignalering en succesvolle interventies (best practices), met een specifieke focus op 'moeilijke groepen'. In de praktijk weet iedereen in de frontlinie dat het opbouwen van een sterk netwerk tijd kost. Een stabiel en compacter aanbod, gecombineerd met langere aanbestedingsperiodes, vermindert de administratieve lasten en komt uiteindelijk ten goede aan het werk op straat met jongeren.

- 1 Van Grinsven S & A Verwest (2017) **Vijf jaar Aanpak Top600: waar staan we nu?** Justitiële verkenningen, (43)1: 127-141 | Segeren M (2020) **Caught in adversity. The development, persistence and escalation of criminal behavior from a public mental health care perspective.** Proefschrift VU | Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum, **Monitor Jeugdcriminaliteit**, wodc.nl.
- 2 Hadioui I (2011) Hoe de straat de school binnendringt. Uitgeverij Van Genneep. | Kaldenbach H (2004) **Respect! 99 tips voor het omgaan met jongeren in de straatcultuur.** Prometheus. | Peters E (2015) **De straatcultuur in retrospectief.** Masterscriptie Grootstedelijke Vraagstukken en Beleid EUR. | Van Strijen F & Postema S (2009) Van de Straat: De straatcultuur van jongeren ontrafeld. SWP Uitgevers.
- 3 Weerman FM, Lovegrove PJ & Thornberry T (2015) **Gang membership transitions and its consequences: Exploring changes related to joining and leaving gangs in two countries.** European Journal of Criminology, 12: 70-91.
- 4 Ferwerda H, Brouwer N, Holzken I & Kroese R (2021) **Misdaadcarrières voorkomen en doorbreken.** Bureau Beke.
- 5 Kukenheim S, Positief Perspectief: weerbaar opgroeien in Amsterdam, Gemeente Amsterdam, Raadsbrief BD2020-000114, 19 december 2019.
- 6 Het AJA moet als platform van kennis en ervaring expertise opbouwen en uitwisselen met jongerenwerkers, maar ook met het onderwijs, de politie en de straatcoaches belast met overlast.

Achtergrondcijfers kwetsbare jeugd in Amsterdam

Er wordt in Amsterdam veel onderzoek gedaan naar groepen in de stad die opgroeien en wonen in kwetsbare leefomstandigheden (o.a. inkomen, opleiding, werk en gezondheid). Hoewel lang niet volledig geven enkele onderzoeken en monitors meer inzicht in de huidige problematiek bij en deel van de jongeren en jongvolwassenen. In Amsterdam wonen zo'n 150.000 kinderen en jongeren van 0 t/m 17 jaar van wie grofweg rond de 10–11% jeugdhulp ontvangt.⁷ In het schooljaar 2023-2024 waren er in de gemeente Amsterdam in totaal 1.970 nieuwe voortijdig schoolverlaters, 4% van alle leerlingen en studenten tot 23 jaar. Op het mbo ging het echter met 1.266 schoolverlaters om 10%.⁸ Driekwart van de jongeren (13-16 jaar) in Amsterdam voelt zich meestal gelukkig; een kwart dus niet. Ruim de helft is (zeer) vaak gestrest en ruim een kwart heeft psychische klachten. Onder jongvolwassenen (16-25 jaar) wordt bijna een kwart beperkt door psychische klachten.⁹ Bijna een op de vijf Amsterdamse kinderen groeit op in een minimahuishouden (18%).¹⁰ Verdachten van misdrijven hebben relatief vaak een lage sociaal-economische status.¹¹ Slachtoffers van misdrijven komen vaak uit dezelfde maat-

schappelijke risicogroepen als de daders.¹² De Top600-aanpak met een persoonsgerichte en integrale aanpak van veelplegers van de high impact crimes (HIC), waarbij straf en hulpverlening gecombineerd worden, leidt (zoals een recente studie laat zien) niet tot recidivevermindering¹³ en zal verdwijnen in 2026 en plaats maken voor een nieuwe op maat en persoonsgerichte aanpak (Veiligheid en Zorg)¹⁴

Impressies en samenwerking van het jongeren- en straathoekwerk

De focus van het panel kwetsbare jeugd ligt op de ervaringen en verhalen van professionals—met name jongerenwerkers en straathoekwerkers—die op het niveau van de leefwereld ('rootsniveau') met kwetsbare jongeren werken. Deze groep heeft een verhoogd risico om in de criminaliteit terecht te komen.¹⁵ Het jongerenwerk biedt hen laagdrempelige ondersteuning, zoals motivatie, activering en coaching, gericht op jongeren die moeite hebben met de overgang naar volwassenheid. Veel van hun problemen spelen zich af in de domeinen thuis, school en straat. In samenwerking met partners zoals ouders, scholen, jeugdhulp, wijkteams en politie verschuift de aanpak steeds meer van aanbodgericht naar vraaggericht werken.¹⁶

7 Jaarrapportage 2025 Ouder- en Kind teams Amsterdam.

8 Cijfers afkomstig van het **VSV-dashboard** van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

9 **Gezondheid in Beeld - Psychische klachten**, GGD Amsterdam.

10 Hoedemaker R, De Hoon M, Michon L & Sewdas R (2023) **Amsterdamse Armoedemonitor 2022**, Gemeente Amsterdam, Onderzoek en Statistiek.

11 CBS (2019) **Armoede & sociale uitsluiting 2019**. Centraal Bureau voor de Statistiek (p.105).

12 Van der Laan AM & Beerthuizen MGCJ (red.) (2018) **Monitor Jeugdcriminaliteit 2017**. WODC/CBS.

13 Beijersbergen KA, Tollenaar N, Kros M, Piersma TW & Weijters G (2023) **De effectiviteit van de Top600-aanpak**, WODC.

14 <https://www.parool.nl/amsterdam/top600-verdwijnt-definitief-halsema-kiest-voor-maat-werk-bij-jongeren-in-de-criminaliteit~b98ff3f1/>

15 Combiwel, DOCK, Dynamo, Stichting Volksbond, Streetcornerwork, Swazoom & The Mall (2019) **Sterk en toegankelijk jongerenwerk en straathoekwerk in Amsterdam**.

16 Sonneveld J, Metz J & Manders W (2019) **De preventieve kracht van het jongerenwerk**. HvA: Lectoraat Youth Spot.

Het straathoekwerk richt zich specifiek op kwetsbare jongeren en jongvolwassenen (16–27 jaar) van wie het dagelijks leven ontregeld is door meervoudige persoonlijke en/of maatschappelijke problemen. Zij dreigen de aansluiting met de samenleving te verliezen, maken weinig gebruik van reguliere voorzieningen en zijn vaak niet in staat om zelf hulp te zoeken (zorgmijders). Veel cliënten kampen met problemen zoals dak- en thuisloosheid, werkloosheid, een laag opleidingsniveau, schulden, verslaving, psychische klachten of een (licht) verstandelijke beperking.¹⁷ Door de ondersteuning vanuit het straathoekwerk voelen cliënten zich meer onderdeel van de samenleving en ontwikkelen zij meer zelfvertrouwen, waardoor zij hun eigen krachten beter leren herkennen en benutten.¹⁸

Meer aandacht voor jongeren

Over het algemeen zijn professionals tevreden over de brede samenwerking en de korte lijnen met andere partijen, zoals verslavingszorg, ouder-kindteam, scholen,

schoolmaatschappelijk werk, moskeeën, HALT en zorgcoördinatoren. Met politie en handhaving zijn afspraken gemaakt over het anoniem delen van informatie; bij overlast wordt het jongerenwerk doorgaans als eerste geïnformeerd.

Tegelijkertijd ervaren professionals dat de buitenwereld vaak te snel zichtbare resultaten verwacht. Goed jongerenwerk vraagt echter tijd, en de opbrengsten laten zich niet eenvoudig in cijfers vatten. Vertrouwen komt te voet en gaat te paard: het effect van een succesvolle aanpak wordt vaak pas op langere termijn zichtbaar. Het doorbreken van problematische patronen verloopt bovendien vaak minder snel dan beleidsmakers hopen. Voor jongeren is het essentieel dat zij terechtkunnen bij iemand in de buurt die zij vertrouwen en bij wie zij zich veilig voelen. Ondanks alle veranderingen en visies blijft het voor jongerenwerkers evident dat de meeste tijd besteed moet worden aan goede begeleiding en ondersteuning van jongeren.

17 Rauwerdink-Nijland E & Metz J (2020) **Leven en werken in de rafelrand**. HvA: Lectoraat Youth Spot.

18 Rauwerdink-Nijland E (2024) **Building bridges, breaking bricks. Impact of social street work on marginalized people's lives**. Proefschrift Radboud Universiteit Nijmegen.

2 Buurtgroepen

In het buurt panel vertellen 5 professionals (jongeren- en straathoekwerkers) over 5 jongerengroepen met in totaal circa 200 jongeren van 14-27 jaar. Vergeleken met het uitgaanspanel ligt de focus hier op vrijetijdsbesteding en het leven op straat in de eigen woonbuurt.¹⁹

De geïnterviewde professionals hebben goed zicht op (groepen) buurtjongeren, hun leefsituatie en hun middelengebruik. Zij zijn minimaal één keer en in sommige gevallen twee keer geïnterviewd (in het voorjaar en/of najaar van 2025). De interviews, die ongeveer anderhalf uur duurden, vonden plaats op locatie in het werkveld. De gebruikte topiclijst sluit aan bij die van de landelijke regiomonitor Antenne Nederland.²⁰

Tijdens de gesprekken kwamen onder meer thema's aan bod als groepskenmerken, leefstijl, school, opleiding, werk, gedrag, thuissituatie en de bredere omgeving. In het tweede deel van het interview lag de focus op middelengebruik. Hoewel dit zich deels buiten het directe zicht van professionals

afspeelt, beschikken zij door hun open en toegankelijke houding over voldoende informatie over de context waarin middelengebruik plaatsvindt. Daarbij speelt ook informatie die jongeren via sociale media delen—zoals filmpjes en foto's—een belangrijke rol.

De vijf jongerengroepen, verspreid over de stad, brengen hun vrije tijd grotendeels door in hun eigen woonbuurt. Binnen vrijwel elke groep bevinden zich kleinere subgroepen die door professionals als 'problematisch' worden beschouwd.²¹ Tegelijkertijd komt lang niet iedere jongere uit een kansarm milieu en is het traditionele beeld van 'vaste' hanggroepen inmiddels achterhaald. In plaats daarvan zijn de groepen fluïde van aard, met losse en wisselende contacten, veranderende ontmoetingsplekken en een sterke rol voor sociale media, met name TikTok en Snapchat. Traditionele nieuwsbronnen spelen in hun informatievoorziening nog maar een beperkte rol.

Figuur V.1 biedt een beknopt overzicht van panelleden en groepen. Er doen 2 nieuwe panelleden mee: Mike (208a) in Nieuw-West en Shanti in het Centrum (209a). Dylan en

NAAM (CODE)					
Gebied	N	Leeftijd	Jongens	Afkomst	Problematiek / risicofactoren
Shanti (209a)					
Centrum	150	14-26	90%	gemengd	Overlast, dealen, thuisloos
Evan (202a)					
Buurt in Noord	15	19-24	50%	gemengd	Vooral blowen
Fared (83a)					
Buurt in Oost	30	16-27	100%	Marokkaans	Gezinsproblematiek, drugshandel, blowen, LVB
	25	15-17	100%	gemengd	hanggroep, kleine criminaliteit
Mohammed (193a)					
Buurt in centrum	15	15-22	100%	gemengd	Schoolverzuim, vaperen
Mike (210a)					
Buurt in Nieuw West	20	14-18	100%	Marok/Turks	Schoolverzuim, vaperen en handel

Figuur V.1: Professionals panel kwetsbare jeugd

19 Vanwege het beperkte aantal professionals zijn niet alle stadsdelen vertegenwoordigd en biedt dit geen stadsbreed overzicht.

20 Zie www.hva.nl/antenne-nederland.

21 Jongeren ervaren problemen op een of meer verschillende leefgebieden (o.a. huisvesting, financiën, ouders, politie, LVB). Zie <https://www.ggd.amsterdam.nl/onderzoek/gezondheidsmonitors/jeugd/> 2023

Mo (203a); John & Soraja (192a), Zakaria (201a) en Marius (103a) hebben het panel verlaten.

2.1 De professionals

Shanti (209a) werkt in het Centrum, een groot en druk gebied waar hij samen met slechts een paar collega's actief is en waar van alles samenkamt: toeristen en mensen uit alle hoeken van Nederland. De komende periode wil hij zich richten op de jonge aanwas in de uitgaansgebieden. Deze jongeren komen vaak uit de buitenwijken van de stad, en hij wil beter inzicht krijgen in deze groep. "Handhaving wil graag samen met ons optrekken, maar dat vinden wij een slecht idee. We zijn van de hulpverlening en niet van veiligheid. Het is al lastig genoeg om hun vertrouwen te winnen, zeker met een agent naast je."

Evan (202a) vertelt over een hechte buurtgroep in Noord die elkaar al een flinke poos kent en op dezelfde school zit. Een deel is creatief en maakt muziek met elkaar en een ander deel van de groep volgt mbo-onderwijs. Er spelen nu vooral typische kwesties die veel jongeren bezighouden. De meiden zijn vooral met hun uiterlijk bezig en TikTok en veel jongens zijn nog onzeker wat ze willen en hoe ze meer status kunnen krijgen.

"Ze zijn wel heel erg van het gamen, maar ook mode, animé, muziek en make-up zijn hobby's die ze leuk vinden.

Straathoekwerker Fared (83a) in Oost heeft een aantal van zijn cliënten richting drugshandel zien bewegen. Hij vertelt ook hoe drastisch de buurt verandert met de komst van een groeiende groep kapitaal-krachtige bewoners. Het leven van veel

buurtjongeren bevindt zich aan de andere kant van het spectrum. Hij probeert ze te motiveren om school af te maken. Je kansen pakken, maar niet in het criminele circuit. De een slaagt daar beter in dan de ander. Mohammed (193a) ziet dat jongeren veel tijd met elkaar doorbrengen door samen filmpjes te kijken en posts van bekenden en onbekenden te bekijken en te beoordelen. Ze zitten voortdurend gezamenlijk op hun telefoon en wisselen van alles uit, zoals: "kijk, moet je dit zien." Daarnaast ontmoeten ze elkaar vaak in het buurthuis, dat duidelijk fungeert als hun vaste ontmoetingsplek. Mike (210a) werkt goed samen met de gemeente en organisaties zoals Jellinek en moskeeën. "Wat ik merk, is dat veel van deze jongens hebben meegekregen dat je sterk moet zijn en niet moet praten over je problemen. In groepsverband is dat lastig. Eén op één heb je soms een opener gesprek, waarin je uit bepaalde signalen kunt opmaken wat er aan de hand is. Dat werkt—dan kun je doorpakken."

2.2 Sociaal milieu, opvoeding en gezinssituatie

Binnen het werkveld van jongeren- en verslavingszorg is er een aanzienlijke groep jongeren die moeite heeft om aansluiting te vinden bij de maatschappij. Beschermende factoren in hun directe omgeving, zoals betrokken ouders, school en begeleiding, zijn vaak zwak ontwikkeld. Het opgroeien verloopt daardoor regelmatig met horten en stoten en kan zich bij sommige jongeren problematisch ontwikkelen.

Jongeren die niet met beide ouders in één huishouden wonen en jongeren uit gezinnen met een lage welvaart roken en blowen vaker, en gebruiken ook relatief vaker middelen zoals XTC en lachgas.²²

22 Boer M, Van Dorsselaer S, De Looze M, De Roos S, Brons H, Van Den Eijnden R, Monshouwer K, Huijnk W, Ter Bogt T, Vollebergh W & Stevens G (2021) **HBSC 2021: Gezondheid en welzijn van jongeren in Nederland**, Universiteit Utrecht.

Daarnaast is de mentale gezondheid van meisjes in Nederland tussen 2017 en 2021 sterk verslechterd, en ook onder jongens is sprake van een duidelijke afname in mentaal welzijn.

Factoren problematisch middelengebruik

Een breed scala aan factoren speelt een rol bij het ontstaan van problematisch middelengebruik en verslaving, met gevolgen die kunnen variëren van matig tot ernstig. Zowel risico- als beschermende factoren zijn hierbij van belang.

De sociale omgeving heeft een duidelijke invloed: ouders, broers en zussen, familieleden en vrienden kunnen zowel een beschermende als een risicovolle rol spelen. Daarnaast is er een aantoonbaar verband tussen ervaringen met kindermishandeling en huiselijk geweld enerzijds en verslaving anderzijds. Ook genetische aanleg speelt een belangrijke rol in de gevoeligheid voor verslaving. Onder (jonge) daklozen komt verslaving bovendien relatief vaak voor. Wat betreft de gevolgen is er een sterke samenhang tussen verslaving, agressie en kindermishandeling. Mensen met een verslaving kunnen daarnaast te maken krijgen met discriminatie, zoals het weigeren van zorg of sociale afwijzing. Verslaving heeft ook een isolerend effect op mantelzorgers en leidt vaak tot een verminderd welzijn bij kinderen van ouders met een verslaving.

Verder gaat problematisch middelengebruik regelmatig samen met psychiatrische aandoeningen, zoals depressie, bipolaire stoornissen, ADHD en eetstoornissen.

Meer kennis van de bovengenoemde factoren kan helpen om de ontwikkeling naar (problematisch) middelengebruik af

te remmen.²⁴ In de praktijk blijkt het vaak lastig om door te dringen tot jongeren die zich in de gevarenzone bevinden of hulp, bijvoorbeeld uit schaamte, vermijden. Professionals onderscheiden daarbij risicofactoren op verschillende niveaus:

- Persoonlijk niveau (genen en persoonskenmerken): psychosociale en gedragsproblemen, evenals problematiek rond een licht verstandelijke beperking (LVB), spelen een belangrijke rol. Professionals signaleren ook jongeren met trauma's, depressieve klachten of zelfs waanbeelden, mogelijk samenhangend met een ernstig verstoord dag- en nachtritme.
- Directe leefomgeving (gezin, ouders, peers, culturele en religieuze achtergrond): gezinsproblematiek in brede zin en omgang met criminele of getroebleerde leeftijdsgenoten vormen belangrijke risicofactoren. Veel jongeren groeien op in gebroken gezinnen, waar opvoedregels soms ontbreken door complexe thuissituaties. Kleine woningen zorgen er bovendien voor dat jongeren veel tijd buitenshuis doorbrengen. Sommigen hebben zorgtaken als mantelzorger. In enkele gezinnen heeft de toeslagenaffaire diepe sporen nagelaten.
- Institutionele leefomgeving (dagbesteding en school): problemen rondom huisvesting, waaronder dak- en thuisloosheid, komen voor. Daarnaast presteren veel jongeren onder hun niveau op school en dreigen zij uit te vallen. Op latere leeftijd ondervinden zij vaak moeite bij het vinden van werk.
- Brede sociale omgeving (maatschappelijke context): veel jongeren groeien op in kwetsbare wijken, vaak in gezinnen met armoede, schulden en financiële stress.

23 Knapen V, Lenkens M, Wits E & Nagelhout F. (2020) **Factorenmodel problematisch middelengebruik en verslaving**, IVO.

24 Snoek A, Wits E, Van der Stel J & Van de Mheen D (2010) **Kwetsbare groepen jeugdigen en (problematisch) middelengebruik: Visie en interventiematrix**. IVO.

Door deze omstandigheden ontbreekt het regelmatig aan emotionele steun vanuit het gezin. Tegelijkertijd is er ook sprake van sterke gemeenschapszin, een 'ons-kent-ons'-gevoel en onderlinge steun in moeilijke tijden. Enkele professionals wijzen daarnaast op de toenemende 'gentrificatie' van buurten en de groeiende kloof tussen oorspronkelijke, vaak minder draagkrachtige bewoners en succesvolle, hoogopgeleide nieuwkomers.

2.3 De straat als vangnet

Door kwetsbare leefomstandigheden zoeken jongeren soms hun toevlucht op straat. Tegelijkertijd lopen jongeren met sociaal-psychische klachten daar niet graag mee te koop binnen straatgroepen, waar bravoure en stoer gedrag vaak de boventoon voeren. Dergelijk gedrag kan ook worden aangewakkerd door verveling of frustratie en leiden tot vernielingen en overlast.

Veel professionals zijn er daarom op gespitst hoe (nieuwe) groepen zich ontwikkelen en of tijdig moet worden ingegrepen wanneer invloedrijke, negatieve personen proberen de groep te sturen of te 'kantelen'. In de binnenstad probeert Shanti (209a) vooral contact te leggen met een jonge groep die veel buiten is, overlast veroorzaakt en afkomstig is uit de Amsterdamse buitenwijken. Hij benadrukt dat eerst tijd geïnvesteerd moet worden voordat het contact stabiel wordt: in het begin zijn jongeren nog achterdochtig, maar bij een tweede ontmoeting herkennen ze je, en daarna komen ze soms zelf met een hulpvraag. "Ze hebben nog niet per se een hulpvraag, maar wij zijn er eerst voor de relatie." Binnen deze groep ziet hij ook jonge asielzoekers, waaronder Syriërs, die bang zijn om teruggestuurd te worden. In

Kattenburg (Centrum) zijn er daarnaast nog steeds spanningen tussen verschillende jongerengroepen. Shanti omschrijft het als een soort dorp, anders dan in Amsterdam-West waar hij eerder werkte en waar groepen zich vooral in speeltuinen verzamelen en daar overlast veroorzaken. In Kattenburg (Centrum) legt hij vaker huisbezoeken af, mede op basis van signalen vanuit de politie. Daarbij probeert hij ouders te betrekken en samen een plan te maken. Ouders zien vaak zelf ook dat er iets misgaat en merken dat hun zoon zich op straat anders gedraagt dan thuis, al wordt dit soms gebagateliseerd of vergoelijkt. In Oost speelt het straatrumoer vooral in de zomer als er veel jongens op straat zijn en buurtbewoners vaker gaan bellen. Fared (83a) ziet vooral een afnemende tolerantie bij nieuwkomers in de vrije sector en kopers van huizen. Hij begrijpt wel dat jochies die hard op fatbikes door Oostpoort scheuren en troep achterlaten een doorn in het oog zijn. Net als een groep die tot diep in de nacht zit te klieren in een woonwijk. 's-Nachts in de zomer groeit de lijst met locaties waar hij poolhoogte moet gaan nemen.

Hieronder volgen enkele observaties en impressies van professionals die werken met jongerengroepen in verschillende buurten, waar de straat vaak fungeert als uitvlucht of vangnet:

- Armoede, beperkte leefruimte en een gebrek aan emotionele betrokkenheid van ouders – vaak in gebroken gezinnen – verzwakken de binding met jongeren, die daardoor eerder hun eigen weg gaan. Vaders zijn geregeld afwezig of blijven grotendeels onwetend van wat zich op straat afspeelt.
- Straatgroepen kennen een sterke onderlinge loyaliteit en blijven vaak gesloten naar de buitenwereld. Binnen

de groep ervaren jongeren veiligheid en delen zij vergelijkbare straatwaarden. Zolang dit 'streetwise' kapitaal dominant is, blijkt aansluiting bij andere sociale contexten lastig, wat het gevoel van isolement kan versterken.

- Hoewel groepen hecht kunnen ogen, zijn ze in de praktijk vaak minder stabiel en bestaan ze uit kleinere subgroepen. Jongeren treffen elkaar op wisselende plekken in de buurt, zoals pleintjes, portieken, snackbars, sportcomplexen en lounges. Ook auto's op parkeerplaatsen zijn strategische ontmoetingsplekken, waar jongeren zich kunnen ophouden zonder direct te worden weggestuurd.
- Jongeren die veel tijd op straat doorbrengen, zijn kwetsbaarder voor betrokkenheid bij criminaliteit en komen vaker in contact met handhaving. Een klein deel ontwikkelt zich verder richting zwaardere vormen van criminaliteit.

2.4 School, werk en vrije tijd

Veel jongeren zijn nog zoekende naar wie ze willen zijn en hoe ze omgaan met opvoeders en vrienden die tijdens de adolescentie een steeds grotere rol gaan spelen. In deze fase zien jongerenwerkers de eerste contouren van de toekomst. Zitten ze goed in hun vel? Zijn ze gemotiveerd? Hebben ze toekomstplannen en hoe doen ze het op school? Komen ze goed mee? Professionals zien vaak twee verschillende trajecten (succesvol of problematisch) bij jongeren in de buurt. Zij die nog leerplichtig zijn, een opleiding volgen of al werken en een groep die wisselvalliger is en moeilijker is bij te sturen.

In vrijwel alle groepen volgt een (klein) deel nog onderwijs, variërend van middelbare school tot vervolgopleiding, met wisselend succes. Bij sommigen raakt de schoolloopbaan echter in het slop: zij

wisselen vaak van school en lopen steeds verder achter. Om uitval te voorkomen, zoeken professionals nadrukkelijker de samenwerking met scholen, zodat jongeren niet uit beeld raken. Verzuim geldt daarbij vaak als eerste waarschuwingssignaal. Jongerenwerk vervult hierin een belangrijke brugfunctie tussen straat en school. Met name jongeren met een kwetsbare thuissituatie en een sterke straat-oriëntatie botsen geregeld met docenten. Professionals proberen hen te confronteren met realistische perspectieven: minder focus op snelle rijkdom, meer op het behalen van een diploma en het kiezen voor een vakopleiding met concrete kansen op werk. Ook de invloed van oudere broers speelt een rol, zowel positief als negatief: zij kunnen jongeren stimuleren om hun opleiding af te maken, maar hen ook juist richting criminaliteit trekken. Daarnaast biedt een religieuze opvoeding, bijvoorbeeld vanuit islamitische waarden, voor sommige jongeren houvast en richting, wat zich kan uiten in een sterkere betrokkenheid bij de moskee.

Mohammed (193a) oogt tevreden als hij over zijn groep praat. Sommigen zijn bijna klaar met school en hij merkt dat er spanning ontstaat rond het laatste jaar, bijvoorbeeld door examenstress. Hij vertelt dat een aantal van hen behoefte heeft aan een rustige plek om te kunnen leren of huiswerk te maken: "Dan creëren we een focusplek voor ze, want thuis is er vaak geen ruimte zonder afleiding van broertjes en zusjes." Anderen zijn al klaar met school of lopen stage, bijvoorbeeld als beveiligers op Schiphol of bij een grote winkelketen. Een heel andere beeld schetst Fared (83a) van gezinnen waarin ouders vaak een zwakke positie in de maatschappij hebben. Er is regelmatig sprake van armoede,

financiële stress en werkloosheid, of juist van ouders die meerdere banen combineren om het hoofd boven water te houden. Veel ouders hebben zelf geen hogere opleiding gevolgd en kampen met uiteenlopende problemen, waardoor de draagkracht binnen het gezin onder druk staat. Vrouwen nemen binnen het gezin vaak veel verantwoordelijkheid op zich, maar kunnen niet alles alleen dragen. Vooral jonge mannen zoeken daardoor hun toevlucht buitenshuis, op straat. Binnen sommige gezinnen zijn er oudere broers die al langere tijd betrokken zijn bij drugshandel. Zij kunnen jongere broertjes daarin meetrekken, maar soms juist ook beschermen en waarschuwen om niet dezelfde fouten te maken. De opvoeding vindt in veel gevallen plaats vanuit islamitische normen en waarden; een deel van de jongeren bezoekt ook de moskee.

Scholieren, studenten en werkenden

Een deel van de jongeren bestaat uit scholieren die het (redelijk) goed doen op school en, ondanks tegenslagen, actief proberen aansluiting te vinden in de maatschappij. Sommigen combineren hun opleiding met (verschillende) bijbaantjes om te ontdekken wat bij hen past. Binnen de oudere groep (18+) volgen sommigen een praktische opleiding (mbo-niveau 1-2) of zijn zij al aan het werk.

Tegelijkertijd levert schoolsucces niet automatisch status op binnen de straatcultuur, waar eerder sprake is van een zekere anti-schoolmentaliteit. Daar staat tegenover dat jongeren die minder goed presteren op school, zoals voortijdig schoolverlaters, soms juist hoge verwachtingen van zichzelf hebben.

Evan (202a) ziet dat jongeren hun geld op verschillende manieren verdienen. Sommigen hebben bijbaantjes, bijvoorbeeld in de supermarkt of door klusjes te doen voor familieleden. Hij noemt ook een meisje van wie de vader betrokken is bij een motorbende, waardoor zij relatief makkelijk aan allerlei zaken kan komen. Tegelijkertijd is er een groep zonder bijbaan, die in gezelschap als het ware 'meelift' op het middelengebruik van anderen. Daartegenover staat een groep 'creatievelingen' en jongeren die meer theoretisch georiënteerde opleidingen volgen. Binnen deze groepen stimuleren jongeren elkaar juist bij het vinden van passend werk.

Shanti (209a) schetst een gemengd beeld als het gaat om opleiding en werk. Voor een deel van de jongeren sluiten school en straatcultuur niet goed op elkaar aan, maar er zijn ook jongeren in de buurt die juist talentvol zijn en zich positief ontwikkelen. Sommigen zijn trots op vrienden die serieuzer bezig zijn of creatief talent laten zien. Tegelijkertijd geldt dat ongeveer de helft van de jongeren wel enige vorm van ondersteuning kan gebruiken.

Mike (204a) ziet dat veel jongeren praktische opleidingen volgen, bijvoorbeeld via het ROC of andere scholen in de buurt. Een deel functioneert goed, maar een aanzienlijke groep worstelt met motivatieproblemen. Dit uit zich onder meer in hoge absentie (soms rond de 50%), spijbelen en te laat komen. Een klein deel valt uit, maar wordt vervolgens opgevangen en krijgt een nieuwe kans in een werk-leertraject. Daarbij wordt wel duidelijk geselecteerd: jongeren moeten gemotiveerd zijn, omdat er voldoende anderen zijn die deze kans willen benutten. Binnen deze trajecten werken jongeren bijvoorbeeld toe naar beroepen

als loodgieter of elektricien. Sommigen ontdekken talent in andere richtingen, zoals de verkoop van kleding, en zetten daar stappen in. Bijbaantjes zijn er ook, bijvoorbeeld als bezorger van maaltijden of als koerier. Opvallend is dat jongeren die minder goed passen binnen het reguliere onderwijs, soms juist beter tot hun recht komen in praktische trajecten en uiteindelijk werk vinden bij grote beursgenoteerde bedrijven.

Fared (83a) onderscheidt drie groepen. De eerste groep bestaat uit scholieren met een grillig verloop: periodes waarin het goed gaat worden afgewisseld met terugval. Spijbelen, concentratieproblemen en een straatmentaliteit die ook op school zichtbaar is, spelen hierbij een rol. Soms versterken jongeren elkaar zelfs in het niet slagen, waardoor het afronden van een opleiding voor velen lastig blijkt. De tweede groep betreft werkende jongeren, maar hier is vaak sprake van tijdelijke en wisselende baantjes. Jongeren wisselen regelmatig van werk, meestal omdat ze hopen op activiteiten die meer geld en status opleveren. Vooruitdenken doen zij weinig en de motivatie om een vak te leren ontbreekt vaak. Een kleine subgroep werkt als chauffeur; zij lijken over het algemeen stabiel en zelfstandiger. De derde groep bestaat uit jongeren zonder werk, die zich bezighouden met informele 'hossels', soms in opdracht van anderen en soms op eigen initiatief. Deze activiteiten hebben regelmatig raakvlakken met de drugs wereld. Voor velen in deze groep kent het dagelijks leven weinig structuur: laat naar bed, laat opstaan en weinig concrete plannen. Een groot deel zit nog op de middelbare school, waar het traject vaak moeizaam verloopt, met veel verzuim en tegenvallende prestaties.

Drop-outs

De groep voortijdig schoolverlaters is veel op straat en kent vaak een grillig schoolverloop: periodes waarin het goed gaat worden steeds vaker afgewisseld met terugval, zoals uitval, spijbelen en conflicten met docenten. Zonder tijdig ingrijpen raken zij steeds verder verwijderd van school. Voor schoolmedewerkers is deze groep vaak moeilijk hanteerbaar.

Veel van deze jongeren leven bij de dag, missen een duidelijke drijfveer om door te zetten en krijgen van huis uit weinig stimulans. Een zwakke start blijkt lastig in te halen. Professionals investeren veel tijd en energie in deze jongeren, maar zien vaak beperkte resultaten. Na verloop van tijd raken sommigen zelfs volledig uit beeld.

Mike (204a) merkt op dat het huidige schoolsysteem niet voor iedere jongere goed werkt. Volgens hem kiezen jongeren regelmatig een richting die niet bij hen past, vaak vanuit de motivatie om snel geld te verdienen in plaats van iets te doen wat ze echt leuk vinden. Wanneer de opleiding vervolgens tegenvalt, haken zij af. Tegelijkertijd spreekt hij zijn waardering uit voor de jongeren die het wél goed doen of succesvol zijn gestart in een traject. Binnen zijn werkveld wordt veel gewerkt met voorlichtingsavonden en de inzet van ervaringsdeskundigen. Zij gaan met jongeren in gesprek over uiteenlopende thema's, bijvoorbeeld via interactieve werkvormen zoals Kahoot-quizen of spellen. Daarbij valt op dat de spanningsboog van jongeren relatief kort is: na ongeveer twintig minuten is er behoefte aan afwisseling of beweging.

Volgens Fared (83a) heeft ongeveer twee derde van de jongeren contact met handhaving of politie. Op straat doen zij

andere ervaringen op dan op school. Met name oudere jongeren hebben invloed en onderhouden soms contact met personen hoger in de criminele hiërarchie. In sommige gevallen is er sprake van (indirecte) dwang: jongeren met schulden zijn bijvoorbeeld kwetsbaarder en raken sneller betrokken bij dergelijke netwerken. Binnen deze groepen bevinden zich ook kwetsbare jongeren, mogelijk met een licht verstandelijke beperking (LVB), die extra gevoelig zijn voor beïnvloeding en manipulatie. Juist zij lopen een verhoogd risico om ingezet te worden voor criminele activiteiten. Hun betrokkenheid bij de drugswereld lijkt bovendien toe te nemen, niet alleen in de verkoop, maar ook in rollen zoals smokkel of het uitvoeren van kleine transporten binnen de stad.

Fared benadrukt dat drugshandel voor sommige jongeren steeds dichterbij is gekomen en hun leven kan ontwrichten. Dit gebeurt niet altijd vrijwillig. Jongeren worden soms verleid door slimme praatjes, handelen uit naïviteit of bravoure, of voelen zich gedwongen door schulden. Wat er onderling speelt, blijft vaak moeilijk zichtbaar; er wordt weinig over gesproken. Naar buiten toe willen jongeren juist een beeld van succes uitstralen, terwijl er onderliggende spanningen spelen. Dit roept de vraag op hoe professionals meer grip kunnen krijgen op deze dynamiek en het vertrouwen van jongeren kunnen versterken.

Volgens Fared is het belangrijk om in sommige gevallen veel eerder in te grijpen, bijvoorbeeld al op school. Professionals hebben soms een intuïtief gevoel dat een jongere de verkeerde kant op dreigt te gaan, en tijdig bijsturen kan dan cruciaal zijn. Tegelijkertijd ziet hij ook wat wél werkt.

Soms kan relatief eenvoudige ondersteuning al verschil maken, zoals het helpen bij het vinden van werk, het schrijven van een brief of een goed woordje doen. Of samen met verschillende partijen rond de tafel waaronder verslavingszorg, scholen, schoolmaatschappelijk werkers, zorgcoördinatoren, het gemeentelijke jeugdloket etc. Hij heeft weinig direct contact met politie of handhaving; meldingen van overlast lopen vaak via jongerenwerk en niet andersom.

Criminaliteit

Bij problematische groepen ondermijnt delinquent gedrag vaak positieve sociale attitudes en contacten door een negatieve invloed van de groepsleden. Dat voor sommigen de criminaliteit lonkt is volgens professionals vaak een optelsom van probleemgedrag dat al op vroege leeftijd begint met schoolverzuim, problemen thuis, omgaan met verkeerde vrienden, contacten met de politie, baantjes die kort duren enzovoort. Geen plannen voor die dag en een sterke hang naar materialisme is een trigger, waarvan sommigen kunnen doorgroeien in de criminaliteit. Het is een groep waar sociaal werkers het moeilijk mee hebben omdat hun invloed ook kan overslaan op anderen. Maar ze zien ook voorbeelden dat tieners zelf al bepaalde types proberen te vermijden. Een groep kan opeens op tilt slaan, waarbij de overlast verandert in meer serieuze criminaliteit en ook jongerenwerkers vragen krijgen van de politie over een groep.

Bij Fared (83a) is er een fase waarin het niet altijd duidelijk is welke kant het op gaat met een groep. Hij ziet dat veel jongeren beginnen met bijbaantjes als bezorger of werk in de supermarkt of horeca, en soms stage lopen bij gemeentelijke diensten. Tegelijkertijd tekent zich een duidelijke

tweedeling af: een kleine groep raakt verder betrokken bij criminaliteit, terwijl een andere groep juist de stap naar regulier werk maakt. Binnen de criminele groep gaat het onder meer om (crack)dealers die leveren aan gebruikers in en rond het Oosterpark. Er wordt ook gehandeld in harddrugs, zoals gekookte cocaïne, vaak verkocht in bolletjes van 15 à 20 euro. Jongeren verplaatsen zich meestal per fiets. Buurtbewoners geven aan dat de situatie, vooral na 21.00 uur, grimmiger kan worden. Op dit moment is er sprake van aanzienlijke dealproblematiek in de buurt. Hij vertelt over een cliënt die een brief van de gemeente heeft ontvangen voor een gesprek met enkele partijen, nadat hij in het Oosterpark was gesignaleerd. Daarbij speelt niet alleen het risico van betrokkenheid bij handel, maar ook het gevaar dat jongeren zelf middelen gaan gebruiken, zoals het roken van crack.

“Ik zie dat steeds meer jongeren in de gevarenzone terechtkomen door hun betrokkenheid bij drugscriminaliteit. Het snelle geld trekt, maar het gaat ook regelmatig mis: stashplekken worden leeggehaald, jongeren worden opgepakt of duiken onder vanwege bedreigingen. Ondertussen wordt er weinig gedaan aan de onderliggende psychosociale problemen. Veel jongeren blowen om hun problemen te dempen. Ik merk ook dat er weer een open drugs scene ontstaat in de buurt. Ik kom daar twee tot drie keer per week en zie dat ongeveer 80% van de aanwezigen niet uit Amsterdam komt, vaak Oost-Europeanen, maar ook Syriërs.” (Fared, 83a)

De bezorgdheid van sommige jongerenwerkers over deelname aan drugshandel is overigens een landelijke ontwikkeling.²⁵

Professionals in het Antennepanel kwetsbare jeugd zien sinds de jaren '10 hoe de drugshandel zich nestelt in de volkswijken en jongeren weet te verleiden tot deelname. Naast andere delicten (o.a. geweld, inbraak en stelen van elektrische fietsen en accu's), is het aandeel jongeren in de drugsmisdaad gegroeid. Sommigen groeien op in families die in de drugshandel zitten. Sommigen (in volkswijken) ontpoppen zich van jongs af aan tot entrepreneur met de verkoop van snus, lachgas en/of vapes. Een deel zoekt emplooi in het centrum van de stad met de verkoop van (nep)dope aan toeristen. De grens met dealen van harddrugs is dun. Professionals zien dat de groep minderjarigen in deze business de afgelopen jaren is gegroeid. Jongeren zonder sociaal vangnet en gevoelig voor status zijn de meest kwetsbare groep. Fared (83a) ziet hoe succesvolle criminele jonge mannen een weergaloze aantrekkingskracht hebben op jongeren in de buurt. Net als bij de andere professionals is hij waakzaam op jongeren die (makkelijk) beïnvloedbaar zijn. Ook Mike (210a) weet dat er jongens in zijn groep zijn die wat extra bijverdienen met de verkoop van snus en vapes door partijen in te kopen via Aziatische websites. “De ondernemerszin is er wel, dat zie je aan dit soort voorbeelden.” Tegelijkertijd is het volgens hem lastig om goed zicht te krijgen op wat er precies speelt. Veel jongeren geven sociaal wenselijke antwoorden en voelen zich geremd om over dit soort thema's te praten. Af en toe kan een voorlichtingsmoment wel iets losmaken, waardoor jongeren meer durven te delen. Hij vermoedt daarnaast dat er ook enkele 'loopjongens' tussen zitten die voor snel geld kiezen. Naar schatting is ongeveer een kwart van de groep in meer of mindere mate betrokken bij drugshandel. Toch gaat het bij veel jongeren ook redelijk goed, zoals we eerder al zagen bij de

²⁵ Zie www.hva.nl/antenne-nederland.

verhalen van Evan (202a) en Mohammed (193a) die nu in een buurt werkt waar de groepsproblematiek minder is dan in de buurt waar hij zelf woont.

Om zijn verhaal positief af te sluiten, benadrukt Fared (83a) dat er ook zeker kansen zijn voor jongeren die zich in de gevarenzone bevinden. Zo sprak hij onlangs een ondernemer die op zoek is naar jongeren voor werk in de bouw. Wanneer zich zulke mogelijkheden voordoen, verwijst hij jongeren direct door, juist om hen perspectief te bieden en weg te houden van de criminaliteit. Er is hierbij sprake van een gerichte groepsaanpak, waarbij acht jongeren worden begeleid. Van hen zijn

er inmiddels zes (22-23 jaar) goed op weg. Een van de casussen betreft een jongere met een strafblad, die toch succesvol is doorverwezen. Belangrijk is dat een Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG) voor deze ondernemer geen doorslaggevende rol speelt. De werkwijze is laagdrempelig: jongeren kunnen eenvoudig instappen, lopen eerst mee met een monteur en hebben geen diploma nodig. Vooral houding en motivatie zijn doorslaggevend. Enthousiasme werkt daarbij aanstekelijk; als één jongere positief opvalt, kan dat ook anderen in de groep motiveren. Juist over deze specifieke jongere bestonden eerder grote zorgen binnen het overleg, wat deze ontwikkeling des te betekenisvoller maakt.

3 Middelengebruik

Het alcohol- en drugsgebruik onder (groepen) jongeren en jongvolwassenen in het panel is over het algemeen minder divers; er zijn beduidend minder soorten middelen in omloop dan in het uitgaanspanel. De jongeren in het panel 'kwetsbare jeugd' zijn gemiddeld jonger, gaan minder vaak uit en wonen doorgaans nog thuis. Veel van hen groeien op in een omgeving waarin nog een zeker taboe rust op drugsgebruik. Met name onder moslimjongeren spelen religieuze richtlijnen binnen gezinnen vaak een belangrijke rol.

Dat neemt niet weg dat een deel van de jongeren experimenteert met middelen, met name alcohol, nicotine (vapes, snus en sigaretten), lachgas en cannabis. Dit gebeurt meestal op plekken waar zij ongestoord kunnen samenkomen. Een kleinere groep wijkt hiervoor uit naar andere stadsdelen of steden, maar het merendeel blijft in de eigen omgeving, waar zij ook naar school gaan, sporten en werken.

Naast coffeeshops en lounges – waarvoor een minimumleeftijd van 18 jaar geldt – is de auto uitgegroeid tot een populaire ontmoetingsplek. Jongeren verzamelen zich vaak op rustige locaties aan de rand van een stadsdeel of op parkeerplaatsen bij winkelcentra of fastfoodlocaties.

Jongerenwerkers signaleren dat het middelengebruik sterk kan verschillen per groep. Leeftijd speelt daarbij een rol, evenals de mate waarin een groep openstaat voor experimenteren. Soms zijn er duidelijke verschillen in middelengebruik tussen opeenvolgende generaties: waar de huidige groep veel vaped, was dit vijf jaar geleden nog vrijwel onbekend. Niet alleen het

aanbod, maar ook invloeden uit de sociale omgeving zijn hierbij bepalend. Jongeren die omgaan met gebruikers, lopen een grotere kans om zelf ook te gaan gebruiken. Daarnaast gebruiken jongens binnen dezelfde groepen vaker middelen dan meisjes, waarbij ook sociale en culturele normen en informele groepsregels een rol kunnen spelen. Wanneer professionals problematisch gebruik signaleren, proberen zij dit bespreekbaar te maken en schakelen zij zo nodig samenwerkingspartners in. Jongeren met een licht verstandelijke beperking (LVB) blijken daarbij extra kwetsbaar voor beïnvloeding en groepsdruk.

Snus, en vooral vapes en cannabis, zijn vaak de meest gebruikte middelen onder jongeren met een migratieachtergrond. Voor een deel van hen dient het gebruik ter ontspanning, maar ook als manier om te ontsnappen aan een leefwereld waarin zij moeilijk hun plek vinden. Eerder is al vastgesteld dat spanningen in de thuissituatie hierin een rol kunnen spelen. Het gebruik van harddrugs is binnen de meeste netwerken echter vrijwel afwezig. Professionals signaleren dat pillen, poeders en alles wat daarmee samenhangt weinig aantrekkingskracht hebben, mede doordat jongeren het stigma van 'junkie' op jonge leeftijd willen vermijden. Onder jongvolwassenen (vanaf circa 23 jaar) wordt slechts incidenteel gebruikgemaakt van middelen als ecstasy, cocaïne of 3-MMC.

Tegelijkertijd wijst Shanti (209a) erop dat hij in het centrum van de stad werkt met zeer diverse groepen, waar de dynamiek complexer is en de omgeving door sommigen wordt ervaren als een 'jungle'. Het gaat vaak om tieners, al ziet hij dat gebruik sinds de coronaperiode ook vaker thuis plaatsvindt. Opvallend is dat er

minder alcohol wordt gedronken, maar dat jongeren sneller grijpen naar bijvoorbeeld een pilletje. Gebruik lijkt soms voort te komen uit verveling of kickgedrag; het komt zelfs voor dat jongeren urenlang samen op een kamer van beschermd wonen, ecstasy gebruiken. Jongeren in groepsverband zijn niet snel open over hun gebruik. Hebben ze misschien ook geheimen voor elkaar? Tijdens intakegesprekken bespreekt Shanti naast de bekende leefgebieden, zoals school, thuissituatie en financiën ook het middelengebruik.

In het Wallengebied ziet hij nu een relatief jonge groep die actief is in de handel. Deze jongeren zijn lastig te pakken voor de politie, wat leidt tot frustratie bij professionals. Doordat zij relatief kleine hoeveelheden bij zich mogen hebben, is de pakkans gering. Vaak volgt er geen strafblad, maar slechts een gebiedsverbod van 24 of 48 uur. In combinatie met de mogelijkheid om snel geld te verdienen (bijvoorbeeld €300), maakt dit dat de keuze om te dealen voor sommige jongeren snel gemaakt is. Het is vervolgens moeilijk om hen van dit pad af te krijgen. De politie signaleert dat er momenteel veel dealers actief zijn. Jongeren, vaak afkomstig uit volkswijken, raken verstrikt in een circuit waarin snel geld verdienen centraal staat. Hierdoor wordt uitstappen steeds lastiger. Ondernemers geven aan dat de sfeer in deze gebieden de afgelopen anderhalf jaar merkbaar is veranderd. Daarnaast merkt Shanti dat capaciteitsproblemen bij politie en justitie een rol spelen, waardoor straffen soms milder uitvallen. Dit draagt bij aan frustratie op straat en vergroot het risico dat jongeren sneller doorgroeien in een criminele carrière.

3.1 Nicotine: tabak, snus en vaperen

Decennialang domineerden het sjekkie en de sigaret de rookcultuur van zowel jongeren als volwassenen. Tegenwoordig is die wereld echter sterk in beweging door de opkomst van nieuwe, vaak 'fancy' nicotine-producten. Strengere rookwetgeving heeft geleid tot veranderd gedrag en droeg bij aan het terugdringen van sigaretten en joints in het uitgaansleven. Tegelijkertijd blijken jongeren gevoelig voor alternatieve nicotine-dragers, zoals vapes en snus. Hoewel samen een sigaret roken nog steeds voorkomt, bestaat de groep rokers inmiddels uit een mix van traditionele rokers, vapers en snussers. Professionals signaleren dat gebruiksvormen door elkaar heen lopen: jongeren wisselen moeiteloos sigaretten af met vapes of snuszakjes. De interesse voor nicotine blijft, maar professionals zijn bezorgd over de gezondheidsrisico's van al die nieuwe toepassingen, die door jongeren vaak te laag worden ingeschat.

De verhalen over jongeren die soms urenlang achtereen vaperen, zijn inmiddels algemeen bekend. En professionals zien ook hoe vapes zich via oudere jongeren razendsnel hebben verspreid naar een jongere generatie die daarvoor nog niet rookte. Inmiddels zijn er in verschillende stadsdelen informatieavonden georganiseerd in samenwerking met preventiepartners.

3.1.1 Snus

Snus (door jongeren ook wel chema genoemd) bestaat uit zakjes met nicotine in poedervorm die via het wangslimvlies in het lichaam worden opgenomen. Net als bij vaperen is snus voor sommigen de eerste kennismaking met nicotine. Een deel van de gebruikers geeft aan er meer energie

of juist rust van te ervaren. De intensiteit van het effect varieert afhankelijk van het nicotinegehalte. De opkomst van snus is tijdens de coronaperiode begonnen. Net als lachgas eerder, werkt snus voor sommigen als een ‘undercovermiddel’: een manier om ongemerkt een roes te ervaren. Shanti (209a) ziet vooral snus in zijn doelgroep op momenten dat jongeren een ‘korte boost’ willen. Die roes wordt door jongeren omschreven als een ‘lichte space’, die in sterkte kan verschillen. Bij gebruik van hooggedoseerde varianten kan volgens Mike (210a), wanneer het middel is uitgewerkt of niet meer beschikbaar is, onrustig en geagiteerd gedrag optreden. In sommige groepen wordt snus meerdere keren per dag gebruikt, naar schatting drie tot vier zakjes, vaak als manier om negatieve emoties te dempen. Intensief gebruik kan leiden tot zowel lichamelijke als psychische klachten, zoals verminderde eetlust, nervositeit, misselijkheid, overgeven en duizeligheid.

Tegelijkertijd zijn er signalen dat het gebruik niet overal even zichtbaar is. Mohammed (193a) merkt op dat snus in zijn werkgebied juist lijkt te zijn verdwenen, terwijl hij het eerder nog tegen kwam. Volgens Mike (210a) gebruiken sommige jongeren snus juist om zich beter te kunnen concentreren. Het middel wordt vaak online in grotere hoeveelheden gekocht, maar circuleert ook via onderlinge verkoop of via school. Het gebruik vindt plaats op uiteenlopende momenten, zowel op straat als op school.

Evan (202a) wijst erop dat snus, net als vapes, vaak wordt gebruikt als alternatief op plekken waar roken niet is toegestaan. Hij noemt een voorbeeld waarin gebruik zelfs binnen het gezin voorkomt: een jongere die samen met haar vader snus gebruikt.

Volgens hem wordt het middel meestal verkregen via bekenden of via verkopers in de buurt van scholen of op straat.

Over het algemeen zien jongeren snus en vpen niet als drugs. Gezondheidsrisico’s maken weinig indruk; uitspraken als “iedereen gaat toch een keer dood” illustreren die houding. Dit past binnen een bredere leefstijl waarin gezondheid geen prioriteit heeft. Professionals zien dat jongeren zich vooral richten op het directe effect, het gevoel en het imago, terwijl de lange termijngevolgen nauwelijks worden meegewogen.

3.1.2 Vapen

Vapen blijft onverminderd populair onder jongeren, waarbij sommigen al rond hun dertiende beginnen. In vrijwel alle groepen wordt gevapet, vaak door meer dan de helft van de jongeren. Volgens professionals is dit beeld de afgelopen jaren nauwelijks veranderd: vpen is de norm geworden. Jongeren die enkele jaren geleden zijn gestart, gebruiken nog steeds en vaak ook intensiever, soms de hele dag door. Het imago is positief en ‘cool’, terwijl vapes bovendien goedkoper zijn dan sigaretten en makkelijker te verbergen voor bijvoorbeeld ouders. Het gebruiksgemak speelt daarin een grote rol: vpen wordt bijna gezien als een tussendoortje, een snelle ‘nicotineboost’ die je even wegpufft. De zoete fruitsmaken, opvallende kleuren en vormen en zelfs modellen met ingebouwde games maken het extra aantrekkelijk.

Tegelijkertijd zijn veel jongeren zich onvoldoende bewust van de gezondheidsrisico’s. Het ‘clean smoking’-imago maskeert dat er wel degelijk sprake kan zijn van nicotineverslaving. Professionals signaleren dat jongeren die willen minderen, merken

dat dit lastig is. De afhankelijkheid kan snel toenemen, zeker bij jongeren die daar gevoelig voor zijn. Sommigen raken zelfs gestrest als ze geen vape binnen handbereik hebben.

Volgens Mike (210a) kost een herlaadbare vape tussen de 5 en 15 euro, terwijl grotere modellen met duizenden 'puffs' ook steeds vaker voorkomen. Sommige jongeren geven honderden euro's per maand uit aan vaperen, terwijl anderen er juist geld aan verdienen door groot in te kopen, bijvoorbeeld via webshops of in het buitenland, zoals België of Duitsland, en deze door te verkopen binnen hun netwerk. Vapes zijn dan ook eenvoudig verkrijgbaar via winkels (soms onder de toonbank), straatverkoop en via vrienden.

Het gebruik vindt plaats op allerlei plekken: op straat, thuis (als ouders er niet zijn), in buurthuizen en zelfs op school. Op sommige scholen leidt dit tot concrete problemen. Zo wordt er niet alleen gevaped op het schoolplein, maar ook gedeald. Jongeren kunnen worden geronseld om vapes te verkopen, waarbij financiële prikkels en schulden een rol kunnen spelen. Er zijn zelfs situaties waarin schooltoiletten tijdelijk worden afgesloten of beperkt toegankelijk zijn vanwege handel. Mike (210a) vertelt dat jongeren regelmatig pauzes nemen, soms om de twintig minuten, om even te gaan 'hijzen'.

Ook in de sociale setting speelt vaperen een rol: samen op de wc met make-up en een vape, of buiten bij het buurthuis. Hoewel vaperen op veel plekken verboden is, zoeken jongeren actief de ruimte op waar het wel kan. In groepen regelt vaak één persoon de vapes, waarna de rest meedeelt.

Volgens Fared (83a) is vaperen inmiddels middel nummer één in zijn groep. Snus is veel minder in trek. De aantrekkingskracht zit in de smaak, het design en de snelle nicotinekick. Tegelijkertijd loopt alles door elkaar: gebruik, handel en sociale dynamiek zijn sterk verweven, terwijl ouders vaak weinig zicht hebben op wat er speelt. De startleeftijd daalt, en vaperen lijkt onder de jongste groepen zelfs populairder dan traditionele sigaretten.

Evan (202a) bevestigt dat beeld: vaperen is makkelijker verkrijgbaar, ruikt minder en wordt breed geaccepteerd. Voor sommigen blijft het recreatief, maar bij anderen ontwikkelt het zich tot een dagelijkse gewoonte of zelfs problematisch gebruik. "Op een gegeven moment maakt het ze niet eens meer uit wat ze vaperen, de behoefte is er gewoon", aldus Evan. Daarnaast ziet hij dat vaperen ook wordt gezien als een verdienmodel, een 'business' met kansen. Tegenover dit brede beeld staat één uitzondering: de groep van Mohammed (2023a). Deze jongeren hebben juist geen interesse meer in vaperen, ondanks blootstelling in hun omgeving. Enkelen hebben geëxperimenteerd, maar zijn ermee gestopt, mede door hun sportieve leefstijl. Binnen deze groep is een duidelijke norm ontstaan dat roken en vaperen ongezond is, en nieuwkomers nemen die houding vanzelf over. Volgens Mohammed kan voorlichting helpen om dit soort positieve groepsnormen verder te versterken.

3.2 Alcohol

Jongeren van Nederlandse afkomst drinken vaker alcohol (en ook bij verschillende gelegenheden) dan jongeren met een migratieachtergrond. Nederlandse jongeren zijn opgegroeid in een oudercultuur waar alcoholgebruik 'normaal' is en ook

minderjarigen soms al meedrinken met volwassenen. De Marokkaans-Nederlandse jongeren drinken het minst. Een meerderheid zelfs helemaal niet.

Volgens Mike ligt het alcoholgebruik in zijn groep laag (naar schatting één op de tien). Fared komt iets hoger uit tot ongeveer een kwart, die soms ook 'sterk', of een 'soppie' drinkt. Evan (202a) schetst een ander beeld binnen zijn doelgroep, waar de helft van de jongeren experimenteert met alcohol. Zij krijgen het via ouders, vrienden of kopen het gezamenlijk in. Het drinken vindt vaak plaats op (huis)feestjes of in kleine groepen op hangplekken. In één geval drinkt een jongere zelfs samen met een ouder. Hij ziet dat alcohol minder centraal staat dan voorheen. "Deze jongeren zijn minder bezig met zich helemaal lam drinken; er zijn nu ook andere middelen zoals roken en vaperen die hun aandacht trekken."

De beperkte rol van alcohol hangt volgens professionals samen met culturele en religieuze factoren. In veel gezinnen is er geen drinkcultuur en alcoholgebruik is vaak onbekend of taboe. De meerderheid van de jongeren drinkt dan ook weinig tot niet. Het gebruikspatroon kenmerkt zich door incidenteel drinken, maar met piekmomenten waarop in korte tijd veel wordt gedronken, soms direct uit de fles en in combinatie met cannabis. Groepsdynamiek speelt hierbij een rol; jongeren kunnen elkaar opjutten, wat soms leidt tot ruzies of andere incidenten. Structurele alcoholproblematiek lijkt beperkt, maar acute intoxicatie komt wel voor.

Alcohol wordt meestal verkregen via supermarkten (bier), slijterijen of via derden die het voor hen aanschaffen. Het gebruik

vindt vrijwel nooit thuis plaats, vanwege de sociale controle en het taboe. Jongeren drinken eerder tijdens het uitgaan, op feestjes of op afgelegen plekken zoals parken of in auto's, en zelden in de eigen buurt. Cafés worden niet bezocht.

3.3 Cannabis

Jongeren gebruiken verschillende benamingen voor cannabis, zoals wierie, assie of cali weed (verwijzend naar cannabis uit Californië). Een joint wordt vaak aangeduid als jonko of zuen. In veel netwerken ligt het cannabisgebruik hoger dan het alcoholgebruik. De cannabis wordt niet alleen via coffeeshops verkregen, maar ook via thuisteelt, vrienden met smokkelcontacten of bezorgers. Sommige minderjarigen hangen rond bij coffeeshops in de hoop dat anderen iets voor hen wil kopen.

Professionals schatten in dat veel jongeren één tot enkele dagen doen met een zakje van vijf gram wiet of hasj (ongeveer €15 per gram in de coffeeshop). In één groep zijn blowers overgestapt van haze naar cali weed. Het komt ook voor dat snus en 'fruitig vaperen' het blowen verdringt. De opkomst van THC-vapes werd in Antenne 2024 al gesignaleerd, met vooralsnog een enkel incident.

Een breder patroon dat professionals zien is dat een blower niet per se een tabaksroker is maar wel ervaring heeft met vaperen. Vooral tieners die beginnen met vaperen, slaan de sigaret over. Bij de groep van 18 jaar en ouder blowt (bijna) iedereen, ook degenen met een baan. Zij steken vaak na werktijd een joint op, al komt het ook voor dat iemand stoned op het werk verschijnt. Professionals benadrukken telkens dat de aantrekkingskracht van de straatcultuur niet

onderschat moet worden. Ook bij blowen kan groepsdruk een rol spelen. Tegelijkertijd wordt het gebruik gezien als iets sociaals — een ritueel dat de groep bindt. Positieve rolmodellen uit de wijk kunnen hierin een tegenwicht bieden door jongeren te stimuleren tot gezondere activiteiten, zoals sport.

Aan de sporen van jointfilters en lege wietzakjes te zien vindt blowen volgens Fared (83a) vaak buiten het zicht plaats, rondom het buurthuis of op andere hangplekken in de wijk. Het zijn ook overgangspotjes tussen wijken, waar ook jongeren uit andere stadsdelen samenkomen.” Shanti (209a) schetst een vergelijkbaar beeld. Binnen zijn werkgebied is cannabisgebruik eveneens wijdverbreid en het meest populaire middel, gevolgd door snus.²⁶ In vooral kwetsbare groepen is dagelijks blowen eerder regel dan uitzondering. Jongeren geven aan dat het helpt tegen stress of slaapproblemen.

Het gebruik speelt zich vaak af op semi-anonieme plekken zoals speeltuinen, voetbalveldjes en bankjes. Jongeren die actief sporten, en met name fanatieke voetballers, blijven hier doorgaans van weg. Volgens Shanti staat een actieve levensstijl haaks op het hangen, blowen en het bijbehorende ritme van laat opblijven en laat opstaan. Vooral jongeren zonder dagbesteding lopen risico om hierin vast te raken. “Als iemand eenmaal in dat patroon zit, laat gamen, filmpjes kijken, pas in de middag opstaan en weer naar buiten, dan wordt het steeds moeilijker om eruit te komen.” Hij benadrukt het belang van activering, maar merkt ook dat motivatie vaak van de jongeren zelf moet komen. “Ze zien wel dat het niet goed gaat, maar het gevoel van een echte ‘rock bottom’ is er

vaak nog niet.” Shanti schat dat ongeveer 80% van de jongens op straat in aanraking komt met blowen, waarvan circa de helft daadwerkelijk gebruikt, zij het binnen een specifieke groep.

Mike (210a) signaleert een toename van cannabisgebruik als gevolg van nieuwe vormen van aanbod, zoals THC-gummies die ook op scholen circuleren. Jongeren weten met die edibles niet altijd wat ze precies gebruiken. Vapes en snus zijn op dit moment populairder, maar wat opvalt zijn die snoepjes en andere eetbare vormen met THC die op termijn mogelijk een nieuwe rage kunnen worden.

Fared (83a) schat dat de helft tot driekwart in zijn doelgroep blowt, vaak al vanaf 14 of 15 jaar. Voor een deel van hen is het gebruik structureel geworden, vooral bij jongeren zonder dagbesteding. Blowen sluit volgens hem aan bij de straatcultuur en wordt gezien als een manier om tot rust te komen en spanningen te verminderen. Hasj is populairder dan wiet en wordt verkregen via coffeeshops, het netwerk of soms via smokkelcontacten. Het gebruik vindt plaats in typische straatsettings zoals auto's, portieken en pleintjes, en soms bij iemand thuis. Bij zware gebruikers kan het gebruik de hele dag doorgaan, vaak ook alleen, met een frequentie van vier tot vijf joints per dag.

Blowen verkleint je kansen

Professionals signaleren dat chronisch cannabisgebruik de ontwikkeling van jongeren kan belemmeren, juist in een levensfase waarin belangrijke stappen worden gezet. Hoewel sommigen blowen koppelen aan creativiteit, gebeurt het ook uit verveling, frustratie over school, conflicten thuis of andere stressfactoren. Bij sommigen ontstaat onrust als ze niet kunnen blowen.

²⁶ In specifieke groepen, zoals onder Somalische jongeren, komt ook khatgebruik voor.

Volgens Fared is blowen nauw verweven met een bredere leefstijl: laat naar bed, laat opstaan, weinig structuur en een gevoel van gebrek aan perspectief. Veel van deze jongeren hebben een laag opleidingsniveau (mbo niveau 1 of 2) en ervaren problemen met stages of werk. Cannabis fungeert als een demper van stress en als middel om aan de realiteit te ontsnappen, maar remt tegelijkertijd hun ontwikkeling. “Ze dromen ervan dat het ooit goedkomt, maar met de hele dag blowen gaat dat niet gebeuren. Diep van binnen weten ze dat ook wel, maar ze zijn bang voor het onbekende, een dag zonder blowen.”

De problematiek uit zich op meerdere vlakken. Sociaal gezien raken jongeren geïsoleerd: afspraken worden vergeten, structuur ontbreekt en het dagelijks leven wordt bepaald door het gebruik. Mentaal ervaren ze afhankelijkheid, ook al ontkennen ze die vaak. Onrust of zelfs agressie kan optreden wanneer ze niet kunnen blowen. “Het houdt ze gevangen in een wereld zonder perspectief op verandering,” aldus Fared. Toch zijn er ook jongeren die erin slagen te stoppen of minderen, bijvoorbeeld door een relatie, religie of behandeling. Evan (202a) gaat open het gesprek aan met gebruikers en probeert aan te sluiten bij hun belevingswereld, bijvoorbeeld via hun interesse in muziek. Binnen groepen is vaak één dominant lid dat het meest gebruikt en contacten heeft buiten de wijk. Jongeren geven aan dat blowen hun creativiteit stimuleert, al zijn ze soms juist te stoned om nog productief te zijn. Voor sommigen speelt ook identiteitsvorming een rol; zo gaf een jongere in gendertransitie aan dat blowen helpt bij het verkennen van het zelfbeeld. Zijn groep zit momenteel in een experimentele fase en hij ziet een stevige toename van gebruik. Jongeren komen

ermee in aanraking via oudere vrienden, straatdealers of zelfs via ouders. In één groep speelt een meisje een centrale rol: zij regelt het gebruik via haar vader, die zelf ook gebruiker is. Het gebruik vindt meestal gezamenlijk plaats en heeft een recreatief karakter, vaak in combinatie met snus en vpen. Ook hier doen THC-vapes hun intrede, al zijn er nog geen incidenten bekend.

Voor sommige jongeren heeft het gebruik ook een functionele kant. Eén jongere geeft bijvoorbeeld aan cannabis te gebruiken om stress, schooldruk en spanningen thuis te verminderen. Tegelijkertijd benadrukken professionals dat juist dit soort coping-gebruik risico's met zich meebrengt, zeker wanneer het structureel wordt.

Tegelijkertijd zien professionals ook positieve ontwikkelingen. Sommige jongeren slagen erin hun dominante blowpatroon te doorbreken, bijvoorbeeld door sport, geloof, relaties of behandeling. Zij krijgen meer grip op hun leven, worden doelgerichter en ondernemen meer. Ze durven weer vooruit te kijken — niet meer onder invloed, maar nuchter.

3.4 Lachgas

In de jaren tien maakte lachgas een sterke opmars in Amsterdamse volkswijken. Ballonnen, door jongeren vaak ‘ballen’ genoemd, waren in sommige groepen bijna net zo populair als cannabis en doken op in shishalounges, theehuizen, parken en tunnels. Ook op feestjes en in auto's, voor sommigen hun ‘hangplek op wielen’, werd lachgas veel gebruikt. Wat begon als een speelse toevoeging voor extra plezier, werd lange tijd als onschuldig gezien. Dat beeld kantelde toen de eerste verhalen opdoken over uitbundige lachgasfeestjes en

binges. Lege patronen verschenen steeds vaker op hangplekken, parkeerplaatsen, in fietsenhokken en langs de weg. Soms ging het om enkele exemplaren, maar regelmatig ook om honderden, inclusief verpakkingen en lege ballonnen. Na deze eerste fase verschenen grotere tanks op het toneel, waarna het gebruik snel toenam. Bezorgdiensten speelden hierop in en zagen een lucratieve markt, ook in het centrum, waar toeristen een extra inkomstenbron vormden. In deze periode begonnen professionals zich zorgen te maken over de fysieke en mentale gezondheid van sommige buurtjongeren. Er kwamen signalen van schulden, verkeersongevallen en ernstige gezondheidsklachten als gevolg van dwangmatig gebruik en binges waarbij per persoon tientallen tot soms honderden ballonnen werden gebruikt.

Sinds 2021 lijkt sprake van een kentering. Steeds meer jongeren keren zich af van lachgas, dat een negatiever, soms zelfs 'loserachtig' imago heeft gekregen. De instroom van nieuwe gebruikers nam af en wat overbleef waren kleinere groepen waarin problematisch gebruik zich meer onder de radar afspeelde. Volgens verschillende veldwerkers is het gebruik sindsdien minder zichtbaar in het straatbeeld. Mike (210a) denkt dat ballonnen grotendeels zijn ingehaald door nieuwe rages (onder ander vaper en snus): "Het is een beetje uit de mode."

Toch is niet iedereen er gerust op. Er zijn signalen dat het gebruik sinds 2025 op sommige plekken in de stad weer toeneemt. Er wordt ook melding gemaakt van doorverkoop en een toename van wegwerptanks (circa €50 per tank, met €30 borg). "We hebben best wel geïnvesteerd in informatie, maar het is nu toch weer

terug in de buurt," aldus Fared (83a). Hij ziet kleine groepjes gebruikers, vaak bestaande uit jongvolwassenen, meestal in auto's of aan de randen van wijken, bijvoorbeeld bij sportcomplexen. Ze komen daar samen om te hangen, muziek te luisteren en lachgas te gebruiken, vaak in combinatie met shisha en soms alcohol. De groepen bestaan doorgaans uit zes tot acht personen: aanvankelijk vooral jongens, later op de avond vaak ook meisjes. Ook de nieuwe lichting ziet lol maken met een tank en een beetje duizelig gevoel niet meteen als een probleem," zegt Fared (83a). Maar wie meer gaat gebruiken, blijft lang in een ontkenningfase zitten. Ook Shanti (209a) signaleert gebruiksplekken aan de randen van zijn werkgebied waar soms fors wordt gebruikt. Hij vraagt zich af of er bij de jongste lichting sprake is van een kenniskloof over de risico's.

Het gebruik kent vaak een patroon van herhaald bingegegedrag, enkele keren per week of maand. Voor sommigen is lachgas een constante factor geworden en fungeert het als een manier om aan de realiteit te ontsnappen of juist een gevoel van veiligheid en samenzijn te creëren. Tegelijkertijd wordt het middel niet altijd als een 'echte' drug gezien, wat bijdraagt aan het bagatelliseren van de risico's. De motivatie om hulp te zoeken ontbreekt vaak. Voor een kleine groep, bij wie lachgasgebruik een structureel karakter heeft gekregen, leidt dit tot (ernstige) problematiek, zoals sociale overlast, schulden en groeiend isolement.

3.5 Gokken

Sommige professionals zeggen dat ze onvoldoende zicht hebben op gokken of dat het in hun groep naar alle waarschijnlijkheid niet speelt. Maar bij Mike (210) is een

duidelijke toename van gokgedrag onder jongeren. Hij schat dat een kwart tot de helft gokt via online platforms zoals Koning TOTO, Unibet en Bet, waarbij met name wordt ingezet op voetbalwedstrijden. “Je merkt het ook als we samen een wedstrijd kijken: ze zijn vaak gespannen en reageren uitbundig als er gescoord wordt, omdat ze dan winst maken.”

Het gokken vindt volgens hem meestal plaats via legale aanbieders, al sluit hij illegaal gebruik niet uit. Jongeren lijken niet altijd goed op de hoogte van de verschillen. De toegankelijkheid van legale websites speelt in ieder geval een grote rol. “Ze zaten trouwens al op Unibet toen het nog niet legaal was.”

De motivatie om te gokken ligt vooral in de hoop om geld te verdienen. “Het begint vaak met kleine bedragen, een paar euro, misschien vijf. Daardoor wordt het niet als risicovol gezien.” Tegelijkertijd wijst Mike erop dat de legalisering van online gokken,

gecombineerd met een grote hoeveelheid reclame, de interesse onder jongeren heeft vergroot. “Ze worden door reclames verleid om te spelen.” De toegang tot gokplatforms vormt zelden een belemmering. Jongeren maken soms gebruik van accounts van (onwetende) ouders of anderen. Daarnaast zijn er laagdrempelige manieren om tegoed aan te schaffen, bijvoorbeeld via prepaidkaarten.

Over de precieze gokpatronen heeft Mike geen volledig beeld; deze verschillen sterk per persoon en of iemand er gevoelig voor is. Gokken is in zijn groep nog niet volledig genormaliseerd en jongeren weten ook dat het in hun omgeving, en soms ook vanuit religieus perspectief, wordt afgekeurd. Tegelijkertijd lijkt het minder zwaar te wegen dan bijvoorbeeld alcohol- of drugsgebruik. “Ze zien het waarschijnlijk als minder kwalijk dan drinken of drugs.”

4 Samenvatting

Het buurtpanel laat zien dat professionals goed zicht hebben op diverse, fluïde jongerengroepen (14–27 jaar) die hun vrije tijd vooral in de eigen wijk doorbrengen en sterk worden beïnvloed door sociale media. Binnen deze groepen bestaan subgroepen met uiteenlopende problematiek, variërend van middelengebruik en schoolverzuim tot overlast en criminaliteitsrisico's, al is het traditionele beeld van vaste hanggroepen achterhaald. Professionals benadrukken dat vertrouwen en laagdrempelig contact essentieel zijn in hun werkwijze, waarbij de nadruk ligt op hulpverlening en het begrijpen van hun leefwereld. Tegelijkertijd spelen thema's als groepsdruk, sociale status, onzekerheid en soms afglijden richting criminaliteit een rol in de dynamiek van deze jongeren.

Kwetsbare leefomstandigheden en beperkte sociale binding zorgen ervoor dat sommige jongeren hun toevlucht zoeken op straat, waar groepsdruk, bravoure en verveling kunnen leiden tot overlast en soms risicogedrag. Straatgroepen bieden veiligheid en erkenning, maar zijn vaak instabiel en relatief gesloten, waardoor jongeren minder makkelijk aansluiting vinden bij andere gezonde sociale netwerken. Professionals richten zich daarom op vroegtijdig contact en het opbouwen van vertrouwen, waarbij ook ouders en omgeving worden betrokken. Dit in het besef dat langdurig verblijf op straat de kwetsbaarheid kan vergroten en in een deel van de gevallen bijdraagt aan een verdere problematische ontwikkeling.

Jongeren bevinden zich in een fase waarin zij hun identiteit, toekomst en positie in de maatschappij vormen, wat leidt tot

uiteenlopende ontwikkeltrajecten. Een deel functioneert stabiel binnen school of werk, terwijl een andere groep worstelt met motivatie, verzuim en wisselende school- en werkervaringen, vaak beïnvloed door een combinatie van persoonlijke, gezins- en omgevingsfactoren. Binnen kwetsbare gezinnen spelen armoede, beperkte ondersteuning en soms criminele invloeden een rol, terwijl straatcultuur en anti-schoolhoudingen schooluitval kunnen versterken. Professionals zien duidelijke verschillen tussen jongeren met perspectief en jongeren die dreigen af te haken of uit beeld te raken. Praktische leer-werktrajecten bieden voor sommigen een alternatief en kunnen positief uitpakken, maar een groep drop-outs blijft moeilijk te bereiken en mist vaak structuur en toekomstperspectief. Tegelijkertijd is er ook sprake van informele inkomsten en toenemende betrokkenheid bij risicovolle of criminele netwerken, vooral bij kwetsbare jongeren die gevoelig zijn voor beïnvloeding.

De ontwikkeling van jongeren is daarmee sterk gelaagd: naast succesverhalen is er een aanzienlijke groep waarvoor tijdige begeleiding, samenwerking tussen professionals en het versterken van beschermende factoren cruciaal zijn om verdere uitval en problematische trajecten te voorkomen.

Middelengebruik

Het middelengebruik onder kwetsbare jongeren is minder divers dan in het uitgaansleven, mede door leeftijd, thuissituatie en culturele of religieuze normen. Gebruik concentreert zich vooral rond nicotine (vapes, snus) en cannabis, vaak in de eigen leefomgeving en in groepsverband. Harddrugs spelen doorgaans een kleine rol. Middelengebruik

hangt sterk samen met groepsinvloeden, verveling en coping met stress, waarbij vooral jongeren zonder structuur of met een LVB extra kwetsbaar zijn. Tegelijkertijd signaleren professionals dat in sommige settings ook risico's bestaan op zwaarder gebruik en betrokkenheid bij (drugs)handel, wat het belang van vroegsignalering en begeleiding onderstreept.

Vapen is onder jongeren sterk genormaliseerd en in vrijwel alle groepen uitgegroeid tot het dominante nicotine-gebruik, vaak al vanaf jonge leeftijd en soms met toenemende intensiteit. De lage kosten, aantrekkelijke smaken en het gebruiksgemak dragen bij aan de populariteit, terwijl gezondheidsrisico's en verslavingskansen vaak worden onderschat. Gebruik vindt op veel plekken plaats en is soms verweven met handel en groepsdynamiek, waardoor het ook op scholen en in sociale netwerken zichtbaar wordt. Tegelijkertijd laten enkele groepen zien dat duidelijke normen en een gezonde leefstijl kunnen bijdragen aan minder of geen gebruik.

Snus heeft zich onder jongeren ontwikkeld tot een veelgebruikt nicotineproduct dat vaak samen met vaperen als eerste kennismaking met nicotine dient. Het wordt gebruikt voor een snelle 'boost', ontspanning of concentratie, maar kan bij intensief gebruik leiden tot lichamelijke en psychische klachten en mogelijke afhankelijkheid. Het middel is gemakkelijk verkrijgbaar en circuleert via online kanalen, scholen en sociale netwerken, maar de zichtbaarheid verschilt per groep en gebied. Jongeren onderschatten doorgaans de gezondheidsrisico's en zien snus niet als een echte drug, waardoor vooral het directe effect en imago bepalend zijn voor het gebruik.

Alcoholgebruik onder jongeren varieert sterk per achtergrond en groep, maar blijft over het algemeen beperkt, vooral onder jongeren met een migratieachtergrond waar culturele en religieuze normen een remmende rol spelen. Waar wel wordt gedronken, gebeurt dit meestal incidenteel en in sociale settings, soms met piekgebruik. Alcohol lijkt aan belang in te boeten ten opzichte van andere middelen zoals vaperen en cannabis, al kunnen groepsdruk en gebrek aan toezicht bij gebruik alsnog tot risico's leiden.

Cannabisgebruik is wijdverbreid onder jongeren en in veel groepen zelfs normaler dan alcoholgebruik. Het gebruik vervult vaak een sociale en soms ook functionele rol (bij stress of verveling), maar kan bij structureel gebruik leiden tot afhankelijkheid, verminderde ontwikkeling en sociale isolatie, vooral bij jongeren zonder dagbesteding. Nieuwe vormen zoals edibles en vapes verlagen de drempel verder. Tegelijkertijd laten positieve voorbeelden zien dat verandering mogelijk is, met name wanneer jongeren perspectief en structuur vinden buiten de straatcultuur.

Lachgas is duidelijk over zijn hoogtepunt, maar dit laat onverlet dat recente signalen wijzen op een mogelijke heropleving in bepaalde delen van de stad, mede gefaciliteerd door nieuwe distributievormen zoals wegwerptanks. Daarbij lijkt er bij een nieuwe generatie gebruikers soms sprake van beperkte kennis over de risico's, terwijl het middel nog geregeld wordt gebagatelliseerd en niet als 'echte' drug wordt gezien. Voor een kleine maar kwetsbare groep gebruikers kan lachgas ontaarden in chronisch gebruik met gevolgen zoals gezondheidsproblemen, schulden, sociale overlast en isolement. Dit onderstreept

het belang van blijvende alertheid, gerichte voorlichting en laagdrempelige ondersteuning, met speciale aandacht voor groepen waarin gebruik zich minder zichtbaar manifesteert.

Hoewel sommige professionals weinig zicht hebben op **gokgedrag**, ziet één professional een duidelijke toename onder jongeren, met name via online platforms. De lage instap, brede toegankelijkheid en invloed van reclame verlagen de drempel, terwijl jongeren de risico's vaak onderschatten.

VI Mbo-survey

1	Introductie	118
2	Het onderzoek	119
3	De mbo'ers	121
3.1	Geslacht, leeftijd, achtergrond en woonplaats	121
3.2	Mbo-instellingen en -niveaus	122
3.3	Welzijn op school en thuis	122
3.4	Uitgaan	123
4	Middelengebruik	124
4.1	Alcohol	124
4.2	Roken	126
4.3	Vapen	127
4.4	Snus	128
4.5	Cannabis	130
4.6	Andere drugs	131
4.7	Gokken	132
5	Verschillen tussen subgroepen	133
5.1	Geslacht	133
5.2	Leeftijd	134
5.3	Achtergrond	135
5.4	Niveau	136
6	Trends	138
6.1	Mbo'ers in 2016, 2021 en 2025	138
6.2	Alcohol	138
6.3	Roken	139
6.4	Cannabis	140
6.5	Overig drugsgebruik	140
6.6	Gokken	141
7	Samenvatting	142

1 Introductie

Mbo-studenten verkeren in een levensfase waarin relatief vaak wordt gestart en geëxperimenteerd met middelengebruik, waarmee zij een belangrijke doelgroep vormen voor preventie. In Amsterdam werden in het verleden (tot 2002) eerstejaars mbo-studenten meegenomen in de Antenne-surveys onder middelbare scholieren. Daarnaast voerde de GGD Amsterdam in 2005 een eenmalig onderzoek uit onder eerstejaars mbo-studenten.¹ Daarna werd gedurende langere tijd geen onderzoek meer uitgevoerd op de Amsterdamse mbo's, waardoor er geen systematisch inzicht beschikbaar was in het middelengebruik van Amsterdamse mbo-studenten. In 2016 werd daarom opnieuw gestart met een Antenne-survey onder een brede steekproef van bijna 2.000 mbo-studenten van verschillende leerjaren, opleidingen en niveaus bij diverse mbo-instellingen.² In 2021 werd dit onderzoek herhaald onder bijna 1.200 studenten van mbo-scholen in Amsterdam.³ De mbo-survey van 2025 vormt de derde editie van de Antenne-monitor onder Amsterdamse mbo-studenten. Onder Amsterdamse mbo-studenten wordt in dit hoofdstuk verstaan: studenten die een mbo-opleiding volgen aan instellingen in Amsterdam, ongeacht hun woonplaats.

Naast de Antenne mbo-survey zijn de afgelopen jaren ook andere gegevens beschikbaar gekomen over de gezondheid, leefstijl en het middelengebruik van jongvolwassenen. Zo werd in 2022 en 2024 de landelijke Gezondheidsmonitor Jong-

volwassenen uitgevoerd door de GGD'en, GGD GHOR Nederland en het RIVM onder 16- tot en met 25-jarigen in Nederland.⁴ De resultaten zijn beschikbaar op zowel landelijk als regionaal niveau en, voor veel gemeenten, ook op gemeentelijk niveau. Daarnaast biedt de Monitor Mentale Gezondheid, Middelengebruik en Brede Gezondheidsindicatoren mbo-studenten 2024-2025 een landelijk beeld van het welzijn, de mentale gezondheid, het middelengebruik en andere gezondheidsindicatoren van mbo-studenten.⁵ Deze monitor is gebaseerd op gegevens uit TestJeLeefstijl, waarmee informatie beschikbaar is over mbo-studenten in verschillende regio's van Nederland.⁶ Verder zijn er diverse landelijke monitors waarin mbo-studenten of jongvolwassenen zijn meegenomen. Deze onderzoeken bieden waardevolle informatie over trends en regionale verschillen in middelengebruik. De Antenne mbo-survey onderscheidt zich echter doordat deze specifiek gericht is op Amsterdamse mbo-studenten en een breed beeld geeft van het gebruik van alcohol, tabak, nicotineproducten, cannabis en andere drugs binnen deze doelgroep.

Na deze introductie (1) beschrijven we in dit hoofdstuk achtereenvolgens de onderzoekszopzet (2), de kenmerken van de deelnemende mbo-studenten (3), hun middelengebruik (4), verschillen in middelengebruik tussen subgroepen (5) en overeenkomsten en verschillen in gebruikscijfers ten opzichte van de mbo-surveys van 2016 en 2021 (6). Het hoofdstuk wordt afgesloten met een samenvatting (7).

1 Stolte IG, Schilthuis W & Van der Wal MF (2005) Genotmiddelengebruik onder 1e-jaars MBO leerlingen in Amsterdam. GGD, cluster Epidemiologie, Documentatie en Gezondheidsbevordering (EDG).

2 Nabben T, Luijk SJ, Benschop A & Korf DJ (2017), **Antenne 2016**, Rozenberg Publishers.

3 Nabben T & Benschop A (2022), **Antenne 2021**, Hogeschool van Amsterdam.

4 **Gezondheidsmonitor Jongvolwassenen | RIVM**

5 **Monitor - Mentale gezondheid, middelengebruik en brede gezondheidsindicatoren | Rijksoverheid.nl**

6 <https://www.testjeleefstijl.nl/>

2 Het onderzoek

De manier waarop de data werden verzameld wordt hier kort beschreven.

Amsterdam kent drie publieke instellingen die mbo-opleidingen bieden aan bijna 40.000 studenten op in totaal 25 locaties. Zeven van deze mbo-scholen – met in totaal meer dan 18.500 studenten – deden mee aan het onderzoek:

- Mediacollege
- Hout- en Meubileringscollege
- ROCvA College Zuidoost
- ROCvA College Zuid
- ROCvA College West
- ROCvA College Noord
- ROCvA Op Maat

Op deze locaties hebben, per bezoek één tot vier, getrainde veldwerkers aanwezige mbo-studenten gevraagd om mee te doen aan het onderzoek. Op een aantal locaties mochten de veldwerkers naast in openbare ruimten zoals aula's, tijdens lessen studenten benaderen om de vragenlijst in te vullen. Drie ROCvA Op Maat locaties zijn bezocht door één veldwerker. Tijdens deze bezoeken mocht de veldwerker mbo-studenten vragen om de vragenlijsten gedurende de lessen in te vullen. Op één ROCvA Op Maat locatie liet een docent, die eerder betrokken was bij Monitor Antenne, de studenten gedurende twee weken de vragenlijsten invullen. Daarna haalde één van de veldwerkers de ingevulde vragenlijsten op.

Over het algemeen waren de mbo-studenten goed benaderbaar en bereid de vragenlijst in te vullen. Een

aantal studenten weigerde de vragenlijst in te vullen. De redenen hiervoor zijn onbekend. Op een aantal locaties werd door veldwerkers gerapporteerd dat er een oververtegenwoordiging was van vrouwelijke studenten, of dat vooral vrouwelijke studenten de vragenlijst wilden invullen. Veldwerkers rapporteerden dat studenten zich vaak in groepen verzamelden. Om onderlinge beïnvloeding te voorkomen, werd nadrukkelijk gevraagd om de vragenlijst in stilte en individueel in te vullen.

Deelname aan het onderzoek bestond uit het invullen van een anonieme vragenlijst over het gebruik van sigaretten, vapes, snus, alcohol, cannabis, andere drugs en gokken. Omdat het gebruik van mobiele telefoons tijdens lessen op veel mbo-locaties beperkt is, is gekozen voor een papieren afnamemethode. Hierdoor kon de vragenlijst op alle deelnemende locaties op een vergelijkbare wijze worden afgenomen. Mbo-studenten vulden de vragenlijst in op papier en leverden deze in bij de veldwerkers. Het invullen duurde circa 10 minuten. De ingevulde vragenlijsten werden door twee veldwerkers verzameld en ingevoerd in Microsoft Forms.⁷

In totaal hebben 22 veldwerkdagen geleid tot 1.183 mbo-studenten die de vragenlijst invulden, wat neerkomt op circa 6% van de studentenpopulatie van de deelnemende scholen.⁸ De steekproef week wat betreft geslacht, opleidingsniveau en leeftijd af van de populatie mbo-studenten in Amsterdam. Om hiervoor te corrigeren is een weging toegepast op basis van deze drie kenmerken, waarbij gebruik is gemaakt van de bekende verdelingen van geslacht,

⁷ <https://forms.office.com/Pages/DesignPageV2.aspx>

⁸ Op basis van cijfers aangeleverd door ROCvA en gepubliceerde cijfers door het DUO over 2025 via <https://informatieproducten.duo.rijkscloud.nl/public/instellingsprognosesmbo/>.

leeftijd en opleidingsniveau binnen de Amsterdamse mbo-populatie.^{9,10} Voor iedere respondent is een wegingsfactor berekend, zodat de verdeling van de steekproef na weging aansluit bij die van de populatie. Alle in dit hoofdstuk gerapporteerde percentages en gemiddelden zijn gebaseerd op deze gewogen gegevens.

⁹ Dashboard MBO prognose 2026

¹⁰ StatLine - Mbo; studenten, niveau, leerweg, studierichting, regiokenmerken

3 De mbo'ers

Hieronder worden de kenmerken beschreven van de mbo-studenten die aan het onderzoek deelnamen. De gepresenteerde verdelingen zijn gebaseerd op gewogen gegevens. De ongewogen en gewogen verdelingen voor geslacht, leeftijd en opleidingsniveau zijn opgenomen in **Bijlage 2: weging**. Er wordt aandacht besteed aan demografie, opleiding, welzijn en uitgaansgedrag. In tekst en figuren worden afgeronde percentages en gemiddelden weergegeven.^{11,12}

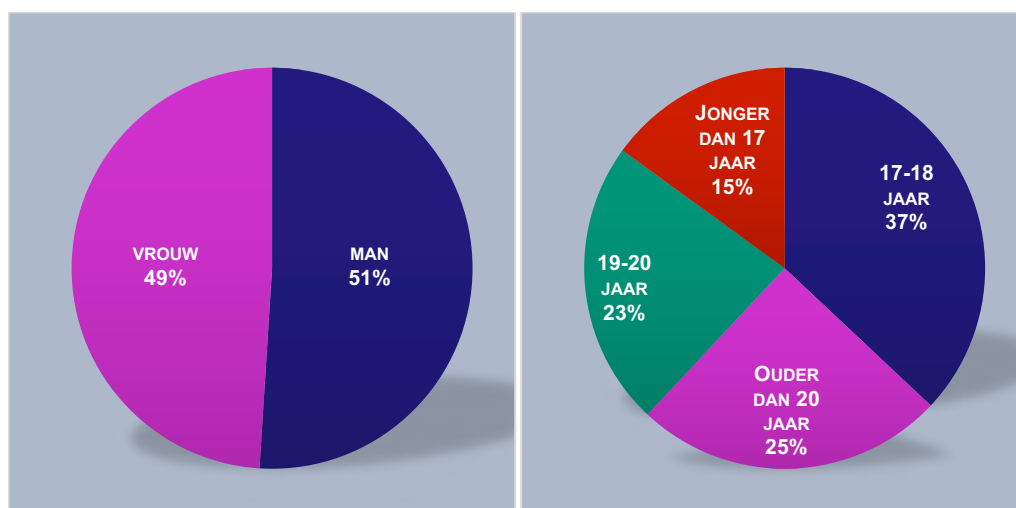
3.1 Geslacht, leeftijd, achtergrond en woonplaats

Voor de weging is geslacht hergecodeerd naar twee categorieën (man/vrouw), in lijn met de beschikbare populatieverdeling. In de oorspronkelijke steekproef gaf 1,2% van de respondenten bij geslacht 'overig' aan en 1,3% koos voor 'wil ik niet zeggen'. Na weging van de data bestaat de groep

mbo-studenten voor 49% uit vrouwen en voor 51% uit mannen. De grootste groep is 17-18 jaar (37%), gevolgd door studenten ouder dan 20 jaar (25%), 19-20 jaar (23%) en jonger dan 17 jaar (15%). De meeste studenten van 20 jaar en ouder zijn begin twintig, met enkele uitschieters naar de dertig, veertig en vijftig jaar. De gemiddelde leeftijd is 19,6 jaar.

Vier op de tien mbo'ers (40%) identificeert zichzelf als Nederlands (NL), 15% als Marokkaans-Nederlands (MAR NL), 12% als Surinaams-Nederlands (SUR NL), 5% als Turks-Nederlands (TUR NL), en 2% als Antilliaans-Nederlands (ANT NL). De resterende 26% rapporteerde uiteenlopende achtergronden of gemengde niet-Nederlandse afkomst.

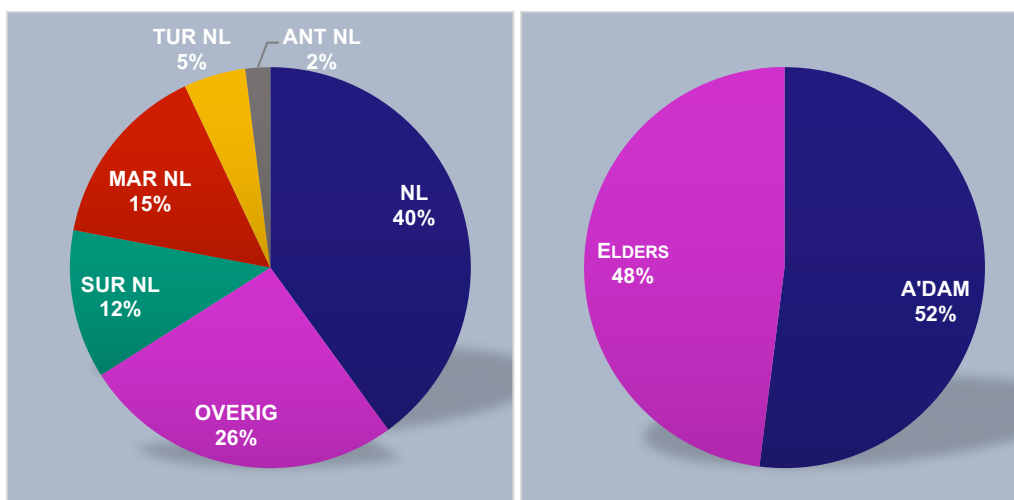
Bijna de helft (48%) van de studenten op de Amsterdamse mbo's woont niet in de hoofdstad.

Figuur 3.1: Geslacht en leeftijd

11 Alle figuren in het onderdeel MBO-survey zijn gebaseerd op gewogen gegevens.

12 De analyses van het onderdeel MBO-survey zijn gebaseerd op 1.116 respondenten waarvoor een weegfactor kon worden berekend.

Figuur 3.2: Zelfgerapporteerde achtergrond en woonplaats

3.2 Mbo-instellingen en -niveaus

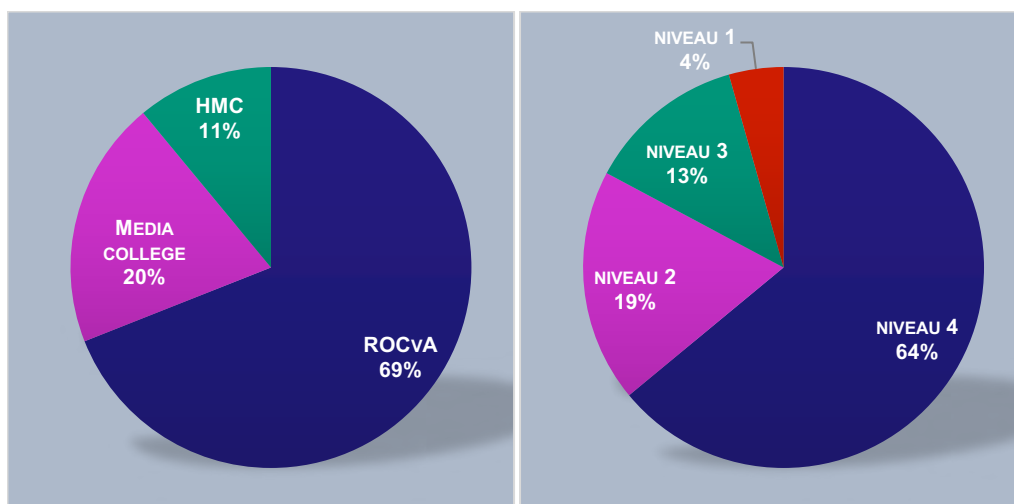
De meerderheid van de respondenten (69%) volgt een opleiding aan het ROCvA. Dit sluit aan bij het feit dat het ROCvA de grootste mbo-aanbieder in Amsterdam is. De overige mbo'ers volgen een opleiding aan het Mediacollege (11%) of het Hout- en Meubelringscollege (20%).

Het mbo kent vier opleidingsniveaus: entrée/niveau 1, 2, 3 en 4. Bijna twee derde van de mbo-studenten volgt een niveau-4 opleiding (64%). De kleinste groep mbo-studenten volgt een entrée/niveau 1 opleiding (4%).

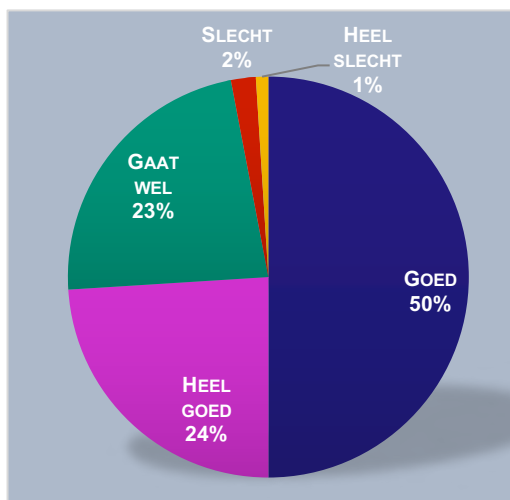
3.3 Welzijn op school en thuis

Om inzicht te krijgen in het welzijn van studenten is hen gevraagd hoe het met hen gaat op school en thuis. Studenten konden hun antwoord geven op een vijfpuntsschaal, variërend van 'heel slecht' tot 'heel goed'.

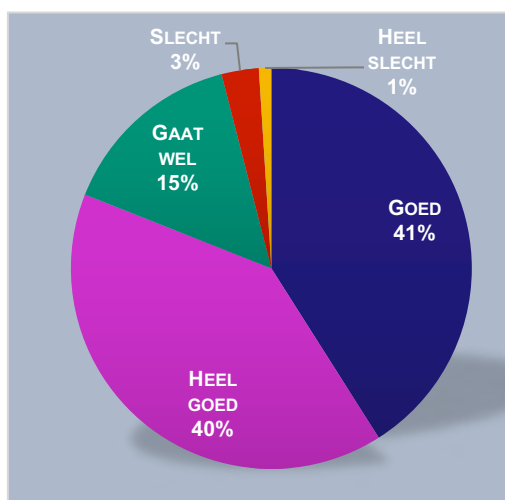
De resultaten laten zien dat het merendeel van de studenten aangeeft dat het goed (50%) tot heel goed (24%) met hen gaat op school. Een kleine groep rapporteert dat het slecht (2%) of heel slecht (1%) gaat. De overige 23% geeft aan dat het 'wel gaat'.

Figuur 3.3: Mbo-instellingen en -niveaus

Figuur 3.4: Welzijn op school

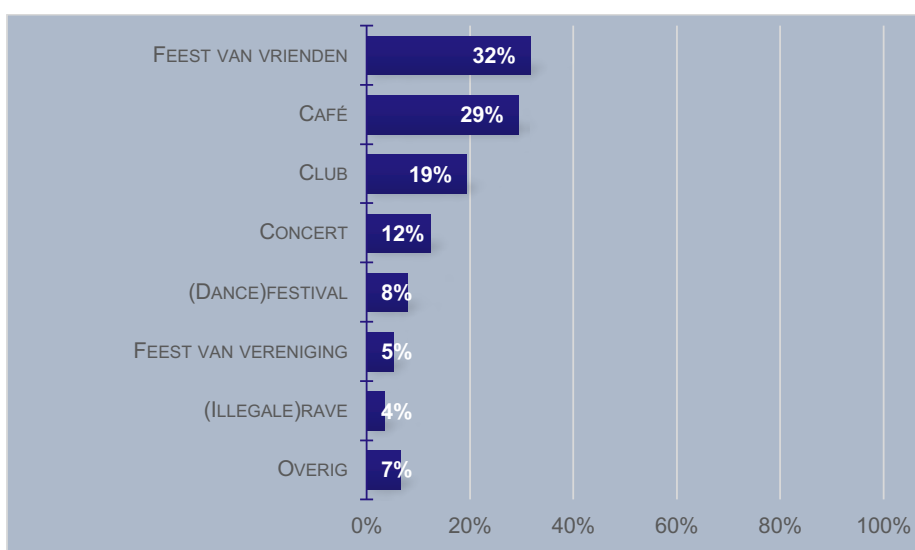
Figuur 3.5: Welzijn thuis

Ook thuis gaat het over het algemeen goed met studenten. Zo geeft 81% aan dat het goed tot heel goed met hen gaat. Een klein deel (4%) ervaart de thuissituatie als slecht tot heel slecht, terwijl 15% aangeeft dat het 'wel gaat'.

3.4 Uitgaan

Van de mbo-studenten geeft 61% aan in de afgelopen 4 weken te zijn uitgegaan. Om inzicht te krijgen in de typen uitgaansgelegenheden die zij bezoeken, is hen gevraagd waar zij in deze periode zijn geweest.

Hieruit blijkt dat bijna een derde van de studenten de afgelopen 4 weken een feest van vrienden heeft bezocht (32%). Ook het café is een populaire bestemming: 29% van de studenten geeft aan hier in de afgelopen 4 weken te zijn geweest. Daarnaast bezocht 19% een club en 12% een concert in de afgelopen 4 weken. Een kleine groep (7%) geeft aan andere uitgaansgelegenheden te hebben bezocht dan de aangeboden antwoordopties. Binnen deze categorie 'overig' worden onder andere de bioscoop, verjaardagen en winkelen genoemd.

Figuur 3.6: Uitgaansgelegenheden afgelopen 4 weken

4 Middelengebruik

De vragenlijst bevatte items over alcohol, roken, vpen, snus, cannabis, andere drugs en gokken. Voor een deel van de middelen is alleen de prevalentie gemeten (nooit, >12 maanden geleden, in de afgelopen 12 maanden of in de afgelopen 4 weken). Voor andere middelen is ook gevraagd naar frequentie, hoeveelheid en indicatoren van riskant gebruik. De resultaten zijn gebaseerd op gewogen gegevens; in tekst en figuren worden afgeronde percentages en gemiddelden gerapporteerd.

4.1 Alcohol

Twee derde van de mbo'ers dronk ooit alcohol (68%). De afgelopen 12 maanden dronk 59% van de mbo'ers alcohol en 46% de afgelopen 4 weken.

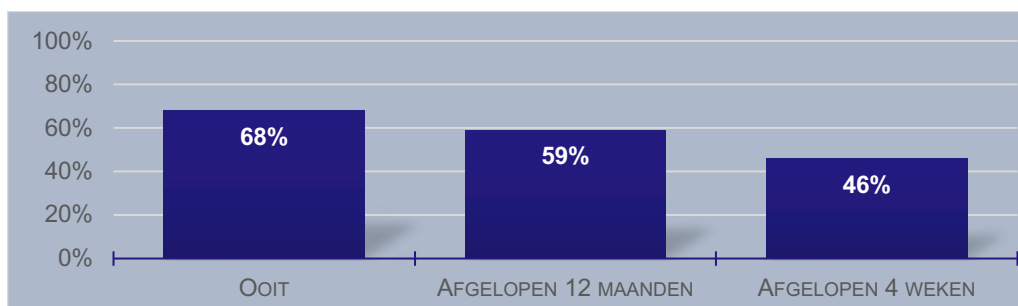
Frequentie

De meeste huidige drinkers (afgelopen 4 weken) consumeren alleen in het weekend¹³ alcohol (79%). Ongeveer één vijfde drinkt zowel in het weekend als doordeweeks¹⁴ (18%) en 3% drinkt alleen doordeweeks.

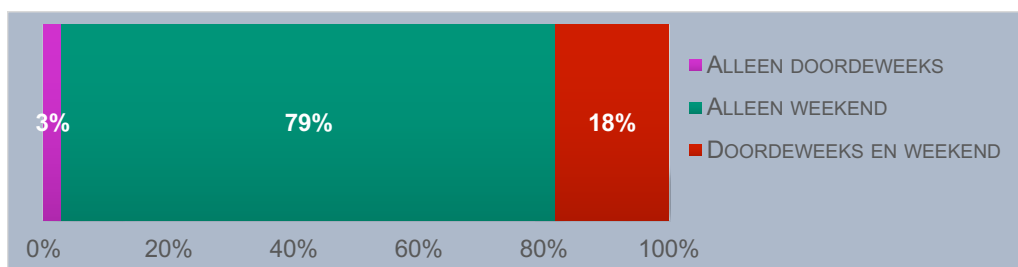
Hoeveelheid

Degenen die doordeweeks alcohol drinken, nemen gemiddeld 3 glazen op een dag waarop doordeweeks alcohol wordt gedronken. In het weekend ligt dit gemiddelde op 5 glazen per weekenddag waarop gedronken wordt.

Onder de huidige drinkers gebruikt 53% doordeweeks 2 tot 4 glazen, vergelijkbaar met 47% in het weekend. Daarnaast drinkt 34% doordeweeks maximaal 1 glas per dag dat alcohol gedronken wordt, tegenover

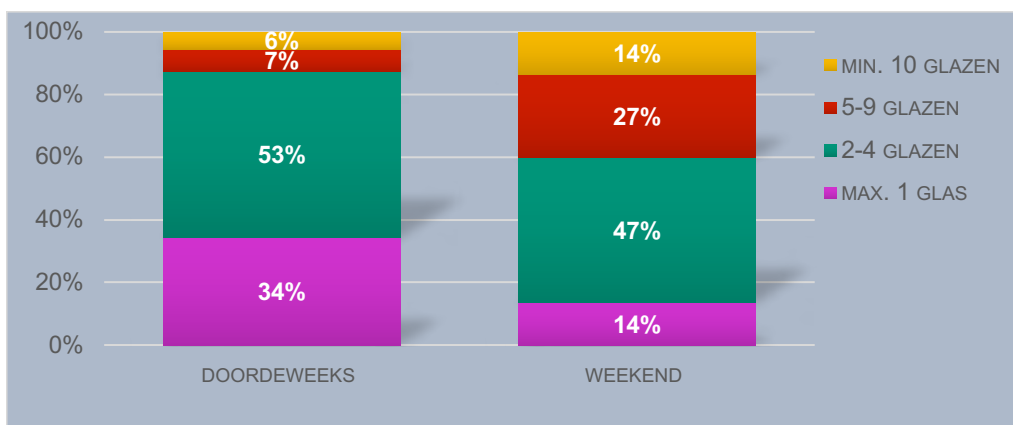
Figuur 4.1: Alcohol

Figuur 4.2: Frequentie (huidige gebruikers)

¹³ Met weekend wordt vrijdag t/m zondag bedoeld.

¹⁴ Met doordeweeks wordt maandag t/m donderdag bedoeld.

Figuur 4.3: Hoeveelheid (huidige gebruikers op betreffende dagen)

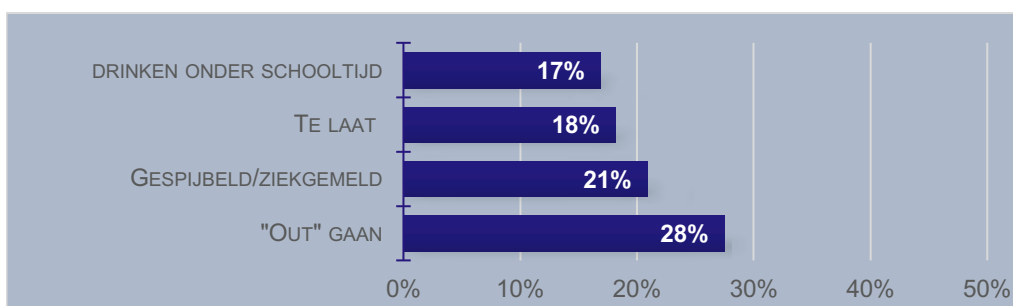
14% in het weekend. Doordeweeks wordt in mindere mate 5-9 glazen of 10 glazen of meer gedronken (respectievelijk 7% en 6%). In het weekend worden vaker grotere hoeveelheden gedronken; 27% drinkt 5-9 glazen per dag dat alcohol wordt gedronken, 14% drinkt 10 glazen of meer.

Alcoholgebruik: gebruiksplaatsen

Van de mbo-studenten die in de afgelopen 4 weken alcohol hebben gedronken (46% van alle mbo-studenten), gebruikt 69% alcohol bij iemand anders thuis en 65% in de eigen woning. Daarnaast drinkt 58% in een café, (shisha)lounge of club en 40% op een (dance)festival. Verder geeft 20% aan buiten alcohol te drinken, 13% in een snackbar of (sport)kantine en 3% op of rond school. Een deel (10%) drinkt (ook) op andere dan de genoemde plekken. Er konden meerdere antwoordcategorieën worden gekozen.

Risikant gebruik

Indicatoren van riskant drinken zijn gedragingen zoals het alcoholgebruik onder schooltijd (of stage/werk), te laat komen, spijbelen of ziekmelden als gevolg van alcoholgebruik, en zoveel drinken dat je ziek wordt of 'out' gaat ('comazuipen'). Van de mbo-studenten die in de afgelopen 4 weken alcohol hebben gedronken (46% van alle mbo-studenten), heeft 28% weleens zoveel gedronken dat zij 'out' gingen. Eén op de vijf (21%) heeft weleens gespijbeld of zich ziekgemeld omdat ze te veel alcohol hadden gedronken en 18% is weleens te laat gekomen door dronkenschap en/of een kater. Van de huidige alcoholgebruikers heeft 17% weleens onder schooltijd alcohol gedronken.

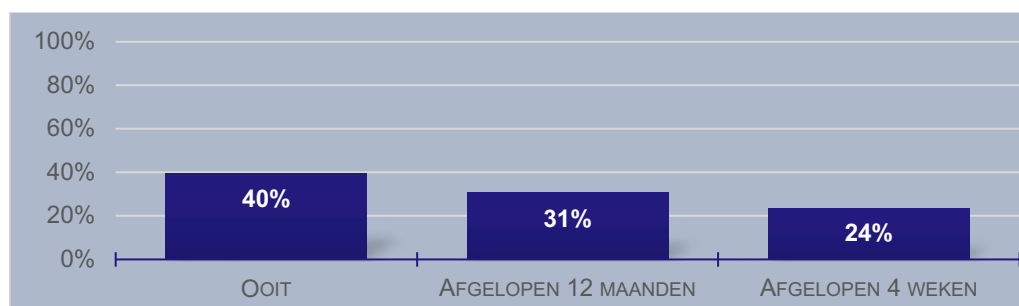
Figuur 4.4: Riskant drinkgedrag huidige gebruikers (afgelopen 4 weken)

4.2 Roken

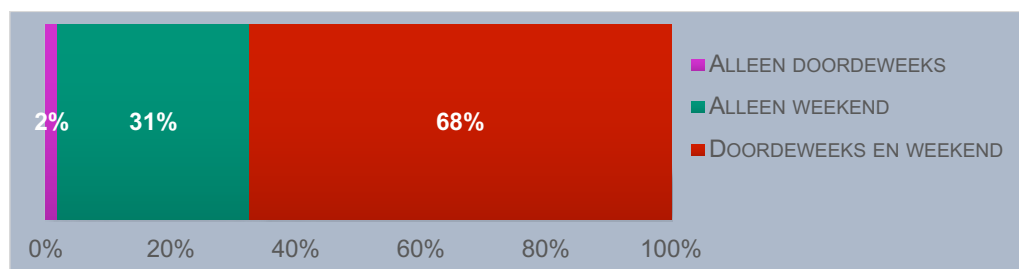
Hoewel het om een minderheid gaat, heeft toch een flink deel van de mbo'ers ooit sigaretten of shag gerookt (40%). De laatste 12 maanden rookte ongeveer een derde van de mbo'ers (31%), de laatste 4 weken ongeveer een kwart (24%).

Frequentie

Het grootste deel van de huidige rokers doet dat zowel doordeweeks¹⁵ als in het weekend (68%). Ongeveer een derde (31%) rookt alleen in het weekend en 2% alleen doordeweeks.¹⁶

Figuur 4.5: Roken

Figuur 4.6: Frequentie (huidige gebruikers)

¹⁵ Met doordeweeks wordt maandag t/m donderdag bedoeld.

¹⁶ Met weekend wordt vrijdag t/m zondag bedoeld.

4.3 Vapen

Van de mbo-studenten heeft 45% weleens een vape (e-sigaret) gebruikt. De laatste 12 maanden gebruikte 29% van de mbo'ers een vape en 18% de laatste 4 weken.

Frequentie

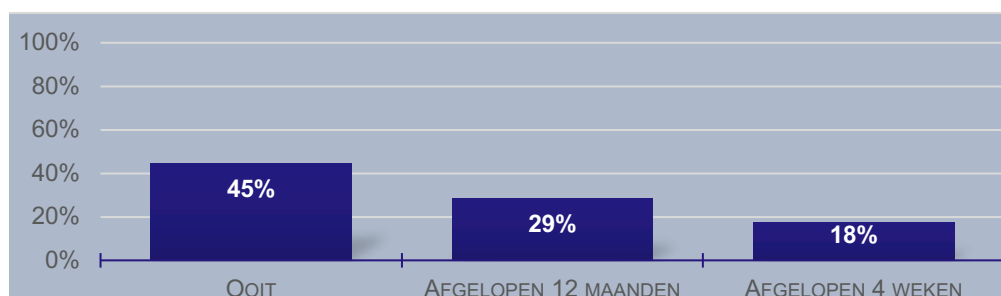
Het grootste deel van de huidige vapers doet dat zowel doordeweeks als in het weekend (64%). Iets meer dan één vierde (26%) gebruikt alleen in het weekend e-sigaretten en 10% alleen doordeweeks. Figuur 4.8: Frequentie (huidige gebruikers)

Vapegebruik: soorten, gebruiksplaatsen en manieren van verkrijgen

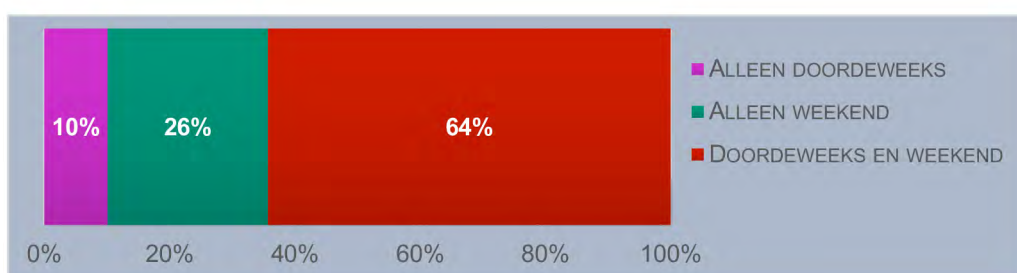
Er zijn diverse soorten vapes op de markt. Van de mbo-studenten die in de afgelopen 4 weken een vape hebben gebruikt (18% van alle mbo-studenten), geeft bijna iedereen aan vapes met een smaakje te gebruiken (91%). Dit percentage is opmerkelijk, omdat de verkoop van vapes met andere smaken

dan tabak sinds 1 januari 2024 verboden is in Nederland. Daarnaast gebruikt ruim een kwart vapes met (gekleurde) lichtjes (27%) en een kleiner deel vapes met een spelletje (10%). Ook gebruikt 16% vapes met wiet of hasj (THC) en 6% vapes zonder nicotine. Respondenten konden hierbij meerdere soorten vapes aankruisen.

Mbo-studenten die in de afgelopen 4 weken een vape hebben gebruikt (18% van alle mbo-studenten), gebruiken het vaakst in de eigen woning of buiten (beide 60%). Ook bij iemand anders thuis wordt veel gevapet (53%). Verder geeft 38% aan op of rond school te vaperen, 25% in een café, (shisha) lounge of club, 18% op een (dance)festival en 11% in een snackbar of (sport)kantine. Een klein deel (4%) gebruikt vapes (ook) op andere dan de genoemde plekken. Ook hier konden meerdere antwoordcategorieën worden gekozen.

Figuur 4.7: Vapen

Figuur 4.8: Frequentie (huidige gebruikers)

De meeste mbo-studenten die in de afgelopen 4 weken een vape hebben gebruikt (18% van alle mbo-studenten), komen aan vapes via vrienden (48%). Daarnaast kopen zij vapes in een winkel (37%), krijgen zij deze via een bezorgdienst of dealer (30%) en/of bestellen zij vapes via internet (13%). Een kleine groep geeft aan (ook) op andere manieren aan vapes te komen (7%), maar wil niet toelichten hoe zij hieraan komen.

4.4 Snus

Van de mbo-studenten heeft 19% weleens snus (of nicotinezakjes) gebruikt. De laatste 12 maanden gebruikte 12% van de mbo'ers snus en de laatste 4 weken 7%.

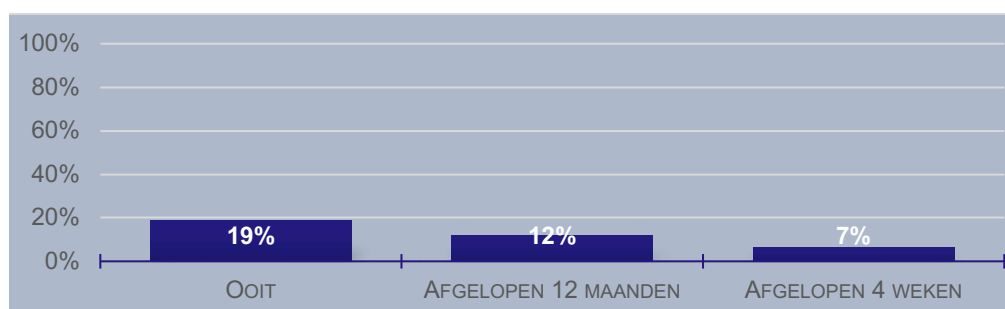
Frequentie

De meeste huidige snusgebruikers gebruiken zowel doordeweeks¹⁷ als in het weekend¹⁸ (83%). Eén tiende (10%) gebruikt alleen in het weekend snus en 7% alleen doordeweeks.

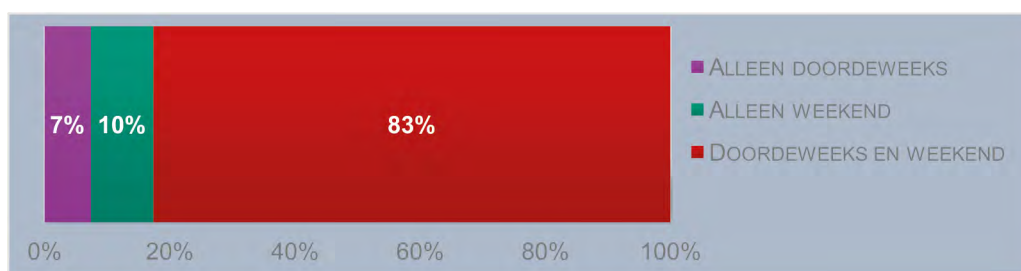
Hoeveelheid

Zowel doordeweeks als in het weekend gebruiken snusgebruikers gemiddeld 4 zakjes op een dag waarop zij snus gebruiken.

Onder de huidige snusgebruikers gebruikt de grootste groep 1–2 zakjes per gebruiksday, zowel doordeweeks (44%) als in het weekend (48%). Van de mbo'ers die

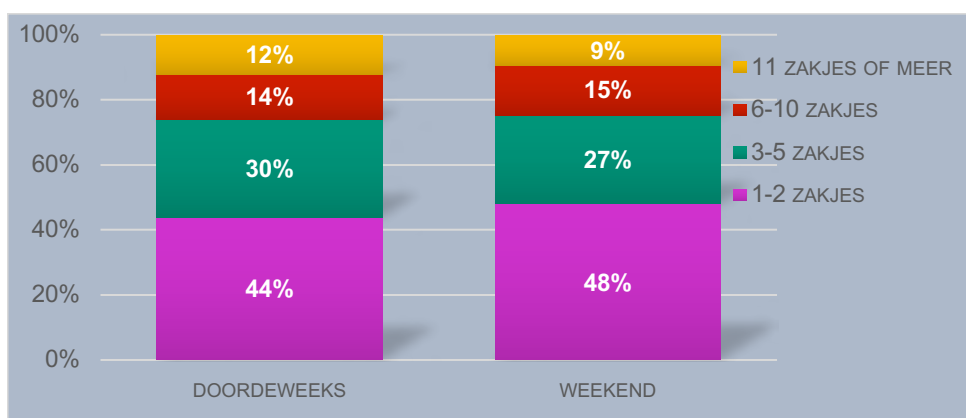
Figuur 4.9: Snus

Figuur 4.10: Frequentie (huidige gebruikers)

17 Met doordeweeks wordt maandag t/m donderdag bedoeld.

18 Met weekend wordt vrijdag t/m zondag bedoeld.

Figuur 4.11: Hoeveelheid (huidige gebruikers op betreffende dagen)

snus gebruiken, gebruikt 30% 3-5 zakjes per doordeweekse gebruiksday, tegenover 27% in het weekend. Daarnaast gebruikt 14% doordeweeks 6-10 zakjes, tegenover 15% in het weekend. Tot slot gebruikt ongeveer één tiende van de snusgebruikers 11 of meer zakjes per gebruiksday, zowel doordeweeks als in het weekend.

Snusgebruik: Gebruiksplaatsen en manieren van verkrijgen

Mbo-studenten die in de afgelopen 4 weken snus (of nicotinezakjes) hebben gebruikt (7% van alle mbo-studenten), doen dit het vaakst in de eigen woning (67%) of op of rond school (56%). Ook buiten wordt snus veel gebruikt (52%) en bij iemand anders thuis (45%). Verder geeft 29% aan snus te

gebruiken in een café, (shisha)lounge of club, 24% in een snackbar of (sport)kantine en 13% op een (dance)festival. Een deel (9%) gebruikt snus (ook) op andere dan de genoemde plekken. Ook hier konden meerdere antwoordcategorieën worden gekozen.

Mbo-studenten die in de afgelopen 4 weken snus (of nicotinezakjes) hebben gebruikt (7% van alle mbo-studenten), komen het vaakst aan snus via vrienden (55%). Daarnaast krijgen zij snus via een bezorgdienst of dealer (32%), kopen zij snus in een winkel (26%) en/of bestellen zij snus via internet (18%). Een kleinere groep geeft aan (ook) op andere manieren aan snus te komen (8%).

4.5 Cannabis

Bijna vier op de tien mbo'ers hebben ooit cannabis (hasj of wiet) gebruikt (37%). De laatste 12 maanden gebruikte 26% van de mbo'ers cannabis en de laatste 4 weken 15%.

Frequentie

Van de huidige blowers blowt de grootste groep zowel doordeweeks¹⁹ als in het weekend²⁰ of alleen in het weekend (respectievelijk 46% en 47%). Een kleine groep blowt alleen doordeweeks (7%).

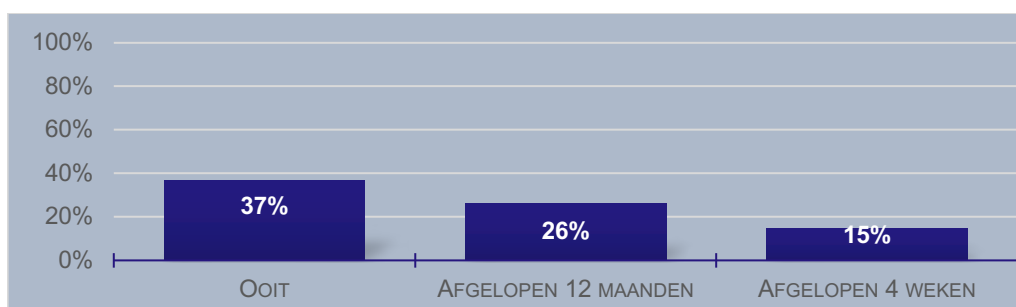
Cannabisgebruik: gebruiksplaatsen

Van de mbo-studenten die in de afgelopen 4 weken cannabis hebben gebruikt (15% van alle mbo-studenten), gebruikt 68% cannabis ergens buiten, 67% bij iemand anders thuis en 63% in de eigen woning. Daarnaast blowt 25% in een coffeeshop en 27% op een (dance)festival. Verder geeft 21% aan te blowen in een café, (shisha)lounge

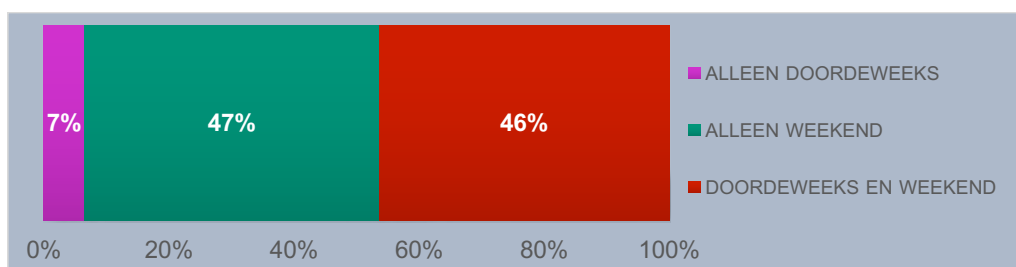
of club, 20% op of rond school en 6% in een snackbar of (sport)kantine. Een deel (5%) blowt (ook) op andere dan de genoemde plekken. Er konden meerdere antwoordcategorieën worden gekozen.

Risikant gebruik

Indicatoren van riskant cannabisgebruik zijn gedragingen zoals het blowen onder schooltijd (of stage/werk), te laat komen, spijbelen of ziekmelden als gevolg van cannabisgebruik, en zoveel blowen dat je ziek wordt of 'out' gaat. Van de mbo-studenten die in de afgelopen 4 weken cannabis hebben gebruikt (15% van alle mbo-studenten) geeft 47% aan weleens te blowen onder schooltijd. Eén derde is weleens te laat gekomen omdat zij stoned of moe waren van het blowen. Ongeveer één vierde is weleens 'out' gegaan omdat zij zoveel hadden geblowd en 18% heeft zich weleens ziekgemeld omdat zij stoned waren of klachten hadden van het blowen.

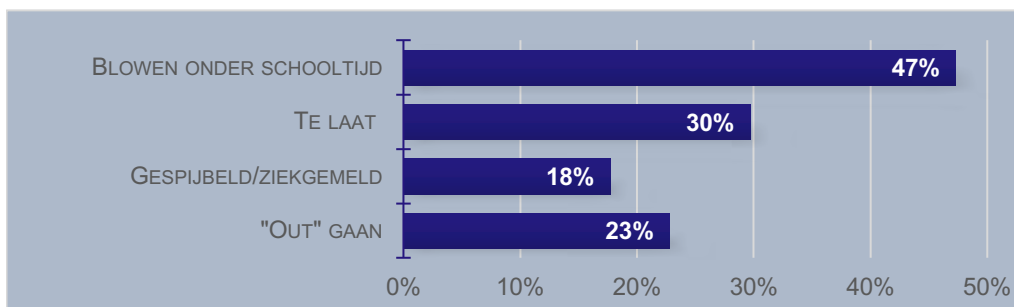
Figuur 4.12: Cannabis

Figuur 4.13: Frequentie (huidige gebruikers)

19 Met doordeweeks wordt maandag t/m donderdag bedoeld.

20 Met weekend wordt vrijdag t/m zondag bedoeld.

Figuur 4.14: Riskant cannabisgebruik huidige gebruikers (afgelopen 4 weken)

4.6 Andere drugs

Van de mbo'ers heeft 18% ooit drugs gebruikt die niet tot de eerder besproken middelen behoren. De uitgevraagde drugs zijn: XTC/MDMA, cocaïne, speed/pep, poes/3-MMC/4-MMC, lachgas, LSD, GHB, paddo's/truffels, paddodruppels, ketamine, 2C-B, crystal meth, karkoubi, blue 69 en lean.

XTC/MDMA

Ongeveer één op de acht mbo'ers (13%) heeft ooit XTC/MDMA gebruikt. Ongeveer één op de tien mbo'ers (9%) gebruikte de afgelopen 12 maanden XTC/MDMA. De afgelopen 4 weken gebruikte 4% van de mbo'ers XTC/MDMA.

Cocaïne

Het ooit-gebruik van cocaïne ligt onder mbo'ers op 6%, recent gebruik op 4% en huidig gebruik op 2%.

Speed/pep

Speed/pep is door 5% van de mbo'ers ooit gebruikt. De afgelopen 12 maanden gebruikte 3% van de mbo'ers speed/pep en de afgelopen 4 weken 1%.

Poes/3-MMC/4-MMC

Onder de mbo'ers heeft 7% ooit poes/3-MMC/4-MMC gebruikt, 5% gebruikte het de afgelopen 12 maanden, en 2% de afgelopen 4 weken.

Overige middelen

Van de elf overige drugs waarnaar gevraagd is, is het ooit-gebruik van lachgas het hoogst (9%), gevolgd door paddo's/truffels (7%), ketamine (6%) en 2C-B (6%). LSD is door 4% ooit gebruikt, gevolgd door lean (3%), paddodruppels (3%) en GHB (2%). Voor crystal meth en blue 69 ligt het ooit-gebruik in deze groep onder de 1%. Karkoubi is door geen van de respondenten gebruikt. Een klein aantal mbo-studenten gaf aan ooit andere middelen te hebben gebruikt dan de in de vragenlijst opgenomen antwoordopties. Per middel betrof het één tot drie gebruikers. Genoemde middelen waren onder meer poppers, DMT, salvia en Ritalin.

Andere drugs: gebruiksplaatsen

Mbo-studenten die ooit andere drugs hebben gebruikt (18% van alle mbo-studenten), deden dit voornamelijk bij iemand anders thuis (58%) en op een (dance)festival (57%). Daarnaast vond gebruik plaats in de eigen woning (44%), een café, (shisha)lounge of club (20%) en ergens buiten (22%). Minder vaak werden andere drugs gebruikt in een coffeeshop (9%), in een snackbar of (sport)kantine (5%) en op of rond school (5%). Slechts 1% van de studenten gaf aan andere drugs op locaties buiten de genoemde antwoordcategorieën te hebben gebruikt.

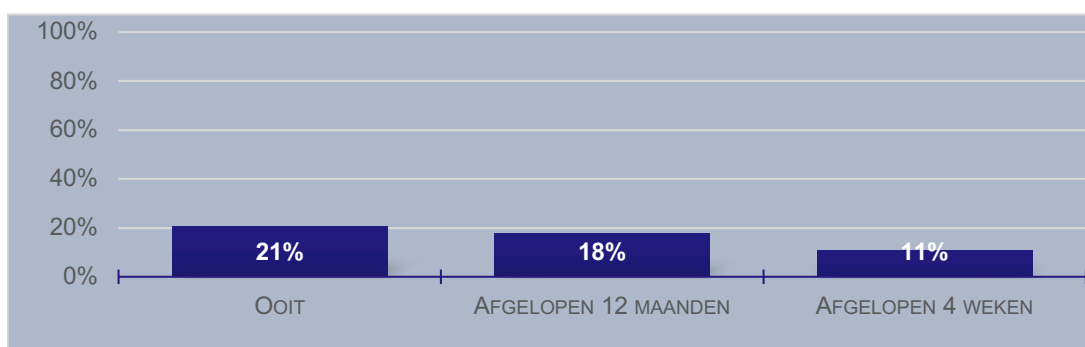
4.7 Gokken

Online gokken

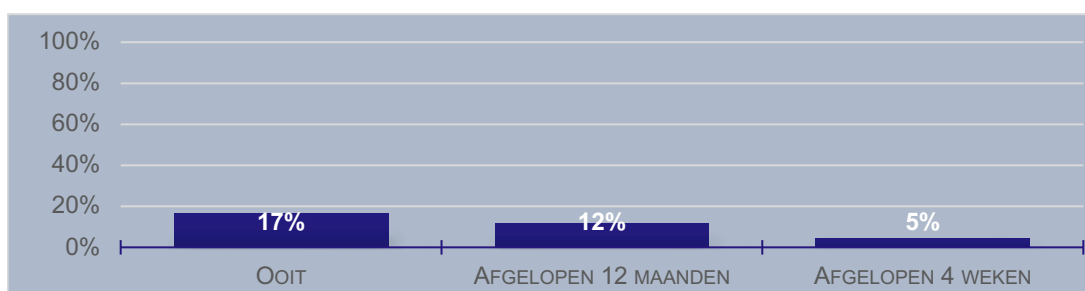
Van de mbo-studenten heeft 21% ooit online gegokt. Ruim één op de tien mbo-studenten (11%) heeft dit in de afgelopen 4 weken gedaan en 18% in de afgelopen 12 maanden.

Offline gokken

Van de mbo-studenten heeft 17% ooit offline gegokt. Ruim 5% gaf aan dit in de afgelopen 4 weken te hebben gedaan en 12% in de afgelopen 12 maanden.

Figuur 4.15: Online gokken

Figuur 4.16: Offline gokken

5 Verschillen tussen subgroepen

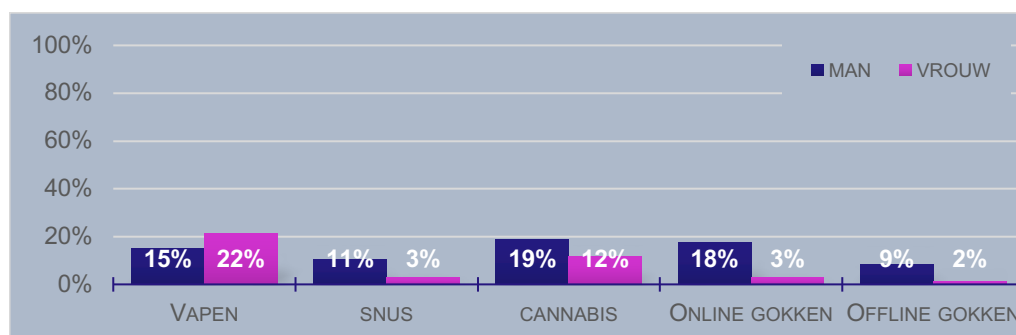
In de volgende paragrafen worden vergelijkingen gemaakt in middelengebruik en gokgedrag tussen subgroepen op basis van geslacht, leeftijd, achtergrond en opleidingsniveau. Daarbij ligt de nadruk op huidig gebruik (afgelopen 4 weken), omdat dit het meest relevant is voor inzicht in actueel middelengebruik en gokgedrag. Wanneer het aantal huidige gebruikers te klein is om betrouwbare uitspraken te doen, wordt gebruikgemaakt van recent gebruik (afgelopen 12 maanden). Zowel online als offline gokgedrag wordt in de analyses meegenomen. In tekst en figuren worden afgeronde percentages weergegeven. De figuren tonen uitsluitend significante verschillen voor de grootste respondentengroepen en de meest gebruikte middelen en gokactiviteiten.

De analyses naar verschillen tussen subgroepen zijn uitgevoerd op gewogen gegevens. Vanwege de invloed die weging kan hebben op standaardfouten en signi-

ficantietoetsen worden de uitkomsten van deze analyses geïnterpreteerd als indicatief en exploratief. Binnen dit kader laten de analyses meerdere statistisch significante uitkomsten zien (met name $p < .001$ en $p < .01$), evenals relatief grote verschillen in percentages.

5.1 Geslacht

Genderverschillen in huidig gebruik (afgelopen 4 weken) worden gevonden bij het gebruik van cannabis en snus: 19% van de mannelijke mbo-studenten blouwt momenteel, tegenover 12% van de vrouwelijke mbo-studenten, en 11% gebruikt snus, tegenover 3% van de vrouwelijke studenten. Ook voor gokken is er een duidelijk verschil: mannen zijn vaker huidige online gokkers (18% versus 3%) en offline gokkers (9% versus 2%). Vrouwelijke mbo-studenten vaperen daarentegen juist vaker dan mannelijke mbo-studenten (22% versus 15%). Voor het gebruik van alcohol, tabak, XTC/MDMA, cocaïne, speed/pep en poes/3-MMC/4-MMC worden geen significante verschillen naar geslacht gezien als het gaat om huidig gebruik.

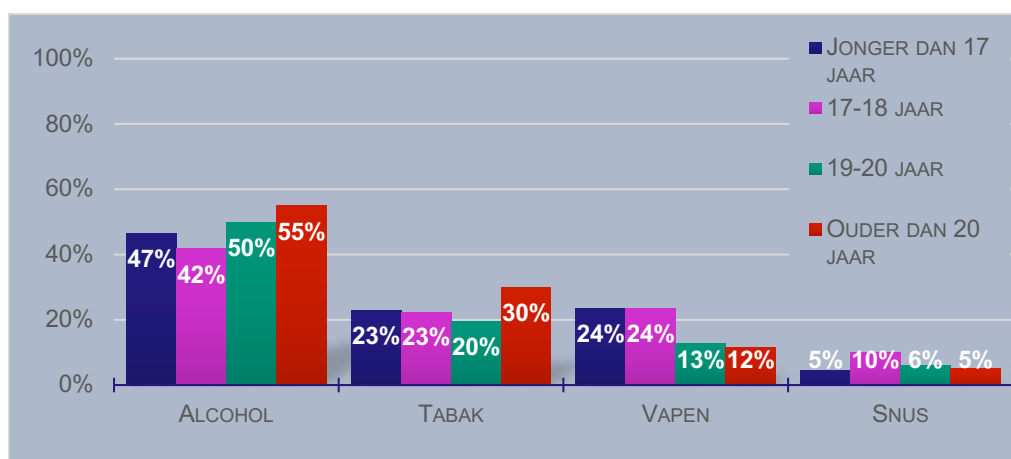
Figuur 5.1: Significante verschillen in huidig (laatste 4 weken) gebruik van cannabis, vaperen en snus en online en offline gokken naar geslacht.

5.2 Leeftijd

Voor huidig alcoholgebruik wordt gezien dat meer mbo-studenten van 19-20 jaar (50%) en ouder dan 20 jaar (55%) alcohol drinken. Ook zijn mbo-studenten ouder dan 20 jaar vaker huidige rokers (30%) dan jongere mbo-studenten. Vapen komt juist vaker voor onder jongere dan onder oudere studenten. Voor snusgebruik is er eveneens een significant verband tussen huidig gebruik en leeftijd. Het gebruik lijkt het hoogst in de leeftijdsgroep 17-18 jaar (10%), en lager in de overige leeftijdsgroepen (5%-6%).

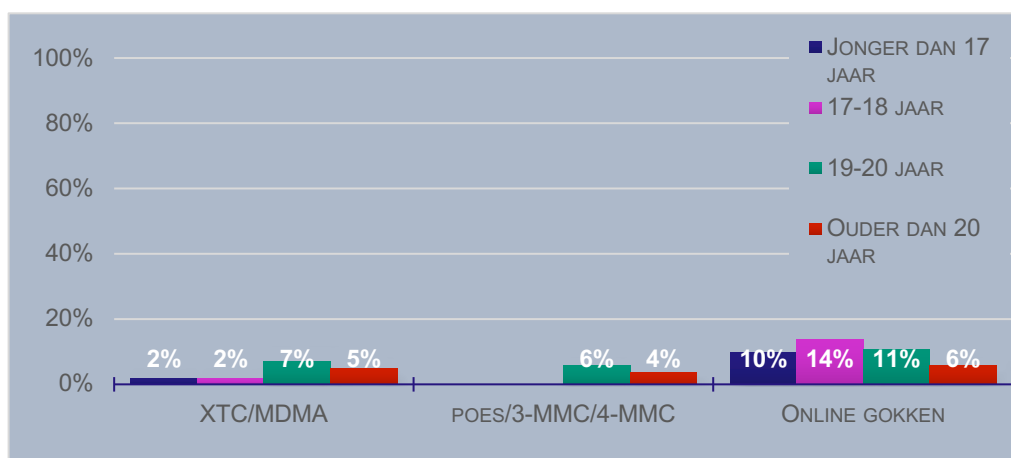
Voor huidig gebruik van XTC/MDMA is er een significant verband met leeftijd. Het gebruik neemt toe met de leeftijd, met hogere

percentages in de groepen 19-20 jaar (7%) en ouder dan 20 jaar (5%) dan in de jongere leeftijdsgroepen (beide 2%). Ook voor poes/3-MMC/4-MMC is er een significant verband tussen huidig gebruik en leeftijd. Het huidig gebruik lijkt hoger in de oudere leeftijdsgroepen, met percentages van 6% in de groep 19-20 jaar en 4% in de groep ouder dan 20 jaar, vergeleken met minder dan 1%²¹ in de jongere leeftijdsgroepen. Voor online gokken is er een significant verband tussen huidig gedrag en leeftijd. Huidig online gokgedrag komt het meest voor in de leeftijdsgroep 17-18 jaar (14%), gevolgd door 19-20 jaar (11%) en jongeren onder de 17 jaar (10%), en het laagst in de groep ouder dan 20 jaar (6%).

Figuur 5.2: Significante verschillen in huidig (laatste 4 weken) gebruik van alcohol, tabak, vapen en snus naar leeftijd.

²¹ De leeftijdscategorieën "jonger dan 17 jaar" en "17-18 jaar" zijn niet weergegeven in de figuur omdat de percentages <1% zijn.

Figuur 5.3: Significante verschillen in huidig (laatste 4 weken) gebruik van XTC/MDMA, poes/3-MMC/4-MMC en online gokken naar leeftijd.

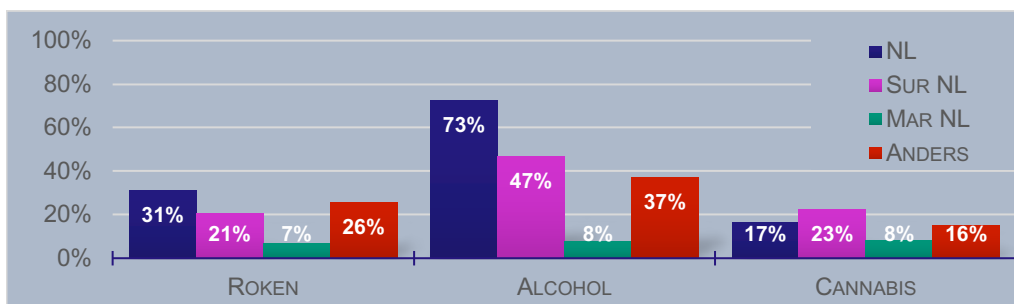
Er zijn geen significante verschillen in huidig gebruik van cannabis en offline gokken.

Het recente gebruik (afgelopen 12 maanden) van zowel cocaïne als speed/pep verschilt significant naar leeftijd. In beide gevallen neemt het aandeel gebruikers toe met de leeftijd. Zo stijgt het recente gebruik van cocaïne van 0,6% onder studenten jonger dan 17 jaar naar 7,9% onder studenten ouder dan 20 jaar, en dat van speed/pep van 1,2% naar 6,5%.

5.3 Achtergrond

Voor de vergelijkingen naar familieachtergrond is een onderverdeling gemaakt in vier categorieën: Nederlands, Surinaams-Nederlands, Marokkaans-Nederlands en anders. Wat betreft huidig rookgedrag zijn er significante verschillen naar achtergrond. Het percentage rokers is het laagst onder mbo'ers met een Marokkaans-Nederlandse achtergrond (7%) en het hoogst onder mbo'ers met een Nederlandse achtergrond (31%), met tussenliggende percentages

voor mbo'ers met een Surinaams-Nederlandse (21%) en andere achtergrond (26%). Een vergelijkbaar patroon is zichtbaar voor alcoholgebruik: het percentage huidige drinkers is het laagst onder mbo'ers met een Marokkaans-Nederlandse achtergrond (8%) en het hoogst onder mbo'ers met een Nederlandse achtergrond (73%), met tussenliggende percentages voor Surinaams-Nederlandse (47%) en andere achtergronden (37%). Tot slot zijn er ook wat betreft huidig cannabisgebruik significante verschillen naar achtergrond. Het percentage blowers is het hoogst onder mbo'ers met een Surinaams-Nederlandse achtergrond (23%) en het laagst onder mbo'ers met een Marokkaans-Nederlandse achtergrond (8%), met tussenliggende percentages voor mbo'ers met een Nederlandse (17%) en andere achtergrond (16%). Voor vaperen, snus en XTC/MDMA is er, evenals voor online en offline gokken, geen significante relatie tussen huidig gebruik of gedrag en achtergrond.

Figuur 5.4: Huidig (afgelopen 4 weken) gebruik van tabak, alcohol en cannabis naar achtergrond

Voor cocaïne, speed/pep en poes/3-MMC/4-MMC zijn er significante verschillen tussen recent gebruik en familieachtergrond waarbij hetzelfde patroon waarneembaar is: het laagste gebruik wordt gevonden onder mbo'ers met een Marokkaans-Nederlandse of Surinaams-Nederlandse achtergrond en het hoogste gebruik onder mbo-studenten met een Nederlandse familieachtergrond.

5.4 Niveau

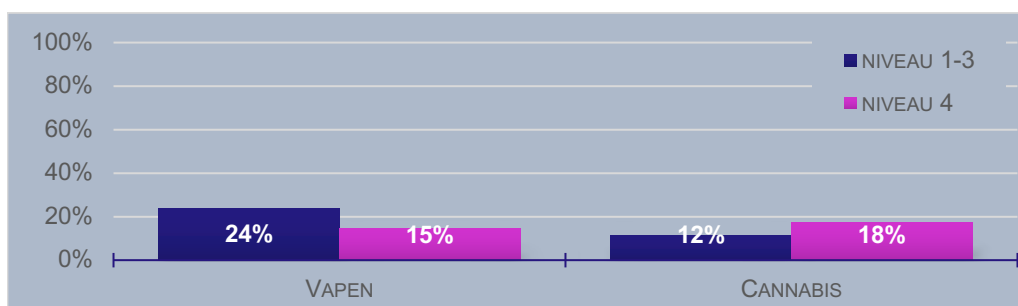
Voor de vergelijkingen naar mbo-niveau is een dichotome indeling gehanteerd, waarbij studenten op niveau 1 t/m 3 zijn samengenomen en vergeleken met studenten op niveau 4. Deze indeling is gekozen om voldoende aantallen per categorie te behouden voor statistische analyses. Daarnaast vormt niveau 4 met 64% van de studenten de grootste en meest onderscheiden opleidingsgroep binnen het mbo. Er werd een significant verband gevonden tussen mbo-niveau en huidig vapegebruik, waarbij studenten op mbo-niveau 1 t/m 3 vaker huidig vapegebruik rapporteren (24%) dan studenten op mbo-niveau 4 (15%).

Voor andere middelen wordt echter een tegengesteld patroon gevonden. Zo ligt het huidig cannabisgebruik hoger onder studenten op mbo-niveau 4 (18%) dan onder studenten op mbo-niveau 1 t/m 3 (12%).

Een vergelijkbare trend is zichtbaar voor het gebruik van XTC/MDMA, waarbij 5% van de studenten op mbo-niveau 4 huidig gebruik rapporteert tegenover 1% van de studenten op mbo-niveau 1 t/m 3. Ook voor het huidig gebruik van poes/3-MMC/4-MMC ligt het percentage hoger onder mbo-niveau 4 (3%) dan onder mbo-niveau 1 t/m 3 (1%).

Deze bevindingen suggereren dat studenten op mbo-niveau 1-3 vaker huidig vapegebruik rapporteren, terwijl studenten op mbo-niveau 4 juist vaker huidig gebruik van andere middelen rapporteren, zoals cannabis, XTC/MDMA en 3-MMC/4-MMC. Het huidig gebruik van tabak, snus, alcohol en cocaïne verschilt niet significant naar mbo-niveau; hetzelfde geldt voor huidig online en offline gokgedrag. Voor recent gebruik (afgelopen 12 maanden) van speed/pep werd evenmin een relatie met mbo-niveau gevonden.

De beschreven verschillen naar mbo-niveau zijn gebaseerd op bivariate analyses. Omdat mbo-niveau samenhangt met andere kenmerken van studenten, waaronder leeftijd en familieachtergrond, kan niet worden uitgesloten dat een deel van de gevonden verschillen (mede) hierdoor wordt verklaard.

Figuur 5.5: Huidig (afgelopen 4 weken) gebruik van vapes en cannabis naar niveau

6 Trends

De resultaten van de mbo-surveys uit 2016, 2021 en 2025 bieden indicaties voor veranderingen in middelengebruik en gokgedrag onder mbo'ers in Amsterdam. We bekijken de prevalentiecijfers van huidig gebruik (laatste 4 weken), recent gebruik (laatste 12 maanden) en/of ooit-gebruik van middelen en gedrag, zoals in alle drie de edities van Antenne onder deze doelgroep zijn uitgevraagd. Bij alcohol worden ook hoeveelheden van huidig gebruik en indicaties van riskant gebruik vergeleken. De cijfers van 2021 en 2025 zijn gebaseerd op gewogen gegevens; de gegevens van 2016 zijn ongewogen. In tekst en figuren worden afgeronde percentages en gemiddelden weergegeven.

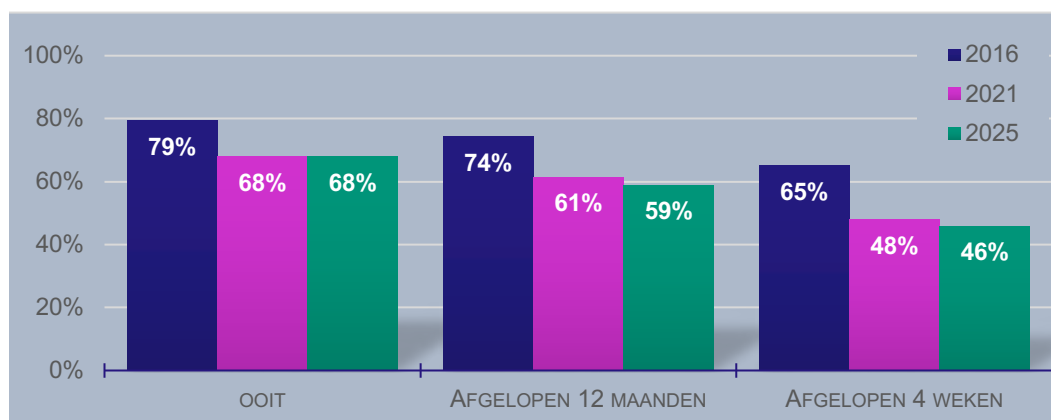
6.1 Mbo'ers in 2016, 2021 en 2025

De populatie mbo-studenten laat over de jaren lichte verschuivingen zien in geslacht, leeftijd en achtergrond. In 2025 bestaat de populatie voor 51% uit mannelijke en 49% uit vrouwelijke studenten. Ter vergelijking: in 2021 was het aandeel vrouwen nog 58% en in 2016 54%. Na een stijging in 2021 is het aandeel vrouwelijke studenten in 2025 weer

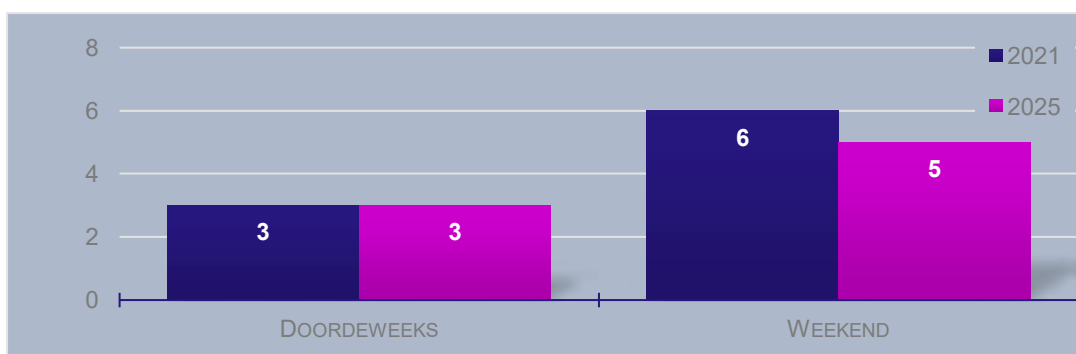
afgenomen. De gemiddelde leeftijd blijft circa 19 jaar, vergelijkbaar met voorgaande edities van Antenne onder deze doelgroep. De samenstelling van de populatie naar achtergrond laat in 2025 weinig verandering zien ten opzichte van 2021. De verdeling naar woonplaats laat sinds 2021 een lichte verschuiving zien. In 2025 woont 52% van de studenten in Amsterdam en 48% buiten de stad, terwijl in 2021 nog 44% in Amsterdam en 56% buiten Amsterdam woonde. In de vergelijking met eerdere edities zien we dat het uitgaansgedrag van mbo-studenten in 2025 hersteld is na de coronaperiode. Eenenzestig procent geeft in 2025 aan de afgelopen 4 weken te zijn uitgegaan, ten opzichte van 26% in 2021. Cafés, feesten van vrienden/verenigingen en clubs blijven populaire uitgaansbestemmingen.

6.2 Alcohol

Het aandeel huidige alcoholgebruikers (laatste 4 weken) daalde sterk tussen 2016 en 2021 (van 65% naar 48%) en stabiliseert vervolgens in 2025 (46%). Dit wijst erop dat de afname in alcoholgebruik onder mbo'ers zich na de coronaperiode niet verder heeft doorgezet

Figuur 6.1: Trends alcohol

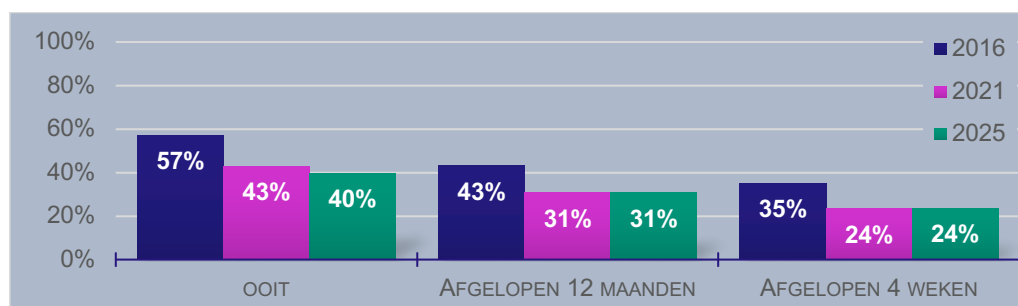
Figuur 6.2: Hoeveelheid alcohol (huidige gebruikers). Gemiddeld aantal glazen alcohol per gebruiksday, uitgesplitst in alcoholgebruik doordeweeks en het weekend.

Het aandeel huidige drinkers dat in het afgelopen jaar 'out' is gegaan door te veel alcohol – een indicator van riskant gebruik – blijft over de jaren relatief stabiel. In 2016 en 2021 ging het om ongeveer een kwart, en in 2025 om 28%.

Het gemiddeld aantal glazen alcohol per gebruiksday laat tussen 2021 en 2025 een lichte verschuiving zien. Waar in 2021 het gebruik vooral in het weekend hoger lag (6 glazen tegenover 3 doordeweeks), is dit verschil in 2025 kleiner geworden (5 glazen in het weekend en 3 doordeweeks).

6.3 Roken

Het percentage rokers onder mbo'ers is tussen 2016 en 2021 afgenomen en blijft in 2025 stabiel. Het aandeel huidige rokers (laatste 4 weken) daalde van 35% in 2016 naar 24% in 2021 en ligt in 2025 eveneens op 24%. Ook recent gebruik (afgelopen 12 maanden) bleef in 2025 stabiel ten opzichte van 2021. Het percentage recente gebruikers blijft, net als in 2021, 31%. Wat betreft ooit-gebruik is er een lichte daling van 43% in 2021 naar 40% in 2025.

Figuur 6.3: Trends tabak

6.4 Cannabis

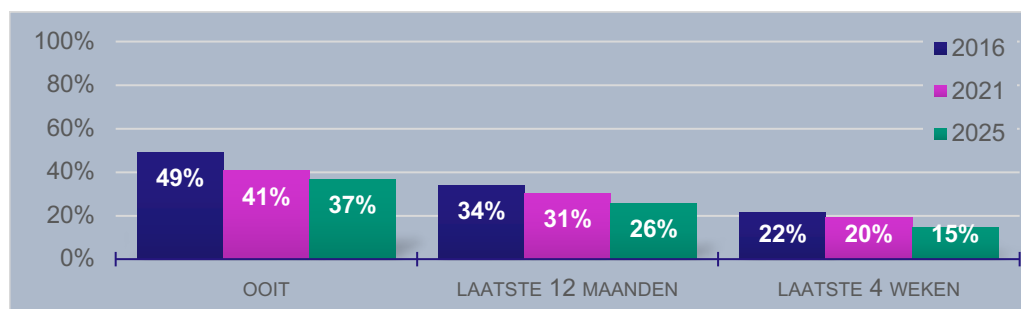
Het cannabisgebruik onder mbo'ers laat over de hele linie een dalende trend zien. Het aandeel studenten dat ooit cannabis heeft gebruikt nam af van 49% in 2016 naar 41% in 2021 en 37% in 2025. Ook het recente gebruik (laatste 12 maanden) daalde, van 34% naar 31% en vervolgens naar 26%. Daarnaast is ook het aandeel huidige gebruikers (laatste 4 weken) afgenomen, van 22% in 2016 naar 20% in 2021 en 15% in 2025.

Het aandeel huidige blowers dat cannabis gebruikt onder school- of werktijd steeg tussen 2016 en 2021 (33% respectievelijk 48%) en blijft in 2025 met 47% vrijwel gelijk. Waar deze stijging in 2021 mogelijk verklaard kan worden door het online onderwijs tijdens de coronaperiode, lijkt het verhoogde niveau zich ook daarna voort te zetten.

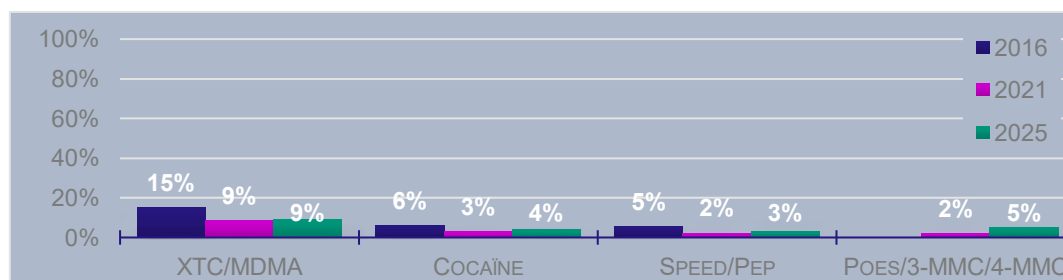
6.5 Overig drugsgebruik

Het percentage recent gebruik (laatste 12 maanden) van XTC/MDMA daalde van 15% in 2016 naar 9% in 2021 en bleef in 2025 gelijk op 9%. Deze cijfers zijn niet volledig één-op-één vergelijkbaar, omdat in 2016 en 2021 alleen XTC-pillen zijn gemeten, terwijl in 2025 zowel XTC als MDMA onder de definitie vallen.

Het recente cocaïnegebruik liet een daling zien van 6% in 2016 naar 3% in 2021, gevolgd door een lichte stijging naar 4% in 2025. Voor speed/pep (amfetamine) daalde het recente gebruik van 5% in 2016 naar 2% in 2021, om vervolgens te stijgen naar 3% in 2025. Hierbij geldt dat in 2016 en 2021 is gesproken over amfetamine, terwijl in 2025 de term speed/pep is gehanteerd.

Figuur 6.4: Trends cannabis

Figuur 6.5: Trends recent gebruik (laatste 12 maanden) XTC/MDMA, cocaïne, speed/pep, poes/3-MMC/4-MMC

Het recente gebruik van 3-MMC/4-MMC (in 2025 ook aangeduid als poes / 3-MMC / 4-MMC) werd in 2016 niet uitgevraagd. In 2021 lag het gebruik op 2%, en in 2025 op 5%, wat wijst op een duidelijke toename in recente jaren.

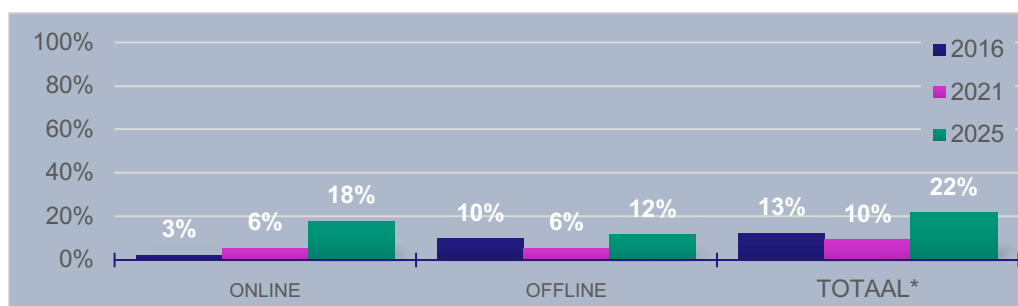
6.6 Gokken

Het recent gokken (laatste 12 maanden) laat over de tijd duidelijke veranderingen zien. Het aandeel respondenten dat aangeeft het afgelopen jaar überhaupt te hebben gegokt (online en/of offline) is gedaald van 13% in 2016 naar 10% in 2021, waarna in 2025 een sterke stijging zichtbaar is naar 22%. Hierbij dient te worden opgemerkt dat de uitvraag in 2016 en 2021 beperkt was tot betaald gokken (online en offline), terwijl in 2025 geen beperking tot betaald gokken is gehanteerd. Dit maakt de cijfers tussen 2025 en eerdere jaren minder goed vergelijkbaar.

Voor recent gokken via internet is sprake van een consistente stijging over de gehele

periode. Het percentage neemt toe van 3% in 2016 naar 6% in 2021 en vervolgens naar 18% in 2025. Dit wijst op een sterke en doorzettende toename van online gokgedrag over de tijd. Deze ontwikkeling valt samen met de opening van de Nederlandse markt voor online kansspelen in oktober 2021. Hoewel op basis van dit onderzoek geen uitspraken kunnen worden gedaan over oorzakelijke verbanden, kan de toegenomen beschikbaarheid en zichtbaarheid van legale online kansspelen een rol hebben gespeeld.

Voor recent offline gokken op fysieke locaties is een ander patroon zichtbaar. Hier daalt het percentage van 10% in 2016 naar 6% in 2021, waarna in 2025 een sterke stijging optreedt naar 12%. Ook hier geldt dat de bredere definitie van gokken in 2025 (niet beperkt tot betaald gokken) de cijfers minder goed vergelijkbaar maakt en waarschijnlijk invloed heeft op de hogere uitkomst.

Figuur 6.6: Trends recent (laatste 12 maanden) gokken

7 Samenvatting

Gedurende het najaar van 2025 hebben teams van veldwerkers bij zeven Amsterdamse mbo-scholen aanwezige studenten tijdens lessen en in openbare ruimten gevraagd om een anonieme papieren vragenlijst in te vullen over gebruik van tabak, vapes, snus, alcohol, cannabis, andere drugs en gokken. Studenten vulden de vragenlijst individueel en in stilte in; deelname was vrijwillig en duurde ongeveer tien minuten. In totaal vulden 1.183 mbo-studenten (ongeveer 6% van de studentenpopulatie van de deelnemende scholen) de vragenlijst in. De steekproef week op basis van leeftijd, geslacht en opleidingsniveau af van de populatie mbo-studenten in Amsterdam. Na weging op basis van deze drie kenmerken kunnen de gegevens worden beschouwd als representatief voor mbo-studenten uit Amsterdam.

De onderzochte groep mbo'ers bestaat (na weging) uit 49% vrouwen en 51% mannen. De gemiddelde leeftijd is 19,6 jaar. Iets meer dan de helft (52%) van de Amsterdamse mbo-studenten woont in Amsterdam; de rest komt van buiten de stad. Een meerderheid (60%) rapporteert zelf een niet-Nederlandse of gemengde familieachtergrond. De meeste studenten zitten op het ROCvA (69%) en volgen niveau 4 (64%). De meesten voelen zich goed tot heel goed op school en thuis. In de afgelopen 4 weken is 61% uitgegaan, vooral naar vriendenfeesten, het café en clubs.

Alcohol is het meest gebruikte middel onder mbo-studenten: 46% van de mbo-studenten heeft in de afgelopen 4 weken alcohol gedronken (huidige gebruikers). Huidige alcoholgebruikers drinken vooral in het weekend en consumeren dan gemiddeld vijf

glazen per dag dat wordt gedronken. Op een doordeweekse dag worden gemiddeld drie glazen gedronken. Het huidig gebruik van tabak is 24%, gevolgd door vaperen (18%), cannabis (15%) en snus (7%). Roken, vaperen en het gebruik van snus vinden veelal zowel doordeweeks als in het weekend plaats. Cannabis wordt door bijna evenveel mbo'ers zowel doordeweeks als in het weekend (46%) gebruikt als alleen in het weekend (47%). Het gebruik van andere drugs is beperkt. In de afgelopen 12 maanden gebruikte 9% van de mbo-studenten XTC/MDMA, 6% cocaïne, 5% poes/3-MMC/4-MMC en 3% speed/pep.

Het gebruik vindt vooral plaats in huiselijke en informele settings, maar ook in uitgaansgelegenheden en – afhankelijk van het middel – op of rond school. Alcohol wordt het vaakst bij iemand anders thuis en in de eigen woning gebruikt. Ook cafés, (shisha) lounges en festivals worden als gebruikersplaatsen van alcohol genoemd. Vaperen gebeurt vooral thuis, buiten, en bij anderen thuis, maar ook op of rond school. Snus wordt voornamelijk in de eigen woning, op of rond school, buiten en bij anderen thuis gebruikt. Cannabisgebruik speelt zich vooral buiten, bij iemand anders thuis en/of in de eigen woning af. Andere drugs worden vooral bij iemand anders thuis, op festivals en in de eigen woning gebruikt.

Hoewel slechts 15% van de mbo-studenten in de afgelopen 4 weken cannabis heeft gebruikt, komt binnen deze groep riskant gebruik relatief vaak voor. Zo geeft bijna de helft (47%) van de huidige blowers aan weleens onder schooltijd te blowen. Ongeveer een derde is weleens te laat gekomen doordat zij stoned waren of zich moe voelden na het blowen. Daarnaast is een kwart weleens 'out' gegaan na

veel blowen en heeft 18% zich weleens ziekgemeld vanwege cannabisgebruik. Ook bij alcohol komt riskant gebruik voor. Van de 46% van de mbo-studenten die in de afgelopen 4 weken alcohol heeft gedronken, heeft 28% weleens zoveel gedronken dat zij 'out' gingen. Daarnaast geeft ongeveer een vijfde van deze huidige drinkers aan weleens te hebben gespijbeld, zich ziek te hebben gemeld of te laat te zijn gekomen door dronkenschap of een kater.

Onder de mbo-studenten heeft ruim een kwart (27%) weleens gegokt (21% online, 17% offline). Ongeveer één op de tien mbo'ers (11%) heeft in de afgelopen 4 weken online gegokt, 18% deed dit in de afgelopen 12 maanden. Offline gokte 5% in de afgelopen 4 weken en 12% in het afgelopen jaar. Daarmee komt online gokken vaker voor dan offline gokken.

Middelengebruik en gokgedrag verschillen duidelijk tussen subgroepen. Mannen gebruiken vaker cannabis en snus en gokken aanzienlijk vaker online en offline, terwijl vrouwen juist vaker vaperen; voor alcohol, tabak en de meeste andere drugs zijn genderverschillen klein. Oudere studenten (vanaf 19 jaar) drinken en roken meer en gebruiken vaker XTC/MDMA en poes/3 MMC/4 MMC, terwijl vaperen en snus relatief vaker bij jongere mbo'ers voorkomen. Mbo'ers met een Nederlandse familieachtergrond drinken en roken meer ten opzichte van mbo'ers met andere familieachtergronden. Studenten met een Marokkaans Nederlandse achtergrond rapporteren het laagste gebruik van alcohol, tabak en cannabis. Studenten op niveau 1-3 vaperen vaker dan studenten op niveau 4, maar gebruiken minder vaak cannabis.

De trends laten een gemengd beeld zien. Uitgaan is na corona sterk hersteld: in 2025 gaat weer ruim zes op de tien mbo'ers uit. Huidig alcoholgebruik daalde tussen 2016 en 2021 duidelijk, maar stabiliseert rond de helft van de studenten. Riskant drinken ('out' gaan) blijft ongeveer even vaak voorkomen, terwijl het verschil tussen doordeweeks en weekenddrinken iets kleiner wordt. Zowel huidig als recent roken is na een daling nu stabiel, met een lichte afname in ooit gebruik van tabak. Cannabisgebruik laat een daling zien, maar het aandeel blowers dat onder schooltijd gebruikt, blijft hoog. Het recente gebruik van XTC/MDMA is tussen 2016 en 2021 sterk afgenomen en blijft daarna vrijwel stabiel. Ook het recente gebruik van cocaïne en speed/pep daalt over de hele periode, al is bij beide middelen tussen 2021 en 2025 een lichte stijging zichtbaar. Daarentegen neemt het recente gebruik van 3-MMC/4-MMC duidelijk toe. Gokken neemt over de tijd toe, vooral online; vergelijkingen met eerdere jaren zijn deels beperkt doordat in 2025 breder is gemeten dan alleen betaald gokken.

VII Markt

1	Panelstudie	146
1.1	Gedoopte en niet-gedoopte cannabismarkt	148
1.2	Dealers en diensten	149
1.3	XTC-markt	151
1.4	Cocaïnemarkt	151
1.5	Amfetaminemarkt	153
1.6	Narcosemarkt	155
	1.6.1 Lachgas	155
	1.6.2 GHB	155
	1.6.3 Ketamine	155
1.7	Designerdrugs	156
1.8	Psychedelica	156
1.9	Overige middelen	158
2	Testservice	159
2.1	Aangeboden monsters	160
2.2	XTC	161
	2.2.1 Testresultaten XTC-pillen	161
	2.2.2 Testresultaten MDMA-poeders	163
2.3	Cocaïne	165
	2.3.1 Testresultaten cocaïnepoeders	165
2.4	Amfetamine	167
	2.4.1 Testresultaten amfetaminepoeders	167
2.5	Ketamine	169
	2.5.1 Testresultaten ketaminepoeders	169
2.6	2C-B	171
	2.6.1 Testresultaten 2C-B-pillen	171
2.7	LSD	173
	2.7.1 Testresultaten LSD-papertrips	173
2.8	GHB	175
	2.8.1 Testresultaten GHB-vloeistoffen	175
2.9	3-MMC/4-MMC	177
	2.9.1 Testresultaten 3-MMC/4-MMC-poeders	178
2.10	Overige monsters	178
3	Samenvatting	179

Antenne focust primair op gebruikers van genotmiddelen, maar verzamelt daarnaast ook informatie over de marktzijde van middelengebruik. In de (1) panelstudie in het uitgaansleven wordt de Amsterdamse drugsmarkt kwalitatief belicht. Testuitslagen van de (2) testservice geven een beeld van de zuiverheid en dosering van drugs. Beide bronnen leveren ook informatie over de prijzen van drugs. Prijsinformatie is tot slot ook afkomstig uit onderzochte (3) WhatsApp menulijsten.

1 Panelstudie

Dankzij de panelleden hebben we ook enig zicht op de aanbodkant van de drugsmarkt. Uit de panelstudie komt naar voren dat de Amsterdamse drugsmarkt op consumentenniveau, wat betreft uitgaanders, in grote lijnen kan worden onderverdeeld in verschillende 'branches', waarvan de vier belangrijkste zijn:¹

- 1 **Cannabis:** hasj, wiet en bewerkte producten zoals 'spacecake'.
- 2 **Stimulantia:** XTC, cocaïne en amfetamine(-achtigen).
- 3 **Narcosemiddelen:** GHB, ketamine en lachgas.
- 4 **Designerdrugs** oftewel nieuwe psychoactieve stoffen (NPS).

Deze indeling in branches suggereert een segmentering in het aanbod, althans bij de verkoop aan consumenten. Tegelijkertijd zagen we de afgelopen jaren, vooral aan de hand van menulijsten van bezorgdiensten, dat er in toenemende mate sprake is van een overlap tussen verschillende drugsmarkten.² Dit laat echter onverlet dat er ook nog steeds bezorgers en/of thuisdealers zijn die zich hebben toegelegd op één markt, bijvoorbeeld koeriers die alleen handelen in vapes of lachgastanks of zich louter (willen) beperken tot cocaïne. We zien echter dat de van oudsher gespecialiseerde cocaïnedealer in de afgelopen jaren concurrentie heeft gekregen van bezorgdiensten die naast vele andere middelen ook cocaïne gingen aanbieden.

De meeste bezorgdiensten leveren pas als er boven een minimumbedrag wordt besteld

(vanaf €25 of €50). De klant kiest vooraf welk(e) middel(en) en hoeveel hij/zij wil, geeft het adres en de juiste deurbel door en geeft aan op welk tijdstip hij/zij de bestelling wil ontvangen. Het aantal klanten kan op een avond oplopen tot 20 à 25³. De laatste jaren zien we de ontwikkeling dat de menulijsten van bezorgdiensten steeds uitgebreider worden.

De markt van bezorgdiensten in Amsterdam onttrekt zich grotendeels aan het oog. Koper én verkoper hebben er beiden belang bij dat de transactie zo onopvallend mogelijk verloopt. De meeste deals vinden binnen plaats, vaak bij de koper thuis of in de auto van de verkoper. Soms wordt er ook bezorgd op de werkplek.

Straatdealers in de binnenstad

Bij de straathandel in de binnenstad zijn dealers meer zichtbaar en veroorzaken door hun aanwezigheid en soms agressieve bejegening overlast bij bewoners en winkeliers, maar ook bij toeristen. De gemeente is al enkele jaren actief met de Aanpak Binnenstad. Het programma Aanpak straatdealers definieert een straatdealer als 'een persoon die op straat hard- of softdrugs of daarop gelijkende waar aanbiedt en/of verkoopt'.⁴ In de factsheet staan onderzoeksbevindingen op basis van politiecijfers (in Basisvoorziening Handhaving) over de jaren 2022-2024. In detail gaat het vooral om politieregistraties: F42 (handel harddrugs), F43 (handel softdrugs) en F40 (bezit harddrugs). Bij de handel in nepdrugs gaat het om APV-

1 Legale middelen (alcohol/tabak) en 'straatdrugs' (heroïne/crack) zijn buiten beschouwing gelaten. Naast de vier genoemde branches zijn er nog kleine markten, waaronder: psychedelica (o.a. LSD, DMT, paddo's, paddodruppels, ayahuasca), erectogenen (o.a. poppers, viagra), exotische middelen (o.a. cocablad, khat, opium, ibogaïne, peyote), en slaap- en kalmeringsmiddelen.

2 Op het niveau van 'detailhandel'; dit zegt niets over segmentering of juist gecombineerde handel in de hogere echelons.

3 Bron: verkoper werkzaam bij een bezorgdienst.

4 Factsheet gemeente Amsterdam (juni 2025). Straatdealers in de Amsterdamse binnenstad. Resultaten onderzoeken 2025. Bron: cijfers politie, bewerking OOV.

registratie. Het aantal incidenten straatdealen is na de coronaperiode (1.201 aanhoudingen in 2021-2022) toegenomen in de periode 2023-2024 naar 1.777 aanhoudingen, waarvan 266 (bezit harddrugs); 447 (handel harddrugs); 37 (handel softdrugs) en 1.027 (nepdrugs). Bijna de helft (44%) van het aantal straatdealincidenten in Amsterdam vindt plaats in het stadsdeel Centrum. Over de periode 2022-2024 gaat het in totaal om 1.658 unieke verdachten (602 in 2022; 781 in 2023 en 642 in 2024) in Centrum. Slechts 2,5% van de straatdealers is vrouw. De gemiddelde leeftijd is 30 jaar en de mediane leeftijd 27 jaar. Ruim een kwart (28,5%) van de straatdealers is jongvolwassen (18-23 jaar); vier op de tien (40,1%) is 24-34 jaar. Een klein deel (4,8%) is minderjarig. Een kwart (26,5%) is 35-plusser. Nog geen 5% van alle aangehouden straatdealers zit in de top 600. Van de in totaal 1.658 unieke verdachten van straatdealen in Centrum waren er 238 (14%) in diezelfde periode ook verdacht van een geweldsdelict in Amsterdam.

Van alle unieke verdachten met een woonplaats in Nederland woont 60% uit Amsterdam. Veel van de andere Nederlandse straatdealers wonen in omliggende gemeenten. Van de personen die verdacht werden van straatdealen in Centrum én die in Amsterdam woonachtig zijn, woont bijna 23% in West, ruim 19% in Nieuw-West en bijna 18% in Oost.

Het aantal kortdurende verblijfsverboden vanwege straatdealen (overlastgebied Centrum) liep in de coronaperiode terug van 523 (2020) naar 278 (2021). Daarna steeg het aantal weer naar 541 (2022) en 569

(2023), om vervolgens licht terug te lopen naar 478 (2024).⁵ Er worden ook langdurige verblijfsverboden van straatdealen in het overlastgebied opgelegd. In 2024 werden 139 verblijfsverboden voor drie maanden en 19 verblijfsverboden voor zes maanden opgelegd. In een enquête onder bewoners op de Burgwallen is de ervaren overlast van drugshandel gestegen van 37% in 2023 naar 52% in 2024.⁶ In dezelfde periode heeft de politie zich intensief ingezet tegen de drugshandel. De kop van de Zeedijk telt de meeste overlastmeldingen.

Dealers en dagbezoekers

Na een forse terugloop tijdens de coronapandemie is het aantal toeristische bezoekers inmiddels weer fors toegenomen. Amsterdam had in 2024 naar schatting ruim 14 miljoen unieke dagbezoekers. Dit zijn ruim 14 miljoen verschillende bezoekers; bezoekers die de hoofdstad in dat jaar meerdere keren bezochten, zijn daarbij slechts één keer meegeteld. Het totaal aantal dagbezoeken bedroeg daardoor in 2024 bijna 27 miljoen.⁷ Er waren ook bijna 10 miljoen verblijfsbezoekers (gemiddeld 2,36 nachten) in 2024 die zorgden voor bijna 23 miljoen overnachtingen. Uit onderzoek blijkt dat de straatdealproblematiek meebeweegt met het aantal bezoekers in de stad.⁸ Bezoekers vormen veruit de belangrijkste 'klantengroep' van straatdealers. In een informatiebrief aan de gemeenteraad concludeert de Driehoek dat het "zeer lastig blijft, zo niet onmogelijk om de straatdealerproblematiek substantieel omlaag te brengen, zolang deze bezoekers in groten getale blijven komen en de inzet van alle partijen in de aanpak niet substantieel groter kan worden".⁹

⁵ <https://www.amsterdam.nl/leefomgeving/overlastgebieden>.

⁶ O&S Veiligheidsmonitor 2021-2024

⁷ <https://onderzoek.amsterdam.nl/artikel/toerisme-in-cijfers-2025>

⁸ O&S Ontwikkeling straatdealerproblematiek 2023-2024

⁹ Raadsinformatiebrief 24 juni 2025

1.1 Gedoogde en niet-gedoogde cannabismarkt

De cannabismarkt kent een duidelijke scheiding tussen het gedoogde en illegale aanbod: naast de gedoogde coffeeshops is er ook een kleinere illegale cannabismarkt, onder andere bestaande uit thuisverkopers, straathandelaren en bezorgdiensten.

Het aantal coffeeshops in Amsterdam daalde van 173 in 2016 naar 167 in 2022.¹⁰ Bijna dertig procent van alle Nederlandse coffeeshops is gevestigd in de hoofdstad. Amsterdam telt één coffeeshop per ruim 5.000 inwoners (coffeeshoptoeristen niet meegeteld), terwijl het landelijk gemiddelde één coffeeshop per ruim 30.000 inwoners is. Daarbij is geen rekening gehouden met de vele toeristen die in Amsterdam coffeeshops bezoeken, waardoor de feitelijke klantenpopulatie per coffeeshop groter is. Het relatief grote aandeel coffeeshoptoeristen zorgt voor extra druk in de binnenstad. Deze druk zal naar verwachting niet minder worden nu een meerderheid in de gemeenteraad zich in 2022 tegen de invoering van het ingezetenen- of I-criterium heeft uitgesproken. De gemeente zoekt sindsdien naar andere mogelijkheden om de druk van coffeeshop- en feesttoerisme op de binnenstad te verlichten. Een blowverbod in het Wallengebied, met uitzondering van de terrassen van coffeeshops, is daar een van.¹¹ Ook onderzoekt de gemeente plannen voor

vroegere sluitingstijden en de verplaatsing van een deel van de coffeeshops in de binnenstad naar andere stadsdelen.¹² Dit alles heeft als doel bezoekers meer over andere stadsdelen te verspreiden.¹³

Bezorgmarkt cannabis

Softdrugshandel komt in de politiecijfers over straatincidenten in de binnenstad in 2023-2024 nauwelijks naar voren.¹⁴ Van de in totaal 1.077 geregistreerde straatincidenten in die periode waren er slechts 37 softdrugsgelateerd. Een mogelijke verklaring is dat straatdealers door het grote aantal coffeeshops in de binnenstad weinig ruimte zien om op de softdrugsmarkt te concurreren. Dit ligt anders bij bezorgdiensten, die naast andere middelen ook adverteren met hasj en wiet via WhatsApp en Snapchat. In tegenstelling tot coffeeshops, die maximaal 5 gram per klant mogen verkopen, lijken bezorgdiensten zich minder aan deze maximumhoeveelheid te houden. Bij één bezorgdienst kost 5 gram hasj €45-80, 10 gram €70 en 50 gram €300. De prijzen voor wiet liggen gemiddeld iets lager: 5 gram €40-50, 10 gram €60, 50 gram €250. Sjierd (195a) denkt spekkoper te zijn omdat hij op een adres voor een blokje hasj van 20 gram slechts 50 euro hoeft te betalen. Een paar andere bezorgdiensten verkopen THC edibles (gummy bears van 15 mg) 5 voor €15-25. De vapes met THC-olie (15 ml) staan niet meer op de menu's.

10 Mennes R, Pieper R, Schoonbeek I & Van der Lee (2023) **Coffeeshops in Nederland 2022**. Breuer & Intraal.

11 <https://www.parool.nl/amsterdam/blowverbod-is-lege-huls-sinds-mei-nog-geen-enkele-boete-uit-gedeeld-in-wallengebied~bd3f2ba1/> Aangezien hier ook op moet worden gehandhaafd, is de maatregel door bewoners en de branche met enige scepsis ontvangen. Een half jaar na invoering van het verbod hebben handhavers ruim 700 keer gevraagd een joint uit te maken en weg te stoppen.

12 Van Dongen M, **Wordt de binnenstad echt rustiger als meer coffeeshops gaan verhuizen? 'Bar slecht plan'**, Het Parool, 30 november 2024.

13 Hielkema D, **Amsterdam wil nóg strengere maatregelen tegen over toerisme: geen nieuwe hotelbedden erbij, nog vroegere sluitingstijden en coffeeshops deels weg uit binnenstad**, Het Parool, 28 november 2024.

14 Zie **factsheet**.

1.2 Dealers en diensten

In een eerdere editie van Antenne berichtten we over dat de gemeente in een raadsinformatiebrief waarschuwde voor een toenemende invloed van de georganiseerde drugscriminaliteit op Amsterdam in de komende jaren. De verwachting is dat Nederland ook in de toekomst een aantrekkelijke hub zal blijven voor drugs-criminaliteit.¹⁵

Op de retailmarkt is het voor consumenten tegenwoordig eenvoudig om drugs en geneesmiddelen anoniem via apps te bestellen. De meeste diensten leveren alleen bij een minimale bestelwaarde van €50 voor thuisbezorging en €150 voor hotels. Een klein deel van de gebruikers koopt bij dealers die alleen vanuit huis verkopen en webwinkels die zich richten op uppers die onder designerdrugs worden geschaard, benzo's en psychedelica, maar de meerderheid maakt gebruik van bezorgdiensten. Via sociale media (zoals Telegram, WhatsApp en Signal) hebben zij een laagdrempelige Amsterdamse drugsmarkt gecreëerd. Bij de keuze voor een bezorgdienst spelen factoren als openingstijden, servicegebied en leverings-snelheid een belangrijke rol. Daarnaast proberen sommige aanbieders klanten te trekken met opvallende extra's, zoals cocaïneschepjes, snuifbuisjes of speciale kortingen rond feestdagen. Zo organiseren sommige bezorgdiensten tijdens ADE promoties met een loterij: bij een besteding van €100 ontvangt de koper een lot, met bijvoorbeeld een JBL-speaker als hoofdprijs, €100 shoptegoed als tweede prijs en €50 als derde prijs.

In 2025 hebben we 20 unieke drugsmenu's (WhatsApp) verzameld die onder gebruikers in Amsterdam circuleren. Op basis daar-

van worden in de volgende paragrafen overzichten van drugsprijzen gepresenteerd. Voordat we ingaan op de afzonderlijke middelen, delen panelleden eerst enkele algemene observaties over de bezorgdiensten en hun aanbod.

- Veel gebruikers betrekken hun middelen via bezorgdiensten, maar een deel koopt ook bij dealers die alleen telefonisch bereikbaar zijn en geen gebruikmaken van WhatsApp. "Bij sommigen moet je gewoon vragen of ze hebben wat je zoekt", zegt Sofia (198a). Een nadeel is dat deze dealers regelmatig van nummer wisselen. Daarom maakt ze deel uit van een besloten appgroep waarin gebruikers nummers en menu's (via onder meer WhatsApp en Telegram) delen, vaak met een persoonlijke review over de kwaliteit en de bezorger. "Uiteindelijk kom je wel bij een paar grote namen terecht die altijd goede spullen hebben," zegt Miro (204a).
- De meeste dealers leveren aan huis of vragen klanten om even in de auto te stappen. Niet iedereen, vooral vrouwen, voelt zich daar prettig bij en vraagt daarom soms vrienden om de aankoop te doen.
- Panelleden merken op dat de prijsverschillen tussen dealers soms groot zijn. Sofia (198a) is bijvoorbeeld verbaasd dat er zonder aarzelen €15 voor een gram speed wordt gevraagd. Bob (147a) dacht lange tijd dat de drugsmarkt niet gevoelig was voor inflatie, maar ziet inmiddels wel prijsstijgingen. Zo kost speed nu soms €15 in plaats van een tientje, vergelijkbaar met de verdubbelde prijs van een XTC-pil of een LSD-zegel bij sommige aanbieders.
- Specifieke producten zoals paddodruppels lijken inmiddels breder verkrijgbaar. In het algemeen zijn panelleden onder de indruk van de diversiteit van het aanbod via WhatsApp.

¹⁵ Raadsinformatiebrief: Rapport over de toekomst van drugscriminaliteit, Gemeente Amsterdam, 16 oktober 2023.

- Sommige dealers geven extra's weg. Dé (179a) krijgt als vaste klant bijvoorbeeld af en toe een halve gram cocaïne cadeau.
- De meeste nieuwe psychoactieve stoffen (NPS) worden binnen gebruikersgroepen niet via een webwinkel besteld, maar via bezorgdiensten. Toch zijn er uitzonderingen: zo bestelde Sofia (198a) vlak voor de invoering van de 'parapluwetgeving' nog een flinke voorraad 6-APB.
- Enkele bezorgdiensten vermelden bij hun producten tegenwoordig ook gebruikersinformatie, zoals effecten, toediening, dosering en duur van de roes.
- Betalen kan meestal contant of via een betaalverzoek, maar sommige diensten accepteren ook betalingen in bitcoin.

Over het aanbod

- Het valt op dat de menulijsten door de jaren heen steeds uitgebreider en professioneler zijn geworden. Door de grote variatie aan menukaarten en middelen is er altijd wel iets nieuws te ontdekken, zegt Bob (147a). Dit nodigt ook uit om middelen vaker te combineren, iets wat volgens hem past bij deze tijd. Sommige diensten adverteren met speciale combideals en drugspakketten voor een scherpe prijs.
- Hoewel er weinig wordt getest, maken panelleden zich relatief weinig zorgen over vervuiling van de markt. Er is veel vertrouwen in de Nederlandse situatie. Kennisdeling binnen vriendengroepen speelt daarbij een belangrijke rol: sommigen verdiepen zich er uitgebreid in en zien het bijna als een hobby, terwijl een enkeling af en toe test.
- Vooral over de 'onrustige' cathinonenmarkt wordt momenteel veel

gediscussieerd. Mike (200a) noemt de markt voor 2-MMC, 3-MMC en 4-MMC het meest onvoorspelbaar: "Je weet nooit precies wat je krijgt en de kwaliteitsverschillen zijn groot." Toch lijkt dat kopers niet af te schrikken. Mira (205a) ervaart de 3-MMC-markt als instabiel; ze geeft de voorkeur aan 3-MMC, maar merkt dat dealers vaak actief 2- of 4-MMC aanbieden, die soms niet eens op het menu staan. Volgens haar is zuivere 3-MMC lastig te vinden. Tegelijkertijd zegt ze weinig verschil te voelen tussen de verschillende cathinonen. Dé (179a) waardeert het juist wanneer haar dealer eerlijk aangeeft geen 'echte' 3-MMC te hebben.

- De prijs van GHB kan sterk fluctueren en vertoont bij bezorgdiensten soms grote verschillen. Daarnaast is GHB niet altijd even goed verkrijgbaar, waardoor sommige gebruikers uitwijken naar 'brouwers' die het zelf produceren.
- Paddodruppels lijken duidelijk in opkomst en lijken steeds meer mainstream te worden, mede doordat bezorgdiensten ze inmiddels ook aanbieden.
- Er verschijnen vaker pijnstillers, zoals oxycodon, op menulijsten. "Zegt dat ook iets over de vraag?" vraagt Miro (204a) zich af.
- Tot slot valt het sommige panelleden op dat er steeds meer onbekende en soms zwaardere middelen op menukaarten staan, waaronder crack en crystal meth. "Bizar hoe uitgebreid die lijsten op WhatsApp tegenwoordig zijn. Heftig dat je dit zo makkelijk kunt bestellen," aldus Kira (189a).¹⁶

¹⁶ Het aanbod van heroïne, methamfetamine en crack bij sommige diensten viel al eerder op. Dit laat zien dat bezorgers zowel recreatieve (snuifcoke) als gemarginaliseerde gebruikers (crack) bedienen.

1.3 XTC-markt

	HOEEVEELHEID	PRIJS(RANGE)
XTC-PILLEN		
verschillende soorten/sterktes ¹⁷	1 pil	€5-10
	10 pillen	€45-50
	50 pillen	€150-275
	100 pillen	€250-500
MDMA-POEDER/KRISTALLEN		
	1 gram	€20-30
	5 gram	€100
	10 gram	€175
EDIBLES		
MDMA gummies (62.5 mg)	8 stuks	€20-30

Figuur VII.1: Prijzen XTC¹⁸

Na een vrije val tijdens de coronapandemie, nam de animo voor XTC weer toe met de opening van het uitgaansleven in 2021. De prijsdaling van de coronaperiode stabiliseerde en bulkpartijen (1.000 pillen voor €500) zien we niet meer terug op de menulijsten. De gramprijs van MDMA-poeders

blijft onveranderd. Maar voor sommige hoger gedoseerde pillen wordt meer gevraagd. (zie 2 Testservice op pagina 159). Verschillende panelleden zien meer interesse in MDMA-poeders. Toch blijven er netwerken die de voorkeur geven aan pillen.

1.4 Cocaïnemarkt

	HOEEVEELHEID	PRIJS(RANGE)
SNUIFCOCAÏNE		
houseblend / bronland onbekend	1 gram	€50-60
	5 gram	€200
	10 gram	€375-400
Colombia	1 gram	€50-70
	5 gram	€300
	10 gram	€575
Bolivia	1 gram	€60-70
	5 gram	€300
	10 gram	€575
Peru	1 gram	€70-80
	5 gram	€350
	10 gram	€650-675
CRACK		
	0,6 gram	€50
	1,3 gram	€100
	2 gram	€140

Figuur VII.1: Prijzen XTC¹⁹

17 Voor hoger gedoseerde pillen vragen bezorgdiensten soms het dubbele.

18 Informatie is overgenomen van 15 verschillende menulijsten van bezorgdiensten. Prijzen kunnen daarom variëren.

19 Informatie is overgenomen van 15 verschillende menulijsten van bezorgdiensten. Prijzen kunnen daarom variëren.

In eerdere edities van Antenne beschreven we al hoe koeriersnetwerken via onder andere WhatsApp, Instagram en Telegram de marketing van cocaïne naar een hoger niveau hebben getild. Sommige menulijsten doen qua vormgeving denken aan die van reguliere bezorgdiensten. Cocaïne wordt aangeboden in poedervorm of als brokjes (puur). De meeste menu's bieden naast een 'houseblend' (de goedkoopste variant) ook cocaïne aan uit Colombia, Bolivia en Peru. Voor de exclusievere Peruaanse variant wordt doorgaans het meest betaald, gevolgd door Boliviaanse en vervolgens de goedkopere Colombiaanse cocaïne. Verschillen in gewicht per verpakking, zuiverheid (puur of versneden) en herkomstland verklaren deels de prijsvariatie. Voor consumenten blijft het prijs- en gramspel vaak ondoorzichtig. Zo wordt soms expliciet vermeld dat een 'houseblend' 0,85 gram bevat, terwijl Boliviaanse en Peruaanse varianten daadwerkelijk één gram wegen. In andere gevallen kan een consument kiezen tussen bijvoorbeeld een Colombiaanse variant van €50 (0,80 gram), €60 (0,90 gram) of €70 (1,0 gram). Naar verwachting kiezen de meeste kopers voor de 'houseblend'.

Kiloprijs cocaïne keldert stevig

De kiloprijs van cocaïne daalde van gemiddeld €35.000 in 2014 naar €25.000 in 2017, om vervolgens weer te stijgen naar €35.000–€37.000 in 2020. In 2021 stabiliseerde de prijs (€34.000–€35.000), waarna deze in 2022 (€32.000) en 2023 (€26.000) opnieuw daalde. In 2024 schommelde de prijs tussen €16.000 en

€30.000 per kilo, met een gemiddelde van circa €22.000.²⁰ Toch lijkt een verdere daling nog niet in zicht, terwijl Nederland en de rest van Europa worden overspoeld met cocaïne en de groothandelsprijs in 2025 verder is gedaald naar €16.000 per kilo.²¹ Een blik op de menulijsten van bezorgdiensten laat echter zien dat consumenten nog steeds dezelfde prijs betalen. Omdat de zuiverheid hoog blijft (zie [2 Testservice op pagina 159](#)), horen panelleden weinig klachten over de smaak.

Drugscriminelen hebben een groeiende invloed op het openbare leven en trekken volgens Amsterdamse politiemedewerkers kwetsbare jongeren versneld het criminele milieu in.²² In plaats van 'strak georganiseerde top-down organisaties' bestaat de huidige drugscriminaliteit eerder uit 'fluïde netwerken' die in wisselende formaties taken uitvoeren, deels uitbesteed aan kwetsbare jongeren.²³ Politiechefs hebben zich in het verleden meermaals kritisch getoond naar gebruikers van cocaïne en synthetica die medeverantwoordelijk zouden zijn voor de instandhouding van het criminele drugsmilieu.

Daartegenover is onder aanvoering van de huidige burgemeester van Amsterdam meer bestuurlijk draagvlak ontstaan voor het zoeken naar alternatieven naast de intensieve bestrijding van de drugshandel. Maar wel in het besef dat er in de poging cocaïne te reguleren niet getornd kan worden aan de huidige internationale verdragen.²⁴

20 Recent werd een nog verdere daling gemeld (J Meeus, [De cocaïneprijs halveert. Grijpen Colombianen nu de macht?](#), NRC, 18 april 2025).

21 Drugskartels begraven hun bergen cocaïne – hopen op betere tijden en hogere prijzen. Het Parool 6 november 2025.

22 Tops P & Tromp J (2019) [De achterkant van Amsterdam](#). Gemeente Amsterdam.

23 Van Bavel M, Van Sambeek C & Ter Woerds S (red.) (2022) [Trendbeeld Eenheid Amsterdam: Een kwestie van balans](#), Nationale Politie, eenheid Amsterdam.

24 Halsema over cocaïne: ['War on drugs werkt niet'](#), NOS.nl, 7 oktober 2022.

Op landelijk en Europees niveau heeft drugsmisdaad de hoogste prioriteit en worden er ook successen gemeld, zoals het hacken van cryptotelefoons. Sinds EncroChat heeft de politie een beter beeld van de cocaïnehandel, transporten en prijsafspraken tussen inkopers.²⁵ De meeste criminele groepen in de EU bestaan uit losse netwerken die rond een kerngroep zijn gevormd. Circa 40% heeft een hiërarchische structuur.²⁶ De meeste liquidaties in Nederland zijn cocaïnege-

relateerd.²⁷ Gerapporteerde cijfers over inbeslagnames van geïmporteerde cocaïne laten tussen 2016 en 2021 een verviervoudiging zien van bijna 16 ton naar bijna 72 ton.²⁸ In 2022 (56 ton) en 2023 (59 ton) lag dat al wat lager, maar in 2024 werd met nog geen 38 ton fors minder cocaïne in beslag genomen.²⁹ In 2025 daalde dat verder tot nog geen 25 ton.³⁰ In de Rotterdamse haven werden ook beduidend minder uithalers aangehouden (452 in 2023, 266 in 2024).³¹

1.5 Amfetaminemarkt

	HOEVEELHEID	PRIJS(RANGE)
AMFETAMINE		
	1 gram	€10-15 (vaak €30 voor 3 gram droog)
	5 gram	€60
droog	10 gram	€75-100
nat/pasta	10 gram	€45-75
	25 gram	€175
nat/pasta	100 gram	€200
	200 gram	€350
METHAMFETAMINE		
	1 gram	€60-70
	3 gram	€150-200
	5 gram	€250
RITALIN		
	1 strip (10 stuks)	€35-50
	1 box (30 stuks)	€100-150
DEXAMFETAMINE		
	1 strip 5 mg. (10 stuks)	€35-50

Figuur VII.3: Prijzen amfetamine³²

25 Van de Pol W, **Het succes van de cocaïnebusiness**, Follow the money, 8 juni 2021

26 Europol (2021) **European Union serious and organised crime threat assessment**, Publications Office of the European Union.

27 **Cocaïnehandel grote aanjager van liquidaties: plegers handelen uit wraak, loyaliteit of voor geld**, Het Parool, 1 februari 2024.

28 Nationale Drug Monitor (editie 2023) **Illegale handel, bezit en productie, 16.3 Inbeslagname en ontmanteling**. Trimbos-instituut/WODC.

29 Dalende trend in havens: **Douane onderschept minder cocaïne in 2024**, Over de Douane, 23 januari 2025.

30 <https://www.overdedouane.nl/actueel/nieuws/2026/01/22/douane-onderschept-minder-cocaine-in-2025-smokkel-steeds-diverser>

31 **2024: Minder drugs onderschept in haven Rotterdam, aantal aangetroffen kilo's in havens Zeeland-West-Brabant nam iets toe**, om.nl, 23 januari 2025.

32 Informatie is overgenomen van verschillende menulijsten van bezorgdiensten. Prijzen kunnen daarom variëren.

Bijna alle bezorgdiensten verkopen speed, dat steeds vaker in twee varianten wordt aangeboden: ‘droog’ en ‘nat’ (pasta). Bij de natte variant blijft na indrogen minder van het oorspronkelijke gewicht over. De prijzen voor droge speed liggen al jarenlang rond de €10 tot €15 per gram. Sommige bezorgdiensten bieden ook grotere hoeveelheden aan, zoals 100 gram voor €200. Dave (170a) vindt dat de kwaliteit van amfetamine de laatste tijd achteruit is gegaan. Zo had hij onlangs ‘gribus’ met een gelige kleur, “alsof de dealer erin gezeken heeft”, terwijl daar toch €15 per gram voor werd gevraagd. Het effect voelde voor hem alsof hij twintig blikjes energiedrank had gedronken. Gelukkig heeft Dave inmiddels ook weer een zeer zuivere variant gevonden: “Als ik die proef, herinner ik me weer hoe echte speed voelt.” Ook Miro (204a) benadrukt dat er duidelijke kwaliteitsverschillen zijn: “Sommige partijen geven nauwelijks bijwerkingen, terwijl andere echt smerig aanvoelen en sterk irriterend zijn voor de neus. Daar krijg ik een rusteloos en gejaagd gevoel van, alsof het zwaar versneden is met cafeïne of andere middelen.”

Methamfetamine

In 2019 rolde de Nederlandse politie voor het eerst negen productielabs op. In de periode 2020–2022 werden in totaal 62 labs ontmanteld.³³ De grootste vangst ooit vond plaats in 2024, toen de Rotterdamse douane drie ton methamfetamine uit Mexico in beslag nam.³⁴ Volgens de politie is de productie van methamfetamine in Nederland vooral gericht op de exportmarkt.³⁵ In 2025 werd in totaal 88 kilo onderschept.³⁶ Sinds het oprollen van de eerste methlabs is de prijs van methamfetamine gedaald van €100–€150 per gram naar ongeveer €60–€70. Het aanbod blijft echter beperkt, omdat slechts een klein aantal bezorgdiensten het middel aanbiedt. De dealer van Sjierd (195a) geeft aan dat hij speed verkoopt aan studenten en ravers, terwijl methamfetamine meer gericht is op gebruikers binnen de chemsex-scene.

Ritalin en dexamfetamine

Ook Ritalin en dexamfetamine staan op de menukaart van enkele bezorgdiensten. Ritalin (10 stuks per strip) gaat voor €40–50 en is qua prijs vergelijkbaar met dexamfetamine.

33 Politie (2021) **ERISSP Landelijk overzicht Synthetische Drugs 2020**. Cluster Synthetische Drugs Intel & Expertise | Politie (2023) **Nationaal overzicht drugslocaties 2022**. Intel & Expertise Drugs Landelijke Eenheid.

34 **Grootste Crystal Meth vangst in Nederland tot nu toe**, om.nl, 25 juli 2024.

35 Borst, T, **Politie ziet verschuiving op drugsmarkt: crystal meth steeds vaker in Nederland geproduceerd**, NRC, 15 oktober 2024.

36 <https://www.overdedouane.nl/actueel/nieuws/2026/01/22/douane-onderschept-minder-cocaine-in-2025-smokkel-steeds-diverser>

1.6 Narcosemarkt

	HOEEVEELHEID	PRIJS(RANGE)
LACHGAS		
	2-kilotank	€70-90
GHB		
	250 ml	€80-100
	500 ml	€150-180
	1 liter	€170
KETAMINE		
	1 gram	€15-35
	5 gram	€70-125
	10 gram	€130-240

Figuur VII.4: Prijzen narcosemiddelen³⁷

1.6.1 Lachgas

De verkoop van lachgas verloopt doorgaans via gespecialiseerde koeriers. Na de sterke opkomst van lachgasgebruik vanaf 2017 trad op 1 januari 2023 een verbod in werking, met als doel het recreatieve gebruik terug te dringen en de verkoop van kilotanks te beperken.³⁸ In Amsterdam was de verkoop van lachgasballonnen al eerder aan banden gelegd.³⁹

Sinds het verbod zijn de prijzen gestegen naar ongeveer €70 à €90 voor een tank van 2 kilo, en opereren verkopers merkbaar voorzichtiger. De kleinere cilinders waren al eerder uit het straatbeeld verdwenen en hebben plaatsgemaakt voor grotere tanks, zoals die van het merk Fastgas, waarvoor sinds het verbod geen statiegeld meer wordt gevraagd. Een deel van de lachgasverkopers is inmiddels overgestapt op de verkoop van vapes.

1.6.2 GHB

De prijs van GHB verschilt nogal per bezorgdienst; voor 250 ml wordt doorgaans tussen de €70 en €100 gevraagd. In 2022 verdubbelde de prijs plotseling, toen een kwart liter ineens €70 tot €90 kostte in plaats van ongeveer €45. Een mogelijke verklaring die wordt genoemd, is de schaarste van de precursor GBL. Een bezorgdienst biedt GBL aan: €50 voor 100 ml tot €250 voor een liter.

1.6.3 Ketamine

De ketaminemarkt (in poeder- en kristalvorm) is in het afgelopen decennium sterk gegroeid. Vrijwel elke bezorgdienst biedt ketamine aan, vaak aangeprezen als 'suiker', 'naaldjes' of 'staafjes', met prijzen die variëren van €15 tot €35 per gram. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat de georganiseerde criminaliteit in steeds grotere mate betrokken is bij de handel in ketamine, onder meer via frontstorebedrijven die ketamine inkopen bij farmaceutische bedrijven in India.⁴⁰ Volgens een ingewijde zou de kiloprijs omgerekend rond de €3 per gram liggen.

37 Informatie is overgenomen van verschillende menulijsten van bezorgdiensten. Prijzen kunnen daarom variëren.

38 **Per 1 januari 2023 verbod op lachgas**, Rijksoverheid.nl, 14 november 2022. Het professioneel gebruik van lachgas voor medische en technische doeleinden blijft wel toegestaan, net als het gebruik van lachgas als toevoeging aan voedingsmiddelen. In 2019 heeft een APV de verkoop van ballonnen op de horecapleinen (Leidse- en Rembrandtplein) verboden.

39 Cam quickscan ketamine (2025)

40 Een panellid zegt echter dat hij bij zijn nachtdealer 30 euro voor 5 gram betaalt.

1.7 Designerdrugs

	HOEEVEELHEID	PRIJS(RANGE)
3-MMC		
	1 gram	€25-35
	5 gram	€80-125 ⁴¹
	10 gram	€130-240
4-MMC		
	3 gram	€50
	5 gram	€80
	10 gram	€130
2C-B		
	1 pil	€5
	10 pillen	€50
	25 pillen	€100
	100 pillen	€250

Figuur VII.5: Prijzen designerdrugs⁴²

In juli 2025 heeft de overheid drie groepen stoffen toegevoegd aan lijst 1A van de Opiumwet. Het gaat om stoffen die het meest voorkomen in gebruik en handel: fenethylamines (waaronder cathinonen), synthetische cannabinoïden en fentanylachtigen.

De prijs van 3-MMC fluctueert al sinds het verbod eind 2021 en lijkt weinig invloed te hebben gehad op de vraag, zeggen veel panelleden. Bob (147a) maakt zich geen zorgen over het 'stofgroepenverbod': "Het partypakket is tegenwoordig groot genoeg". Florian (196a) geeft aan uit betrouwbare bron te weten dat enkele inkopers de handen ineen hebben geslagen om 3-MMC uit India te halen en dit voor ongeveer €20 per gram door te verkopen. In Amsterdam betalen consumenten doorgaans de hoogste prijzen, al lijken de meeste dealers zich daar weinig van aan te trekken. Opvallend is dat geen enkele bezorgdienst 2-MMC nog aanbiedt, en ook 4-FMP volledig van de markt is verdwenen. Naast de bekende WhatsApp-

menu's zijn er nog steeds thuisdealers actief die naar eigen zeggen over "echte" 3-MMC beschikken. Binnen dit circuit zou ook weer vaker 4-MMC beschikbaar zijn voor liefhebbers. De markt voor het sinds 1997 verboden 2C-B blijft stabiel. Een pil van 15-18 mg kost ongeveer €5, terwijl voor hoger gedoseerde varianten iets meer wordt betaald.

1.8 Psychedelica

LSD wordt doorgaans verkocht als zegel (papertrip) of in vloeibare vorm (druppels). De sprayvorm, die gebruikt werd voor microdosering, wordt door bezorgdiensten niet langer aangeboden. De prijzen voor LSD liggen bij deze diensten vaak hoger dan bij particuliere verkopers binnen het psychonautenmilieu.

DMT, dat in poedervorm via een pijpje wordt gerookt, is zowel verkrijgbaar bij particuliere psychonauten-verkopers als bij een beperkt aantal bezorgdiensten.

⁴¹ Een panellid zegt echter dat hij bij zijn nachtdealer 30 euro voor 5 gram betaalt.

⁴² Informatie is overgenomen van verschillende menulijsten van bezorgdiensten. Prijzen kunnen daarom variëren.

⁴³ Het stadsdeel Centrum probeert door middel van controles op toe te zien dat souvenirwinkels en mini-supermarkten geen truffels of andere hallucinerende producten verkopen aan toeristen.

Smartshops en webwinkels bieden daarnaast verschillende truffelsoorten aan, zoals Tampanensis, Atlantis, Mexicana en Galindoi.⁴³ Zakjes van 15 tot 25 gram kosten doorgaans tussen de €16 en €25. Sinds enige tijd zijn er ook microdoseringsvarianten van magic truffels op de markt. Flesjes met paddodruppels blijven populair en worden, naast particuliere verkopers, steeds vaker door bezorgdiensten aangeboden. Volgens Sjako (190a) valt het op dat ook toeristen in smartshops

specifiek naar deze druppels vragen. In een ander verkoopcircuit biedt een bedrijf bovendien 4-HO-MET-druppels aan, die qua trip volgens Sjako vergelijkbaar zouden zijn met andere synthetische varianten. Er is één bezorger die zich alleen toelegt op psychedelica en deze in verschillende vormen (spray, zegels, bonbons, honing) en doseringen aanbiedt. De druppels die hij aanbiedt bestaan volgens hem uit een extract van Golden Teacher met Aco-DMT.

	HOEEVEELHEID	PRIJS(RANGE)
LSD		
zegels	1 zegel	€6-15
	5 zegels	€50
	10 zegels	€50-80
	50 zegels	€250
	100 zegels	€450
druppels	flesje (100 druppels)	€400
spray	10 microgram	€70
	20 microgram	€80
PADDO'S/TRUFFELS		
paddo's vers (bezorgdienst)	1 portie (25 gram)	€40
	3 porties	€100
	5 porties	€140
Paddoreep	1	€25-30
	5	€75-100
truffels droog (bezorgdienst)	1 portie (2,5 gram)	€40
truffels (webshop)	15-25 gram	€16-25
microdosing truffels (webshop)	10-20 gram	€12-21
PADDODRUPPELS		
paddodruppels (bezorgdienst)	1 flesje (à 5 ml= ca. 75 druppels)	€80-100
	3 flesjes	€160-200
paddodruppels (particulier)	100 druppels	€125-150
DMT		
	0,5 gram	€50-60
	1 gram	€60-100
MESCALINE		
	10 ml (160 druppels)	€100

Figuur VII.6: Prijzen psychedelica⁴⁴

44 Informatie is overgenomen van verschillende menulijsten van bezorgdiensten. Prijzen kunnen daarom variëren.

1.9 Overige middelen

Opmerkelijk genoeg heeft geen enkele WhatsAppdealer poppers op het menu staan. Poppers worden in verschillende sterktes aangeboden in speciale winkels (onder de toonbank), op sommige plekken in het uitgaansleven en via (web)winkels voor €5-15 per flesje. Viagra, Kamagra en Cobra worden in tabletvorm, orale gel (in verschillende smaken) en ook als bruistablet aangeboden in verschillende doseringen. Voor 1 strip (4 stuks) wordt €13-25 gevraagd en voor 10 strips €180. Op internet bieden apotheekwinkels Viagra (origineel) aan als strip (4 stuks à 100 mg) voor €38,99.

Sommige bezorgdiensten verkopen ook sigaretten voor €20 per pakje. Vapes (e-sigaretten) gaan op straat van de hand voor €10 per stuk en worden ook door een enkele bezorgdiensten aangeboden. Eén vape met een dutch waffle of lemon cake smaak kost hier €50. Snus van het merk

Killa kost per rol (20 stuks) €30-35. Een rol van het merk Pablo met meer nicotine is €40-45.⁴⁵ Op de verzamelde WhatsApp-menu's van bezorgdiensten komen we snus en lean niet (meer) tegen. Blue komt iets vaker voor in het palet van sommige diensten en kost €15 (buisje van 5 ml) en €60 voor 5 buisjes. Tuci begint geleidelijk aan bekender te worden bij bezorgdiensten. Voor één gram wordt €35-40 gevraagd.

Bezorgdiensten hebben in de afgelopen jaren hun 'apotheek' met (designer) benzodiazepinen (o.a. clonazepam, diazepam, lorazepam, oxazepam, temazepam, valium, xanax) flink uitgebreid. De bezorgdiensten bieden strips (10 stuks) aan voor €25-60 (bij grote afname 100 pillen voor €130). Een bezorgdienst verkoopt xanax voor €5 per pil. Ook pijnstillers worden aangeboden: tramadol voor €10 per stuk evenals oxycodon (10 mg). Heroïne komen we niet meer tegen in het aanbod.

⁴⁵ Aangeboden op webwinkels.

2 Testservice

De drugstestservices van Jellinek Preventie en de GGD Amsterdam zijn onderdeel van het landelijke Drugs Informatie en Monitoring Systeem (DIMS). Consumenten kunnen er anoniem hun drugs laten testen op de samenstelling en zuiverheid. Eerst wordt een kleurtest met het Marquis-reagens gedaan, die een eerste indicatie geeft over de drug die er in zit.

Pillen worden opgemeten en alle kenmerken van de pil worden in kaart gebracht en vergeleken met een lijst van reeds in het laboratorium geanalyseerde pillen. Wordt de pil herkend, dan krijgt de gebruiker meteen een uitslag. Wordt de pil niet herkend, dan krijgt de gebruiker de mogelijkheid de pil naar het DIMS-laboratorium door te laten sturen.

Voor MDMA-, amfetamine en ketamine-poeders beschikken de testservices in Amsterdam over een infrarood spectrometer (FT-IR) waarmee ter plekke samenstelling en zuiverheid kan worden bepaald en de gebruiker dus direct een uitslag krijgt. Bij LSD-zegels kan een zuurtest ter plekke aangeven of het monster al dan niet LSD bevat, maar niet hoeveel. Voor kwantificering van de hoeveelheid LSD, kan de zegel worden doorgestuurd. Alle overige poeders en vloeistoffen kunnen na de Marquis-test worden opgestuurd naar het landelijke DIMS-bureau, dat ze door kan sturen naar een laboratorium. Van monsters die naar het laboratorium worden doorgestuurd, kan een week later telefonisch de uitslag opgevraagd worden. Niet alle niet-herkende pillen, poeders, zegels of vloeistoffen worden in het laboratorium geanalyseerd. Gebruikers kunnen ervan afzien hun monster op te

laten sturen omdat ze het dan kwijt zijn. Daarnaast kunnen gebruikers maximaal drie monsters per keer laten testen, maar kan er slechts één monster per persoon worden opgestuurd. Voor LSD-zegels geldt een maandelijks maximum; is dat aantal bereikt, dan kan geen LSD meer worden opgestuurd. En tot slot kunnen (landelijk) meer monsters worden opgestuurd dan de laboratoriumcapaciteit aan kan. De monsters worden in dat geval door het DIMS-bureau tegengehouden en niet doorgestuurd naar het laboratorium voor analyse.

Wanneer testresultaten wijzen op riskante middelen of vervuilingen, kan een landelijke waarschuwing worden uitgevaardigd. Via de Red Alert app blijven gebruikers op de hoogte van waarschuwingen en een zwarte lijst met gevaarlijke pillen.

De testresultaten van drugs die door consumenten bij de testservices worden aangeboden zijn op zich niet representatief voor de gehele Amsterdamse drugsmarkt omdat niet alle consumenten hun drugs laten testen. In 2018 bleek slechts 8% van de cafébezoekers die XTC-pillen kopen hun middelen bij de testservice te laten testen en voor amfetamine en cocaïne was dat slechts 2%.⁴⁶ Toch kunnen de testresultaten wel aanwijzingen verschaffen over (ontwikkelingen op) de marktzijde van middelengebruik.

Testresultaten (en bij herkende pillen de testuitslag van eerdere analyse) worden in verschillende categorieën gerapporteerd:

- Het monster bevat uitsluitend de werkzame stof waarvoor het is gekocht.
- Het monster bevat voornamelijk de werkzame stof waarvoor het is gekocht.
- Het monster bevat voornamelijk of uitsluitend een ander hoofdbestanddeel.
- Het monster bevat (1) de werkzame stof waarvoor het is gekocht plus andere werkzame stoffen, maar het is niet

46 Korf DJ, Nabben T & Benschop A (2019) Antenne 2018, Rozenberg Publishers.

mogelijk om vast te stellen wat het hoofdbestanddeel is omdat de dosering van (een van) beide niet werd gekwantificeerd, of (2) geen enkele werkzame stof. Daarom zal in de tekst weinig aandacht worden besteed aan deze restcategorie 'overig'.

- Er is geen analyse gedaan of de testuitslag ontbreekt. Bij de berekening van percentages wordt deze categorie buiten beschouwing gelaten.

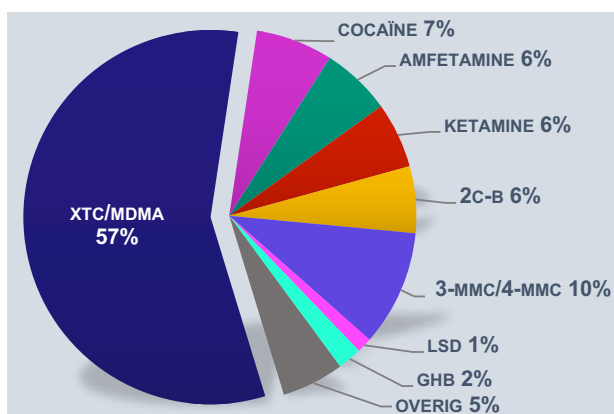
2.1 Aangeboden monsters

Vanaf het tweede decennium van de eenentwintigste eeuw was er sprake van een zeer sterke toename van het aantal drugsmonsters dat werd aangeboden bij de testservices in Amsterdam. In 2019 waren dat er meer dan 5.000. In de daaropvolgende coronajaren, 2020/2021,

waren de testservices gesloten of zeer beperkt open en lag het nachtleven grotendeels stil, waardoor dergelijke aantallen niet werden gehaald. In 2022 lag het aantal aangeleverde monsters weer op het oude niveau en in 2023 steeg het nog iets verder. Vanaf 2024 zet echter een lichte daling in: het aantal komt dat jaar uit op 5.036 en daalt in 2025 verder naar 4.922. Het merendeel (57%) van de in 2025 bij de testservices aangeboden monsters was gekocht als XTC (XTC-pillen of MDMA), op afstand gevolgd door monsters gekocht als 3-MMC/4-MMC (10%), cocaïne (7%), amfetamine (6%), ketamine (6%) of 2C-B (6%). In de komende paragrafen wordt beschreven in hoeverre deze monsters ook daadwerkelijk deze drugs bevatten.

Figuur I: Aantal bij Amsterdamse testservices aangeboden drugsmonsters per jaar

Figuur II: Aangeboden drugsmonsters gekocht als

2.2 XTC

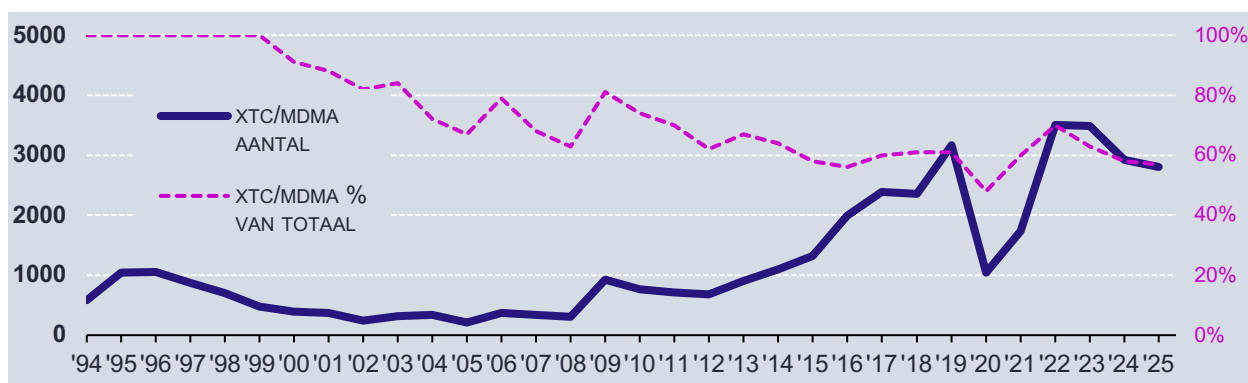
In 2024 werden 2.925 monsters van XTC of MDMA aangeleverd, iets minder dan vóór de coronaperiode. In 2025 is het aantal XTC-monsters verder gedaald naar 2.806. Het aandeel XTC-monsters ten opzichte van het totaal aantal aangeleverde drugsmonsters bleef in 2025 stabiel ten opzichte van 2024, namelijk 57%. Veruit de meeste XTC-monsters waren XTC-pillen (68%). De rest bestond voornamelijk uit MDMA-poeders of -kristallen (32%). Het percentage poeders neemt de laatste jaren toe; tien jaar geleden was dat nog zo'n 10%.

Van de 1.896 aangeboden XTC-pillen werden er 1.266 direct herkend of in het

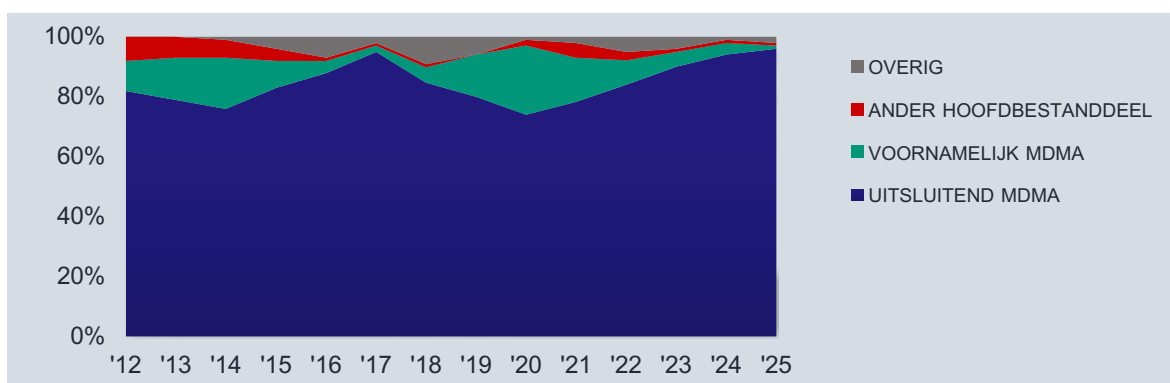
laboratorium geanalyseerd. Van de 910 aangeboden MDMA-poeders werden er 773 geanalyseerd. De testresultaten van deze pillen en poeders worden in de komende paragrafen afzonderlijk gepresenteerd.

2.2.1 Testresultaten XTC-pillen

Testuitslagen wijzen uit dat 96% van de in 2024 aangeleverde XTC-pillen uitsluitend MDMA als werkzame stof bevatte en dus zuiver was. Daarnaast bevatte 1% voornamelijk MDMA met daarnaast een beperkte hoeveelheid andere stoffen. Een klein deel van de XTC-pillen bevatte voornamelijk of uitsluitend andere werkzame stoffen (3%).

Figuur III: Aangeboden XTC-monsters

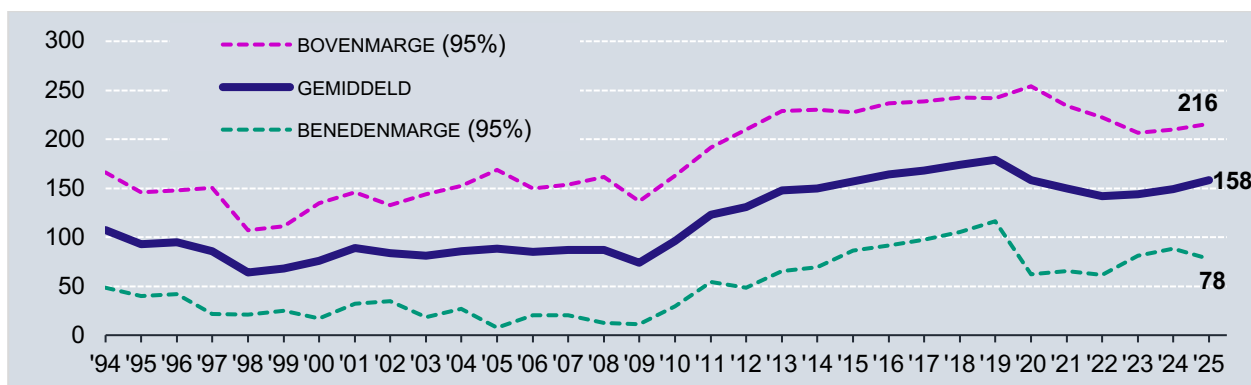
Figuur IV: Werkzame stof in XTC-pillen

Dosering

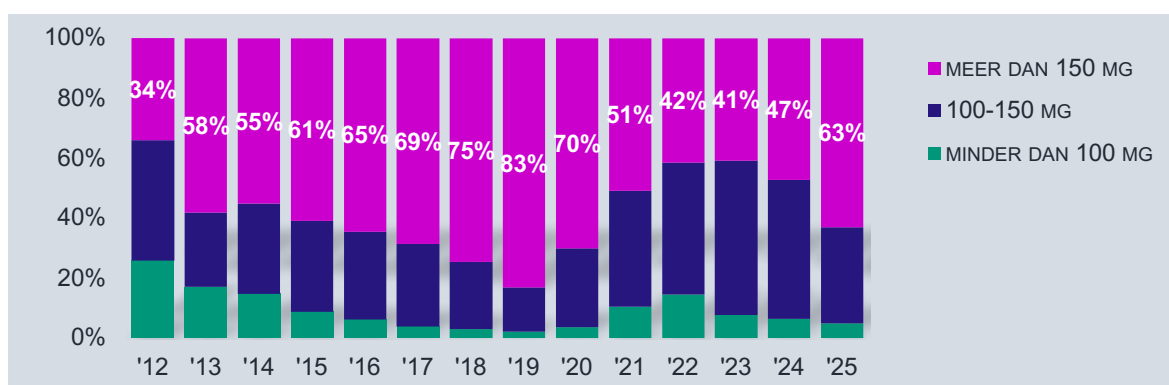
Tussen 2009 en 2019 was sprake van een ruime verdubbeling van de sterkte van XTC-pillen: van gemiddeld 74 naar 179 mg MDMA. Aan de daling in gemiddelde dosering die daarna volgde lijkt een einde te zijn gekomen. In 2025 was de gemiddelde dosering van XTC-pillen met uitsluitend of voornamelijk MDMA ('nep' pillen met andere stoffen buiten beschouwing gelaten) 158 mg MDMA. De variatie in sterkte blijft groot.

Er werd een pil van slechts 3 mg MDMA aangetroffen, maar ook eentje met 298 mg MDMA. Ook als je dergelijke uitschieters niet meetelt is er een forse 95%-range van 78 tot 216 mg MDMA.

Ten opzichte van vorig jaar ligt het percentage XTC-pillen met een hoge dosering in 2025 een stuk hoger: 63% van de pillen bevat meer dan 150 mg MDMA.⁴⁷

Figuur V: Dosering (milligrammen) XTC-pillen

Figuur VI: XTC-pillen met hoge dosering MDMA

⁴⁷ Meer dan 150 mg MDMA wordt gezien als een hoge dosering omdat daarmee een gemiddelde twintiger van 75 kilogram bij gebruik van een hele pil ruim boven de recreatieve dosis van 1 à 1,5 mg MDMA per kg lichaamsgewicht uitkomt.

Prijs

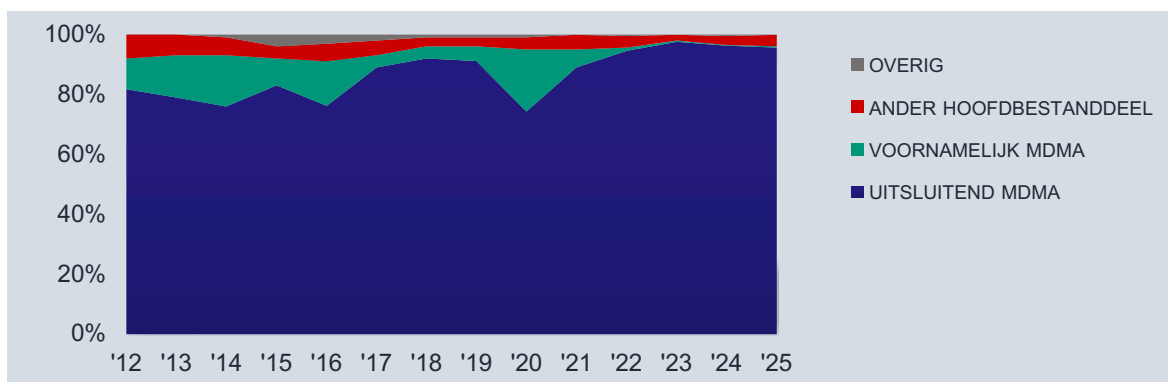
Sinds de gemiddelde prijs van een bij de testservice aangeboden XTC-pil in 2011 de €4 passeerde, neemt deze langzaam verder toe. In 2025 betaalden aanleveraars, net als voorgaande jaren, meestal €5 voor een XTC-pil en was de gemiddelde prijs €4,67 per stuk.

2.2.2 Testresultaten MDMA-poeders

In 96% van de MDMA-poeders (en -kristallen) was uitsluitend MDMA aanwezig en in 2 monsters (minder dan 1%) was MDMA het voornaamste bestanddeel. Bij 4% van de monsters werd vastgesteld dat het poeder voornamelijk of geheel uit een andere werkzame stof bestond, zoals 2-MMC, amfetamine of ketamine.

Figuur VII: Gemiddelde prijs per XTC-pil

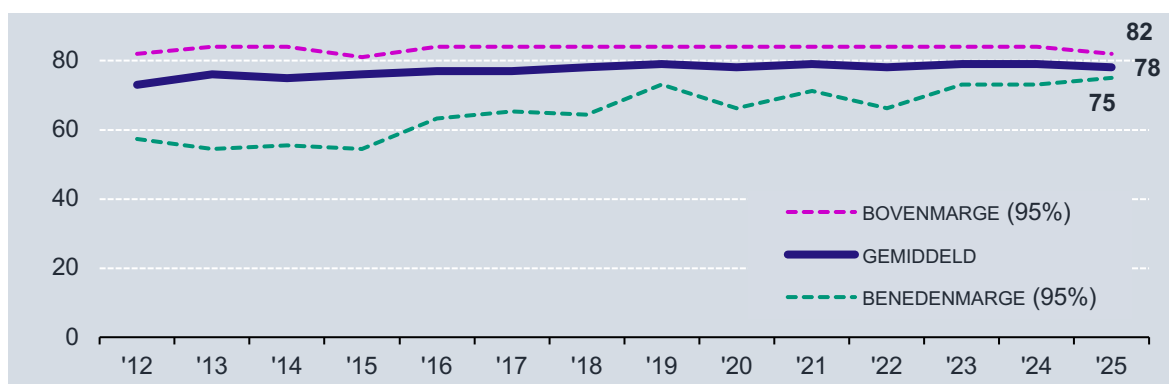
Figuur VIII: Werkzame stof in MDMA-poeders

Dosering

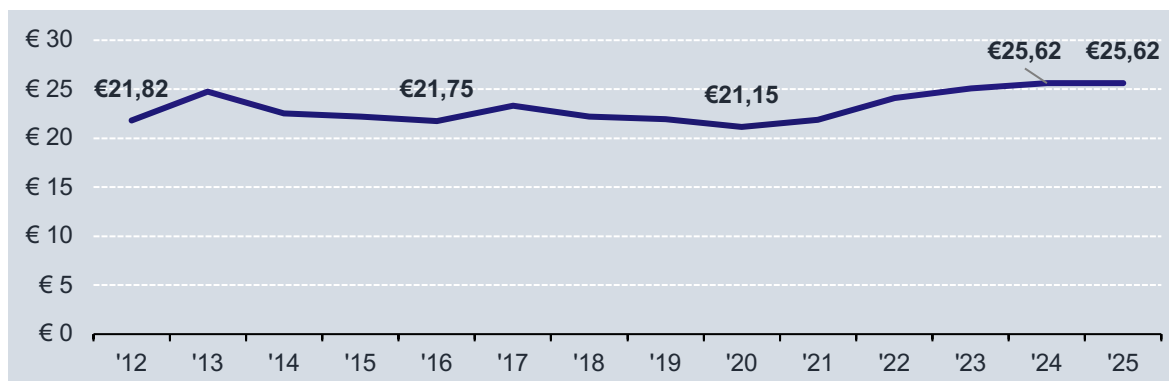
Poeders met MDMA als hoofdbestanddeel bevatten in 2025 gemiddeld 78% MDMA. De gemiddelde zuiverheid van MDMA-poeders is al jaren onveranderd hoog; het maximale⁴⁸ haalbare volumepercentage is 84%. Ook zijn de marges in doseringen relatief smal: 95% van de poeders bevat tussen de 75% en 82% MDMA.

Prijs

Voor poeders met MDMA als hoofdbestanddeel werd meestal €25 of €30 per gram betaald. De gemiddelde prijs was €25 per gram in 2025.

Figuur IX: Dosering (volumepercentage) MDMA-poeders

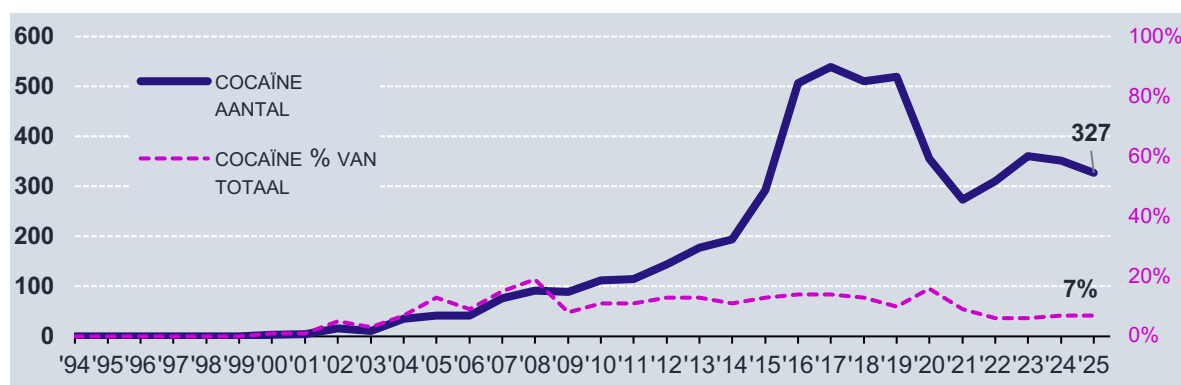
Figuur X: Gemiddelde prijs per gram MDMA-poeder

⁴⁸ Drugs zijn vaak zouten (bv. MDMA-HCl). DIMS meet alleen de base (pure stof min het zoutdeel). Omdat het zoutdeel per drug verschilt, verschillen ook de maximale percentages.

2.3 Cocaïne

Sinds 2000 werd in toenemende mate cocaïne aangeboden bij de testservice, met een zeer forse stijging in 2015 en 2016.⁴⁹ De jaren daarna stabiliseerde het aantal aangeboden cocaïnemonsters. Tijdens de coronaperiode daalde het aanbod, maar

minder sterk dan bij andere middelen. Het cocaïneaanbod kwam daarna niet terug op het niveau van vóór de coronapandemie. In 2025 werden 327 cocaïnemonsters aangeboden, een lichte daling zien ten opzichte van vorig jaar.

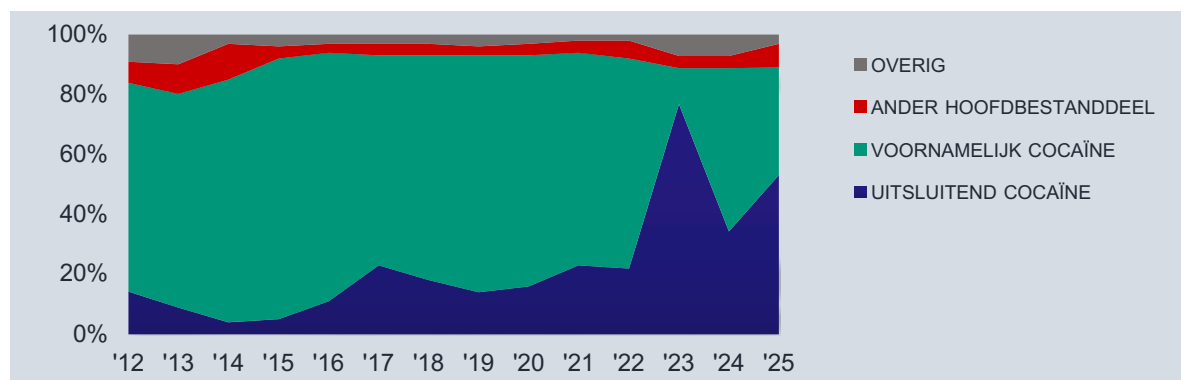
Figuur XI: Aangeboden cocaïnemonsters

Alle cocaïnemonsters werden in de vorm van poeders (inclusief enkele kristallen) aangeboden. Van de 327 aangeboden cocaïnepoeders werden er 261 geanalyseerd.

2.3.1 Testresultaten cocaïnepoeders

In 2025 bevatte een ruime meerderheid van de poeders (53%) uitsluitend cocaïne.

In ruim een derde van de poeders was cocaïne wel het hoofdbestanddeel, aangevuld met versnijdingsmiddelen of andere werkzame stoffen (36%). Het overige deel van de cocaïnepoeders bestond voornamelijk uit andere stoffen of bevatte helemaal geen cocaïne (11%).

Figuur XII: Werkzame stof in cocaïnepoeders

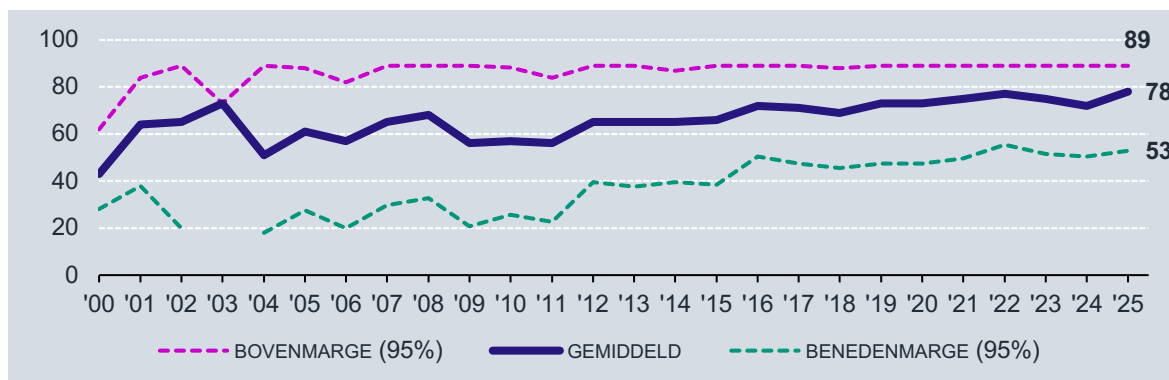
49 Dit gebeurde o.a. door een 'coke alert' wegens dodelijke ongelukken met als cocaïne verkochte witte heroïne en de overname van de testservice van Stichting Adviesburo Drugs door de GGD.

Dosering

De gemiddelde zuiverheid van monsters waarin cocaïne het hoofdbestanddeel vormde, bedroeg in 2025 78%.

Prijs

De gemiddelde prijs voor cocaïnepoeders met cocaïne als hoofdbestanddeel laat een stijgende trend zien en bedroeg in 2025 €58 per gram.

Figuur XIII: Dosering (volumepercentage) cocaïnepoeders

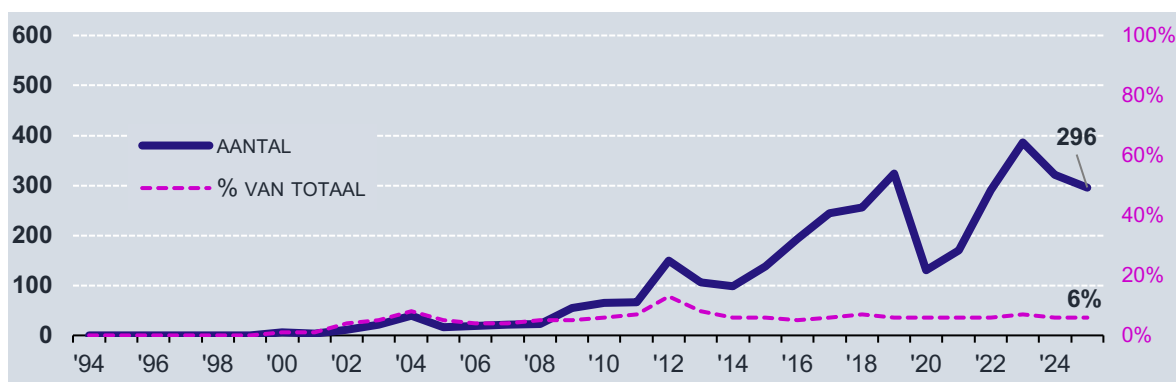

Figuur XIV: Gemiddelde prijs per gram cocaïnepoeder

2.4 Amfetamine

Het aantal aangeboden amfetamine-monsters nam sinds 2000 gestaag toe. Na de 'coronadip' van 2020/2021 leek de stijging aanvankelijk door te zetten, maar in 2025 daalde het aantal aangeleverde monsters naar 296 stuks.

Vrijwel alle amfetaminemonsters waren poeders (inclusief enkele kristallen, 99%), maar er werden ook twee tabletten aangetroffen.

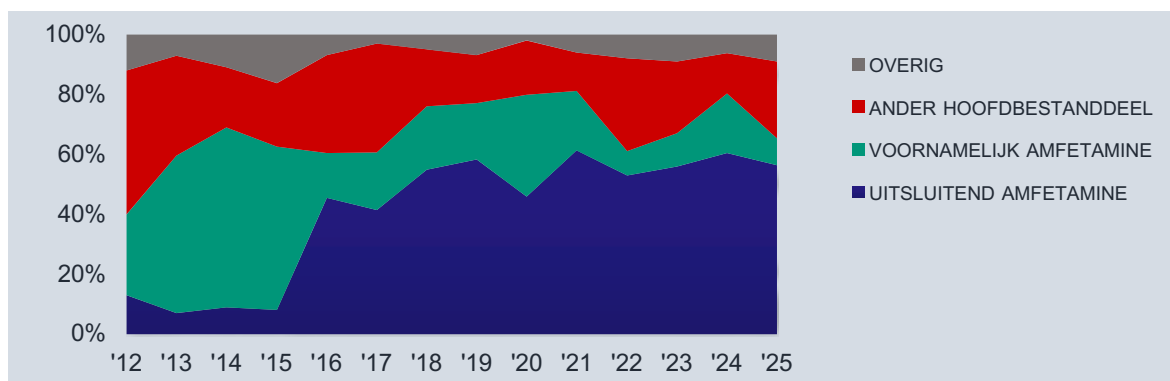

Figuur XV: Aangeboden amfetaminemonsters

2.4.1 Testresultaten amfetamine-poeders

Tot 2016 waren aangeboden amfetamine-monsters zelden zuiver, maar sindsdien komt het vaker voor. In 2025 bevatte 57% van de amfetaminepoeders uitsluitend amfetamine. Daarnaast bevatte 9% voornamelijk amfetamine, aangevuld met

bijproducten of kleine hoeveelheden andere stoffen. Ook werden amfetaminemonsters aangetroffen die voornamelijk uit andere stoffen bestonden of zelfs helemaal geen amfetamine bevatten. Dat was in 2025 het geval bij 35% van de aangeboden amfetaminemonsters.

Figuur XVI: Werkzame stof in amfetaminepoeders

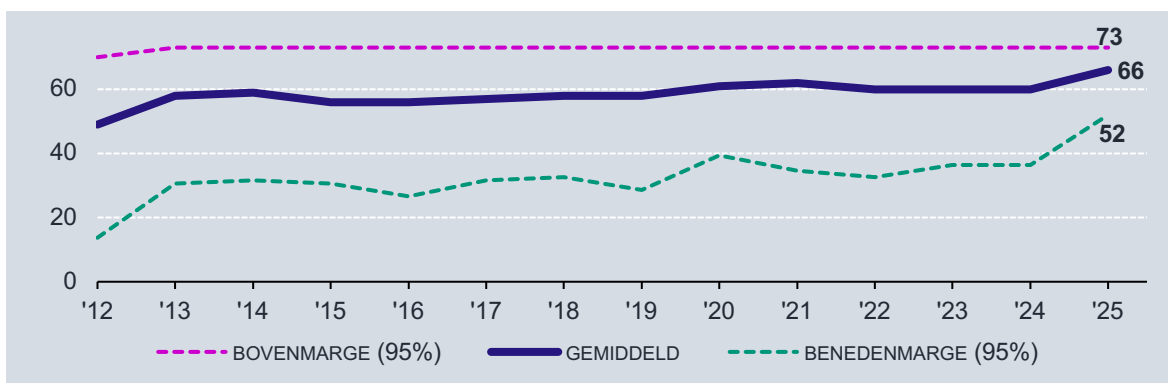
Dosering

De gemiddelde dosering van amfetamine-poeders die uitsluitend of voornamelijk amfetamine bevatten, lag in 2025 op 66%. Sinds 2013 is dit percentage vrij stabiel, maar er is wel een grote variatie aan doseringen in omloop. Ook wanneer we de uitschieters niet meetellen blijft de spreiding groot: van 52% tot het maximaal haalbare percentage van 73%. In deze berekening zijn poeders

die voornamelijk uit andere stoffen bestaan ('nep'-amfetamine) niet meegenomen.

Prijs

Klanten die poeders met amfetamine als hoofdbestanddeel lieten testen, betaalden daar meestal een tientje per gram voor. Na een jarenlange stabiele amfetamineprijs, liet 2023 een opvallende stijging zien. In 2024 en 2025 is de gemiddelde prijs weer gedaald naar €10.

Figuur XVII: Dosering (volumepercentage) amfetaminepoeders

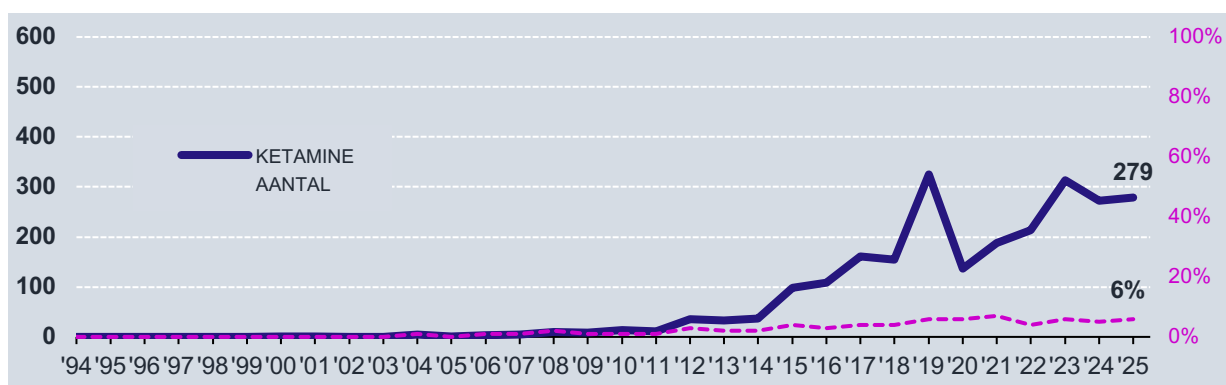

Figuur XVIII: Gemiddelde prijs per gram amfetaminepoeder

2.5 Ketamine

Tot 2008 werd ketamine nauwelijks aangeboden bij de testservice. In de jaren daarna ging het om enkele tientallen monsters per jaar, totdat vanaf 2015 een forse toename inzette.⁵⁰ Na de post-coronastijging is het aanbod in 2025 weer wat gedaald naar 279 ketaminemonsters.

Ketamine werd uitsluitend aangeleverd in de vorm van kristallen/staafjes of als poeder (in het vervolg allemaal aangeduid als ketaminepoeders). Er werden 222 ketaminemonsters geanalyseerd.

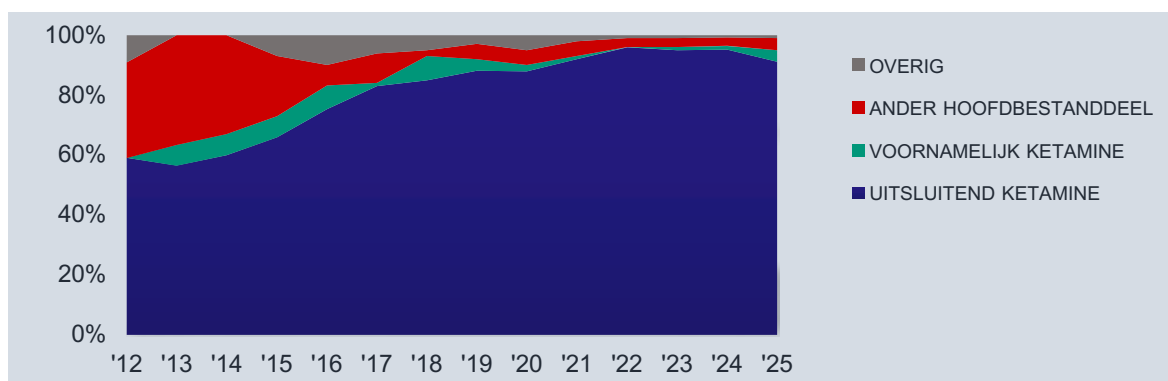

Figuur XIX: Aangeboden ketaminemonsters

2.5.1 Testresultaten ketaminepoeders

Vanaf 2013 werden steeds meer zuivere ketaminepoeders aangeleverd en steeds minder 'nep'ketamine met andere hoofdbe-

standdelen. In 2025 is de zuiverheid hoog gebleven: 92% bevatte uitsluitend ketamine, 4% bevatte voornamelijk ketamine, 4% voornamelijk iets anders en 1% bevatte helemaal geen ketamine.

Figuur XX: Werkzame stof in ketaminepoeders

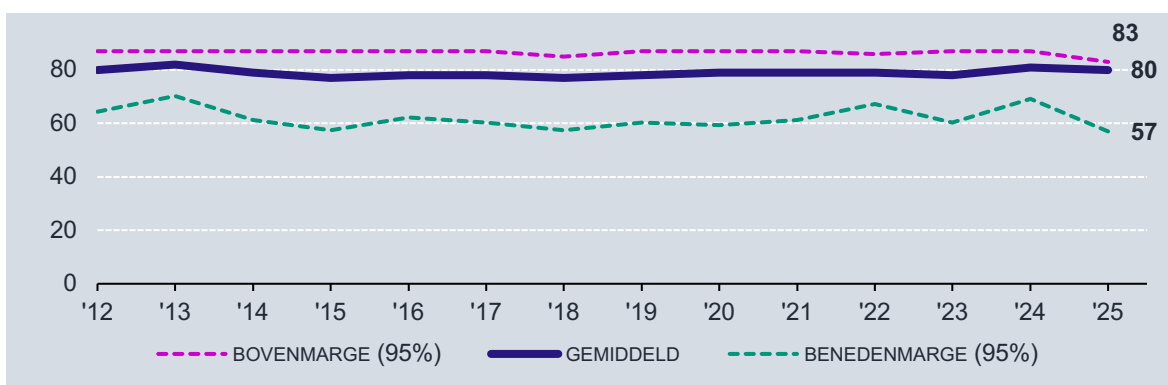
⁵⁰ Uit de grafiek is moeilijk op te maken of er bij ketamine in 2020/2021 sprake was van een 'coronadip', of eerder een uitzonderlijke piek in 2019. Er niet bekend wat een eventuele piek in 2019 zou kunnen verklaren.

Dosering

De gemiddelde dosering van ketaminepoeders is al jaren stabiel en wijkt ook in 2025 met 80% niet af van die trend. De meeste ketaminepoeders bevatten tussen de 57% en het maximaal haalbare percentage van 87% ketamine.

Prijs

Tussen 2014 en 2021 was er sprake van een continue lichte daling in de prijs van bij de testservice aangeboden poeders met ketamine als hoofdbestanddeel. Sindsdien is de prijs min of meer stabiel. Aanleveraars betaalden in 2025 gemiddeld €26 per gram.

Figuur XXI: Dosering (volumepercentage) ketaminepoeders

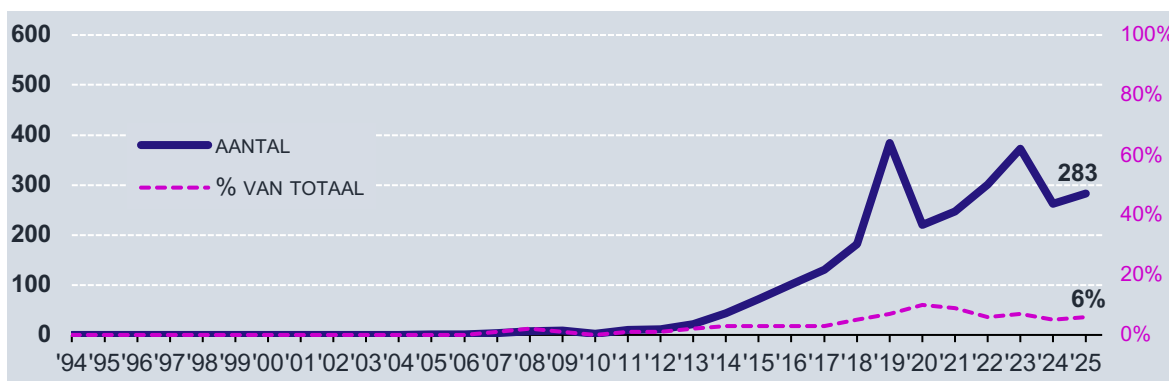

Figuur XXII: Gemiddelde prijs per gram ketaminepoeder

2.6 2C-B

In 2025 werden 283 2C-B-monsters aangeboden.⁵¹

De aangeboden 2C-B-monsters waren soms poeders (7%), maar meestal pillen (93%). De testresultaten van deze pillen worden in de volgende paragrafen besproken.

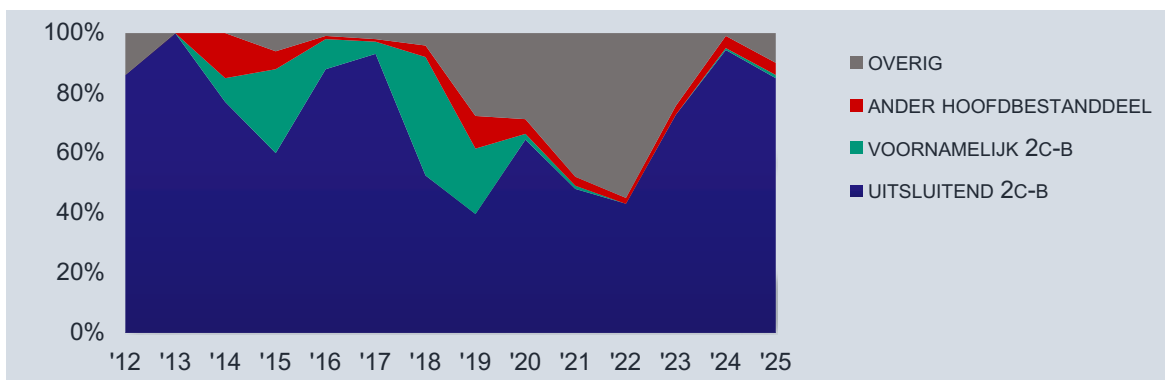

Figuur XXIII: Aangeboden 2C-B-monsters

2.6.1 Testresultaten 2C-B-pillen

De kwaliteit van 2C-B-pillen wisselt door de jaren heen. In 2025 waren verreweg de meeste 2C-B-pillen volledig zuiver (85%) of

was 2C-B het hoofdbestanddeel (1%). In 4% van de pillen vormde een andere stof het hoofdbestanddeel. In 10% van de pillen werd helemaal geen 2C-B aangetroffen.

Figuur XXIV: Werkzame stof in 2C-B-pillen

51 Net als bij ketamine, is uit de grafiek moeilijk op te maken of er bij 2C-B in 2020/2021 sprake was van een 'coronadip', of eerder een uitzonderlijke piek in 2019. Er niet bekend wat een eventuele piek in 2019 zou kunnen verklaren.

Dosering

Pillen met 2C-B als hoofdbestanddeel bevatten in 2025 gemiddeld 12 mg 2C-B. De spreiding lijkt relatief klein (95% van de pillen bevat tussen de 6 en 18 mg). Bij 2C-B kunnen relatief kleine verschillen in de dosering echter leiden tot duidelijk verschillende effecten. Onder de 15 mg werkt 2C-B voornamelijk stimulerend en euforiserend, maar bij hogere doses heeft het vooral een psychedelisch effect.⁵²

Prijs

De door testserviceklanten betaalde gemiddelde prijs voor pillen met 2C-B als hoofdbestanddeel lijkt in de loop der jaren geleidelijk te zijn gestegen van ongeveer €4 naar €5. Aanleveraars van 2025 betaalden meestal €5 en gemiddeld €4,52.

Figuur XXV: Dosering (mg) 2C-B-pillen

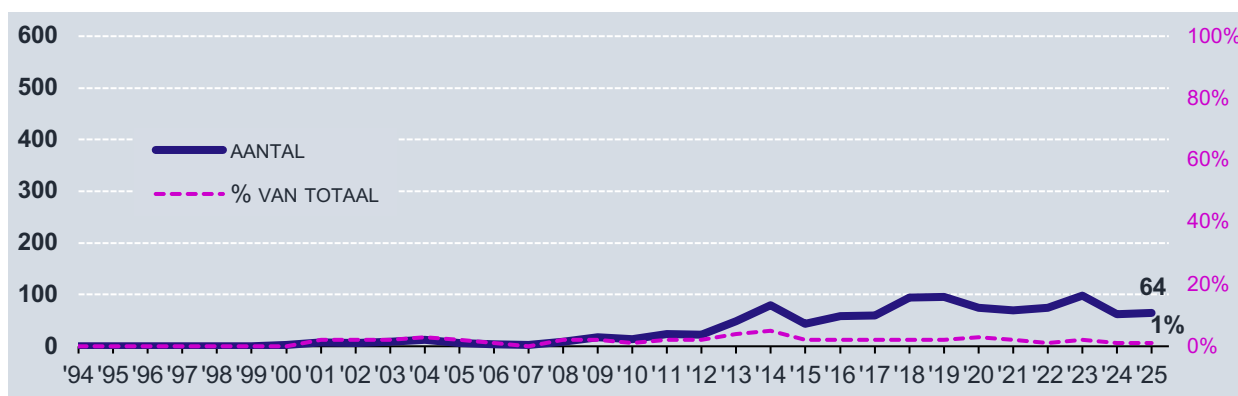
Figuur XXVI: Gemiddelde prijs per 2C-B-pil

⁵² Alcohol, drugs & gedragsinfo: 2C-B, jellinek.nl.

2.7 LSD

Vanaf 2007 steeg het aantal aangeboden LSD-monsters naar circa honderd per jaar. In 2025 waren dat er, evenals het voorgaande jaar, 64.

Afgezien van één tablet, waren alle aangeboden LSD-monsters papertrips (zegels), waarvan er 51 werden geanalyseerd in het laboratorium.

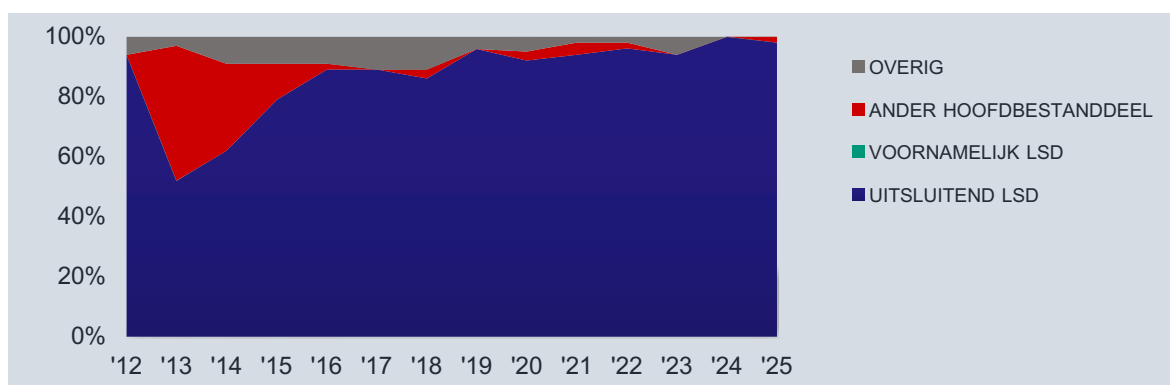

Figuur XXVII: Aangeboden LSD-monsters

2.7.1 Testresultaten LSD-papertrips

In de periode 2013-2016 werden regelmatig NBOMe's (designerpsychedelica) aangetroffen, maar de laatste jaren bevatten de meeste papertrips uitsluitend

LSD. In 2025 was 98% van de geanalyseerde LSD-papertrips volledig zuiver. Slechts in één monster (2%) werd voornamelijk een andere stof aangetroffen.

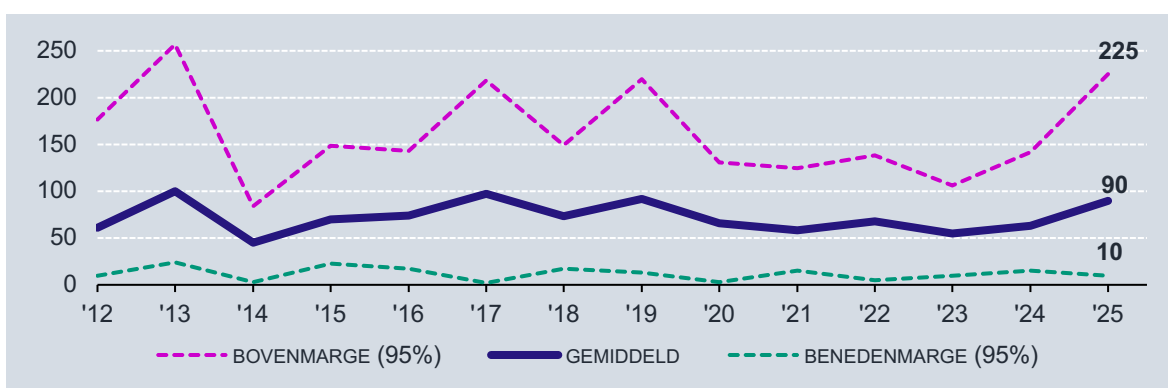
Figuur XXVIII: Werkzame stof in LSD-papertrips

Dosering

De gemiddelde dosering van de in het laboratorium gekwantificeerde papertrips van 2025 bedroeg 90 microgram LSD. De gemiddelde dosering schommelt door de jaren heen, evenals de spreiding in dosering. In 2025 bevatte 95% van de aangeboden papertrips tussen de 10 en 225 microgram LSD.

Prijs

De meeste aanleveraars betaalden gemiddeld €10 voor een LSD-papertrip (één uitschieter van €250 buiten beschouwing gelaten). De prijs schommelt, maar laat een duidelijke stijging zien.

Figuur XXIX: Dosering (microgram) LSD-papertrips

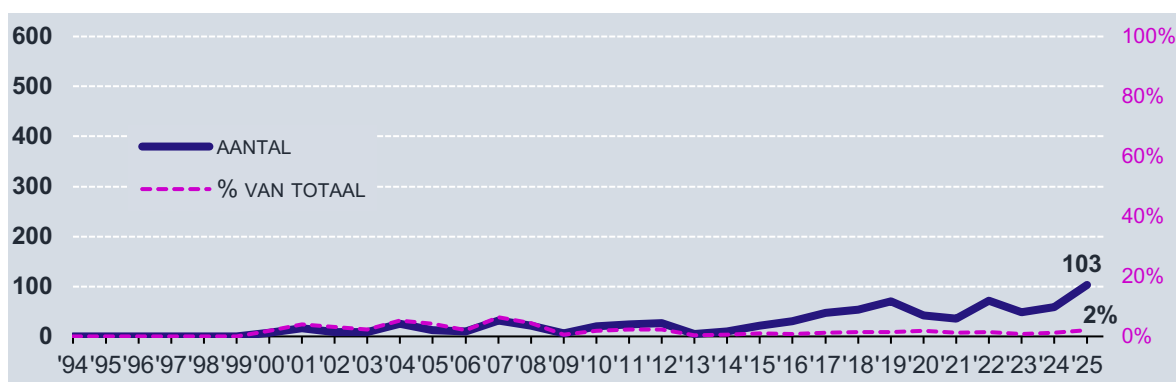

Figuur XXX: Gemiddelde prijs per LSD-papertrip

2.8 GHB

Het aanbod van GHB-monsters verloopt wat grillig over de jaren, met onder andere dips omdat monsters worden tegengehouden wegens beperkte laboratoriumcapaciteit.

Voor corona leek het aantal aangeboden GHB-monsters wat te stijgen en het aanbod herstelde zich snel na de 'coronadip'. In 2025 ging het om 103 aangeleverde GHB-monsters, bijna een verdubbeling van het voorgaande jaar.

Figuur XXXI: Aangeboden GHB-monsters

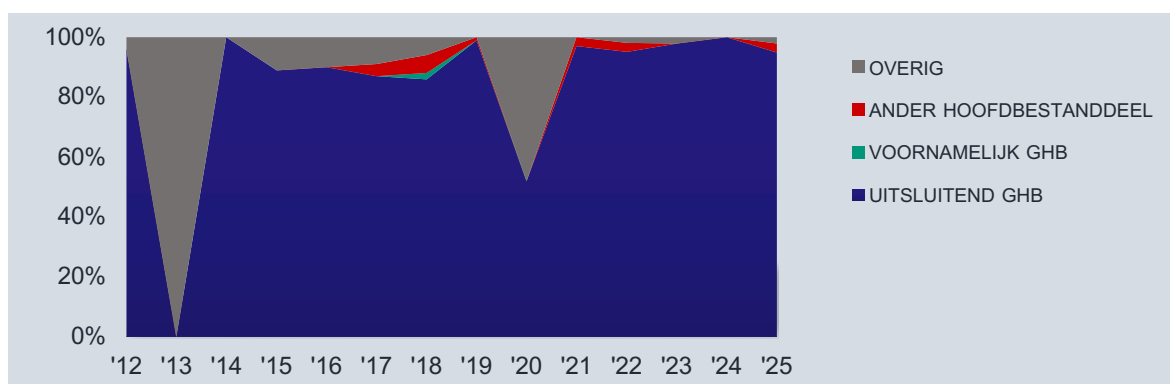
Vrijwel alle aangeboden GHB-monsters zijn vloeistoffen, waarvan van 94 de testresultaten bekend zijn.

2.8.1 Testresultaten GHB-vloeistoffen

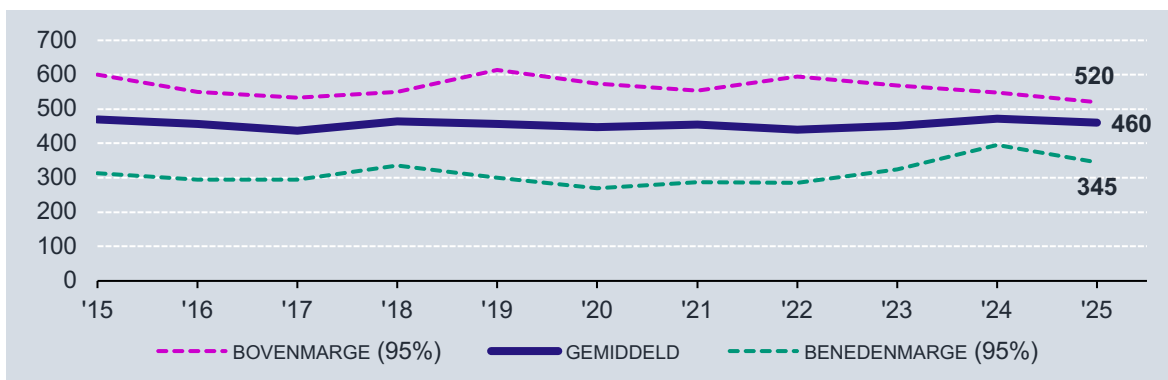
In 2025 was 95% van de GHB-monsters zuiver, in 3% vormde een andere stof het hoofdbestanddeel en in 2% ontbrak GHB volledig.

Dosering

De gemiddelde concentratie van de geanalyseerde GHB-vloeistoffen veranderde nauwelijks de afgelopen jaren. In 2025 was dat 460 mg/ml GHB. De 95%-marge was 345-520 mg/ml. GHB is lastig nauwkeurig te doseren, waardoor ook deze spreiding risico's met zich meebrengt.

Figuur XXXII: Werkzame stof in GHB-vloeistoffen

Figuur XXXIII: Dosering (mg/ml) GHB-vloeistoffen

Prijs

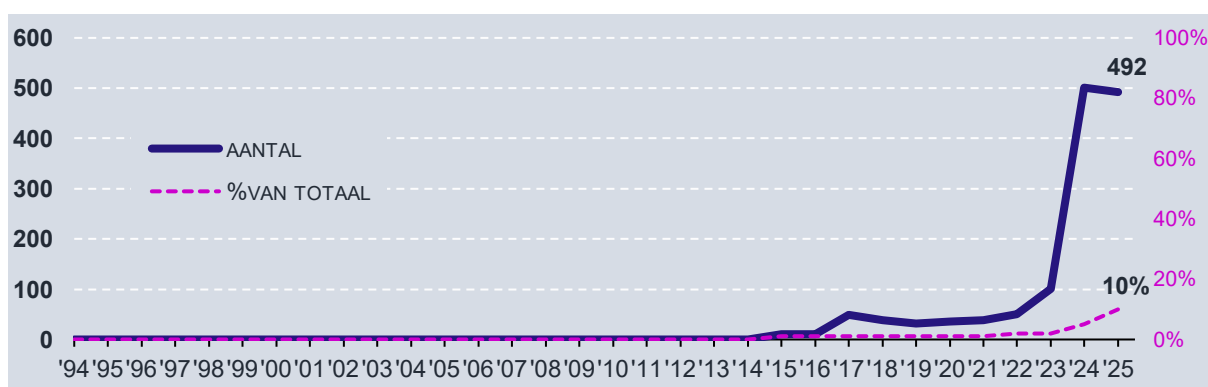
GHB wordt in verschillende volumes aangeboden, van buisjes van 5ml tot liters, en wordt ook wel door gebruikers zelf bereid

uit GBL. De door de aanleveraars opgegeven prijzen voor GHB lopen daardoor zo ver uiteen dat analyse ervan weinig zinvol is.

2.9 3-MMC/4-MMC

In 2009 werd in Engeland mephedrone (4-MMC) binnen korte tijd enorm populair.⁵³ In Nederland werd het middel vooral verkocht als XTC-pillen.⁵⁴ Landelijk althans, want bij de Amsterdamse testservice werden dergelijke pillen niet of nauwelijks aangetroffen. Ook werden geen monsters aangeboden die onder eigen naam (4-MMC, mefedron of 'miauw') waren gekocht. Tot 2014, toen negen 4-MMC-monsters werden aangeboden. Datzelfde jaar dook bij de

Amsterdamse testservice ook het eerste monster op dat was gekocht als 3-MMC (of 'poes').⁵⁵ Daarna werden aanvankelijk enkele tientallen monsters 3-MMC of 4-MMC per jaar aangeboden, maar de laatste jaren nam dit aantal sterk toe. In 2025 ging het om 492 monsters. De toename van de afgelopen jaren is vooral toe te schrijven aan als 3-MMC verkochte monsters. Hoewel 3-MMC in 2021 werd verboden, wordt ook het sinds 2012 verboden 4-MMC vaker aangeboden.⁵⁶

Figuur XXXIV: Aangeboden 3-MMC/4-MMC-monsters

Alle aangeleverde 3-MMC/4-MMC-monsters bestonden uit poeders of kristallen (100%). Van 441 van de monsters is een analyse-resultaat beschikbaar.

53 Measham F, Moore K, Newcombe R. & Zoë (née Smith) Z (2010) **Tweaking, bombing, dabbing and stockpiling: the emergence of mephedrone and the perversity of prohibition**, *Drugs and Alcohol Today*, 10 (1), 14-21.

54 Brunt TM, Poortman A, Niesink R J, & Van den Brink W (2011) **Instability of the ecstasy market and a new kid on the block: mephedrone**. *Journal of psychopharmacology*, 25(11), 1543-1547.

55 Inmiddels worden 'poes' en 'miauw' voor beide middelen gebruikt.

56 De overige twee monsters werden gekocht als '3-MMC + 4-MMC' of 'miauw'.

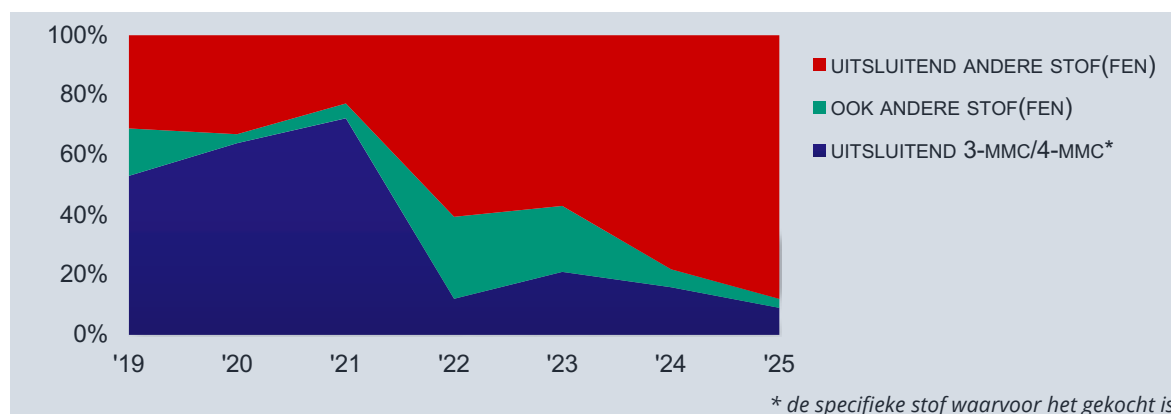
2.9.1 Testresultaten 3-MMC/4-MMC-poeders

Zowel 3-MMC als 4-MMC worden niet gekwantificeerd, waardoor testresultaten niet op dezelfde wijze kunnen worden gepresenteerd als voorgaande middelen. In plaats daarvan is van de geanalyseerde 3-MMC/4-MMC-poeders een driedeling gemaakt:

- poeder met uitsluitend de stof waarvoor het is gekocht⁵⁷
- poeder met zowel de stof waarvoor het is gekocht alsook (een) andere stof(fen)
- poeder met uitsluitend (een) andere stof(fen) of geen enkele werkzame stof

Voor het verbod op 3-MMC gebeurde het al regelmatig dat 3-MMC/4-MMC-poeders andere werkzame stoffen bevatten, maar in 2025 was 3-MMC of 4-MMC in maar weinig poeders de enige stof (9%) of zelfs maar een van de stoffen (3%). De meeste poeders bleken uitsluitend andere werkzame stoffen te bevatten (88%). In de meeste gevallen ging het om 2-MMC.

Aanleveraars betaalden meestal tussen €20 en €30 per gram 3-MMC/4-MMC (gem. €23), óók als dat er niet in zat.

Figuur XXXV: Werkzame stof in 3-MMC/4-MMC-poeders.

2.10 Overige monsters

In 2025 werden naast de hiervoor beschreven drugs ook 264 monsters van diverse andere middelen aangeboden bij de Amsterdamse testservices, waaronder heroïne, methamfetamine, 6-APB, DMT en 2-MMC.

57 Gekeken wordt naar de specifieke stof waarvoor het gekocht is. Een monster gekocht als 3-MMC dat ook of uitsluitend 4-MMC bevat valt hier dus niet onder.

3 Samenvatting

Dit hoofdstuk beschrijft de aanbodzijde van de Amsterdamse drugsmarkt aan de hand van de panelstudie, testservices en verzamelde menulijsten van bezorgdiensten. De panelstudie biedt inzicht in de organisatie van de consumentenmarkt en de ervaringen van gebruikers. De testservices geven informatie over de samenstelling, zuiverheid en dosering van drugs. Daarnaast leveren zowel de testservices als de menulijsten prijsinformatie.

De Amsterdamse drugsmarkt wordt, naast de gedoogde coffeeshops, in toenemende mate gedomineerd door bezorgdiensten die via WhatsApp, Telegram, Signal en andere sociale media opereren. De menulijsten worden steeds uitgebreider en professioneler en omvatten inmiddels vrijwel alle typen middelen: van stimulantia, narco-semiddelen, psychedelica en designerdrugs tot geneesmiddelen, ketamine, methamfetamine en soms ook crack. Sommige aanbieders verstrekken gebruikersinformatie over dosering en werking of lokken klanten met kortingsacties, cadeaus en combideals. Betalen kan contant, via Tikkie of soms met cryptovaluta.

Uit de panelstudie blijkt dat de consumentenprijzen voor de meeste klassieke uitgaansdrugs weinig veranderen. Een XTC-pil kost doorgaans €5-10, een gram MDMA €20-30, cocaïne €50-80, amfetamine €10-15, ketamine €15-35 en 2C-B €5 per pil. Opvallend is dat de groothandelsprijs van cocaïne verder is gedaald, terwijl consumentenprijzen stabiel blijven. Bij cocaïne wordt bovendien steeds vaker onderscheid gemaakt tussen verschillende herkomstlanden en verpakkingsgewichten, waardoor prijsvergelijking voor gebruikers minder transparant is.

De kwaliteit van de Amsterdamse XTC-markt blijft hoog. Vrijwel alle geteste XTC-pillen (96%) en mdma-poeders (96%) bevatten uitsluitend MDMA. De gemiddelde dosering van XTC-pillen is met 158 mg opnieuw hoog; bijna twee derde bevat meer dan 150 mg MDMA. Ook MDMA-poeders blijven zeer zuiver (gemiddeld 78 volumepercent).

De gemiddelde zuiverheid van cocaïne neemt juist iets toe. Bij de testservices bevat 89% van de monsters voornamelijk of uitsluitend cocaïne, met een gemiddelde zuiverheid van 78 volumepercent. Voor een gram cocaïne betalen gebruikers gemiddeld €58. De panelstudie laat zien dat consumenten ondanks de dalende kiloprijs nauwelijks profiteren van lagere prijzen.

De amfetaminemarkt blijft stabiel. Speed kost meestal €10-15 per gram, hoewel gebruikers wijzen op duidelijke kwaliteitsverschillen tussen partijen. Bij de testservices bevat twee derde van de monsters voornamelijk of uitsluitend amfetamine; de gemiddelde zuiverheid bedraagt 66 volumepercent.

Ketamine blijft breed verkrijgbaar en staat vrijwel standaard op de menulijsten van bezorgdiensten. De prijs varieert van €15 tot €35 per gram. De kwaliteit blijft hoog: 96% van de geteste monsters bevat voornamelijk of uitsluitend ketamine, met een gemiddelde zuiverheid van 80 volumepercent. Ook GHB blijft overwegend zuiver, terwijl de prijs sterk varieert. Lachgas wordt sinds het verbod vooral via gespecialiseerde koeriers verkocht; de prijzen liggen hoger dan vóór het verbod.

Op de markt voor designerdrugs blijft onrust bestaan. Ondanks het verbod op 3-MMC en de invoering van de generieke stoffenwetgeving blijft de vraag bestaan,

terwijl gebruikers en dealers spreken van een wisselend aanbod en voortdurende verschuivingen naar andere cathinonen. De stabiele markt voor 2C-B vormt daarmee een contrast.

Binnen de psychedelica valt vooral de verdere opkomst van paddodruppels op, die steeds vaker via bezorgdiensten worden verkocht. Ook LSD, DMT, paddo's en truffels blijven goed verkrijgbaar. Bij de testservices blijkt LSD vrijwel volledig zuiver.

Naast de bezorgmarkt blijft de straathandel in de Amsterdamse binnenstad bestaan,

vooral gericht op toeristen. Volgens gemeentelijke cijfers vindt bijna de helft van alle straatdealincidenten plaats in het stadsdeel Centrum. De problematiek hangt nauw samen met de toegenomen bezoekersaantallen, terwijl de ervaren overlast onder bewoners de afgelopen jaren is toegenomen. De consumentenmarkt wordt daarmee gekenmerkt door een combinatie van een grotendeels onzichtbare bezorginfrastructuur voor reguliere gebruikers en een zichtbare straatmarkt die vooral op bezoekers van de binnenstad is gericht.

VIII Bijlagen

Bijlage 1: panel	182
A.1 Methode panel uitgaanders	182
A.1.1 Trends	183
A.1.2 Patronen en effecten van meervoudig druggebruik	185
A.1.3 Panelnetwerken en panelmutaties	186
A.1.4 Scores verspreiding middelengebruik	187
A.2 Tabellen panel uitgaanders	189
A.3 Tabellen panel kwetsbare jeugd	194
Bijlage 2: weging	195

Bijlage 1: panel

A.1 Methode panel uitgaanders

De panelstudie verzamelt doorlopend informatie over de Amsterdamse drugsmarkt. Dit gebeurt op basis van interviews met insiders in verschillende netwerken en scènes van gebruikers. In tegenstelling tot andere onderdelen van Antenne gaat het in de panelstudie nauwelijks om cijfers, maar om dynamische processen als uitgaanstrends en druggebruik onder jongeren en jongvolwassenen. Hoewel we de bevindingen van de panelstudie niet in cijfers uitdrukken, kunnen we er wel algemene ontwikkelingen mee schetsen. Dit doen we door de trendsetters en de vroege trendvolgers in de gaten te houden. Zij experimenteren meer dan gemiddeld met drugs en zijn vaak voortrekkers van nieuwe ontwikkelingen in het uitgaansleven. We onderscheiden drie typen trendsetters: *maven*, *connectors* en *salesmen*.¹

De *maven* (bollebozen) hebben veel kennis van het uitgaanscircuit en/of de drugsmarkt en kunnen ons hierover alles vertellen. Ze opereren deels achter de schermen, maar wisselen ook onderling specifieke informatie uit over drugs. Ze weten ons haarfijn uit te leggen hoe de vork in de steel steekt als het gaat over farmacologische eigenschappen van verschillende typen drugs. Soms zijn ze betrokken als innovators die uit hobbyisme veel chemische kennis hebben en een buitengewone interesse vertonen voor (nieuwe) drugs. Zij hebben niet de behoefte om nieuwe chemische innovaties bij een groot publiek onder de aandacht te brengen. De *connectors* opereren dynamischer en zijn goed op de hoogte van de uitgaans- en drugsmarkt. Soms sijpelt er kennis door van de maven waar ze soms

contact mee hebben. De connectors weten precies waar de belangrijke of invloedrijke spelers op de markt zich bevinden en welke posities ze innemen binnen het hectische uitgaansleven. Connectors investeren veel tijd in sociale contacten om op de hoogte te blijven van nieuwe ontwikkelingen. De kracht van *salesmen* of *proseliteerders* (evangelisten)² is hun vermogen om te overtuigen en zo een grotere groep, tot zelfs de grootste sceptici, te enthousiasmeren voor een 'nieuwe' drug, clubavond of mode. Daar waar anderen voorzichtig zijn, wil de evangelist het van de daken schreeuwen. Het is goed mogelijk dat trendsetters meerdere posities en rollen hebben. Aangezien de innoverende, producerende en consumerende segmenten binnen het uitgaansleven vaak in elkaar grijpen, kan iemand zowel de rol van de connector als van de salesman spelen.

De leden van het panel worden sinds 1994 doorlopend twee keer per jaar onafhankelijk van elkaar face-to-face geïnterviewd. Hiermee voorkomen we dat leden elkaar beïnvloeden of napraten. Iedereen die deel uitmaakt van het panel heeft zicht op een bepaald netwerk, een specifieke scene of locatie waar alcohol en drugs worden geconsumeerd. Het is overigens niet uitgesloten dat netwerken elkaar deels overlappen. Zowel op megafeesten als in favoriete clubs of cafés kunnen panellleden tegelijkertijd aanwezig zijn en vanuit hun eigen beleving verslag doen van het feest, de locatie en de sfeer. Het gaat daarbij niet om het eigen druggebruik, maar over wat zij waarnemen in hun netwerk en directe omgeving. De verhalen van clubmedewerkers en stappers kunnen zeer uiteenlopend zijn omdat er vanuit een verschillend perspectief wordt gekeken. Dit maakt de panelmethode juist zo boeiend, omdat we

1 Gladwell M (2000) *The Tipping point. How little things can make a big difference*. Little Brown & Company.

2 Cohen H (1975) *Drugs, druggebruikers en drug-scene*. Uitgeverij Samson.

in onze analyse en vertaling van de verhalen over het hedonistische uitgaansleven en (nieuwe) patronen, signalen en trends in verschillende dimensies op de voet kunnen blijven volgen.

Om de anonimiteit van zowel panelleden als clubs, cafés, coffeeshops, etc. te waarborgen noemen we geen namen van horecagelegenheden als deze door panelleden direct in verband worden gebracht met druggebruik of -handel. Deze voorzichtige benadering is een bewuste keuze om panelleden en locaties niet in diskrediet te brengen. Als er een impressie wordt gegeven van een populaire clubavond of party, dan wordt de locatie gewoon vermeld, aangezien we dan niet ingaan op het middelengebruik. Aangezien sommige panelleden twee verschillende netwerken beschrijven wordt elk panellid met een nummer én de letter 'a' of 'b' gecodeerd om de verschillende netwerken te typeren.

A.1.1 Trends

In de gehanteerde panelmethodiek is een beveiliging ingebouwd om vage en moeilijk traceerbare geruchten te onderscheiden van duidelijk waarneembare verschijnselen die zowel door panelleden als onderzoekers geverifieerd kunnen worden. Deze waarneembare verschijnselen noemen wij signalen omdat ze werkelijk in het oog springen en zodoende ook kunnen worden gevolgd en zo mogelijk zelfs verklaard. Maar signalen zijn nog geen trend. Waar precies een signaal ophoudt en een trend begint, is niet altijd duidelijk aan te wijzen omdat het over illegale middelen gaat, waarover geen productiecijfers van fabrikanten bestaan. Dit maakt het des te complexer om hypes te onderscheiden van werkelijke trends. We spreken pas van een trend als meerdere panelleden in verschillende netwerken

tegelijkertijd en onafhankelijk van elkaar een vergelijkbare en nieuwe ontwikkeling waarnemen in de uitgaans- of drugsmarkt. Bij voorkeur worden deze waarnemingen ook bevestigd door andere, kwantitatieve onderdelen van Antenne.

De panelstudie bevat actuele informatie over spraakmakende hypes, nieuwe scenes, muziekgenres en uitgaanslocaties. Maar de betekenis en het belang van het Amsterdamse uitgaansleven wordt ook in een sociaal-culturele en historische context geplaatst die veel verder reikt dan de vluchtigheid van hip en hype, die vaak vergankelijk en tijdsgebonden blijken te zijn.³ Wat bij wijze van spreken vandaag in de mode is, kan morgen alweer passé zijn. Onze focus is daarom niet alleen gericht op nieuwe fenomenen binnen een uitgaanssetting. Ook de dynamiek van de verschillende drugsmarkten en prijsontwikkelingen, de verandering van toedieningswijze, riskante en/of favoriete combinaties en de opkomst van nieuwe synthetische of natuurlijke middelen worden gevolgd en beschreven. Het blijft daarom van evident belang om ontwikkelingen in de drugsmarkt, veranderende leefstijlen en gebruik van genotmiddelen onder jonge mensen op empirisch controleerbare wijze te blijven volgen. Deze kennis blijft een belangrijke bron voor beleid, preventie en hulpverlening en leidt ook tot een beter begrip en duiding van hedendaagse jeugdstijlen.

Geruchten, signalen, trends en hypes

Geruchten zijn berichten die niet verifieerbaar en soms zelfs empirisch pertinent onjuist zijn.

Signalen zijn duidelijk waarneembare, maar zich (nog) niet systematisch manifesterende ontwikkelingen, waarbij (nog) niet gesproken kan worden van een trend.

3 Leland J (2004) Hip: the history. Harper Collins.

Van trends is sprake wanneer we uit diverse onafhankelijke bronnen een duidelijke, systematische en empirisch verifieerbare toe- of afname in aard of omvang van middelengebruik waarnemen. Ze zijn het resultaat van een cumulatie van ontwikkelingen die al langer aan de gang zijn. Er is een duidelijke verspreiding van het gebruik van een 'nieuw' middel of van een 'nieuwe' toedieningswijze, dan wel een revival van 'oude' middelen of toedieningswijzen over uiteenlopende netwerken.

Hypes zijn vluchtige fenomenen die snel wegebben. Zij kunnen wel enige empirische basis hebben, maar het gaat doorgaans toch vooral om anekdotische verhalen die vaak in de media worden opgeklopt.

De panelstudie geeft op de langere termijn meer inzicht in gebruikspatronen, reguleringsmechanismen, de mate van interesse in 'nieuwe' drugs en het verschijnen en verdwijnen van middelen op de gebruikersmarkt. Elke nieuwe generatie ontdekt en gebruikt op haar eigen wijze en onder een ander gesternte de genotmiddelen die in omloop zijn. Dit verklaart waarom het middelengebruik een golvend karakter vertoont met pieken en dalen. De nieuwkomers vormen voor zichzelf een beeld op grond van hun eigen ervaring, ervaringen van vrienden en de informatie die op dat moment voorhanden is. Internet is voor jongeren een veilig en rijk medium om op speciale voorlichtingssites specifieke informatie over drugs te zoeken of vragen te stellen aan de eigen feestcommunity. Nieuwe hypes, rages en kicks worden – mede via sociale media – snel bekend in de scene.

Macro-perspectief van een trend

De opkomst en afname van een middel in de panelstudie verloopt soms traag, maar

kan zich ook razendsnel verspreiden over de deelnemende panelnetwerken. En zowel in een kleine subgroep als in een grotere groep. Deze dynamiek van verspreiding kunnen we binnen elk panelnetwerk volgen. We gebruiken een paar begrippen om dit te kunnen verduidelijken.

Verticale groei of krimp: meer of minder panelnetwerken

Bij een verticale groei is er sprake van popularisering van een (nieuw of bestaand) middel dat in een toenemend aantal panelnetwerken doorbreekt qua gebruik en zo bekender wordt (toename aantal netwerken). Wanneer een middel in relatief korte tijd over de hele linie van panelnetwerken snel populair wordt dan is er sprake van een sterke verticale groei. Bij een langzame verspreiding spreken we van een zwakke verticale groei.

Bij een verticale krimp vindt het tegenovergestelde plaats en raakt een middel langzaam (weer) uit de gratie in een groeiend aantal netwerken. Wanneer een bekend middel over de hele linie van panelnetwerken snel afneemt (uit de gratie raakt) dan is er sprake van sterke verticale krimp. Bij een langzame krimp verspreiding spreken we van een zwakke verticale krimp.

Horizontale groei of krimp: meer of minder gebruikers

Bij een horizontale groei is er in elk van de afzonderlijke panelnetwerken sprake van een toenemend gebruik binnen de groep. Wanneer een middel in relatief korte tijd over de hele linie in een grotere groep binnen panelnetwerken snel populair wordt dan is er sprake van een sterke horizontale groei. Bij een langzame toename van het aantal gebruikers binnen panelnetwerken spreken we van een zwakke horizontale groei.

Bij een horizontale krimp daalt het aantal gebruikers in een netwerk. Wanneer een middel in relatief korte tijd over de hele linie in een grotere groep binnen panelnetwerken snel impopulair wordt dan is er sprake van een sterke horizontale krimp. Bij een langzame afname van het aantal gebruikers binnen panelnetwerken spreken we van een zwakke horizontale krimp.

A.1.2 Patronen en effecten van meervoudig druggebruik

In de literatuur worden drie patronen van meervoudig druggebruik onderscheiden: (1) combi-gebruik, (2) serieel gebruik en (3) polygebruik.⁴ Bij combi-gebruik is er sprake van meer dan één drug (of categorie) door één persoon op hetzelfde moment of binnen een nauwe tijdsperiode ('sessie'). Ook bij serieel gebruik is er sprake van meerdere middelen, maar binnen een langere tijdsperiode. De effecten van het gebruik overlappen elkaar niet vanwege de tussentijdse gebruiksintervallen. Bij polygebruik is er doorgaans geen beperking aan de tijdsperiode waarbinnen verschillende drugs worden gebruikt; dit kan zelfs in sommige publicaties enkele jaren zijn.

De subjectief beleefde interactieve effecten en motieven van (min of meer) simultaan gebruik kunnen worden gecategoriseerd in drie klassen: (1) synergetische, (2) antagonistische en (3) additionele reacties.⁵ Het effect van de synergetische interactie ('samenwerkende') is groter dan de som van de effecten van de afzonderlijke drugs (1+1=3). Bij antagonistisch zijn de effecten

'tegenwerkend', waardoor het effect van de combinatie kleiner is dan van de afzonderlijke drugs (1+1=1). Bij additioneel zijn de effecten de som van de afzonderlijke effecten (1+1=2).⁶ Maar in een dynamische setting zoals die in de panelstudie vaak beschreven wordt, komt het echter geregeld voor dat gebruikers verschillende middelen in een korte tijdsperiode combineren die zowel synergetisch, additioneel als antagonistische effecten geven, zeker als je ook alcohol en medicijnen meerekent. Daarom typeren we deze categorie als eclecticisch, wanneer gebruikers diverse middelen impulsief mixen en in deze roes de som van de verschillende effecten niet meer kunnen overzien. Sarah (174a) vertelt over een fenomeen dat is overgewaaid uit Berlijn: laten we soep maken. "We stampen xtc, keta en speed fijn en snuiven dat in één mix op. Soms vervangen we speed met 3-MMC." Dit overgewaaid concept is volgens Sarah ontstaan uit een behoefte om iets nieuws te proberen tijdens een lange nazit. Ten slotte wijzen we er nog op dat volgens het model van Zinberg de psychoactieve effecten mede beïnvloed worden door de dosis (drug), de verwachting van de gebruiker (set) en de omgeving waar het druggebruik wordt beleefd (setting).⁷

4 Laudens F (2004) **Dossier combigebruik**. VAD.

5 Berenbaum MC (1989) **What is synergy?** Pharmacological Reviews, 41: 93-141.

6 Leccese AP, Pennings, EJM & De Wolff FA (2000) Combined use of alcohol and other psychotropic drugs. A review of the literature. LUMC.

7 Zinberg N (1984) Drug, set, and setting. The basis for controlled intoxicant use. Yale University Press.

A.1.3 Panelnetwerken en panelmutaties

De set variabelen (leeftijd, etniciteit en sekse) zeggen iets over de uitgaansnetwerken in de panelstudie. De groepen en scenes zijn heterogeen, van jong tot ouder, homo en/of hetero en soms wit, zwart of etnisch gemixt.

Leeftijd

De leeftijdsspreiding in uitgaansnetwerken is tussen de 20 en 35 jaar, met een gemiddelde rond de 25 jaar. Het hoge opleidingsniveau komt overeen met die van de clubgangers in het Amsterdamse uitgaansleven. De laatste jaren is er sprake van een verjonging door de forse aanwas van staggroepen die vaak in het kielzog van nieuwe feestcollectieven het uitgaansleven ontdekken. De nieuwe lichter is een mix van scholieren en/of studenten die in Amsterdam en omgeving wonen en feesten. Naast de bekendere festivals zijn er veel nieuwe zomerfestivals bij gekomen waar de leeftijd (18-22 jaar) een stuk lager ligt. Het middensegment van 25+ domineert vooral het reguliere clubcircuit. Oudere staggroepen gaan minder frequent naar clubs maar willen de zomerfestivals niet missen.

Etniciteit

Het dancepubliek is in meerderheid van westerse afkomst (75%-100%). Bezoekers van techno, hardcore en hardstyle zijn praktisch allemaal wit. Op hiphop en latin feesten voeren Surinaamse en Caribische bezoekers (60%-70%) de boventoon. Bezoekers van dancehall en reggaeton zijn overwegend zwart. De etnofeesten binnen het urbansegment richten zich vaak op één etnische groep. De etnische mix is het grootst op clubavonden waar trendsetters juist geïnteresseerd zijn in crossovers tussen stijlen.

Sekse

Mannen zijn vaker in de meerderheid op feesten, maar de percentages zijn steeds meer naar elkaar toegegroeid. De vrouw-man verhouding is op veel feesten nagenoeg gelijk. De voortschrijdende participatie van jonge vrouwen in het uitgaansleven (sinds 1995) is volgens sommigen te wijten aan het feit dat er meer vrouwen in Amsterdam zijn gaan studeren en wonen. Het komt vaker voor dat vrouwen op urban en dancefeesten in de meerderheid zijn. Nederlandse, Surinaamse en Antilliaanse vrouwen zijn actiever in het nachtleven dan Marokkaanse en Turkse vrouwen. Homomannen voelen zich minder gebonden aan de klassieke homolocaties (vergeleken met de jaren negentig van de vorige eeuw) en mengen vaker met anderen in het uitgaansleven.

Opleiding en werk

De deelnemers in de panelnetwerken vertegenwoordigen verschillende sociaal-economische categorieën. De jongste groepen stromen vers van de middelbare school door naar de arbeidsmarkt of het middelbare en hogere (beroeps)onderwijs. Een grote groep 20-plussers zit in het hoger onderwijs en heeft vaak een tijdelijke baan naast de studie. De derde groep werkt inmiddels of is op zoek naar een baan. Een aanzienlijk deel rekent zichzelf tot de creatieven (o.a. koks, journalisten, designers) of is zelf werkzaam in het nachtleven (o.a. dj's, bookers, decorbouwers, barpersoneel). Nu er weer sprake is van een economische opleving floreert ook de banenmarkt. Daarnaast horen panelleden verhalen van vrienden die in innovatieve startups zijn gestapt.

Wie hypes en trends van druggebruik binnen jongerenculturen wil duiden, heeft

een daarop afgestemde methode nodig die flexibel én voor langere tijd geldend en toepasbaar is. Continuïteit is daarbij van essentieel belang om de golfbewegingen van trends in druggebruik door de tijd te volgen. Het streven is om alle deelnemende panelleden tweemaal per jaar te interviewen. We slagen hier grotendeels in, maar kunnen niet voorkomen dat panelleden om wat voor reden dan ook afhaken. Om nieuwe ontwikkelingen op de voet te blijven volgen, is het noodzakelijk om het panel aan te blijven vullen met leden die een goed begrip hebben van nieuwe fenomenen in het uitgaansleven. Verderop in deze bijlage staat bij elk panellid vermeld aan welke meting hij of zij heeft meegedaan en welke specifieke netwerken worden vertegenwoordigd. Ook wordt een overzicht gegeven van panelmutaties met nieuwe, vervangen en uitgetreden panelleden. De panelmutaties zijn onderverdeeld in drie categorieën: nieuwe panelleden, die een nieuwe locatie of netwerk vertegenwoordigen; vervangen panelleden die worden vervangen door iemand uit hetzelfde of gelijksoortig netwerk; en uittredende panelleden die niet worden vervangen omdat er geen geschikte opvolger is.

Nieuwe panelleden

Er zijn 4 nieuwe personen in het panel geworven na tips van panelleden of op basis van veldwerk benaderd:

- Miro (204a) underground (vanaf T63)
- Mira (205a) studenten (vanaf T63)
- Duco (206a) hardtechno (vanaf T63)
- Tina (207a) 'clubkids' GenZ (vanaf T64)

Vervangen panelleden

Er zijn 4 personen vervangen door anderen die op dezelfde locatie werken of in dezelfde groep of scene zitten.

- Joppe (195a) vervangen door Sjierd (195a) (vanaf T63)

- Donnie/Pepe (189 a/b) vervangen door Kira (189a)
- Thor (182a) vervangen door Lisa (182a) (vanaf T63)
- Jules (196a/b) vervangen door Florian (196a) (vanaf T63)

Uittredende panelleden

- In totaal is er één persoon uit het panel getreden, die niet vervangen is:
- Tommy (152a) thuisdealer

Bijzondere panelleden

De meeste panelleden hebben zicht op een specifiek netwerk of een specifieke locatie. Uitzonderingen daarop zijn:

- **Portiers I** (153a) van een beveiligingsbedrijf werken op verschillende locaties in de stad. In tegenstelling tot andere panelleden vertellen de portiers eenmaal per jaar in een groepsgebesprek wat hen opvalt in het nachtleven.
- **Portier II** (162a/b) werkt bij één club in de binnenstad en heeft zicht op verschillende bezoekersgroepen binnen het brede elektronische en urban genre.

A.1.4 Scores verspreiding middelen-gebruik

De panelinterviews zijn voornamelijk kwalitatief van aard, maar aan panelleden wordt ook gevraagd een inschatting te maken welk deel van de scene of groep waar zij zicht op hebben in de afgelopen zes maanden bepaalde middelen gebruikte. Antwoordcategorieën zijn: 0% (niemand), 1-10% (een enkeling), 11-25% (sommigen), 26-50% (klein groepje), 51-75% (grote groep), en 76-100% (bijna iedereen). Dit biedt de mogelijkheid om kwalitatieve informatie tot op zekere hoogte te kwantificeren. Volgens de volgende formule worden de antwoorden van de panelleden omgezet in een score en wordt van alle antwoorden

(twee metingen) het gemiddelde berekend (N = aantal antwoorden):

$$\frac{N_{0\%} \cdot 0 + N_{1-10\%} \cdot 10 + N_{11-25\%} \cdot 25 + N_{26-50\%} \cdot 50 + N_{51-75\%} \cdot 75 + N_{76-100\%} \cdot 100}{N_{\text{totaal}}}$$

Het resultaat is een gemiddelde score per jaar die loopt van 0 (laag, geen gebruikers in alle panelnetwerken) tot 100 (hoog, veel gebruikers in alle panelnetwerken). Hiermee

kan de kunnen middelen onderling worden vergeleken en ontwikkelingen op de kortere en langere termijn in kaart worden gebracht en gevisualiseerd in grafieken. De score geeft een indicatie in hoeverre gebruik van een middel zich heeft verspreid over en binnen de panelnetwerken, maar kan niet worden vertaald naar een concreet percentage gebruikers (prevalentie). Ook zegt de score niets over (variatie in) gebruiksfrequentie of -hoeveelheid.

A.2 Tabellen panel uitgaanders

Tabel 1 panelnetwerken uitgaanders

naam	functie	code	T ⁹	setting/scene	leeftijd	aantal	vrouw	etniciteit
Bob	nachtdirecteur, club	147a	63	clubs	21-27	150	40%	65% mix 35% toerist
Dave	organisator raves	170a	63 64	underground, queer, techno	20-35	500-900	45%	80% nl 20% mix
Dé	stapper	179a	63 64	Underground, techno, raves	25-40	50	40%	50% nl 50% mix
Duco N	stapper	206a	63 64	Hardtechno	21-26	15	50%	90%nl 10% mix
Florian V	organisator, dj	196a	63	clubs	18-30	1000	40%	75% nl 25% mix
Gino (a)	dj, stapper, organisator	185a	63 64	clubs + raves	25-35	75	40%	75% nl 25% mix
Gino (b)	stapper	185b	63	punkrock	18-24	25	40%	90%nl 10% mix
Javier	barman, stapper	186a	63	cafés	22-28	30-50	35%	70% nl 30% mix
Kira	bedrijfsleider	189a	63	clubnachten	20-23	100	35%	95% nl 5% mix
Koosje (b)	barvrouw	175b	63	kraakscene	30	300	50%	80% nl 20% mix
Lisa	stapper	182a	63	festivals	26-36	30	50%	90% nl 10% mix
Mike	Organisator/ horeca	200a	64	Elektronisch & urban	21-35 (28)	50	50%	100% mix
Mira	Studenten	205a	63 64	Cafés, alternatieve settings	22	15	60%	
Miro	Programmeur	204a	63	underground	20-28	150	40%	?
Portiers I	collectief	153a	63	clubs, festivals	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Portier II (a)	portier, service-medewerker	162a	63	elektronisch	20-26	400-1400	50%	60% eur 40% nl
Portier II (b)	portier, service-medewerker	162b	63	urban	28-33	400-1400	65%	100% mix
Roderick	organisator	199a	63 64	raves en clubs	18-35 (27)	750	50%	80%nl 20% eur
Rohan	stapper	188a	63 64	clubs & festivals	20-26 (23)	15	25%	60% nl 40% mix
Rubi	stapper, DJ en organisator	197a	63	rave, queer	20-40	350	40% 20% non binair	100% mix
Sjako	Stapper/ smartshop	190a	63 64	psytrance, psychonauten	23-30	10-50	25%	90% nl 10% eur
Sjierd	Stapper	195a	63	vriendengroep	20-28	35	50%	100% nl
Sofia	clubmanager	198a	64	Underground	21-40 (25)	200	40	80% nl 20% eur
Tina	Clubber/ bar	207a	64	Clubkids GenZ	22-26	150	40	70% nl 30% eur

9 T63 = voorjaar 2025; T64 = najaar 2025

Tabel 2 top 3 middelen

naam	code	middel 1		middel 2		middel 3	
		T63	T64	T63	T64	T63	T64
Bob	147a	speed		cathinonen		ketamine	
Dave	170a		cathinonen		amfetamine		ketamine
Dé	179a	amfetamine				GHB	
Duco	206a			cathinonen			
Florian V	196a	cathinonen	cathinonen	amfetamine	ketamine	ketamine	amfetamine
Gino (a)	185a	amfetamine	amfetamine	ketamine	ketamine	cathinonen	cathinonen
Gino (b)	185b	amfetamine		cocaine		ketamine	
Javier	186a	cocaine		ketamine		ecstasy	
Kira	189a	cathinonen		cocaine		ketamine	
Koosje (b)	175b	ketamine		paddodruppels		cocaine	
Lisa	182a	ketamine		paddodruppels		amfetamine	
Mike	200a		amfetamine		cocaine		cathinonen
Mira	205a	ecstasy	ecstasy	truffels	cocaine	cocaine	paddo's
Miro	204a		amfetamine		ketamine		cathinonen
Portiers I	153a		ecstasy		cocaine		ketamine
Portier II (a)	162a	ecstasy		cocaine		amfetamine	
Portier II (b)	162b	cannabis		cocaine		ecstasy	
Roderick	199a	amfetamine	amfetamine	cathinonen	cathinonen	ketamine	ketamine
Rohan	188a	cathinonen	cathinonen	cocaine	ecstasy	ketamine	ketamine
Rubi	197a	cathinonen		ketamine			cocaine
Sjako	190a	ketamine	ketamine	MDMA	MDMA	lsd	LSD
Sjierd	195a	cocaine		cathinonen		ketamine	
Sofia	198a		ketamine		amfetamine		cocaine
Tina	207a		cathinonen		ketamine		amfetamine

Tabel 3 verspreiding middelengebruik – alcohol en cannabis

naam	code	middel 1		middel 2	
		T63	T64	T63	T64
Bob	147a	****		**	
Dave	170a		*****		****
Dé	179a	****		***	
Duco	206a	*****	*****	*****	****
Florian V	196a	***	***	**	**
Gino (a)	185a	****	****	***	***
Gino (b)	185b	*****	*****	*****	****
Javier	186a	*****		**	
Kira	189a V	*****		**	
Koosje (b)	175b	*****		***	
Lisa	182a	*****	****	-	*
Mike	200a		*****		**
Mira	205a	*****	*****	***	**
Miro	204a		****		***
Portiers I	153a	****		**	
Portier II (a)	162a	****		*	
Portier II (b)	162b	*****		**	
Roderick	199a	****	*****	****	****
Rohan	188a	*****	*****	***	***
Rubi	197a	*****		**	
Sjako	190a	****	****	***	***
Sjierd	195a	*****		*****	
Sofia	198a	****	****	***	**
Tina	207a		****		****

Tabel 4 verspreiding middelengebruik – stimulantia

naam	code	xtc		cocaïne		amfetamine	
		T63	T64	T63	T64	T63	T64
Bob	147a	**		**		**	
Dave	170a		***		****		****
Dé	179a	****		***		****	
Duco	206a	*****	*****	***	***	-	-
Florian V	196a	**	**	*	***	****	***
Gino (a)	185a	**	**	***	***	****	****
Gino (b)	185b	*		*		***	
Javier	186a	***		****		-	
Kira	189a	****		*****		-	
Koosje (b)	175b	***		**		***	
Lisa	182a	**	**	*	-	***	***
Mike	200a		**		***		****
Mira	205a	****	***	***	***	**	**
Miro	204a		**		*		****
Portiers I	153a	**		**		*	
Portier II (a)	162a	**		**		*	
Portier II (b)	162b	*		**		*	
Roderick	199a	*	**	***	**	****	***
Rohan	188a	***	***	****	**	**	*
Rubi	197a	***		*****		****	
Sjako	190a	*	**	*	*	*	*
Sjierd	195a	*****		*****		****	
Sofia	198a	***	***	***	**	****	****
Tina	207a		**		**		****

Scores: - = 0%; * = 1-10%; ** = 11-25%; *** = 26-50%; **** = 51-75%; ***** = 76-100% (zie ook pag. 8)

Tabel 5 verspreiding middelengebruik – narcosemiddelen

naam	code	lachgas		ketamine		GHB	
		T63	T64	T63	T64	T63	T64
Bob	147a	-		**		*	
Dave	170a		-		****		**
Dé	179a	-	-	****		**	
Duco	206a	-	-	***	***	-	-
Florian V	196a	-	-	***	****	**	*
Gino (a)	185a	-	-	****	****	*	*
Gino (b)	185b	-		*		-	
Javier	186a	-		***		-	
Kira	189a	-		****		*	
Koosje (b)	175b	*		****		*	
Lisa	182a	-	-	****	****	***	**
Mike	200a		-		***		**
Mira	205a	*	*	**	*	-	-
Miro	204a		-		****		**
Portiers I	153a	-		**		*	
Portier II (a)	162a	-		*		-	
Portier II (b)	162b	-		-		-	
Roderick	199a	-	-	****	****	**	*
Rohan	188a	-	-	*****	****	*	-
Rubi	197a	*		***		***	
Sjako	190a	-	-	***	***	-	-
Sjierd	195a	-		*****		-	
Sofia	198a	-	-	****	***	***	**
Tina	207a		-		****		**

Tabel 6 verspreiding middelengebruik – 2C-B, cathinonen en 4-FA

naam	code	2C-B		CATHINONEN		4-FA	
		T63	T64	T63	T64	T63	T64
Bob	147a	*		**		-	-
Dave	170a		*		*****		-
Dé	179a	*		*****		-	
Duco	206a	**	**	***	***	-	-
Florian V	196a	*	*	*****	*****	-	-
Gino (a)	185a	**	*	*****	***	-	-
Gino (b)	185b	-		-		-	
Javier	186a	*		*		-	
Kira	189a	**		*****		-	
Koosje (b)	175b	*		*		-	
Lisa	182a	*	*	*	*	-	-
Mike	200a		*		*****		-
Mira	205a	***	-	***	***	-	-
Miro	204a		*		*****		-
Portiers I	153a	*		**		-	
Portier II (a)	162a	-		-	-		-
Portier II (b)	162b	-		-	-		-
Roderick	199a	*	*	*****	*****		-
Rohan	188a	-	*	*****	*****	-	-
Rubi	197a	-		*****		-	
Sjako	190a	-	-	-	*	-	-
Sjierd	195a	*****		*****		-	
Sofia	198a	-	-	***	***	-	-
Tina	207a		**		*****		-

Scores: - = 0%; * = 1-10%; ** = 11-25%; *** = 26-50%; ***** = 51-75%; ***** = 76-100% (zie ook pag. 8)

Tabel 7 verspreiding middelengebruik – psychedelica

naam	code	paddodruppels		lsd		ecotrip	
		T63	T64	T63	T64	T63	T64
Bob	147a	**		*		*	
Dave	170a		*****		***		*
Dé	179a	*****		*		-	
Duco	206a	-	-	***	**	-	-
Florian V	196a	**	**	*	*	*	
Gino (a)	185a	**	**	*	*	*	-
Gino (b)	185b	-		-		*	
Javier	186a	**		-		-	
Kira	189a	-		-		-	
Koosje (b)	175b	***		***		*	
Lisa	182a	***	*****	**	***	*	*
Mike	200a		**		*		*
Mira	205a	**	***	-		-	
Miro	204a		***		**		*
Portiers I	153a	*		*		*	
Portier II (a)	162a	-		-		-	
Portier II (b)	162b	-		-		-	
Roderick	199a	***	*	**	*	*	*
Rohan	188a	-	-	-	-	-	-
Rubi	197a	***		*		*	
Sjako	190a	***	***	*	***	*	*
Sjierd	195a	*****		***		-	
Sofia	198a	**	**	*	*	-	*
Tina	207a		*		*		-

Tabel 8 verspreiding middelengebruik – crack, heroïne, methamfetamine

naam	code	crack		heroïne		methamfetamine	
		T63	T64	T63	T64	T63	T64
Bob	147a	-		-		-	
Dave	170a		-		-		-
Dé	179a	-	-	-	-	-	-
Duco	206a	-	-	-	-	-	-
Florian V	196a	-	-	-	-	-	-
Gino (a)	185a	-	-	-	-	-	-
Gino (b)	185b	-		-		-	
Javier	186a	-		-		-	-
Kira	189a	-		-		-	
Koosje (b)	175b	-		-		-	
Lisa	182a	-	-	-	-	-	-
Mike	200a		-		-		-
Mira	205a	-	-	-	-	-	-
Miro	204a		-		-		-
Portiers I	153a	-		-		-	
Portier II (a)	162a	-		-		-	
Portier II (b)	162b	-		-		-	
Roderick	199a	-	-	-	-	-	-
Rohan	188a	-	-	-	-	-	-
Rubi	197a	*		*		*	
Sjako	190a	-	-	-	-	-	-
Sjierd	195a	-		-		-	
Sofia	198a	-	-	-	-	-	-
Tina	207a		-		-		**

Scores: - = 0%; * = 1-10%; ** = 11-25%; *** = 26-50%; **** = 51-75%; ***** = 76-100% (zie ook pag. 8)

Tabel 9 verspreiding middelengebruik – poppers, erectogenen en slaapmiddelen

naam	code	poppers		erectogenen		slaapmiddelen	
		T63	T64	T63	T64	T63	T64
Bob	147a	**		-		-	
Dave	170a		***		*		*****
Dé	179a	**		*		***	
Duco	206a	*	*	-	-	-	-
Florian V	196a	**	**	**	**	***	**
Gino (a)	185a	**	**	-	-	*	*
Gino (b)	185b	*		-		-	
Javier	186a	-		*		*	
Kira	189a	-		-		-	
Koosje (b)	175b	*		-		-	
Lisa	182a	*	*	*	*	*	-
Mike	200a		*		*		***
Mira	205a	*****	***	-	-	-	-
Miro	204a		*		-		**
Portiers I	153a	*		*		*	
Portier II (a)	162a	-	-	-	-	-	-
Portier II (b)	162b	-	-	-	-	-	-
Roderick	199a	**	**	-	-	**	***
Rohan	188a	**	-	*	-	-	-
Rubi	197a	***		*		**	
Sjako	190a	-	-	-	-	-	-
Sjierd	195a	**		-		*	
Sofia	198a	**	**	*	*	***	*
Tina	207a		***		**		***

Scores: - = 0%; * = 1-10%; ** = 11-25%; *** = 26-50%; **** = 51-75%; ***** = 76-100% (zie ook pag. 8)

A.3 Tabellen panel kwetsbare jeugd

Tabel 10 middelengebruik kwetsbare jeugd

	Zakaria (201a)	Fared (83a)	Jon & Soraja (192a)	Marius (103a)	Ricardo (193a)	Evan (202a)	Dylan & Mo 203a
ALCOHOL							
gebruik	*****	*	-	*	*	*****	*
dynamiek	+	-	-	-	=	=	=
CANNABIS							
gebruik	*****	****	***	*	***	*****	****
dynamiek	+	=	+	+	+	+	=
TABAK							
gebruik	**	*	**	***	*	**	*
dynamiek	=	=	-	=	-	-	
SNUS							
gebruik	***	*	*****	**	**	**	***
dynamiek	+	=	+	=	+	+	+
VAPEN							
gebruik	***	**	**	***	***	***	***
dynamiek	+	+	-	+	+	+	+
LACHGAS							
gebruik	**	***	-	**	-	*	*
dynamiek	+	=	-	=		-	-
ECSTASY							
gebruik	-	*	-	-	-	***	*
dynamiek		-		-		=	=
COCAÏNE							
gebruik	-	*	-	-	-	-	*
dynamiek		-		-			=-
OVERIGE MIDDELEN							
	-	-	-		-		

Gebruik (laatste halfjaar): - 0%, * 1-10%, ** 11-25%, *** 26-50%, **** 51-75%, ***** 76-100%

Dynamiek (laatste jaar): + toegenomen, - afgenomen, = stabiel

Bijlage 2: weging

In het onderdeel Mbo-survey is de data-verzameling kort beschreven. In deze bijlage wordt de toegepaste weging nader toegelicht. Omdat de samenstelling van de steekproef niet volledig overeenkwam met die van de mbo-populatie, zijn de gegevens

gewogen. Hierdoor tellen ondervertegenwoordigde groepen relatief zwaarder mee in de resultaten en oververtegenwoordigde groepen relatief minder zwaar. De weging is gebaseerd op een combinatie van geslacht, leeftijd en opleidingsniveau. Tabel 8.1 toont de verdeling van deze kenmerken vóór en na weging.

	ONGEWOGEN %	GEWOGEN %
GESLACHT¹		
Man	38,0%	51,5%
Vrouw	59,6%	48,5%
Anders	1,2%	--
Wil ik niet zeggen	1,3%	--
LEEFTIJD		
Jonger dan 17 jaar	19,4%	14,8%
17-18 jaar	44,2%	37,4%
19-20 jaar	20,2%	22,7%
Ouder dan 20 jaar	16,3%	25,2%
MBO-NIVEAU		
Niveau 1	7,8%	4,4%
Niveau 2	14,5%	18,8%
Niveau 3	9,2%	12,8%
Niveau 4	68,5%	64,0%

Tabel 8.1. Ongewogen verdeling (n=1.183) en gewogen verdeling (n=1.116) van mbo-studenten naar geslacht, leeftijd en opleidingsniveau (%)

1 Respondenten die ‘anders’ of ‘wil ik niet zeggen’ antwoordden op de vraag naar geslacht zijn niet meegenomen in de berekening van de wegingsfactoren.